

MÜLLER PÉTER

ELŐTANCSOLNOK

KÍGYÓ ÉS
KERESZT

ELŐTANCSOLNOK

MÜLLER PÉTER

Kígyó és kereszt

Copyright © Müller Péter, 1992

Cover design © Sweetwater Publisher Establishment Hungarian edition ©
Sweetwater Publisher Establishment

ISSN 1216-5417

ISBN 963 528 172 2

Köszönöm ezt a könyvet mindazoknak, akiktől kaptam.

Első könyv A LÉLEKRŐL

Beszélgetés tizenkét tételben

1. Kígyó és kereszt

A lélek halhatatlan.

Ebben én nem hiszek, de tudom, mert megtapasztaltam.

Meghaltam már.

Voltam „odaát” – de visszatértem.

Hogyan történt, mit éltem át, majd később elmesélem.

A lényeg az, hogy ez az élmény megváltoztatott. Más ember lettem, és a világ is valahogy átlátszóbb

lett azóta, olyannyira, hogy számomra már nincs ideát meg odaát – kapcsolatban maradtam azzal a bizonyos „túlvilággal”, melynek létéről valaha csak könyvekben olvastam.

Ma már azt is tudom, hogy ezek közül a könyvek közül melyiknek az írója eresztette szabadon a fantáziáját, s melyiknek voltak hiteles élményei.

Shakespeare-nek például bizonyosan voltak médiumi tapasztalatai. A Hamlet szellemjeleneteiben számos olyan apró és rejtett utalás van, amelyekből világosan kitűnik, hogy a nagy költő pontosan ismerte a szellemvilággal való kapcsolat törvényszerűségeit.

Elmondok néhányat.

Amikor Hamlet az apja szellemével való találkozás után esküvésre szólítja föl barátait, így kiált fel: „Hic et ubique!” A rendezők kihúzzák ezt a két szót, mert nem tudják, mit jelent. Pontos fordítása az, hogy: „Itt és mindenütt!” – s az irodalomtudósok magyarázata szerint a királyfi ezt azért mondja, mert nincsen meggyőződve róla, hogy „jó” szellemmel találkozott. Ez persze tévedés. Hamlet ekkor már nagyon is pontosan tudja, hogy apjának szellemével beszélt, de ugyanakkor azt a különös állapotot is megélte, hogy a lélek világában megszűnik a tér élménye; nincs itt és ott, nincsen közel és távol. Számunkra ilyesmi csak elvontan, a gondolat világában jelentkezik, ott fordul elő, hogy az ember „gondolatban hazaszáll”, hogy egyszerre van itt is és ugyanakkor nagyon távol is – a szellem országának azonban ez a realitása. Bármilyen fura, de abban a másik dimenzióban más szabályok vannak, és a gondolatnak éppolyan valósága van, mint nálunk egy asztalnak vagy egy széknek. A gondolat pedig – akárcsak a lélek – független a tértől, mindaddig, amíg nem korlátozza önmagát.

A tragédia azzal indul, hogy Francisco, az őr azt mondja: „Kemény hideg van. S nem jól vagyok.” Később Hamlet is megismétli: „A lég erősen mar; bizony hideg van.” S ugyanezt erősíti meg Horatio is: „Csípős, kegyetlen éles levegő.” Bizonyára hideg van Dániában. De az, hogy ezt ennyiszor és ilyen rögeszmésen hangsúlyozzák, arra utal, hogy Shakespeare pontosan tudta: a szellemvilág közelsége az érzékeny emberekből sajátságos hidegérzetet vált ki. Lehűl a lábad, szinte megfagynak az ujjaid, s gyakran még nyáron is meleg pokrócokba kell burkolóznod, olyan hűvös lesz. Benned vagy körülötted, nem tudom, mint ahogyan azt sem, hogy miért, de így van. Gyakran tapasztaltam. Mint ahogyan azt is, hogy a jelenlét először belül kezdődik, az ember önmagában látja meg s érzi azt az „idegen” lelket, akinek a valóságát csak később tapasztalja meg kívül is. Amikor Horatio s a két őr hírül hozzák a királyfinak, hogy találkoztak az elhunyt király szellemével, Hamlet így kiált fel: „Atyám... ni, mintha látnám atyámat!” „Hol uram?” – kérdi Horatio. S Hamlet így felel: „Lelkem szemében.” Mert nem csak itt és ott nincs – kívül és belül sincs.

Ez az a pont, ahol a mediális képességekkel megáldott ember könnyen válik öncsalóvá, s így csalóvá is. Saját tudattalanjának káprázatait összekeveri a valósággal. Ezért élményeimet – mint az önmagán kísérletező tudós – sokszoros próbának vettem alá. Bizonyosságok hosszú sorára volt szükség, amíg kételyem eloszlott, amíg megtanultam különbséget tenni hang és hang között.

Ehhez a munkámhoz sok segítséget kaptam.

Sok barátom meghalt, de ma már bizton állíthatom: nem vesztettem el őket. Velem vannak, s a kegyelem különös óráiban beszélgetni is tudok velük. Úgy, mint veled, a gyermekemmel vagy mindazokkal az ismerőseimmel, akik testben vannak még.

Ezekből a „szellemi” találkozásokból sok derűs élményt őrzök, de megrendítő, sőt, magasztos órák emlékét is. Tanácsokat kapok, szeretetet, bölcs útbaigazításokat.

A misztikum, a csodák borzongató érzése azonban elmúlt, s ami megmaradt helyette, az derűs, örömteli bizonyosság.

Ezt próbálom most átadni neked.

Az ismeretlen mindig vonzott. A tudással pedig már gyermekkoromban is úgy voltam, mint azokkal az egymásba rakott színes orosz Matrjoska babákkal: a kisebbet mindig igyekeztem fölcserélni a nagyobbra. Semmit nem dobtam el, a tévedéseimet sem, de amikor megéreztem egy igazságról, hogy tágasabb mint az előző, azonnal beköltöztem, s mindaddig benne éltem, míg nem találtam egy még tágasabb „babát” magamnak.

Bizonyára tudod, hogy a hinduk az Istent Brahmának nevezik.

A szó a „bri” igegyökből származik, amely azt jelenti, hogy „tágulni”, „növekedni”. Aki az Istent keresi, annak tágulni és növekedni kell. Amennyire növeled tudatod rádiuszát, annyival

többet értesz meg ebből a térben végtelen és időben örökkévaló csodából. És sohasem szabad azt hinni, hogy ami szemed fénykörébe került, az már a végső igazság. Nem. Az igazság mindig tovább van. Túl a sötétség határán, amely természetesen csakis azért tűnik sötétnek, mert a szemed nem lát még oda.

Aki bezárja magát „világnézetének” korlátai közé; mert kényelmes, mert félti a biztonságát, vagy csupán azért, mert retteg az ismeretlentől – az menthetetlenül lemarad.

Mert a lélek útja örökös tágulás.

Ennek a könyvnek az a célja, hogy átadjam neked az örömet. Mert nincs nagyobb öröm a világon, mint leleplezni a halált és az elmúlást. Meg aztán – hogy egészen őszinte legyek – meguntam már, hogy mint Hamlet, merő önvédelemből bolondnak tettessem magamat, csakis azért, mert kapcsolatba kerültem a szellemvilággal, s olyan felismeréshez jutottam, amely a mai világban idegen.

„Hát üdvözlöd, mint idegent szokás. Több dolgok vannak földön és égen, Horatio, mintsem bölcselmetek Álmodni képes.”

A baj csak ott van, hogy ezek a dolgok nagyon nehezen leírhatóak. Főként manapság, amikor a legfontosabb szavak elvesztették eredeti jelentésüket.

Ezért elnézéset kérem, ha bibliai fogalmakat újra magyarázok, vagy néha ismeretlen szanszkrit vagy ősi kínai kifejezéseket használok: azért teszem, mert ezek éppen azokból az élményekből születtek, amelyeket át akarok adni neked.

Mindjárt itt van az előbbi mondatom.

Azt írtam: „mert a szemed nem lát még oda”.

Ez nem pontos.

Mert a szemmel való látásnak megvannak a maga objektív határai. Hiába mereszted a szemed, tovább már nem látsz vele. Ez az a pillanat, amikor az emberben egy új érzékszerv születik, amely még mindig lát, de már nem szem. Akiben ez nem működik, azt hiheti, hogy ilyen nincs is. Pedig van. Álmodban például ezzel látsz. De ha valaki sohasem álmodott még, annak hiába magyarázod, hogy az ember csukott szemmel is éppolyan élesen és színesen láthat, mint fizikai, kocsonyás szemgolyójával – egyszerűen nem hiszi el, mert sohasem tapasztalta még. És vagy azt mondja, hogy őrült vagy, vagy azt, hogy be akarod csapni. Bizonyításnak pedig semmi értelme, mert ez nem elvi kérdés. Ez gyakorlati kérdés, amely csakis akkor dől el, amikor életében először álmodni fog. Akkor majd rájön arra, hogy ilyen van. De addig az egész csak mese.

Aztán itt van egy másik mondatom.

Azt írtam: én a lélek halhatatlanságában nem „hiszek”.

Ez sem pontos.

Azért mondtam így, mert amit ma az emberek többsége a „hit” alatt ért, azt én nem tartom hitnek.

Elmondom, hogy számomra ezt a szó mit jelent.

Első mesterem egy hindu jógi volt, aki Európában tanulta az orvosi tudományt. Vallására nézve pedig keresztény ember volt, aki Krisztus igéit egy indiai asramban tette a magáévá.

Gyógyítani tudott mind nyugati, mind pedig keleti módszerekkel. Attól függően, hogy melyik utat tartotta eredményesebbnek.

Egy ízben fölkereste őt egy pesti ügyvéd, Dr. F. a feleségével. Béna volt a jobb keze, annyira tehetetlen, hogy zakójának a gombolásában tartotta, mint Napóleon. Hat éve próbálták gyógyítani, sikertelenül.

Mesterem kiharcolta az asszonyt a szobából, s megkérte a férfit, hogy vetközzön le. Az ügyvéd jobb keze riasztó látványt nyújtott. Inakkal behálózott vékony csont volt, amelyet a baljával fogott csuklóban, s azzal mozgatta, mint valami fadarabot.

A mester leült elé, s megkérte: tegye mindkét kezét az ő tenyerébe. Az ügyvéd baljával átlendítette halott jobbját a hindu tenyerébe, majd ép bal kezét is elhelyezte a másik tenyerében, s úgy ültek egymással szemben, mintha vöröspecsenyét játszottak volna.

Dr. F. nem tudott angolul, én fordítottam.

– Kérdezd meg: mióta mozdulatlan a keze?

– Hat éve.

– És milyen kezeléseket kapott? Mondja el, részletesen.

Az ügyvéd hosszadalmasan elmesélte a különféle kúrákat.

Mint a gyakorló betegek általában, rengeteg latin kifejezést használt; gyógyszerek, terápiák s különféle diagnózisok neveit említette. Az életéről egyetlen szót sem szólt, s mivel ekkor még nem tudtam róla, hogy ügyvéd, a doktori címből és a szakszerű elbeszélésből azt hittem, ő maga is orvos.

Mesterem hosszasan nézte az arcát. Megvárta, amíg befejezi mondandóját, majd roppant keményen és határozottan így szólt:

– Mondd meg neki, hogy gyáva dolgot művelt! Megijedt az életétől, a hivatali munkájától, a sok bűntől, zavaros ügyféltől, a gyakran mocskos és tisztességtelen bírói ítéletektől! Úgy érezte: gyenge ahhoz, hogy az igazságot képviselje, s ezért megbetegítette magát. Megijedt a sorsától, és föladta a jobb kezét! Most sajnálja és sajnáltatja magát, és boldogtalanná teszi a családját is, mondd meg neki!... Ez jó kéz, mondd meg neki!

Riadtan fordítottam.

– Mondd neki – szólt a mester -, hogy mozdítsa meg a balkezét!

Fordítottam.

Az ügyvéd ép bal kezén többször egymás után kinyitotta és összezárta ujjait.

– Érzed? – kiáltotta a jógi. – Érzed, hogy benne vagy? Érzed, hogy ez a kéz a tiéd?!

– Érzem – mondta az ügyvéd, akinek ekkor már csukva volt a szeme, és a halántékáról csorgott a verejték.

– És most mondd meg neki, hogy mozdítsa meg a jobb kezét!

Az ügyvéd feje remegett, vicsorgott, de a keze nem mozdult.

– Higgy benne! – mondta a jógi. – Higgy benne, hogy ez a kéz meg fog mozdulni! Hiszel benne?

– Hiszek – felelte az ügyvéd és egész teste rázkódott, és görcsben volt és akart, de a keze úgy feküdt

a jógi tenyerén, mint egy halott csontdarab.

– Mondd meg neki – szólt a mester most már szelídebben – hogy ez nem hit. Aki ilyen görcsben van,

aki így megizzad és remeg, az nem hisz... A hit: laza bizonyosság!... A hit: biztos tudás... tévedhetetlenül

biztos tudás... hogy ez a kéz jó...; és mindjárt mozogni fog.

És ahogy az utolsó szót is lefordítottam, az ügyvéd arca kisimult, s elszáradt ujjai mint egy lassított

filmben a virágszirmok, lassan mozogni kezdtek. Kinyíltak, összezárultak, kinyíltak, összezárultak. Nehezen, remegve, de mozogtak.

A látvány annyira döbbenetes volt, hogy az asszony, aki a félig nyílt ajtó mögül leste a jelenetet,

fölsikoltott.

Nos, számomra a hit ezt jelenti.

Biztos tudást.

A próbája pedig az, hogy megmozdul-e a kéz, vagy sem.

Az ügyvéd azt mondta, hogy hisz Istenben.

A mester pedig azt kérdezte tőle, kissé szomorúan:

– Hogy mondhatod nyugodt lelkiismerettel, hogy hiszel az Istenben... amikor még a saját kezében sem tudsz hinni?

Ez a könyv a lélekről szól. Két részből áll – a második rész az érdekesebb. De arra kérlek, olvasd el

az első részt is, mert az a fontosabb. Azt szeretném, hogy ne csak lásd, de értsd is az álmaimat. *

A Lélek és a lélegzet a világ összes érzékeny nyelvében rokon fogalmak. A latin spiritus, a héber

ruach, a görög pneuma vagy a szanszkrit atman a lélegzettel és a lélegzéssel elválaszthatatlanul szoros

összefüggésben vannak.

Ugyanazt jelentik, csak más síkon.

Van az Evangéliumban egy gyönyörű mondat. Jézus azt mondja Nikodémusnak:

„Spiritus, ubi volt, spirat, et vocem eius audis, sed non scis unde veniat et quo vadit: sic et omnis, qui

natus est ex Spiritu.”

Magyarul ez így olvasható:

„A szél ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy. Így van vele

mindenki, aki Lélekből születik.”

Mint látod, ez a fordítás szegény és pontatlan. Mert nemcsak az ember, a föld légköre is lélegzik – ezt

hívjuk szélnek -, és a fordító e természeti hasonlat mellett dönt az igazság sérelmére.

A mondat kissé bonyolult, de a valódi értelmét visszaadó fordítása így hangzik:

„A Lélek lélegzik, ahol akar, és hallod leheletének szelét, de nem tudod, honnan jön és hová megy.

Így van mindenki, aki Lélekből születik.”

Ne hidd, hogy ez nyelvészeti kukacoskodás.

Őseink tévedhetetlenül érezték, mi a különbség a Lélek és a Szellem, a lélegzet és a szellő között.

Csak a Kazinczy korabeli nyelvújítás próbálta behelyettesíteni a Lélek szót a

Szellemmel, s azóta ebben a gyökeres kérdésben a legteljesebb anarchia uralkodik. Isten a lelkét leheli az emberbe, s nem a szellemét

szeleli bele, s az ember, amikor meghal, a lelkét leheli ki, és nem a szellemét, s éppen ezért nincs Szent

Szellem, csak Szent Lélek; ahogy mást jelent a lelkes, mint a szellemes, és a lelketlen, mint a szellemtelen.

A pneuma és a spiritus a Léleknek felel meg, mert ez a szó az ember-, és istenközeli, ahogy a pszichének

és az animának sokkal inkább megfelelne a szellem kifejezés, mert a jelentése természetközeli és

pontosan kifejezi azt a félanyag, éterikus energiát, amely a Lelket a földi világgal összeköti. A tudomány pontosan definiálja önmagát, amikor azt mondja, hogy pszichológia, mert csakis a

pszichével, s nem az ember isteni részével foglalkozik. A magyar „lélektan” szó azonban olyasmit ígér, amit

ez a tudomány nem óhajt és nem is tud beteljesíteni.

A későbbiekben majd meglátod, miért tartom olyan fontosnak ezeknek az alapszavaknak a

tisztázását.

A Lélek és a lélegzet elválaszthatatlanul egy.

Az ember azt hiszi, a tüdeje lélegzik.

Mozog a tüdeje, ki-be pumpálja a levegőt, s ettől lélegzik.

Tévedés.

Az emberben a Lélek lélegzik, s ettől mozog a tüdeje. Abban a pillanatban, amikor a Lélek elhagyja a

testet, a tüdő sem mozog többé. Pedig tehetné, mert minden sejtje, minden izma, minden impulzusokat adó idegszála ép – és mégsem működik, mert a Lélek nem irányítja. Ahogyan a hegedű nem játszik a hegedűs nélkül, úgy lesz élettelen, holt tárgy a tüdő is, ha a Lélek nem mozgatja többé.

Figyeld a lélegzésedet.

Ha izgatott leszel, a lélegzetvételeid fölgyorsul, ha megnyugszol, lelassul. Vagyis tüdőmozgása követi a lelki állapotodat. Sajátos üteme van a szorongásnak, a félelemnek, az öröme, a békességnek, a tettvágyaknak és a rémületnek. Ahogy rezeg a lelked, úgy emelkedik és süllyed a mellkasod is. Az nem fordulhat elő, hogy te izgatott vagy, de közben lassú a lélegzeted, mert a hegedű mindig azt játssza, amit a hegedűs – mert a lelked lélegzik, és nem a tüdő.

Most csendesítsd le magad.

Elméted nyugtasd meg. Légy olyan békés, mint a hajnali szelíd víztükör – s most

figyeld meg, mi történik benned, ha először mélyen belélegzel és utána, alig hagyva tartalékot, kifújod magadból a levegőt.

Amikor beszívod a levegőt: megtelsz tettvággyal, erővel, teremtő akarattal. Feszült leszel és bizakodó.

Amikor kifújod a levegőt: úgy érzed, üressé válsz, befogadóvá, passzívvá, csendessé.

Amikor telt a tüdőd: pozitív vagy és férfias.

Amikor üres: negatív és nőies.

Az elsőben tenni, teremteni akarsz.

A másodikban azt mondd: tégy velem, amit akarsz.

A Lélek egyik pólusa maskulin, a másik feminin, s e kettő feszültsége adja az életet, amely minden szinten nem egyéb, mint lüktetés, vibráció, rezgés. Az egyik a Nap ereje, a másik a Holdé. Az egyik fényes, nappali és pozitív – a másik sötét, éjszakai és negatív. Az egyik behatol, a másik befogad.

Az egyik meg akar nyilvánulni – a másik visszahúzódik minden megnyilvánulástól.

Az egyik igyekszik – a másik vár.

Az egyik láthatatlan hullám – a másik tehetetlen tömeg.

Az egyik láthatatlan energia – a másik annak sűrű, formává vált állapota: az anyag.

E két erő mozgatja a tüdődet, lükteti a szívedet, teremti és falja föl a sejtjeidet, ez harcol a mikrovilágban és szüli ki önmagából a világegyetem valamennyi csillagát, ez tartja röppályájukon centripetális és centrifugális erővel a bolygókat, s tágítja az egész Univerzumot, amelyet a kiáradás végső feszültségében újra magába szívja és összevonzza a Lélek, hogy a teremtés nappala után megélje az éjszaka nyugalját.

Minden vibrál, sőt maga a Minden nem egyéb, mint vibráció. Önmagából kiinduló, táguló s visszatérő spirális mozgás. A létspirált nemcsak a genetikában fedezheted föl, de mindenben, ami élet. (Spiritus spirális! Látod, mennyire fontosak a szavak!)

Amikor a lélek elhagyja a testet, a test maga még tovább vibrál, csak nem lélegzik már. Csupán annyira, amennyire az atomok és a széthulló sejtek lélegzenek: a szüntelen mozgás és rezgés nem szűnik meg, hiszen ez alkot minden parányt, s magát az anyagot. Ahogy egy villámsebesen pörgő fénypontot tömör ezüstkarikának látsz, úgy érzed, szilárdnak és tapinthatónak az egész anyagvilágot, amelynek még a legapróbb része sem tömör és szilárd: a fénypont is csak rezgés – két ellentétes erő küzdelméből fölizzó valóság.

És a lélek a testen kívül is lélegzik tovább.

Most már tüdő nélkül és sűrű test nélkül rezeg olyan frekvencián, amelyet se

nem látsz, se nem hallasz, mert túl van azon a dimenzión, amelyet földi érzékszervekkel és műszerekkel érzékelhetnél. Csakis a lelked megfelelő hullámhosszán tudod venni az adását, s ha ez sikerül, rájössz, hogy ugyanúgy lélegzik, mint te, ugyanúgy él, ugyanúgy teremtő és befogadó, maszkulin és feminin – ugyanúgy boldog és boldogtalan.

Az ilyen „adásokból” egyértelműen kiderül, hogy számára a túlvilág éppoly reális, mint számodra az evilág – azzal a különbséggel, hogy számára a lét vibrációjellege sokkal nyilvánvalóbb. Te itt – ha csak nem elektronmikroszkópon át nézed – nem veszed észre, hogy környezeted tárgyi-testi valósága nem egyéb, mint vibráció, ő azonban ebben él, s látja, hogy környező világa, de még a saját teste sem egyéb, mint a mindenben és mindenkiiben működő lélek állandó alkotása.

A gondolat is rezgés.

Minél intenzívebb és pontosabb, annál nagyobb a hatóköre.

Amikor írok: mentális rezgésbe hozom magam. Eszméket, képeket formálok a semmiből. Ezek sugároznak a szavaimból, betűimből. De ha képzeletem és gondolatom nagyon erős, és energiája lelkelem atommagjából ered: se szó, sem betű nem kell hozzá – szétsugárzik, s a tér legtávolabbi pontján is fogható.

Ez a művészet, de a telepátia titka is.

Két dolog kell hozzá: egy erőteljes adó, s egy érzékeny vevő. Ha az utóbbi hiányzik, az adás éppolyan érzékelhetetlen, mint az éterben vibráló, fecsegő, zenélő rádióhullámok.

Hiába a legnagyobb művészet, hiába egy akár krisztusi energiájú adó: ha nem vagy ráhangolva, úgy tetszik, mintha nem is lenne. A megfelelő hangoltság a szellemvilággal való kapcsolat előfeltétele. S mivel ez a világ a földközeli sűrű rezgésállapotoktól kezdve egészen a magas fényvilágig terjed, a legnehezebb dolog, hogy valaki a tiszta fénykörzetek lényének adását is vegye. Ha nem tudsz kifényesedni, ha nem tudod lerázni magadról legalább néhány percre vagy órára életed alacsony rezgésszámú aggodalmait, félelmeit, mohóságait, konok előítéleteit: a náladnál bölcsebb és tisztább és tapasztaltabb lelkekkel sohasem kerülhetsz kapcsolatba. Csakis azokkal, akik veled egy hullámhosszon: az aggodalmak, a félelmek, a mohóságok és előítéletek szintjén rezegnek.

Ez így van a földi életben is.

Az ember csak a hasonlóra, a vele „egy húron pendülőre” rezeg. Ha nem tudod áthangolni magad, az öröm, a derű, a gondoktól való szabadság rezgéseit sohasem veszed, s benne maradsz abban a boldogtalan rezgőkörben, ahol az emberek egymást fertőzik a gyűlölettel, a borúlátással és a reménytelen keserűséggel.

Élni nehéz. Ma különösen az. De senki sincs kötelezve arra, hogy ebbe a

nehézségbe érzelmileg és gondolatilag belesüppedjen, hogy elvágva magát saját távlataitól, önfényétől és derűjétől, részt vegyen egy olyan szánalmas körtáncban, ahol a jutalmat csakis a pénz és a karrier jelenti. Ez az adás ma zavaros és sötét. A mocskok, az önzés, a becstelenség, a brutalitás és a képmutatás szintjén rezeg. De nemcsak ez az egy adó működik! Vannak más adók is, amelyek mélyebbről és magasabbról, egy tágabb életkörből, s főként a jövőd irányából sugároznak feléd: ha nem hangolódsz rájuk, önmagad foglyává válsz.

Ezt azért mondom, mert megtapasztaltam.

A bizalmat, a reménységet és az alázatot meg kell előlegezni.

Én alázat alatt a teljes nyitottságot értem.

Minden jó külső és belső esemény azért történt az életemben, mert eléje mentem.

Pontosabban szólva: lelkileg ráhangolódtam.

Mert a világ teli van üzenetekkel.

És csupán hangoltság kérdése, hogy ki, mit vesz belőle.

A holtak éppúgy üzennek, mint az élők, a költöző madarak éppúgy, mint a virágok, a fák, a tavak, a hegyek, a sejtek, a szentek és az angyalok, mert valójában sem a látható, sem a láthatatlan világban nincs olyan, ami ne lenne Lélek, s ne lélegezne.

A zsidó hagyományban Isten nevét tilos volt kiejteni.

Jézus azonban nemcsak a nevét mondja ki, hanem pontosan definiálja is:

„De elérkezik az óra, s már itt is van, amikor igazi imádói lélekben és igazságban (spiritu et veritate) imádják az Atyát. Mert az Atya ilyen imádókat akar. Az Isten: lélek, ezért akik imádják, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.”

Ez tehát a lélek végső jelentése.

És most folytassuk tovább istenkereső kísérletünket.

Figyeljük a lélegzetünket.

Odáig már eljutottunk, hogy fölfedeztük lelkünk kétpólusú, pozitív és negatív természetét.

Most figyeljük meg a pólusokat, külön-külön.

Lélegezzünk be jó mélyen. Tartsuk kitágult, feszes tüdőnkben a levegőt. Hamarosan kibíráhatatlan feszültséget érzünk, s megszületik bennünk egy ellenállhatatlan kényszer, hogy kilélegezzünk, hogy a pozitív hullámhegyről a passzív, negatív hullámvölgybe ereszkedjünk alá. És amikor már lent vagyunk, és üresek vagyunk, és kiélveztük a csend, a nyugalom és a mozdulatlan várakozás mélységét, egyszerre megszületik bennünk a szomjúság: újra ki akarunk tágulni, föl akarunk fényesedni, és sóvárogni kezdünk a teremtő feszültség eksztázisára.

Mindez nemcsak az oxigénhiány és -teltség okából van.

Ha egy gép végezné szervezetedben az oxigénellátás munkáját, a poláris lüktetés üteméből akkor sem tudnál kiesni – mert nem a tüdőöd lélegzik, hanem a Lelked. És vele az érzelmeid is, a gondolataid is, a teremtő és a befogadó lényed is: végig az egész vonalon örökös hullámmásban élsz.

Ha lent vagy a sötét, negatív pólusban, s jól figyelsz, észreveszed, hogy ott, ahol a legsötétebb, halványan izzik egy fényes, fehér pontocska. Egy szikrányi, pozitív kis fényembrió. Ez akar megszületni, és meg is születik, egyre jobban terjed, egyre szélesedik, s amikor már minden fényben úszik s izzik, mint a napkorong: észreveszed, hogy a legvakítóbb fényözön közepén ott komorlik egy kis, sötét napfoltocska, egy negatív pont, amely most lassan tágulni kezd, s elnyeli magába a fényt. Egyetlen kicsiny fényatom kivételével, amely újra kibontja önmagát.

És ez így megy örökké.

Vagyis a Lélek kétpólusú ugyan, de mindkét pólusban benne szunnyad a másik ellentéte is.

Ezért tudnak egymásba átváltozni.

Mert amikor az Egy megszülte a Kettőt, akkor a kettőt is kettőssé tette.

Ez a világdrama titka.

Nincs olyan tisztaság, amely ne tudna a vétekről.

És nincs olyan vétek, amely ne sóvárogna a tisztaságra.

Mert egyik a másikban benne van.

Az angyal tudja az ördög titkait.

És sajnos az ördög is tudja, hogy az angyal szívében hol rejtőzik az a sötét pont, ahol megkísérthető.

Jézus legnagyobb küzdelme minden bizonnyal nem a Golgotán volt, hanem amikor a pusztában megkísértette a Sátán.

Mert a Sátán, az abszolút negativitás elve sohasem kívülről érkezik, egy másik bolygóról vagy egy másik dimenzióból mint valami Ufo – hanem lelkünk sötét oldala, amelyet a fény keresztjével át kell húzni, és meg kell váltani.

És azt a feladatot, amelyre nekünk, egyszerű embereknek reinkarnációk végtelen sora, bukások és küzdelmek rengeteg lehetősége van adva, Jézusnak, Isten egyszülött fiának negyven nap alatt kellett elvégeznie.

Az egész emberiség fejlődéstörténetét negyven nap alatt kellett végigküzdenie. Egy zuhanással százezer zuhanás iszonyatát átélni, egy vággyal százezer vágy kísértését kiállni, egy halállal százezer halált halni, és az egész emberi nem tragikus zűrzavarát magára venni, benne megszenvedni és megtisztulni: olyan teljesítmény ez, amely ésszel fölfoghatatlan.

De csakis így vált alkalmassá arra, hogy bennünket megértsen.

Meg kellett tanulnia, mit jelent embernek lenni.

S ehhez valamennyi poklunkat föl kellett magában idézni. Fölidézni, megismerni s átvilágítani. Egyetlen, negyven napos háborúban megívta azt a csatáját, amelyet mi számtalan életre elosztott apró kis részküzdelmek formájában vívunk meg.

Mert ami a fizikai világban az ellentétes pólusok egymást váltó, lüktető, vibráló egysége, az az emberi lélekben úgy jelenik meg, mint örökös háborúság. Aki él, tudja, hogy drámában él.

Állandó harcban önmagával és környezetével.

Lényegében nem más ez, mint a boldogságért való küzdelem.

Mert a boldogság – mindenki érzi – valahol elveszett.

És bármennyire is kettős a világ és kettős a lelkünk természete is: a szétszakítottságot nem viseljük el, szenvedünk tőle, és vissza akarunk találni újra az Egybe.

Az embernek a harc nem természete.

Csak rá van kényszerülve.

S mindaddig küzdenie kell, amíg a kettősségen fölülemelkedik, megteremti az erők harmóniáját, s az egységbe visszatalál.

*

Amikor a zsidó nép Hór hegyétől a Sás-tenger felé vezető úton továbbindult a pusztában, belefáradt a vándorlásba, és zúgolódni kezdett az Úr s Mózes ellen.

„És ekkor az Úr mérges kígyókat küldött rájuk, melyek megmárták őket, és sokan meghaltak Izrael fiai közül. Ennek láttára a nép Mózeshez járult, s megvallottak: „Vétkeztünk, amikor zúgolódtunk az Úr ellen! Járj közben értünk, hogy vigye el ezeket a kígyókat rólunk!” Mózes tehát közbenjárt a népért, s az Úr válaszolt Mózesnek: „Csinálj egy tüzes kígyót, s erősítsd egy póznára. Akit marás ért, s rátekinthet, életben marad!” Mózes tehát csinált egy rézkígyót, s egy póznára tette. Akit megmártak a kígyók, de föltekintett a rézkígyóra, az életben maradt.”

Mózes tudta, hogy a kígyó a Sátán szimbóluma.

A Lélek sötét erejének jelképe, amely az embert magához rántotta, bukásra kényszerítette, s a száműzetés örvényébe taszította.

Amikor megragadta a kígyót, a földön tekergő nagy Mínuszjelet, tudta, hogy a Sátánt ragadja meg.

De amikor fölemelte, és függőleges póznára tette, a negatívból (-) pozitív (+) jelet csinált: és népét meggyógyította.

Mózes keresztet csinált.

A keresztben benne van a kígyó is, de fölemelve és megváltva.

A kígyó az ellentét elve, az elkülönülésé, a taszításé. Nincs centruma, csak

körbe-körbe tekergő kerület, negatív vonal, amely kivált a pozitív teljességből, és önálló életet akar élni, ami lehetetlenség, mert egész lénye egyetlen nagy hiány, valaminek az örökös tagadásából próbálja fönntartani önmagát. Nem tud fölemelkedni, mert számára nincs fönt, csak lent. A földön tekereg, kinyúlik és összezsugorodik, s ha önmagát keresi, legfeljebb a saját farkába harap.

De abban a pillanatban, amikor egy isteni erő megragadja, saját természetéből kiforgatja, önmaga ellentétévé teszi, és a kereszt jelébe visszavonja: a halálból élet lesz, a betegségből gyógyulás, a gyengeségből erő, a gyűlöletből szeretet, az önáltatásból valóság és a bűnbeesésből megváltás.

A kígyó a teremtő Léleknek az az ereje, amely az embert a Paradicsom álomszerű boldogságából a pusztaság szenvedésébe csalta.

Önállóságot ígért neki, szabadságot, saját megistenülést.

De csak látszatot adott helyette: kígyó-önállóságot, kígyószabadságot és kígyó istenséget. A földön kell tekeregnie, a porban, önmagát nem találva, a negatív erők sötét birodalmában.

Valójában a negatív kígyó a pozitív keresztnek nem ellentéte.

Csupán az elkülönült, vízszintes része.

A Kígyó mint lappangó elv, ott van a keresztben.

De lekötve, átvilágítva és teljessé téve.

A világdráma akkor indult, amikor a kígyó levált a keresztől, és önállósította magát. Ez volt az a pillanat, amikor az egység szétszakadt, amikor a lények szétszóródtak, amikor a benső fény helyett eltántorodtak a külső sötétség felé. Idáig, ha valaki azt mondta: ÉN – a kereszt középpontjára gondolt. Ott élte meg Énjét, ahol a két vonás metszi egymást. De amikor a kereszt egységéből kiszakadt, a valódi fényközpontot elvesztette, és kénytelen volt magának látszat ént, álközéppontot találni. Nehéz, mert a kígyónak nincsen középpontja, csakis kerülete. De az emlék, az isteni ÉN-nel való azonosságának az emléke üldözte az embert a szétszóródásban is, és ezért csinált magának egyetlen ÉN helyett sok másikat ént, sok apró magánistenséget ott, ahol a kígyó kunkorodott, s pikkelyei megtörték a felülről kapott fényt. A sötétben lévő fényvillanás, amely nem az övé volt, csupán tükröződött rajta, a lélek szemét magához vonzotta, s azt mondta: itt van az énem, hiszen én is világítok!

Ezt a mozzanatot úgy hívják a hinduk: ahamkara.

Azt jelenti: éncsináló.

Azóta az embernek két énje van.

Egy, amelyet ott hagyott a kereszt közepén.

S egy, amelyet a földi vándorlásai során megél.

Egy isteni ÉN-je – amelyet elhagyott hűtlenül, megtagadott, s amelyről megfeledkezett – s egy emberi

énje, amelyről tud, s amelyet minden egyes születésénél újra és újra meg kell teremtenie.

Ez az evangéliumokban olvasható „hit” szónak a végső és egyetlen értelme. Az a héber-arámi szó, amelyet Jézus használt, az emunach, nem valami mágikus képességet jelöl, hanem azt, hogy HŰSÉG, őseink nyelvén: HÍVSÉG. Hívnek lenni, hűségesnek lenni az isteni ÉN-hez.

Mert onnan kezdve, hogy a kígyó föllázadt a kereszt ellen, az ember a valódi centrumától hűtlenül eltántorult, s azóta a kígyó és a kereszt között – az ÉN és a én között – örökös háborúság zajlik.

A kereszt vonz – a kígyó taszít.

A kereszt összegyűjt – a kígyó szétszór.

És ez a küzdelem nemcsak a lélekben, hanem az egész világban zajlik – hiszen a világ nem más, mint a lélek színtere.

Amikor a kígyó ereje fölerősödik, az embert a teljességből kitepi, önálló vállalkozóvá teszi, s a sűrű anyag világába taszítja.

S amikor a kereszt a lelket visszavonzza, az ember az anyagvilág sűrű lepleinek nyomásai alól kiszabadul, s a közös fény világába visszatér.

A születés és a halál nem egyéb, mint nagy ki- és belélegzés.

Nem egyszeri aktus, hanem folyamatos lüktetés.

S ez mindaddig tart, amíg az ember nem talál rá végleg valódi középpontjára, s a kereszt pozitív jelébe vissza nem tér.

Csak ha megváltottad a kígyódat, nyersz jogot az örök életre.

Ahogyan Jézus mondta Nikodémusnak:

„Amint Mózes fölemelte a kígyót a pusztában, úgy fogják fölemelni az Emberfiát is, hogy aki hűséges hozzá, az el ne vesszen, hanem örökké éljen.”

Itt ölelkezik a zsidó és a keresztény hagyomány.

Ahol Jézus önmagát a fölemelt Sátánhoz hasonlította. Aki ezt nem érti, az azt sem értheti, hogy miért kell megbocsátani a bűnösöknek, miért kell szeretni az ellenségeinket, miért kell a jónak szenvednie a rossztól – miért kell a keresztet magunkra vennünk.

A negatívot pozitívvá tenni: ez az ember feladata.

2. Reinkarnáció

A reinkarnáció a lét alapténye.

A pozitív és a negatív pólus közötti ingadozás következménye.

Az Egy, amely a teremtés pillanatában kettészakadt, hol az anyag, hol az energia állapotába kerül. E

két szó alatt én most nemcsak a fizikusok által meghatározott fogalmakat értem, hanem egy sokkal tágabb értelemben vett metafizikai valóságot is. Amikor anyagi állapotába kerül: látod – amikor energiává válik: nem látod. Amikor „megnyilvánul”: az anyag a valósága. Amikor „nem nyilvánul meg”: az energia. De ezt csak azért mondod így, mert te most az anyag negatív állapotában élsz, és a folyamatnak csakis az egyik fázisát érzed. Ha meghalsz, és a másik oldalra kerülsz, az energiát tartod majd valóságnak, és az anyagi világot látszatnak, nem egészen reálisnak.

Ha egy foton végigszáguld egy fényképlemezen, hajszálvékony ezüstcsíkot látsz magad előtt. De ha ezt a csíkot roppant erős nagyítású elektronmikroszkópon át megnézed, látod, hogy korántsem folyamatos vonal, hanem egymástól távol levő pontocskák sorozata, amelyeket csakis a szemed kötött össze. Ezek a pontok azok a helyek, ahol a foton „megnyilvánult”, és ütközött a lemez ezüstjével. A köztes helyeken „eltűnt”, nem hagyott nyomot maga után. A foton ugyanis villámsebessen reinkarnálódott. Hol anyaggá vált, hol energiává, hol anyaggá, hol energiává – így suhant végig a lemezen, s amikor újra és újra feltűnt már bizonyára nem ugyanaz a foton volt: csak az erő volt azonos, az irány, s az az energia, amely mindig újraszülte önmagát.

Anyag és energia: ugyanannak a valóságnak kétfajta állapota. Egyik a másikban benne van, s ahogyan nincs „csak” anyag és „csak” energia, úgy nincs idealizmus és materializmus sem: egyik a másikban látenszen szunnyad, s egymásba átalakul. Az energia éjszakája az anyag, s az anyag éjszakája az energia.

A Lélek természetté alakul át, s a természet újra lélekké, követve a nagy, kozmikus Teremtő ki-, és belélegzésének törvényét.

Maga a folyamat egységes és szüntelen.

Célja pedig a tapasztalatok útján való fejlődés.

Az élet titkát minden mélyenlátó szemlélet a csillagászatban, a fizikában, a metafizikában, de főképp a biológiában az egyre táguló spirál képében ismerte föl. Két ellentétes erő mozgásából jön létre, de maga a spirál is kettős, s ez adja a feszültséget nemcsak az örökös forgáshoz, de a táguláshoz is.

Mert ez a spirál nem úgy forog önkörében, mint az öntudatlan bűgőcsiga, hanem egyre tágabbá, egyre tudatosabbá, egyre „lelkesebbé” válik.

A spirál spiritualizálódik: ezt nevezzük fejlődésnek.

Ebben a „fejlődésben” az a legkellemetlenebb, hogy mivel egy sötét és egy világos erő mozgatja, állandóan föl kell emelkedni és le kell zuhanni, fölépülni valamivé és szétrohadni semmivé, kibontakozni s tönkremenni, megtalálni s elveszíteni, földúsulni élettél s szánalmasan megvénülni, megszületni s elpusztulni, mennybe repülni s pokolra zuhanni.

Sehol nem lehet ott maradni.

Hiába jut föl az ember az óriáskerék tetejére, hiába élvezi a magaslati levegőt s a szép kilátást: a kerék forog tovább, mert tágulni akar, és ezért le kell szállni, és meg kell merülni újra a sötétben, az értelenségben, a reménytelenségben, a szenvedésben, hogy majd a következő körben s nagyobb rádiusszal talán újra a magasba emelkedjen.

Amikor leszálló ágba kerülsz, kifejezetten úgy érzed, hogy visszafejlődsz, hogy kezd az egész nem működni és sötétedni és kilátástalanná válni. Öregségére még a legbátrabb embert is szorongások kezdik gyötörni, félelmek, betegségek, léte beszűkül, kiszikkad, tehetetlenné és kiszolgáltatottá válik, s amire egykor büszke volt, az értelme is fokozatosan beszűkül, önmagát ismételteti, nem érti meg senki, elmagányosodik, s úgy érzi, hogy elhagyta az Isten. A leépülés végső stádiumában az ember a senki földjére jut, s csak kevesen tudják, hogy ez a teljesen reménytelen sivatag az újjászületés előszobája.

De nemcsak az egyes ember, egy egész közösség, sőt egy civilizáció is leszálló ágba juthat.

Ilyenkor az egész élet a kígyó hatalmába kerül.

Erről nem érdemes hosszabban beszélni: elegendő, ha kinézel az ablakon. A fénytől való megfosztottságnak ebben a végső stádiumában az ember arca a felismerhetetlenségig eltorzul. Ez nem előregedés, hanem az ősgyűlölet korlátlan elszabadulása, amely az egész világot magával akarja rántani. A fény olyan kicsiny ponttá zsugorodott össze, hogy a sötétség hatalmát semmi sem ellensúlyozza már: sem hit, sem erkölcs, sem tudás, sem mártíromság. S bár hatalma napról napra növekszik, a kígyó most kezdi fölismerni, hogy a csatát végső soron el fogja veszteni, s ezért harci eszközei egyre kétségbeesettebbé válnak. Már nem kísért és ígéret és csábít, mint a régi, tisztességes, polgári sátán vagy a biblikus idők fenséges figurája, hanem tébolyultan csapkod, és őrjöng, s azt mondja: ha én nem lehetek, akkor ne legyen semmi, pusztuljon el a Föld, és dögöljön meg mindenki! A negatív erőnek ez az eszeveszett tombolása okozza, hogy a földi életet manapság nemcsak rémületesnek és méltatlannak tartjuk, de teljesen irracionálisnak is. Ami ma háború, kereskedelem, politika, igazság, közrend, művészet, tudomány, morál, ésszerűség, és sajnos sok esetben a hitélet címszava alatt folyik, annak semmi köze sincs már a szavak eredeti jelentéséhez. Monomániák, gyilkos indulatok és félelmek uralják az emberek lelkét.

A kígyó nagyon csúnyán hal meg.

De meghal, mert a fénynek meg kell születnie, és a mozgásnak fölfelé kell lendülnie, és a spirálisnak ki kell tágulnia.

Ezt az egész folyamatot nevezzük fejlődésnek.

Nem a sötét és a világos közötti ingamozgást, mert az mindig volt és lesz is, amíg a teremtett világ létezik, hanem a spirál tágulását és növekedését.

Ha azt kérded, mitől tágul a spirál, a válaszom ez: a megélt tapasztalatoktól. Mert minden, ami megtörtént, beépül a nagy spirális mozgásba, s örökké gazdagítja azt. Pozitív és negatív élmények egyaránt.

Az újkor egyik legdöntőbb felfedezése, hogy a természeti világ minden feldúsult tapasztalatát megőrzik az úgynevezett genetikus kódjelek.

De nemcsak az anyag emlékszik, hanem az energia is.

Ha nem így lenne, megszűnne az élet folyamatossága, minden percben mindent újra kellene kezdeni, a legelejéről, ami nonszensz.

Ha csak az anyagi forma kódolná az emlékeket, az egészből nem lenne semmi, hiszen a forma állandóan széthullik, s ha behatolsz a DNS molekula szubatomi világába, ott már semmiféle formát vagy miniatúr „porszemecskét” nem találsz: csak lüktető erővonalakat, ellentétes töltésű centrumokat és energiamezőket, amelyek a másodperc billiomodnyi része alatt létesülnek, s kihunynak újra. Az, hogy ez a szikrázó tűzijáték mégis ilyen konzekvensen és „tartósan” összeáll, egy sokkal intelligensebb, és a formák széthulló világánál sokkal tartósabb emlékezet műve.

Ez magának a Léleknek az emlékezete, amely soha semmit elveszni nem hagy, mindent megőriz, örökké.

Az ősi bölcsesség szamszkaráknak, emlékcsíráknak nevezi a Lélek memóriájának ezeket a kódjeleit, amelyek egyrészt a tapasztalatoktól egyre dúsulnak, másrészt állandó megvalósulásra törnek, s ezáltal biztosítják a fejlődés egységét.

Ha csak egyetlen veréb pusztulásával megszűnne valami, s életének tapasztalata végleg kihullana egy lyukon a világból: az egész Teremtés visszazuhanna a káoszba.

Minden emlék fönmarad.

Ha a csibe kikel a tojásból, csak toporog a földön, de a kiskacsa elindul, s bátran beletotyog a vízbe. Azonnal úszni tud, mert hozza magával a vízi lét ismerős, megszokott érzetét. Ez nem azt jelenti, hogy ez a pelyhes kiskacsa élt már egyszer a világon, hanem azt, hogy az a féltudatos szellemi tömeg, amely létrehozta, számos kacsasorsot éltetett már, és erre pontosan emlékszik.

Amit ösztönnek nevezel, nem egyéb, mint reinkarnációs tapasztalat.

Alacsonyabb szinten ezek a tapasztalatok látszólag egységes képet mutatnak – egy faj egységes emlékeit -, de minél fejlettebb egy állat, annál inkább feltűnnek egyedi vonásai. Ha van kutyád, tudod, hogy nemcsak fajtájának domináns ösztönrendszerét hordozza magában, hanem egyéni arculata is van. Minden kutyának más a „jellem” – s ez sokszor már kölyök-korában megnyilvánul. Egy

alomban öt kiskutya születik, s mindegyik más. Nemcsak szüleik örökletes tulajdonságait, de egy-egy speciális út emlékeit is magukkal hozzák. Előző gazdáiknak a keze nyomát érzed rajtuk. Az egyik szorongó és félénk, a másik túlságosan agresszív és harapós: valamit már megtapasztaltak, s ezt hordozzák magukban. Átnevelésükhöz sokszor egyetlen élet nem is elegendő, mert az ösztön erősebb; olyan mélységesen mély megszokás, amelyet az új körülmények és a tanulás nem tudnak megszüntetni bennük.

Az embernél még bonyolultabb a helyzet.

Itt új és magasabb fokozatról van szó, amelynek az ásványi, növényi és állati múlt csupán a bázisát adja s nem a lényegét.

Nem szeretem azokat a testetlen elméleteket, amelyeknek nem tudok utánajárni.

Nem szeretem azokat az elvont gondolatokat, amelyeknek nem érzem a húsát.

Ezen a ponton azonban – az ember születésénél – kénytelen vagyok olyan információra hivatkozni, amelyet részint a szent könyvekből, részint szellemvilági közlésekből merítettem.

Érd be egyelőre ezzel a „misztikus” elmélettel, már csak azért is, mert más magyarázat nincsen.

A Lélek ideák útján teremt.

Ezek az ideák hatalmas energiatöltésű ősképek, amelyek létrehozzák a látható és a láthatatlan világot. Ahogyan a magban benne van az egész növény, úgy van benne minden ideában az, ami belőle valaha is megnyilvánul.

Semmi sem lesz, ami már eleve nem lett volna.

A műalkotás előbb születik meg képzeletben, mint papíron, a ház előbb jelenik meg az építész látomásában s tervrajzában, mint a maga tárgyi valóságában.

Amit időnek nevezünk, nem egyéb, mint az ideák megnyilvánulásának folyamata.

Nos, amikor a Teremtő kilehelte alsóbb tudatosságának ideáit, s ezek az időbeli megnyilvánulás során, a törzsfajlás bizonyos pontján elérték a megfelelő tapasztalati szintet – a Lélek elérkezettnek látta a pillanatot, hogy felsőbb valóságának képét rávetítse az így föliskolázott természetre.

Ez volt az Ember Ideája.

Saját valójának képe.

Saját lelkét lehelte az emberbe – elindítva őt azon a hosszú úton, amely Belőle indul, s Hozzá visszatér.

Ez az idea magában hordozza az egész teremtés ősokeit: a Rend és a Káosz, a fény és a sötét, a taszítás és a vonzás, gyűlölet és a szeretet, a pozitív isteni ÉN és a negatív látszatén, a kígyó és a kereszt feszültségét és harcát.

Az ősi bölcsek az Ember Ideáját azért látták tisztának, mert benne az ellentétek még látszólagos harmóniában éltek.

Ez a harmónia azonban megkísérhető volt.

Tiszta, de tapasztalatlan.

Álomszerű, boldog, de öntudatlan.

A kígyó ereje ott szunnyadt benne. Nem lekötve és megváltva, csupán lappangva és kitörésre készen.

És a lázadó robbanás bekövetkezett.

Az úgynevezett „bűnbeesés” nem meglepő rövidzárlat volt, hanem az egész teremtés lényege: annak a végtelen folyamatnak az elindulása, amely az elszakadással a saját, külön istenség létrehozásával indul, s amely a megváltással zárul.

Az Isten nem bábszínházat teremtett, amelynek figuráit fölülről, dróton rángatja, hanem hatalmas világdrámát, amelynek szereplőiben maga is benne lakik.

S ez a dráma nem egyéb, mint a Lélek megújulásának hosszú és küzdelmes folyamata.

Ami rejtve volt, az megnyilvánul, hogy a Lélek tapasztalja meg önmagát, váltsa meg kígyóját – hogy a hűtlenségből teremtsen hűséget.

Minden emberben az isteni Lélek drámája zajlik.

És a csaták emléke és tapasztalata örökké fennmarad, mert csak ez vezethet az abszolút tudatosodáshoz, a Lélek tökéletes önmagára ébredéséhez, amelyet úgy hívunk, hogy szeretet.

Az Atya várja a lényéből kiszakadt lélek-szikrákat, hogy hozzá fölfényesedve és megtisztulva visszatérjenek.

Eddig az elmélet.

Nos, ha egy fizikusnak van egy elmélete, azt igazolnia kell.

A lélekről szóló elméletek igazságát sajnos nem lehet kísérletekkel igazolni.

Csakis egyetlen módon.

Önismerettel.

Mert ha mindez igaz, és Isten lelke tényleg bennünk van, akkor erről az egésztől tudnunk kell.

Tudunk is.

Aszerint, hogy az ember milyen mélyen néz önmagába, a következőket látja:

1. Hordozza a törzsfajlódás minden tapasztalatát, a sejtélettől egészen a magasabb rendű állatig.

(Ezen az úton az anyaméhen belül gyorsan végig is halad. Mintegy elismétli az ősi leckét. Sokmillió év történetét kilenc hónap alatt.) Ezek az emlékek mélyen a tudatosságunk szintjei alatt működnek. Csontjainkban a kristályosodás, sejtjeinkben az osztódás folyamatáról „nem tudunk”, de éppen pszichoszomatikus betegségeink figyelmeztetnek, hogy nagyon is értünk sejtnyelven, s a bennünk tenyésző élő sejtvilág működése korántsem olyan

automatikus, mint ahogy azt valaha elképzeltük. Ösztönös, állati késztetéseinket már gyakran felismerjük, a magasabb rendű állatok viselkedését pedig kifejezetten értjük: az állatszerető ember pontosan tudja, hogy mit gondol a lova vagy a kutyája. Ehhez nem elegendő a megfigyelés, empátia is kell hozzá, különös beleérzés. Ilyenkor nagyon mély emlékek szakadnak föl bennünk. Goethe, aki nagyon sokat tudott a természetről, egyszer így kiáltott fel egy állatfestő képe előtt: „Ez az ember tudja, hogy mi az: kecskének lenni!”

Ma már nagyon eltávolodtunk ezektől az emlékeinktől, de azok, akik a természettel kapcsolatban maradtak, ezekből az emlékekből élnek: a jó kertész nemcsak vegyszerekkel dolgozik, de pontosan tudja, hogy a virágoknak például sajátos érzelmeik vannak, megérik a szeretetet és a gyűlöletet, s időnként kifejezetten elszomorodnak.

A törzsfelföldés tudatosulásának minden tapasztalati fázisa ott rejtőzik az emberben. 2. Hordozza az Ember Ideájának emlékét, azt, hogy a világot nemcsak élni, de föleszmélni és tudatosan teremteni is akarja. De ennél még többet is. Mivel ez az Idea születésének pillanatában minden benne lappangó ellentét mellett is harmóniában élt: a kis emberpalánta ezt az őselményt igényli. Minden csecsemő egy-egy Ádám vagy Éva az Éden kertjében: harmónia nélkül nem tud létezni! S ha ezt a szüleitől nem kapja meg, olyan megrázkódtatás éri, melyet élete végéig sem tud ledolgozni.

A kisgyermek két dologért küzd.

Az állati múlt emlékei alapján létének fönntartásáért.

Az emberi ősmúlt alapján: szeretetért.

Nem elegendő, ha gondoskodnak róla.

Az is kell, hogy szeressék.

3. Hordozza magában a második teremtés emlékét.

Nézz meg egy kis emberkét. Nézd, milyen idegenként és kiszolgáltatottan érkezik a világba. Az állat, még a hatalmas testű ló is azonnal állni tud, hamarosan ügetni kezd; a kismadár merészen elhagyja a fészket, és felröppen a égre – az embergyerek ügyetlenül és védtelenül botorkál, s ha a szülei nem óvnák és segítenék éveken át: elpusztulna.

„A rókáknak van barlangjuk – mondotta Jézus -, az égi madaraknak fészük, de az Ember Fiának nincs hol lehajtania a fejét.”

Nincsen olyan ember, aki ne érezte volna valaha a természet idegenségét.

Idővel hozzászokik, megszereti, műveli, használja, kizsákmányolja, legyőzi, s ha otthonossá tette, már jól is érzi magát benne – de az alapérzés az idegenség. Amíg fáradságos munkával nem alakítja át saját szellemi képére legalább a szűkebb környezetét, addig a sűrű erdő, az áthatolhatatlan dzsungel, a komor hegycsúcsok, a háborgó óceánok és a forró sivatagok kifejezett félelemmel töltik

el. Ez nem a városlakók szorongása, hanem sokkal ősibb félelem: már az ősember is érezte. A rókák és az égi madarak nem félnek, mert egyik a természettel, belőle valók, otthon vannak az erdőben, a fákon és a felhők között. Az emberben azonban van valami többlet. Valami, ami nem természeti. Tudata mintha egy másik bolygóról érkezett volna. Itt él, mert itt kell élnie, de érzi, hogy nem idevaló. Tüzet csihol, hogy melegedjen, fényt teremt, hogy az éjszaka sötétjét elúzza, szerszámokat, hogy kunyhókat ácsoljon magának és fegyvereket, hogy a vadállatokat legyőzze. És valónak vélt látomásait a falra firkálja, és gondolkodik, és imádkozik, és még a legprimitívebb szinten is felbámul az égre, sóvárogva és rémülten, mint a száműzött, s tudatát egyetlen alapvető érzés tölti el: „Az én országom nem e világból való!”

Ami az emberre a legjellemzőbb, az nem a gondolkodás, hanem az imádkozás. Gondolkodni a csimpánz is tud, mégpedig eléggé logikusan.

De imádkozni soha.

Teljesen mindegy, hogy az ősimádságot mi váltotta ki az emberből: a félelem vagy a magasabb származás emléke. Mindkét motívum csakis azt igazolja, hogy ő nem idevaló. Egy másik hazát sejt, ahol biztonságban van.

Az állat ezt az érzést nem ismeri. Nem azért, mintha különösebb biztonságban lenne, hanem azért, mert otthon van.

Az ember itt nincs otthon, és soha nem is lesz.

Jöhet bármilyen boldog kor, görög demokrácia, olasz reneszánsz, jóléti kapitalizmus vagy – ad absurdum – a kommunizmus álma is beteljesülhet: mindig idegenül fogja érezni magát a Földön.

Ez az idegenség nemcsak a külső természettel szemben jelentkezik.

Az ember a saját testét is nehezen szokja meg. A betegség undorral és méltatlanságérzéssel tölti el. A székelés, a vizelés, a taknyos orr, a kihullott fogak, a bűzös lehelet, a csatakokban ömlő, savanyú szagú verejték, a belek fájdalmas vonaglása és a saját, kibuggyanó vérének a látványa mind olyan kép, mely taszít és megaláz. A betegségben nem az a legrosszabb, hogy fáj, hanem hogy állattá fokozza le az embert: sejté, csonttá, szőrré, hússá, nyálkás gilisztává. Nincs iszonyúbb, mint a kinyílt has, a kocsonyás agyvelő, a békaként lüktető, lucskos szív, és a húgytól bűzlő, gyanús színű szaftokban úszó vesék látványa. „Ez vagyok én?!” – kiáltja ilyenkor borzongva a lélek.

Ez a második teremtés kiáltása.

Ez a kiáltás válik kétségbeesett zokogássá, amikor a hozzátartozók előtt ott fekszik az ember hullája. Amikor megszökött belőle a Lélek, s ott marad mindaz, ami állati. A haja még nő, a sejtjei

nyüzsögnek, s a kukacok szintjén ez még mindig élet, még mindig természet – de az Ember Fia így kiált fel: „Ezt szerettem? Ezt öleltem? Ezt a száját

csókoltam? Ezt a kihúlt húst szorítottam magamhoz? Ezt a merev csontkezet fogtam a meleg tenyerembe? HOL VAN Ő??!

Bizony barátom, mindannyian tudunk a második teremtésről.

4. Hordozzuk a „bűnbeesés” emlékét.

Ez az emlék akkor aktiválódik, amikor az ember fölserdül, és lázadni kezd a környezetére ellen. A

kamaszkor lázadását sokan összetévesztik a szexualitás ébredésével. Ez tévedés. Tudjuk jól, hogy a szexus már jóval előbb, a csecsemőkorban felébred. Ennek a lázadásnak az oka az ahamkara, az éntudat kialakulása. Az én önállósítani akarja magát. Ahogyan egykor, az ősmozzanat pillanatában meg akart szabadulni az isteni teljességből, úgy akarja most lerázni magáról a szülőket, a társadalom és a kollektívum kényszereit.

Saját istenévé akar válni, még azon az áron is, hogy kizuhan a paradicsomból.

5. És legvégül mindenki hordozza magában annak az egyéni útnak az emlékét, amelyet vándorlásai során – létének megnyilvánuló s meg nem nyilvánuló szakaszaiban – fölhalmozott.

Ha a nap süt, végtelen számú fénysugarat bocsát ki magából. Minden egyes sugárnak ő a centruma, ő táplálja, s vele – akármilyen távolságra vetődjön is – állandóan összefügg.

Ha az Isten teremt: egyéniségeket bocsát ki magából.

Léleksugarakat, amelyeknek Ő a centruma, ő táplálja, s vele állandóan összefüggenek.

S ahogy a fénysugár mindaddig nem látható, amíg meg nem törik valahol, az egyéni léleksugár is csak akkor válik „láthatóvá”, ha megtörik valahol, ha az ahamkarával, az én-csinálóval újra és újra megalkotja magát. Ilyenkor megfeledkezik róla, hogy centruma az isteni nap: úgy véli, hogy a fény onnan eredt, ahol megtörtött. Elfeledkezik teremtő Istenéről, és önfényének büszke és gőgös magányában él.

S ahogyan végtelen számú fénysugár van, az egyéniségek, a centrumból eredő léleksugarak száma is végtelen. S mindegyiknek az útja más és más. Mások az élményei, a tapasztalatai, a fölhalmozott emlékei. Ezért van az, hogy nagyon nehezen értjük egymást: nem tudjuk, kik voltunk s mivé leszünk.

Reinkarnációs múltunk jótékonyan fedve van bennünk.

Nem az én vándorol, hanem az egyéni léleksugár, amely mint a zseniális színész, minden egyes életre új és új szerepet formál magából. A maszk, a jelmez, a figura változik – a színész ugyanaz marad. Ennek a Színésznek a helye a sugárzó fénykereszt középpontjában van. Aki erről önmagában nem tud, másban sem ismeri föl: az új dráma forgatagában, az új jellemmel és cselekménnyel megírt történet hőseiben nem veszi észre a benső azonosságát.

Elmondok egy történetet.

Acháb király uralkodása idején élt a gileádi Tisbéből való próféta: Illés. Szőrruhát viselt, derekán bőrvövel, s csodálatos tettek sorát hajtotta végre. Halála után a zsidó nép sokáig várta újjájövetelét, hogy „vissza fog térni az égből, ahová elragadtatott.” Malakiás próféta meg is írta jövendöléseiben: „Nézzétek, elküldöm néktek Illés prófétát, mielőtt elérkeznék az én nagy és félelmetes napom.”

Sok évszázaddal később feltűnt Júdeában egy új próféta: Keresztelő János.

Teveszőrből készült ruhát viselt, csípőjét bőrvö vette körül, sáska és vadméz volt az eledele.

S amikor Jézus beszélni kezdett róla a tömegnek, így szólt: „Mit mentek látni a pusztába? Széltől hajladozó nádat? Finom ruhába öltözött embert? Aki finom ruhában jár, királyi palotában lakik. Miért mentek ki? Prófétát látni. Bizony, mondom néktek, prófétánál is nagyobb, ő az, akiről az írás szól: Nézd, elküldöm a követemet előtted, hogy előkészítse utadat... S ha tudni akarjátok: ő Illés, akinek el kellett jönnie. Akinek füle van, hallja meg.”

Az emberiségnek sajnos nem volt füle.

A reinkarnáció tényét nem ismerték föl, s ez mérhetetlen türelmetlenséget és igazságtalanságot szült. Egyetlen életbe próbálták belezsúfolni a Lélek fejlődésének végtelenül hosszú folyamatát. Ennek az esztelen igyekezetnek lett az eredménye, hogy történelmünket a fanatizmus s a türelmetlenség szülte, a vallás fogalma nagyon korán összekapcsolódott az erőszakkal s a háborúval, és az önmagát kereszténynek nevező Európa a földet nem a megbocsátó Krisztus országává, hanem tömegsírrá tette.

Az út egységét, a tapasztalások értelmét és a fejlődés hosszú folyamatát nem ismerték föl. A végtelen láncolat megszakadt, a lélek ki-belégzésének folyamata megakadt, egyetlen, pukkadásig felszívott mély levegővétellel kellett kibírni az Örökkévalóságig, a megváltás pedig nem szent tény, hanem a világ legigazságtalanabb aktusa lett, hiszen miféle célbaérkezés és jutalom az olyan versengés vége, ahol egy analfabéta pápua, egy tízévesen meghalt oligofrén gyermek, vagy egy alkoholista suszter egyenlő eséllyel indul egy Pál apostollal, egy Szent Bernáttal, vagy egy Mahatma Gandhival? Senki sem tette fel a jogos kérdést: ha a természetnek végtelenül hosszú időt adott az Úr a benne lévő esélyek kibontására, miért adott éppen a saját képmására teremtett emberi léleknek csupán egyetlen villanást, hogy kibontsa magából mindazt a csodálatos lehetőséget, amely benne rejlik?

S ha ezt valaki mégis megkérdezte, a válasz az volt: „Csak. Az Úr tudja, mit csinál, ember ezt ne firtassa!”

Ezzel a bornírt felelettel az ember olyan pánikba került, amelyet a mai napig

nem tudott kiheverni. Elvették tőle az időt, s mielőtt még az elemijét kijárhatta volna, korbáccsal próbálták a fejébe verni az egyetemi tananyagot. Elkezdődött az egymás ráncigálásának olyan erőszakos és türelmetlen korszaka, amely egyenesen vezetett az apokalipszishoz. Mindenki mindent azonnal akart, s mivel ehhez hiányoztak a megéltségek, a valódi tapasztalatok, elveszett a vallásos türelem, s helyét elfoglalta a félelem, a pánik, a pokoltól való rettegés, a terméketlen büntudat és az alkalmatlanság érzete. És ezért sokan ellökték maguktól a hitet, materialistává váltak, de a pánik jött velük, és az „egyszer élünk” törvénye a materialistát éppolyan türelmetlen habzsolóvá és szomjassá és kielégíthetetlenül éhessé tette, mint az idealistát, aki viszont elkezdett önmaga előtt szerepet játszani: elhitette magával, hogy ő már meg van váltva, ő már fölkapaszkodott a kiálló hajóroncsra, a többi nem érdekes.

A levegőt, a vizeket, az erdőket és a mezőket csak a legutolsó évszázadban mérgezte meg az ember.

Az első, amit tönkretett, az Idő volt.

Kizuhant az örökkévalóságból, beleszorult a percnyi létbe, s ezt nem tudta elviselni.

3. Szvadharma

„Legyetek tökéletesek, mint a ti Mennyei Atyátok!” – mondja Jézus.

Nagy parancsolat.

Mai szavakkal azt mondhatnánk, hogy az egész teljességet birtokba kell venni.

Még tömörebben: minden tekintetben Istenhez kell hasonlítanunk.

Teljesen nyilvánvaló, hogy ezt egyetlen életben lehetetlen megvalósítani.

A tökéletesség végtelenül hosszú folyamat eredménye, melyben minden egyes életkörnek megvan a

maga sajátos részfeladata.

Ezt nevezik a hinduk szvadharmának.

Dharma azt jelenti: Egyetemes Törvény.

A szvadharma ennek a Törvénynek az a parányi része, amely csakis rám vonatkozik, az enyém, és erre az életemre szól.

Öntörvénynek fordíthatnám, mely bele van írva a lényembe, a jellemembe s lelkem tudat alatti szférájába.

Ez irányítja a sorsomat.

Az én szvadharmám nem a tiéd, s ezért hiába vagyunk látszólag egyformák, megkülönböztet bennünket végtelen múltunk, átélt élményeink és

tapasztalataink, melyekben néha semmi közös nincsen. A nagy, táguló spirálison egészen más utat tettünk meg, és most is más az a hely, amelyet éppen elfoglalunk. S ezért nemcsak a sorsunk, a világlátásunk is teljesen különböző. Mások az emlékeink, más érzelmi és gondolati barázdákon szalad a tű lelkünk lemezén, másképp hallunk, és másképp lát a szemünk: a táj, amitől te megrettenesz, nekem kedves, s a kötél, amely a húsomba vág, számodra talán nem is létezik.

Nincs két ember, akinek szvadharmája azonos lenne.

Ami számodra nehéz, az számomra könnyű, túlhaladott állapot.

S én olyan gondokkal küszködök, sőt, esetleg bele is pusztulok, melyeket te észre sem veszel – mert túl vagy rajta.

Kígyónk megváltásának más és más fázisában tartunk.

Ezért van az, hogy nem értjük egymást.

Én például előző életemben nagyon boldogtalan házasságban éltem. Minden poklát átéltem és kitanultam. Ebben a mostaniban már nagyon szép és harmonikus házaseletem van, egyszerűen azért, mert már tudom, hogyan kell csinálni. Ennek számos titka van, amelyet most nem részletezek: a lényeg az, hogy alkalmassá kell válni, meg kell érni rá. Jelenleg az a helyzet, hogy ebben a magánnyal, marakodással, botrányokkal és válóperekkel teli világban teljesen „korszerűtlen” életet élek, s ha csak magamból indulok ki, nem értem, hogy a házastársak miért nem tudnak jobban egymáshoz simulni, miért nem teremtenek legalább egymás között harmóniát. Ha valakinek infernális a magánélete, és baráti tanácsot kér tőlem: egyszerűen elnémulok. Mert az első gondolatom az, hogy ez az ember teljesen fölöslegesen szenved, hiszen csak egy nagyon kicsit kellene állítani lelkének prizmáján, és máris megoldódna minden.

Elfeledkezem arról, hogy ez a „prizma-állítás” valaha egy teljes életembe került.

Ez volt ugyanis előző életem legnagyobb drámája.

Ahhoz tehát, hogy hasznos tanácsot adjak, több dolgot is szem előtt kell tartanom.

Először is azt, hogy ami számomra könnyűnek tetszik, az valójában roppant nehéz.

Nem olyan egyszerű ezeket a prizmákat állítgatni!

Másodszor hogy ez a tanácsot kérő ember talán éppen a szvadharmájával küzd, amely éppolyan szent, magasztos és nehéz feladata, mint Buddha számára a megvilágosodás.

Harmadszor nem a jelenlegi tapasztalataimból kell kiindulnom, mert az semmit nem mond neki, legfeljebb annyit, hogy irigyelni fog. Hanem föl kell hoznom tudattalanom mélységeiből előző életem emlékeit, vissza kell helyeznem magamat abba az állapotba, amikor én is hasonló pokolban jártam, föl kell

idézni útvesztőit, becsapásait és önbecsapásait, mindazokat a csatákat és drámákat, amelyeket én már megharcoltam, s amelyekben ő éppen most él és gyötrődik. Én már túl vagyok egy katarzison – ő még előtte áll. Tisztelnem kell ezt a helyzetét. És tudnom azt, hogy ebben a katarziban új embernek kell megszületnie, és ez a szülés roppant fájdalmas.

És ebben semmiféle műveltség vagy könyvélmény nem segít, hiszen akkor minden művelt és olvasott ember házassága boldog lenne, s tudjuk jól, hogy ez nem igaz.

És a szent könyvek sem nyújtanak tanácsot.

A szent könyvek csakis a Dharmával foglalkoznak.

A szvadhármával nem, hiszen akkor pontosan annyi szent könyvre lenne szükség, ahány ember van a világon.

Én például előző életemben művelt és vallásos ember voltam, és ez még csak súlyosbította a helyzetemet. Állandóan „vétkes gondolatok” gyötörtek, más nőket kívántam, s főleg fiatalabb koromban gyakran házasságot törtem nemcsak testileg, de lelkileg is, mindig beleszerettem abba, akit megkívántam, mert ott voltam boldog, ezekben a futó kalandokban voltam teljesen önmagam, ott voltam szabad, s ezekért a csodálatos élményekért rettenetes önvád és bűntudat gyötört, mert a feleségemet is szerettem, és a vad összeveszéseket könnyes ölelések követték. Benső tekintetem azonban roppant éles volt, a hazugságot és az önáltatást kíméletlenül leleplezte, s egyre jobban égetett és mart az a felismerés, hogy hazugságban élek, hogy az isteni szeretetet hirdetem s próbálom megvalósítani a világban, s közben még a saját feleségemmel is gyűlöletben élek. Naplóm az átkok, őszinte kifakadások, kíméletlen analízisek és szerelmes vallomások sorozata volt, mert megpróbáltam magamra kényszeríteni a szeretetet, erővel próbáltam rávenni magamat arra, hogy szeressem azt az asszonyt, ami sokszor sikerült is, de csak napokig, mert ebben az állandó háborgásban a szerencsétlen nő teljesen tönkrement, nem bírta a vad ráncigálást, ő is egyre kíméletlenebbé vált, s egy-egy marakodásnál olyasmiket vágott a fejemhez, hogy a gyerekeink rémülten kikotródtak a szobából. Mindez le volt öntve a polgári erkölcs mázával, ami főleg őt bántotta, félt attól, hogy mit szólnak majd ehhez az emberek, ami engem egyáltalán nem érdekelt, engem csakis az érdekelt, hogy mit szól ehhez a bennem lakó Isten és a bennem lakó eszmény, a tökéletesség parancsa, s mivel éreztem, hogy iszonyú lemaradásban vagyok, végső és esztelen lépésre szántam el magam: megpróbáltam teljes önmegtartóztatásban élni, ami a feszültségeket nemhogy megoldotta volna, de még jobban növelte. Természetesen a fogadalmamat nem tudtam megtartani, újra csak összeborultunk, pedig nem voltunk már fiatalok: de ez sem segített. Sőt, most már ő is világosan látta azt a mérhetetlen szakadékot, amely

eszményeim és valóságos lényem között feszült; ő is látta, hogy ezt csak állandó hazudozás árán tudom átugrani, s ugyanakkor riadtan tapasztalta azt is, hogy ezt a feszültséget már egyikünk sem tudja elviselni, főként azért, mert én ekkor már végérvényesen az eszmények mellett döntöttem, s megpróbáltam őt is erre az oldalra átráncigálni. S ez nem ment. Nem is mehetett. Letértem a szvadharmám útjáról. Az ő szvadharmáját pedig sohasem ismertem: ahhoz túlságosan gőgös és önző voltam. Úgy éreztem, nem nekem kell „lehajolni” őhöz, hanem neki kéne „fölemelkedni” az én eszményeimhez: csődnek éreztem, hogy még a saját feleségemet sem tudom megtéríteni, ő pedig, szegénykém, nem volt valami nagy pszichológus, és olyan érvekkel jött, amelyek engem csak még jobban fölháborítottak: „normális” életre hivatkozott, féltette a otthonunkat, a pénzünket, s főként attól rettegett, hogy mit fognak szólni ehhez az emberek. Ekkor már otthon is úgy éltem, mint a remete.

S miközben krisztusi pózt imitáltam, egyre keményebb páncéllal vettem körül magam.

Végül nem bírtam tovább.

Minden pokollá vált körülöttem.

Magányban haltam meg, idegenek karjai között, s amikor agonizáltam, s félig eszméletlenül megpillantottam a feleségem elgyötört arcát, könyörögtem, hogy vigyék el innen, mert nem bírtam látni.

A köztes létben ismertem föl, hogy az én bajom nem a szeretettel volt. Szerettem én, csak nem a feleségemet. ÉN-em szellemi tömegéből nagyon sokat hoztam le magammal, ami azt jelentette, hogy ez az életem erős intenzitású, kreatív élet volt, s én valójában csakis a munkámat szerettem. Ilyen túlságosan feszült és örvényes lélekkel jobb, ha nem nőszül az ember. De én mindent akartam. Nemcsak műveket és hírnevet, de teljes életet is: férfias kalandokat és harcot és szerelmet és családot és boldog házasságot is. És főként igazságot és tökéletességet és Jézus Krisztust.

Ennyi minden egyszerre nem megy.

Magyarán szólva: tönkretette életemet a hiúság.

Hogy egy kapcsolat mitől megy tönkre, annak számtalan oka lehet. De hogy mitől lesz jó és harmonikus, azt egyetlen mondattal ki lehet fejezni: ha a férfi és a nő fölismerik a szvadharmájukat, és segítik egymást sorsuk megélésében.

Ezzel a tapasztalattal születtem újra.

Most is alkotó ember vagyok – bár jelentéktelen -, most is az Evangélium szellemében igyekszem élni, de már jóval óvatosabb vagyok. Nem akarok egyszerre mindent, elégedett vagyok a legkisebb hasznos lépéssel is, s az Istent nemcsak az alkotásban, hanem az emberek, főként a feleségem szemében keresem.

És időnként meg is találom.

Ezért vagyok boldogabb.

S ezért tudom egy fokkal jobban szeretni magamat, és az embereket is.

*

A szvadharmáról való tudás az emberi sorsba való beavatásnak az eredménye.

Erről szól a hinduk szent könyve, a Bhagavad Gitá, amelynek története röviden a következő.

A kuruk mezején fölálltak az ellenséges csapatok, amikor megérkezik harci szekeren a pándavák vezére: Ardzsuna. De ahelyett hogy jelet adna a támadásra, megtorpan, fegyverét leejti, és visszariad a harctól. Kocsiján ott áll mögötte az isteni Krisna. Hozzá fordul kétségbeesésében, s elmondja: az örök Törvény, a Dharma azt tanítja, hogy ölni vétek. A bölcs nem árthat más lényeknek, s ő nem akar a Törvény ellen cselekedni.

Ami ezután következik, egyetlen megállított pillanat története: Krisna beavatja Ardzsunát sorsának titkába. Elmondja néki, hogy ő még nem bölcs, lényének erői még nem olyan letisztultak, hogy a nem ártás törvényét gyakorolhatná! Ő harcosnak született. Egész lényében a szenvedély tüze ég: az ő szvadharmája nem a szentség, hanem a harc, a hősi lélek önfeláldozó küzdelme. Számára az ütközet és a kard nem vétek, hanem üdvözülésének egyedüli útja. S ez nemcsak az Isten, de saját természetének valódi akarata is. Akinek lelkülete nem edződik meg a véres csatában, s aki nem tanulta meg szenvedélyeit nem megfékezni, hanem föláldozni egy magasabb igazság ügyéért, az magasabb fokra nem léphet: valódi „brahman”, valódi szent nem lehet. Az Úr nem azt várja tőle, hogy vonuljon el az erdőbe, és éljen remeteéletet, mert ez csakis minden ízében hamis élet lenne: az első felbukkanó őzet megölné. Mert a szenvedély tüzét nem lehet elfojtani. Ezzel ütközni kell, és föl kell áldoznia magát rajta – mert ez a szvadharmája! „Más útja: veszélyes út!” – mondja Krisna. Hiúságból vagy gyávaságból, vagy akár intellektuális ambícióból nem lehet a fejlődés magasabb körébe lépni, mert hiányzik hozzá a megéltség, a szenvedély erőinek véres ütközések árán kiharcolt tisztasága. Az Egyetemes Szeretet világában csakis olyan ember tud élni, aki agresszióit nem elfojtotta, hanem megnemesítette.

A szentek a hősoknél jóval erősebb emberek, csak nem látszik rajtuk, mert nem hordanak kardot, s a támadóra csak mosolyognak.

Az erőnek ezt a letisztultságát azonban csakis a küzdelmes, bátor és cselekvő létfázisokban lehet megszerezni. S aki ettől megfutamodik, annak minden magasba törekvő szándéka hiú sóvárgás csupán.

Végül így szól Krisna:

„Jobb az embernek saját szvadharmáját teljesíteni, habár szűkös érdemekkel jár

is, mint jól végezni másokét. Aki saját szvadharmáját teljesíti, az bűnbe nem esik. A velünk született kötelességet, ó, Kunti fia, még ha tökéletlen is, nem szabad elmulasztani. Hiszen mint lángot a füst, úgy vesznek körül a hibák minden emberi vállalkozást! Önzésedben így vélekedsz: Nem harcolok! De hiába az elhatározásod, mert kényszeríteni fog a saját természeted! Köt téged, ó, Kunti fia, a szvadharma, mely lényednek-lelkednek szülötte, s amit eltévelyedésből nem akarsz megtenni, azt akarva-akaratlan véghez kell vinned... Az Úr ott lakozik mindennek szívében, ó, Ardzsuna, s teremtő hatalmával ő okozza mindennek forgását, mintha a fazekas korongján pörögne.”

A szvadharma nem egyéb, mint az az életterv, amelyet a lélek magával hoz.

Ez az, amely megszólal Hamletban, amikor azt mondja: „Sorsom kiált!”

Ezt az élettervet – előző reinkarnációk tapasztalatai alapján – a köztes létben formálja meg az a bizonyos felsőbbrendű ÉN-ünk, akiről már beszéltem. Ez lesz a világdrámában a következő szerepünk, és a konfliktusoknak az a sorozata, amelyekkel meg kell ütköznünk.

A kereszténység úgy hívja: Isten akarata.

Ez az, amit az ember nem akar teljesíteni. Mert nehéz.

Mindennél nehezebb. Mert ez olyan mozdulat, amely új, s amely onnan indul, ami fáj, ami félelmet kelt, onnan, ahol a leggyengébbek vagyunk, a legtörékenyebbek, a legsüketebbek, a legkonokabbak, a legérzékenyebbek és a legvétkesebbek. Onnan, ahol a kígyónk leginkább a hatalmában tart bennünket, ahol a leghazugabbak vagyunk, a legsötétebbek, s ezért mindent elkövetünk, hogy ne kelljen a szvadharmánkat teljesítenünk.

És erre módunk is van.

Az én szembeszegülhet az ÉN akaratával, és elodázhathatja a döntését.

Ez esetben nem a sorsát fogja élni – csak az életét.

Ezek a sikertelen, bukott vállalkozások.

Ha Ardzsuna nem veszi föl a kardját, és nem indul háborúba: megbukott. Hiába született, és hiába élt: a létspirálon egy jottányit sem emelkedhet följebb. Lemarad, s önmaga helyett egy másik ember sorsát kezdi élni, és ez az élet minden ízében hamis lesz.

A kereszt egyik értelméről már beszéltem.

A másik jelentése, hogy ez a szvadharma.

Az életfeladat, amelyet vállalni és teljesíteni kell.

Jézus nem azt kérte, hogy vegyük fel a keresztjét, mert az az ő keresztje volt.

Hanem azt, hogy mindenki hordozza a sajátját.

Nincsenek kicsiny és nagy keresztetek.

Egy párkapcsolat megoldása éppolyan nehéz feladat lehet, mint Pál apostol megtérése és az evangélium hirdetése. Aki az úton jár, annak minden lépése

egyformán nehéz. Döntsd el, mi nehezebb: rekordot futni az olimpiai bajnoknak, vagy a kisbabának, akinek csontjai, izmai, inai is fejletlenek még, fölállni, és elkezdni járni?

A legfőbb imádság, a Miatyánk nem egyéb, mint kérés a legfelsőbb ÉN-AKARATHOZ, hogy segítsen szvadharmánkat megoldani. Hogy ami a köztes létben – a mennyben – eldöntetett, azt a földön is realizálni tudjuk. Hogy szabadítson meg a gonosztól, amely élettervünk megvalósításától eltérít. És hogy ne az én akarata legyen meg, hanem az ÉN akarata – ami a tiéd, Atyám.

Mert az ÉN és az Atya: egyek.

Lelkünkben az én és az ÉN örökös harcban áll.

S ehhez a harchoz a könyvek csak nagyon kevés segítséget adhatnak.

Ahány ember, annyi dráma. Annyi titkos kanyar és útvesztő és eltévedés és ütközés és visszafordulás. Annyiféle gond és trükk és hazugság és „speciális” feladat.

Amíg nem ismered föl szvadharmádat, egyetlen jó lépést sem tudsz tenni. És amíg nem ismered föl mások szvadharmáját, senkit nem nevelhetsz, nem gyógyíthatsz, semmit sem tanácsolhatsz, mert nem tudod, hol tart az útján: mi az a lépés, amelyet meg kéne tennie.

Mindez csak más szó arra, hogy léleklátás és hiteles Mester nélkül a szent könyvek minden tanítása a papíron marad.

A Törvény ismerete fontos, de csakis akkor, ha van, aki az általánosat lefordítsa a speciális esetre: mert minden embernek egyéni sorsa van, saját arculattal, saját érzelmekkel, saját gondolatokkal, s életterve olyan térkép, amely sohasem volt és sohasem lesz: most van először és utoljára, és neki végig kell mennie rajta.

Ha valódi Mesterrel beszélsz, az első, ami megdöbben, hogy az általános, örök igazságról nem sokat szól. Ahhoz ő nem kell, megtalálod a könyvekben. Inkább figyelmesen hallgat téged, letapogatja azt a bonyolult térképet, amelyet magaddal hoztál, fölismeri szvadharmádat, azt a rejtett jelrendszert, amelyet még önmagad előtt is állandóan letagadsz, s ujját azonnal odateszi arra a fájó pontra, ahol lelked gyulladásban van: mert ez a lázadásod pontja, a kígyód helye: ez az, ami miatt élettervedet nem akarod teljesíteni.

4. Katarzis

Minden embert a saját sorsa érdekli.

Nem az általános elvek, hanem az, hogy mi lesz vele itt és most; hogyan oldja meg az életét? Ez a könyv sokkal izgalmasabb lenne, ha ismernélek, és mondjuk, egy csoda folytán olyan ihletett

állapotba kerülnék, hogy ki tudnám olvasni belőled a szvadharmádat. Abban a pillanatban föllángolna a papiros, mohón falnád minden sorát, és vagy fölismernéd magad, vagy – ami még valószínűbb – dühösen bevágnád a könyvemet a tűzbe. De az a langyos helyzet, amely az író és olvasó között van, mindenképpen megszűnne, mert éreznéd, hogy itt rólad van szó, és a bőrödre megy a játék.

És természetesen az én bőrömre is, nemcsak azért, mert az ilyesmi roppant nagy felelősséggel jár, s nem azért, mert esetleg egy életre szóló ellenséget szereznék benned, de főként azért, mert magam is kikényszerülnék az általános elvek védőpajzsai mögül, abba kellene hagynom a fecsegést és a mellébeszélést, és hirtelen próbára kerülne minden szavam és minden gondolatom: kiderülne, hogy valójában mennyit érek.

Döbbenetes élmény, amikor az ember a szvadharmájával találkozik. Tudom, mert megéltem úgy tíz évvel ezelőtt. A gyanakvás, a tiltakozás, a ravasz önvédelem, a vad elhárítás és az ellenállhatatlan vonzódás olyan örvényébe kerültem, amelyet még sohasem tapasztaltam magamban. Ekkor tudtam meg, hogy két énem van. Az egyik halkán helyeselt, és azt mondta: Igen, igen, igen!... A másik meg gyilkos indulattal el akarta rúgni magától az egészet, és azt üvöltötte: Nem, nem nem!

A szent könyveket ekkor már ismertem. Mint Ardzsuna, én is olvastam a Védákat, és betéve tudtam János Evangéliumának minden sorát. Titkok tudójának éreztem magamat, „hívő” embernek, aki úgy járkált ebben a szerencsétlen, ostoba és gonosz világban, mint a lottónyertes az ingyenkonyhán: sajnáltam és lenéztem az embereket. Úgy éreztem: jóval több vagyok másoknál. Temetőben érzi az ember ezt a kéjesen bizsergető, elégedett örömet, amikor a gyászbeszéd alatt arra gondol: „Milyen jó, hogy ő halt meg, és nem én! Milyen jó, hogy az ő hozzátartozója zokog ilyen kétségbeesetten, és nem az enyém!”

Úgy éreztem, már csak apró értelmezési problémáim vannak, és meg vagyok mentve, egészséges vagyok – amikor egy mesteri ujj rábökött lelkemnek egy rejtett pontjára, s hirtelen olyan áramütésszerű fájdalmat éreztem, hogy egész lényem összerándult. Gyermekkoromban éreztem ezt utoljára, amikor az iskolai fogászaton egészségem biztos tudatában beültem a székbe, s a fogorvos harmadik koppantására olyan fájdalom szikrázott az agyamba, hogy azt hittem, elájulok.

Akkoriban nagyon sikertelen író voltam. Kitüntetések nem kaptam, műveimet jószerivel el sem olvasták, s ha néha egy-egy darabomat bemutatták, azok vagy nem sikerültek, vagy agyonmarták a kritikák. Külföldi portyázásaim rendre kudarccal végződtek, s úgy éreztem, minden erőfeszitésem hiábavaló. Bárhová indultam, falakba ütköztem. S mivel egész életemben sikerre

készültem, a sorozatos csőd már-már elviselhetetlenné vált. S hiába voltam „hívó”, hiába voltam „nagy titkok tudója” – a kudarcok megmérgezték az életemet.

Amit megtudtam ekkor, az nem volt más, minthogy ez így van jól.

Előző életemet tönkretette a hiúság. Már akkor is tudtam, hogy baj van, de nem tudtam tenni semmit sem ellene.

Azzal a vállalással születtem, hogy ezt a kígyómat most legyőzőm.

Akkoriban sikeres ember voltam, most nem.

De a sikertelenséget nem a rendszer okozta, nem a párt, nem a klikkek, nem a dramaturgok, az igazgatók és a kritikusok: a falakat én állítottam magam elé, hogy összetörjön bennem a gőg és a nagyravágyás – hogy megtanuljam végre, hogy „Az ember semmit sem vehet, ha nem a mennyből adatott neki!”

A hiúság minden alkotó ember legnagyobb kísértése.

Az én oly mértékben fölfújja magát, s meghízik benne, hogy valódi, isteni ÉN-je fulladozni kezd, s képtelen szóhoz jutni.

Ha nem vagy művész, nem tudod, hogy ez a dráma milyen véres és iszonyú: a hiúság ugyanis mozgatórugója az alkotásnak, s ha összetöröd, kiteszed magad annak a veszélynek, hogy megszűnsz művésznak lenni. Az önimádat, a nagyságtudat, a teremtő képesség, amelyet nemcsak a világ, de a művek is visszaigazolnak, olyan pontig vethetik vissza az embert a nagy spirálison való fölfelé haladásában, amely csak magával az őslázadással rokonítható.

Ha ez még vallásossággal is meg van fejelve, a helyzet teljesen reménytelenné válik. Ott tartottam tehát, hogy a sikertelenséget, a közönyt és a bántást nemcsak sorsszerűnek, hanem kifejezetten hasznos dolognak kellett ezentúl látnom, minden keserűség és mazochizmus nélkül, és rá kellett nevelnem magamat arra, hogy műveimet ezentúl ne a hiúság, ne önmagam megmutatásának a vágya, hanem egyfajta örömteli szolgálat szülje, ahol az nem csak eszköz, olyan, mint a fényáteresztő lencse, amely nem maga szüli a fényt, csak összegyűjti és koncentrálja.

Kezdetben olyan volt ez, mintha benzin nélkül indultam volna autóversenyen. Azt mondtam magamnak: „ha ez nem az enyém, ha ezért nem nézhetek fel büszkén magamra, akkor mi a fenének csináljam?”

Ma már valamivel jobb a helyzet, de ha figyelmesen olvasod a soraimat, bizonyára fölfedezed a hiúságnak, a fölényes oktató szándéknak, s talán még a beképzeltségnek a jeleit is. Ez nem abban jelentkezik, amit mondok, hanem ahogy mondom: úgy tüntetem föl az igaz, vagy talán csak igaznak vélt eszmét, mintha az enyém lenne. Pontosabban szólva: mintha „csakis” az enyém lenne.

Ez a még mindig át nem minősített hiúság-gócokból ered.

Mindannyiunk lelkében van egy vagy több ilyen titkos góc, amelyről nem is

tudunk, amíg valaki hozzá nem ér. Ezek a „gócok” tartják gyulladásban egész életünket. Ezekről vagyunk lázasak, boldogtalanok, gyengék, erőszakosak, békétlenek. Ezekről ítéljük meg hamisan a helyzetünket, s ezekről nem sikerül semmi. Ezek tartanak bennünket állandó rohanásban, türelmetlenségben, örökös elégedetlenségben.

A szvadharma olyan egyéni életterv, amely ezeknek a gócnak a gyógyítására szolgál.

A fogorvoshasonlat azért találó, mert ezt a gyógyítást el lehet odázni. Sőt le lehet élni egy életet úgy is, hogy az ember a gyulladás valódi okával soha nem jön tisztába. A fájdalmak ugyanis szétsugároznak, s nem ott jelentkeznek, ahonnan erednek: csak azt érezzük, hogy valami nem megy, hogy bizonyos szituációk folytonosan megisméklődnek az életünkben, s ezekben állandóan vesztesek maradunk, s egyetlen órányi harmóniánk sincsen. Ilyenkor néha a könnyvek vigaszához fordulunk, de ez is csak annyi, mintha altatóval és fájdalomcsillapítóval élnénk: a tényleges bajokon a könnyvek, de még a szent könnyvek is csak azoknál tudnak segíteni, akik a szvadharmájukat élik.

Előbb vagy utóbb ugyanis azt a fogat kezelni kell.

Kifúrni vagy kihúzni: esete válogatja.

De katarzis nélkül megtisztulás sincs.

Ehhez mindenekelőtt föl kell ismerni a szvadharmánkat.

„Amikor Zálmán, a reuszeni rabbi – meséli egy chaszid történet -, mert nézetei miatt a kormánytól megrágalmazták, a pétervári börtönben ült, és kihallgatásra várt, bejött cellájába a csendőrparancsnok. A rabbi méltóságteljes, de szelíd tekintete megsejtette az elmélkedésre hajló parancsnokkal, milyen fajta ember az ő foglya. Beszélgetésbe elegyedett vele, és több kérdéssel fordult hozzá, amely a Szentírás olvasása közben merült föl benne. Végül ezt kérdezte:

– Hogyan érhető, hogy az Isten, miután kiűzette a paradicsomból, azt kérdezte Ádámtól: Hol vagy?... Hát a Isten, aki mindentudó, épp azt ne tudná, hogy saját teremtménye, Ádám hol van?

– Hiszed te – szolt a rabbi -, hogy az írás örökkévaló, és minden kor, nemzedék és ember bele van foglalva?

– Hiszem – felelte a parancsnok.

– Tehát – mondta a rabbi – Isten minden időben így szólítja meg az embert: Hol vagy te a te világodban? Ennyi és ennyi esztendő telt le a számodra megszabottakból, meddig jutottal ezideig a te világodban? Például azt mondja Isten neked: Negyvenhat esztendőt éltél, parancsnok vagy, de soha még a saját lelked parancsát nem teljesítetted, mindig csak a másokét, akikről jól tudod, hogy sötétek és ostobák... hol tartasz hát, ember?

Amikor a parancsnok éveinek számát s mindezt hallotta említeni, egyszerre

fölríadt.

– Jól mondtad! – szólt rémulten.

De szíve lángolt.”

Amíg az Örök Törvényt nincs, aki lefordítsa az egyéni törvény szavaira: minden írás és beszélgetés terméketlen.

Sajnos azonban mégis beszélnem kell az általános elvekről, mert manapság kevés szó esik róluk. Az anyagvilágról egyre többet tudunk, a lélek világáról keveset, s ha nem ismerjük a távlatokat, a legkisebb lépésünk is bizonytalanná válik, mert nem tudjuk, jó irányba megyünk-e.

A Teremtés nem üzemi baleset eredménye.

Nem fölrobbant Csernobil, amelyből kirepültek a lázadó lelkek, hanem egy végtelen Intelligencia tudatos műve, amelynek lényegét nemcsak a természeti törvényekben, de magunkban is tapasztaljuk. Ha igaz, hogy minden emberben isteni lélek él, ha igaz, hogy az ő képmására és hasonlatosságára vagyunk teremtve, ha igaz, amit Jézus mondott: „Istenek vagytok” -, akkor mi Isten sorsát éljük.

Ez a sors a Kígyó negatív erejével indult.

A taszítás, az önzés, az elszakadás és a gyűlölet erejével. Külön tudni magunkat mindentől és mindenkitől, elszakadni a teljességtől, lerázni minden függőséget, külön magánistenséget teremteni, s kiélvezni hatalmát, a senkihez nem tartozás kéjét és szabadságát: ez a Kígyó parancsa bennünk, amely egy centrifugális erő következtében egyre messzebb röpít, egyre áthatolhatatlanabb sötétségbe.

Ezzel szemben áll a másik erő: az összevonzás, az egymásra találás, a teljességbe való visszatérés ereje.

Úgy hívjuk: szeretet.

A Teremtő kiengedte magából a Kígyóját. Mert az ott lappangott néma teljességében, feszültséget szült, amely az ősrobbanással világokká röppent széjjel, hogy járja be végtelen útját, s egy örvénylő és küzdelmes kalandorozat után a visszavonzás ereje révén térjen meg, most már megtisztulva és éberen.

„A jégpokol magányos gyűlöletétől a szeretet tüzéig” – ez az az út, amelyet mindannyiunknak végig kell járnia, s bennünk az isteni léleknek, amely általunk váltja meg önmagát, emeli föl s vonzza vissza kígyóját, önmaga sötét és kaotikus éjszakáját a kereszt fényjelébe.

A teremtés nem epikus, hanem drámai alkotás.

Nézz meg egy molekulát, egy sejtet, a Földet vagy az egész galaktikát – vagy nézz akár a saját lelkedbe: mindenütt drámát találsz.

Amikor Jézust – mint Mózes kígyóját – fölemelik a kereszten, halálos agóniájának utolsó pillanatában azt mondja:

„Bevégeztetett.”

Ez nem azt jelenti, hogy „most meghalok”.

Ez azt jelenti, hogy ebben a pillanatban Isten sorsa beteljesedett.

A legvadabb gyűlölet és eltasztás pillanatában megszületett a mindenkit átölelő szeretet.

Jézus érzi, hogy sikerült teljesítenie az Atya akaratát: a leggonoszabb kígyóörvénylés közepette megszülte a Szeretetet.

Ez a teremtés célja: eljutni az öntudatlan önzésből a tudatos önfeladásig.

Más szóval: az eredendő Gyűlöletet átminősíteni Szeretetté.

Ez az az út, amelyen mindannyian járunk.

Csakhogyan ez nagyon hosszú út.

Mert a kígyónak sokezer feje van. S amíg nem küzdöttünk meg minden fejével, s nem éltük meg sokezer szenvedélyünk csődjét, önző álmaink széthullását, eszméink ellehetetlenülését, amíg nem láttuk ennek a mohó, önteremtő igyekezetnek minden kudarcát, s nem tapasztaltuk meg a káprázatainkból és vak monomániáinkból szőtt történelmi korok botrányát és teljes széthullását: addig „megvilágosodásról” korai beszélni.

A világdráma számos mikrodrámára bomlik.

Egyéni életek végtelen sorozatára.

Minden egyes élet: küzdelem a kígyó valamelyik fejével, s bár a feladat nem jézusi méretű, de a lényege ugyanaz: fölemelni a kígyót, s megváltani a szeretet erejével.

Mindezt „keresztény” nyelven mondtam el, de elmondhattam volna a buddhizmus, a hinduizmus, a taoizmus, a pszichológia vagy akár a drámaíró nyelvén is.

A keresztények azt mondják: megtérés. A hinduk: szama-dhi. A buddhisták: szatori. Az arabok: fana. Van, aki azt mondja: ÉN-fölismerés. C. G. Jung úgy hívja: tudatosítás.

A drámaíró úgy nevezi: katarzisz.

De bármelyik fogalmat használod is, a helyzet teljesen reménytelen, mert a huszadik században az aktus, amelyet ezek a szavak jelölnek, eltűnt.

A kígyó ma önkörében forog, s felemelésére még csak kísérlet sem történik.

A mai ember nem katarziszban, hanem folyamatos krízisben él.

Mi is szenvedünk, talán még többet is, mint más korok emberei – csak természetlenül.

S mivel a mai írók csakis ezt a természetlen és céltalan szenvedést élik meg és látják maguk körül: erről is tudósítanak.

A mai irodalom: krízisirodalom.

Ahhoz, hogy a másik fogalmat megértsük, kénytelenek vagyunk régi művekhez

nyúlni: a görög tragédiák és főként Shakespeare pontosan leírják, mi az, hogy katarzis. Röviden: a hősből van egy elvakult szenvedély, amely addig úzi ütközések, önáltatások sorozatán át, amíg élete kívül-belül kibírhatatlan forrpontra jut, a szenvedély itt önmaga ellentétébe csap át, s az ember megtisztul.

De hogy ilyenkor valójában mi történik, azt még régebbi korok ennél is pontosabban tudták: az embernek – mondták – két énje van. Egy földi és egy isteni. Egy kígyó-énje s egy kereszt-ÉN-je. Az egyik halandó, a másik halhatatlan. S amíg valaki önmagát a halandó énjében érzi: állandó krízisben él. Csak ha fölfedezi felsőbb, isteni ÉN-jét, s létének centrumát oda áthelyezi, történik meg a tisztulás, a megtérés, a megvilágosodás.

Ehhez a kígyó-énnek föl kell adnia a hatalmát.

Nevezzük nevén: meg kell halnia.

Mert valakinek meg kell halnia bennünk, hogy a másik megszülessen.

A mag szétreped, és meghal a növény miatt, a báb a hernyó miatt, a hernyó a lepke miatt.

Ezért nehéz élni, s ezért nehéz az embersegítők s mesterek helyzete. Mert valójában egy kis halál felé terelnek minket. Aki nem ezt teszi: csaló. De próbáld elhíttetni egy hernyóval, hogy pillangóvá lesz, ha sohasem látott még pillangót, azt sem tudja, mi az, és minden ízében és sejtjében úgy érzi, hogy ő hernyó. A gyilkosát fogja látni benned. És énünk is így érzi, s ugyanígy védekezik, és oly mértékben hiteti el velünk, hogy ő a mi egyetlen, élő valóságunk, hogy a másik, halhatatlan ÉN-ünkről nem is tudunk. Buddha szerint nem is szabad hivatkozni rá, mert ha valaki csak a pusztá intellektusával fogadja el ennek az ÉN-nek a létét, azonnal beépíti önvédelmi kígyó-taktikájába: képmutató lesz, dogmatikus, farizeus, ön-csaló, ezzel a helyzetét csak súlyosbítja.

Az igazi mester egyet tehet: tanítványát szvadharmájának megélésére serkenti.

Mert ezt az élettervet – vagyis a sorsát – az ÉN jelölte ki az ember számára.

Ez az egyetlen út, amely feléje vezet.

Ezért mondja Krisna Ardzsunának, hogy vegye föl a kardját.

5. Áltanító, tanító, mester

Emberemlékezet óta működik egy szolidaritási láncolat: aki feljebb van, segít azon, aki lejjebb van, s ő maga is segítséget kap attól, aki még feljebb van. Ez így van mindenütt: sportban, művészetben, tudományban, vallásban. Mások tapasztalatai nélkül semmire sem mennénk: a magára hagyott ember, ha nem

támaszkodhatna a kollektív hagyományra, még mindig ott tartana, mint barlanglakó őse.

Mindent előlről kezdeni: lehetetlenség.

A fejlődés nem magánakció, hanem társas igyekezet. Csak a kígyó hiteti el az emberrel, hogy nem tartozik senkihez: az egység, amelyből kiszakadt, tovább él, akkor is, ha nem vesz tudomást róla.

Manapság a jóézésű ember rettegve vonul vissza a közösségi élettől, mert érzi, hogy mocskos, kaotikus, és rossz irányba halad.

Ha két ember találkozik: a helyzet feszültté válik, de megoldható. Társaságban a zűrzavar fokozódik, az értekezlet vagy a parlamenti ülés már teljesen értelmetlen, és a tömegben elszabadul a pokol.

De ez nem változtat azon a tényen, hogy mindenki közösségi lény, s az egészért sajátos felelős.

S ezt, minél feljebb jut valaki, annál inkább átérzi, s a többieket nem lerázni, hanem segíteni akarja.

Valaha ez a segítség csakis élő lélektől, eleven embertől származhatott. Később a könyv lett a tanácsadó: a közvetlenül átadhatatlan tapasztalatokat papíron hagyományozták, s annyit is értek. Vagyis nagyon keveset. Egy könyv sohasem tudja úgy megérinteni az embert, mint egy élő mester. Elvont eszközökkel csak elvont eredményeket lehet elérni. Futballozni, tornászni, hegedülni és zongorázni ma sem lehet megtanulni könyvekből, ahogyan festeni, mintázni, és nem gyári, de művészi asztalosmunkát sem lehet: kell egy tanító, aki megmutatja a mesterség fogásait. Az élet valóságára pedig ez fokozottan áll: hiába olvas el valaki sokszáz könyvet és tanulmányt, mondjuk az anyaság titkairól – ha nem volt jó édesanyja, aki neki a mintát lényével megmutatta, sohasem tudja meg, milyen, jó anyának lenni. Az élő anyaképet semmi sem pótolhatja.

S ez így van mindennel, ami az életben fontos.

Eleven példa nélkül minden „tan” elsorvad, és terméketlen viták játékszerévé válik.

Rabbi Léb, a rejtőző cáddik, aki a folyók útját követve végigvándorolt a világon, hogy élők és holtak lelkét megváltsa, ezt beszélte: „Az, hogy a Mággidhoz mentem, nem azért volt, hogy a Tant átvegyem tőle, hanem csak azért, hogy lássam, hogyan veti le, és hogyan fűzi be saruját.”

S hogy még világosabb legyen, a bölcs rabbi még hozzátette: „Mert más Tórát mondani, és Tórának lenni.”

Ráadásul, ha nem szólít meg valaki, nem az általános elvek szintjén, hanem abban a valóságos helyzetemben, ahol éppen vagyok: följebb lépni nem tudok.

Könyvem elején a hitről beszéltem.

Elmondtam egy esetet, Dr. F. gyógyításának történetét.

De a legfontosabb mozzanatot kihagytam belőle.

Amikor a mester azt mondta: „Ez nem hit! Aki ilyen görcsben van, aki így megizzad, és remeg: az nem hisz... A hit: laza bizonyosság!... A hit biztos tudás... tévedhetetlenül biztos tudás... hogy ez a kéz jó... és mindjárt mozogni fog!” – valami olyan különös dolog történt, amelyet nem írtam le.

Az ügyvéd arca kisimult ugyan, de ujjai nem mozdultak meg.

Vállai ellazultak, szája elernyedte, homloka kisimult, és a szeme sem vibrált már lecsukott szemhéja alatt – de a keze nem mozgott.

És ekkor a mester ujját a beteg könyöke fölé helyezte vagy öt-hat centiméternyire, s azt mondta:

„Jó... most már jó... most már hiszel... De miért állítod meg a hitedet... itt?!”

Nem ért hozzá, csak a könyökére mutatott.

És ebben a pillanatban az inak vonaglani kezdtek, s az ügyvéd ujjai mozogni kezdtek.

Ezt nem lehet könyvekből megtanulni.

És sajnos az egész életünk ilyen: teli van titkos „könyökökkel”, s ha nincs, aki rámutasson, sohasem mozdulunk meg.

Az írott szavak bármilyen értékesek, sohasem pótolhatják az életet.

Karinthy Frigyes azt mondta, hogy az emberiség a kőkorszak és vaskorszak után elérkezett a papírkorszakba.

Ez a kor az utolsó néhány évtizedben villámsebesen lejárt.

Nem mintha a nyomdák nem ontanák ma is tonnaszámra a műveket: regényeket, verseket, tanulmányokat, lapokat, folyóiratokat; a rotációs gépek bálaszámra döntik magukból a különféle eszméket, elméleteket, véleményeket és tippeket – csak hogy az egészből nem lesz semmi. Az írott szó becsületét nem a videó és a televízió tette tönkre, hanem az a keserű felismerés, hogy a könyvtárak roskadásig vannak ugyan szép és igaz gondolatokkal és világmegváltó tanokkal – de az életünk mégis ott tart, ahol tart: katasztrófális helyzetben.

Ma, két világháború és fasizmus és kommunizmus után, s az azóta is folyamatosan tartó zűrzavar, fejetlenség és esztelen brutalitás idején nyugodtan ki lehetne írni bármelyik közkönyvtár homlokzatára: „Itt nyugszanak azok az eszmék, amelyekből nem lett semmi.”

Lassan rájöttünk arra, hogy hiába „ismerjük a Tórárt”, ha nem tudjuk, hogyan kell „Tóra lenni” – s egyáltalán nem véletlen, hogy manapság a szakácskönyveknek van a legnagyobb keletjük, mert azokból legalább lesz valami. Úgy látszik, hogy a humanizmus, a tízparancsolat és a kereszténység eszményeivel az emberiség nem tud mit kezdeni; az egyetlen, amit még meg tudunk valósítani, az az ízletes ételrecept.

Az emberek kezdik felismerni, hogy a gurut, a papot, a rabbit, az orvost, a pszichoterapeutát, az értelmes embert és a jó barátot nem pótolhatja semmi.

Élő szóra szomjasak – s ez a helyzet újabb zűrzavart szült.

Mert ahogy a könyveknél is volt igaz és hamis, az élő személyeknél is van hiteles és hiteltelen: valódi és áltanító.

Mivel jómagam született tanítvány vagyok, sok mindent kipróbáltam, s szeretném átadni a tapasztalataimat, hátha hasznát veszed.

A műfaj nem érdekes.

A fenti felsorolásból bármelyik lehet valódi és hamis. Ezt azért szükséges megjegyezni, mert azt láttam, hogy a lelkek „megmentéséért” folyó konkurenciaharcban a különféle vallások, kisvallások, szekták, de még a tudományos szekták is éles ellentétben vannak, kölcsönösen lenézik s megvetik egymást. A segítség azonban nem az elméleten s főleg nem az intézményen múlik, hanem mindig az élő emberen. Van álpap és igazi, kalmár-rabbi és bölcs rabbi, hamis guru és valódi, kontár pszichológus és olyan, aki a lelket valóban ismeri.

Ténylegesen három kategória létezik, s aki nem akar eltévedni, ezeket élesen meg kell különböztetni egymástól. Nem könnyű, mert az ember szomjúságát, kíváncsiságát és kétségbeesését könnyen rávetíti arra, akitől segítséget vár. Csak az óvatos, tiszta ösztön s hosszú tapasztalatok próbái óvhatják meg a tanítványt attól, hogy rossz kezekbe kerüljön.

Ez a három kategória a következő:

1. Áltanító.
2. Tanító.
3. Mester.

A mester: sorslátó. Más szóval: léleklátó.

A mester ismeri tanítványának ÉN-jét, tudja szándékát, s azzal együttműködik. De ugyanakkor látja életének érettségi fokát is, s mint a jó kertész, tudja, mikor kell a fát körülárkolni, öntözni, metszeni – és mikor érkezett el az idő, amikor a gyümölcsöt le lehet szedni róla.

A mester a tanítványát soha a sorsából kiemelni nem akarja.

Az áltanító ezzel szemben könnyítést, álmennyországot ígér.

Minden ember menekül a nehézségektől. És hálás annak, aki a terheket leveszi a válláról. Vannak is olyan eszközök, amelyekkel ezt ideig-óráig el lehet érni. Egy életet szinte teljesen „tünetmentesen” mellékvágányra lehet terelni. Nem is túlságosan nehéz az önmagát nem találó ember boldogtalanságából és harmónia utáni sóvárgásából olyan álmvilágot szőni, amely élvezetesebb, mint a valóság.

Az áltanító a kígyó-én oldalán áll, és olyan élettechnikai trükköket kínál, amelyekkel a bajokat nem lehet megoldani, csak időlegesen megúszni valahogy.

Megtanít ügyesebben alkalmazkodni, érvényesülni, a konfliktusait még tökéletesebben elkenni, s ha mindez nem vezet sikerre, belerángatja tanítványát valami olyan fanatizmusba, amely gyökeresen kitépi a sorsából, és egy másik embert kezd élni maga helyett.

A katarzist nemcsak egyetlen életben, de reinkarnációk sorozatán át is el lehet odázní.

Az áltanító nem látja a másik lelkét, nem tudja, hogy vállalt sorsa van, s hogy bajai éppen ennek a sorsnak a megoldatlanságából fakadnak. Ezért vigaszt nyújt, érzéstelenítést, fájdalomcsillapítást s olyan technikát, amellyel az én el tudja kerülni valódi szembesüléseit.

A huszadik században újra felbukkantak azok az ősi módszerek, amelyekkel a lélek erejét sokszorosán meg lehet hatványozni. A jóga, a meditáció, az autogén tréning, az agykontroll, a hipnózis, a pszichoanalízis, vagy akár a hit erejét fölhasználó imádság, roppant hatásos eljárások.

A kérdés az, hogy mire használják őket.

A mester kezében ezek a módszerek mind a lélek felébresztésére való eszközök. Nem azt a célt szolgálják, hogy hizlalják a kígyót, hanem hogy legyőzzék. Nem arra, hogy óvják az ént, hanem hogy föláldozzák, s az embert a maga valóságába visszaemelik. Lelki képességeink ugyanis – akár a természetben rejlő fizikai törvények – előjel nélküliek: lehetnek pozitívak s negatívak is. Attól függ, hogy kit szolgálnak vele.

Hiteles leírások szólnak arról, hogy egész civilizációk süllyedtek el éppen e negatív mágikus képességek törvénytelen alkalmazása miatt.

De nem kell olyan messzire menni.

A náci fasizmus élő példája, hová vezethet a spirituális „super-power”, ha nem a megváltás, hanem a kígyó-én szolgálatában áll. Hitler és körei tudatosan emelték ki a múlt homályából az ősi atlantiszi szimbólumot, a negatív svasztikát, a horogkeresztet, s tették meg istennek a kígyó-ént, az Übermensch ideált.

Az eredmény ismeretes.

A kígyó-énnek háromfajta kísértése van.

Az első a hatalom szenvedélye.

A második a jólét szenvedélye.

A harmadik a saját céljai szolgálatába állított mágikus képességek. A technomágia éppúgy

idetartozik, mint a spirituális mágia. A kérdés mindkettőnél ez: kit szolgálnak?

Az áltanító az önzést szolgálja.

Mégpedig roppant ravasz módon.

Először sikert kínál. Olyan pszichotechnikai trükköket, amelyekkel az ember

sikeres üzleteket tud

kötni, másokat ügyesen befolyásolni, pénzét és hatalmát tudja növelni.

A másik trükk sokkal alattomosabb.

Itt az áltanító nem jólétet kínál, hanem olyan hazugságot, amely tanítványának fájdalmát teljesen

érzésteleníti. A lelket kiemeli sorsából, s nem abba az irányba tereli, ahol külső-belső ellenségei állnak, hanem visszaviszi egy békéesebb hátországba, ahol vagy egyáltalán nem kell ütköznie, vagy csak olyan erővel, amelyek számára nem jelentenek valódi ellenállást. A kiharcolt béke helyett kellemességet nyújt neki, elvarázsolt állapotot, amely addig tart, amíg a föladott csata égő emléke nem kezdi kísértetni.

Sok esetben sajnós – mint a későbbi fejezetekben látni fogod – csak a halál után derül ki, hogy egy-egy élet teljesen félresiklott.

Amíg élt, nem vette észre, mert hatott a mágikus injekció. S csak a túlvilági szembesülés pillanatában derül ki, hogy a „régii káosz újra visszatér”.

Megtetézve most már azzal a kétségbeeséssel is, hogy egy teljes életet hiába élt le: hiába született, hiába küszködött, hiába halt meg – kezdheti az egészet elölről.

De lássunk néhány példát.

Az áltanító Ardzsunát nem engedi harcolni. A „megtért” embert ünnepli benne, s elviszi magával egy asramba, ahol önkínzó, agresszív remetét faragnak belőle. Álszentet, szellemi ripacsot, akinek minden gesztusából sütni fog a valódi megéltség hiánya.

Amikor Hamlet apja szellemével találkozik, s megtudja tőle szvadharmáját – hogy meg kell ölnie nagybátyját, a királyt -, s így kiált föl: „Kizökkent az idő, ó kárhozat, hogy én születtem helyretolni azt!” -, egy áltanító feltétlenül beutalja őt az idegosztályra, ahol hipnózissal, analízissel vagy gyógyszeres kúrával eloszlatják „kényszerképzeteit”, aminek az eredménye az lesz, hogy sem önmagát, sem Dániát nem tudja megtisztítani. Ha képzeletben továbbszövöm életét, körülbelül így néz ki: valószínűleg elhagyja Dániát, Wittenbergában marad, ahol filozófiát fog oktatni az egyetemen, roppant nívós, egzisztencialista eszméket, amelyekkel most már nemcsak önmagát, de másokat is félrevezet. Önutálata egyre erősödik, s ettől – bár fényes értelmét sokan csodálják – egyre kevesebb barátja lesz, kellemetlenül elhízik, s végül öngyilkos lesz, senki sem fogja érteni, miért. Királyi ház sarja, gazdag, értelmes, tehetséges! Miért dobta el magától az életét? A választ csak az áltanító tudja: szkizofrénia. Gyógyíthatatlan betegség! Az is szép, hogy eddig élt vele.

Mindezt majd Dániában mondja el a krónikásoknak, ahol természetesen tovább dül a zsarnokság.

A mester azonban úgy gondolkozik, mint Shakespeare: katarzis-párti.

Nem könnyítést, hanem a tudatosan vállalt szembesülést ajánlja. Valójában azonban ez is könnyítés, mert szenvedni sokkal könnyebb, ha az ember nem fölöslegesen, hanem értelmes cél érdekében teszi. De megúszni nem lehet. Már csak azért sem, mert a tűzkarikát, amelyen át kell ugrnunk, nem valami külső istenség tette elénk, hanem mi magunk gyújtottuk meg, s mindaddig bennünk ég, amíg el nem oltjuk. Az eloltásnak pedig egyetlen módja van: ha az ember vállalja a sorsát, s kígyó-énjét elégeti a külső-belső cselekvés tüzeiben.

Ettől még senki sem lesz Buddha vagy Krisztus – de minden ilyen győzelem egy kis megvilágosodás.

A nagy tragédiák hősei valamennyien megélik ezt a pillanatot: Oidipusz, Hamlet, Othello, Lear király, még a gonosz Macbeth is. Az utolsó jelenetek nem azért hatnak rád megrendítő erővel, mert meghalnak, hanem éppen ellenkezőleg: látod, hogy most születnek meg. Amikor az őrült Lear király karjába veszi halott lányát, Cordéliát, egy másik embert látsz magad előtt, akiben a hatalom kígyó-szenvedélye átváltozott gyengéd és alázattal teli szeretetté. A hernyóból lepke lett, levetette magáról undorító monomániáját, amely válságból-válságba sodorta, s most hirtelen ott áll előtted egy megszépült ember, aki végre megtalálta az igazi arcát. Valahol érzed, hogy bármennyit szenvedett is – de megtalálta azt, amit keresett. Nem élt hiába, s vétkét nem cipeli tovább magával. Megtisztult. Ugyanaz az ember, s mégsem ugyanaz: nemcsak lánya szeretetét találta meg, de saját szeretnivaló lényét is; szelídebb lett, bölcsebb, még a szolgálóihoz is másképp szól: hirtelen emberszámba veszi őket!

Lényegében ugyanez a folyamat játszódik le a sikeres pszichológiai kezelésnél is: a páciensről leszakad a gyötrelmes lárva, s megjelenik az új lény, aki addig csak rejtőzött benne. S ami még ennél is lényegesebb: a lárva mindig hasonlít az igazi archoz, mert nincs bennünk két lélek, csak egy, s a lárva nem volt más, mint valódi arculatunk karikatúrája, eltorzított mása. Így lesz Lear király kellemetlen göggyéből valódi, alázattal teli méltóság, Othello önző, féltékeny szerelméből elengedő, valódi szeretet, Hamlet tettet bénító intellektualizmusából cselekvő, isteni bizonyosság: mind a kígyó-erőnek egy-egy átváltozott jellegzetessége.

Vétkeink – azaz: lelki és sorsproblémákat okozó szenvedélyeink – nem egyebek, mint valódi természetünk fonákja, amely csak a szenvedés árán fordul színére.

De a jellege nem változott meg!

Pál apostol a damaszkuszi úton egy megrendítő látomás hatására a keresztényeket üldöző Saulból Pállá változik, de harcos, energikus természetét nem veszíti el: ugyanolyan „katonás” erővel veti bele magát az új hit

terjesztésébe, mint amilyen erővel üldözte azt.

Így néz ki, ha valakiben a „kígyó” fölemelkedik.

Most már azt is érted, miért viselték homlokukon az egyiptomi fáraók a fölemelt kígyó jelképét.

Minderről az áltanító nem tud.

A tanítónál más a helyzet.

Nemcsak tud a katarziszról, de ő maga is megélte.

Ezért szavai hitelesek.

Nem szónokol és idéz, hanem önmagát mondja.

A szóbüvölés és a gondolatvarázslás képességével sokan meg vannak áldva, de a jó papot az alpaptól és a jó író az álírótól az különbözteti meg, hogy az utóbbiaknál érzed: ez az ember megszenvedte azt, amiről beszél.

Ilyen nagy tanító volt például Hamvas Béla.

Ő a hiúság kígyójával küzdött meg.

A világirodalom legkönyörtelenebb lapjai közé tartozik könyvének az a részlete, ahol leszámol saját féktelen hír- és sikervágyával, s fölkészül a legteljesebb magányosságra.

Hamvas szvadarmája kitapinthatóan ez volt: legyőzni a géniusz legnagyobb kísértését: a hiúságot. Megvalósítani – vagy az ő kedvenc kifejezésével élve -, „magára alkalmazni” a jézusi mondatot: „Emberektől dicsőséget nem veszek!” Nehéz feladat.

Minél sugárzóbb a géniusz, annál nehezebb. És Hamvas kivételesen nagy szellem volt. Dáriuszi kincseket kellett önmagából nemcsak kihoznia, de el is rejtenie a világ elől, és közben raktárakban és építkezéseken dolgozni, és szegénynek, elfelejtettnek és el nem ismertnek maradni, olyan „nevezetes névtelennek”, aki még utókorában sem bízhatott. Ehhez fogható küzdelmet nem ismerek az irodalom történetében. Talán csak Lev Tolsztojt, aki viszont bele is bukott. Hamvas azonban győzött. Tízezer arcot tépett le magáról, s még ekkor sem volt bizonyos benne, hogy ami megmaradt, nem maszk-e csupán. Megtehetette volna – s látszólag jogosan -, hogy sikertelenségét kihárítja a világra. Az a szellemi közeg, amelyben élt – akárcsak a mai magyar valóság – oly mértékben volt sekély és mocsaras, hogy vagy nem értettek belőle semmit, vagy pedig nagyon is értették, s elégedetten vették tudomásul, hogy ezt a nagyságot nem kell eltaposni és sírba lökni, mert ő maga elevenen eltemeti magát. A korai Hamvas-művekben még érezni a keserűséget és az indulatot, de minél nagyobb sikereket ért el az önmagával vívott csatában, hangja annál inkább tisztul, s miközben Ézsaiás próféta átkait szórja a világra, az olvasó érzi, hogy itt nem a hiúságában sértett géniusz beszél, hanem a beavatott szellemiség, aki saját kígyójának legyőzésével jogot formált ahhoz, hogy korát elítélje.

Manapság az a helyzet, hogy ha egy író tollat fog, elegendő, ha csak útjelző nyilakat firkál vele, amelyek a sötét útvesztőben Hamvas Bélához irányítanak. S ezek a nyilak akár a műveihez, akár az életéhez vezetnek: az ember csakis fényt és tisztaságot talál.

Nagy tanító volt.

De nem mester.

Ő maga tiltakozott az ellen, hogy bárki is annak tartsa.

Aki ennyire sebzett még, akihez ilyen közel van az énjével vívott véres háborújának emléke, az bármennyit tud is: mester nem lehet.

A mester türelmesebb.

Dolga már nem önmagával, csakis másokkal van.

Hamvas saját aszkézisét, könyörtelen „tibeti jógáját” mindenkitől, főként művésztársaitól számon kérte. S aki erre képtelen volt, azt akarva-akaratlanul megvetette. Ezért volt kevés tanítványa. Küzdelmének hevében saját szvadharmáját másokra is kivetítette: nem vette figyelembe, hogy vannak szerényebb vállalkozások, mint az övé: hogy a többiek még nem tartanak ott az életükkel, ahol ő tart.

Nehéz is türelmesen ránézni valakire, aki vétkeiben elmerülve él, s olyan akadályok között bukdácsol, amelyeket te megszüntettél már. Ha van gyereked, tudod, milyen hisztérikus dühvel tölt el, ha olyan hülyeségeket csinál, amelyek csak ártanak neki, s hiába pofon, szidás, rábeszélés: csak megy a saját ostoba feje után.

A mester azonban tudja, hogy ez nem hülyeség és bosszantó vétek, hanem a Kígyó ereje, amelynek leküzdésére hosszú időre van szükség.

Minden embert a szvadharmájában szemlél.

Tudja, hogy az út hosszú, s minden lépés nehéz. S hogy eredményt csak a kudarcok sorozata hozhat. Ha Isten egy egész Teremtést szánt Kígyójának megváltásához, ő sem lehet türelmetlen.

És nem azt kéri számon tanítványaitól, hogy miért nem Buddhák – hanem azt, hogy miért nem válnak önmagukká.

Aki tanult hegedülni, tudja, hogy a nagy virtuózok csak ritkán válnak jó mesterekké. Hiányzik belőlük az az elevenen őrzött emlék, hogy a kezdeti lépések nehezebbek, mint a tökély hajszolásának küzdelmei.

Mester az, aki tanítványának minden lépésében – még a bukásaiban is – Isten művét tiszteli. Nem lehajol, hanem odahajol hozzá. Nem föntről rángat, hanem mellőle súg. És sohasem magából indul ki, hanem a tanítványából, mert tudja, hogy az másik „lelki szerkezet”, amelynek sajátos törvényei vannak. Az általános elveket a tanító is tudja, de ezekkel a mester nem megy semmire: minden emberhez külön szerszámot kell csinálnia, speciális kulcsot kell

kireszelnie, amellyel nyitni tudja. Az alapelvek azonosak ugyan, de a részletek már nem, mivel nem futószalagon jöttünk a világra, de egyedi darabok vagyunk.

Ez az, amit a mester tud.

És nem tesz különbséget kicsiny és nagy között.

Mint ahogyan nincs is.

A mag, a szárba szökkenés és a virágzás küzdelme más és más. Az utolsó kétségtelenül a

leglátványosabb, de maga a harc minden fokozaton egyformán fontos és nehéz.

6. A mester

Megpróbálom elmondani, hogyan működik a mester.

Egyszer föltettem neki azt az általános kérdést, hogy az átélt élményeket milyen részletességgel tárolja az emberi emlékezet.

A válasz a következő volt:

„Mondok egy példát. Forró nyár van. Te ott állsz a Duna partján a hároméves kislányoddal s a feleségeddel. Bemész a vízbe, s nejed minden tiltakozása ellenére nyakadba veszed a gyermekedet, s átúszol vele a túlsó partra...

A gyerek riadtan kapaszkodik beléd. Kis karjaival görcsösen öleli át a tarkódat, apró lábcskái a melledet verdesik. Próbálsz nyugtatni. El akarod osztatni a rémületét. Meg akarod szerettetni vele a vizet, amelyet te annyira szeretsz. Valójában azonban nem ez szándékos! Azt akarod éreztetni ezzel a kis lényel, hogy te vagy az apja-teremtője, hogy tőled függ, s hogy te vagy az, aki majd megoltalmazod az élet minden veszélyes helyzetében. Valójában az a szándékos, hogy ebbe a lélekbe beoltsad a ragaszkodás, a feltétlen hozzátartozás érzését! Mindezt úgy próbálsz elérni, hogy kiteszed őt az életveszélynek...

Megérkeztek a túlsó partra. A pucér, vizes kis kölyköt leteszed a meleg homokra. Vidám vagy, játékos, boldog. Látszólag a gyerek is az, de nem azért, mert élvezte a vízi utazást és első dunai kalandját, hanem azért, mert ép bőrrel megúszta az egészet, s örül, hogy túl van rajta...

Kérdezem, Péter: vajon milyen apa lettél? Meg tudtál-e felelni annak az erős, oltalmazó apa-képnek, amelyet megpróbáltál a gyerekedbe szuggerálni? Odafordulhatott hozzád a lányod, ha későbbi éveiben bajba került?”

Amikor mindezt végighallgattam, úgy éreztem, valósággal megszédülök.

Ezt a húsz évvel korábbi jelenetet úgy húzta elő az emlékezetemből, mint a bűvész a pakliból az elrejtett kártyalapot.

Erről senki sem tudhatott.

Csakis a lányom, a feleségem és én.

De ami a legjobban megdöbbsentett, hogy én erre az esetre egészen másképp emlékeztem! Számomra szép és boldog kaland volt, úgy éreztem, most avatom bele a kiskölykömet abba a világba, amelyet annyira szeretek: a víz, s főleg a Duna vize az én igazi elemem, imádtam az erőteljes sodrását, a hűvös érintését, a fölcsobbanó halacskák ezüst-villanását, a túloldal bozontos, vadregényes senkiföldjét; még ma is érzem kislányom ütemes szuszogását, duci karjait a nyakam körül, s apró lábainak puha kis rúgásait a bordáimon.

Azt hittem, ő is élvezte azt az úszást.

Megkérdeztem.

Húsz év telt el azóta, s kiderült, hogy ő is emlékszik a dologra. Már az is különös, hogy elő tudott hívni magából egy olyan emléket, amely hároméves korában történt vele; ráadásul ez az emlék egészen másról szólt, mint az enyém. Félt! Igen, félt, s ennek a félelemnek a nyoma a mai napig megmaradt benne, s ha nem is iszonyodik a víztől, de nem is szereti túlságosan. Remekül úszik, de nem szívesen. Ha teheti, a parton marad, s napozik a legnagyobb melegben is.

Ami pedig a bajban való „odafordulást” illeti: soha semmilyen bajával nem hozzám jött! Inkább a feleségemhez. Családunkban ő volt az apa, ő jelentette a lányomnak az erőt és a biztonságot. Én mindig gyengébb voltam, s ráadásul a „szórakozott művész” szerepét játszottam, akit túlságosan lefoglalnak a saját ügyei.

Ebből a futó beszélgetésből kiderült, hogy a mester pontosan ki tudja olvasni belőlem nemcsak a saját, de még a gyerekeim emlékeit is: ráadásul mindezt két oldalról is meg tudja nézni: részint úgy, ahogyan az én-tudatom ezt akkoriban hamisan átélte, s kiretusálva elraktározta, részint pedig úgy, ahogyan valóban történt: ahogyan a tudatalattim, a maga kérlelhetetlen igazságérzetével, megőrizte azt.

Sokáig tartott, amíg ezt az igazságot elfogadtam.

Nem kisebb vád volt, mint az, hogy én még a halálnak is kitettem a gyerekeimet, hogy életreszóló szeretetet zsaroljak tőle!

Ilyen békát lenyelni roppant nehéz. Főként, ha elfedi az idilli fürdőzés emléke, s a derék és szeretetre méltó apa képe – akinek mindig is hittem magamat.

És ez csak egyetlen emlék volt!

Mi lesz, ha egyszer egy egész élettel kell majd elszámolni?

A mesteri tekintet azonban mélyebbre lát.

Látja az előző reinkarnációkban szerzett élményeinket is. Vannak ugyanis sorsunkban olyan rejtélyes

motívumok, amelyeknek okát hiába keresnénk jelenlegi életünk múltjában. Itt nem csupán olyan esetekről van szó, hogy például a víziszony egy előző életben bekövetkezett fulladásos halál emléke, vagy hogy a pókoktól való

rettegés annak az eredménye, hogy Z. barátomat előző életében, mint hatéves kisfiút, halálra csípte egy keresztespók a légópincében. Van egy mélyebb törvényszerűség, amelyet a szellemvilág „ismétlés”-nek hív. Ez azt jelenti, hogy a sokszor megismételt cselekvések először szokássá, majd jellemmé, majd még mélyebb és szívósabb formában lelkünk megcsontosodott, nehezen átalakítható részévé válik, s a köztes létben – a halál és a születés közötti állapotban – hiába dolgozzuk föl elmúlt életünk tapasztalatait: a szokás jön velünk, s áthozzuk magunkkal a jelenlegi életünkbe, ahol működik tovább, bár semmilyen időszerűsége nincs. Ezek az „ismétlések” okozzák a legnagyobb gondokat, főleg azért, mert még a gyermekkorban szerzett traumáknál is mélyebben fekszenek, teljesen érthetetlenek, s egy szimpla analízissel nem lehet napfényre hozni őket.

Mondok néhány példát.

A hipochondria például D. barátomnál annak az eredménye, hogy az előző életében hosszú ideig beteges ember volt, évtizedeket élt ágyhoz kötve. Ebben az állapotában kialakított egy olyan szokásrendszert, amellyel elviselhetővé tette a helyzetét. Húsz éven át arra nevelte magát, hogy ilyen az élete, ezzel a betegségtudattal kell jól-rosszul léteznie, megtalálnia viszonylagos örömeit – egyszóval azon dolgozott, hogy abnormális helyzetét mint normálisat fogadja el. Az új életre egy új, egészséges testet kapott. Amikor előző életében a testét levetette: megszűntek a karmikus okok, s megszűnt a betegsége is. De mindez nem szüntette meg azt a késztetését, hogy állandó gyanakvással figyelje a testét, új és új tüneteket keressen magán, amelyekkel igazolja gyanakvását s amelyekkel vissza tudja terelni magát abba a helyzetébe, amelyet megszokott.

Ez a késztetése főleg akkor erősödik fel, ha az élete stresszhelyzetbe kerül; ilyenkor nem egyszerűen arról van szó nála, mint más, pszichoszomatikus betegeknél, hogy ki akarja vonni magát a forgalomból, hanem ennél jóval többről: „ösztönösen” vissza akar menekülni abba az otthonos állapotába, amely megvédi őt, s amelyet megszokott.

Ez a játék azért kockázatos, mert fönnáll annak a veszélye, hogy előbb-utóbb tényleg megbetegíti magát, s nem lesz visszaút.

Nyilván érthetetlennek találod, miért választja valaki a jó és a kellemes helyett a rosszat és a kellemetlent, de ha fölismered a szokás hatalmát – hogy például miért olyan nehéz leszokni a dohányzásról, amely kellemetlen, veszélyes és bűzös -, többé nem csodálkozol. A dohányos embernek elsősorban nem a nikotin hiányzik, hanem a cigarettázás: hiába pótolják gyógyszerekkel a nikotint, mégis rágyújt, mert önmagát régóta úgy éli meg mint cigarettázó embert, s ha nem gyújthat rá, csonkának érzi magát; mintha nem is ő lenne egészen. Valójában olyan, hogy „dohányzó ember” nincs is: csak cigarettázó, pipázó vagy szivarozó; egyik a másikra szinte fölcserélhetetlen, mert nem a nikotinéhség hajtja, hanem a

megszokás.

Más példa.

Párkapcsolati nehézségek egy ügyvéd barátomnál.

Jóképű, értelmes, energikus férfi. Sportol, remek humora van. Sok ember veszi körül, különféle társaságokban mozog – de hiába keres, nem talál élettársat magának. Pedig próbálkozik, vannak kalandjai, sőt némi jóindulattal szerelemnek nevezhető érzelmei is – de előbb-utóbb minden nőről kideríti, hogy alkalmatlan hozzá.

S közben múlnak az évek; lassan már negyvenéves.

Az előző életét mint pap, teljes cölibátusban élte le. Szexualitását nem szublimálta, hanem elfojtotta. Ez még önmagában nem is lett volna baj, hiszen megvoltak a maga titkos kis kiruccanásai a házvezetőnőjével s a környékbeli parasztlányokkal, egyszóval a gyakorlatból nem jött ki, de sajnos megszokta azt, hogy a nőkben csak a nagy Kísértést, az ördög megtestesülését lássa. Ahhoz, hogy ösztönvilágát letagadhassa, vagy ahogyan akkoriban fogalmazta: „hogyan önmagát tisztán megőrizze”, kénytelen volt minden nőben valami alacsonyrendűt látni, valami nem emberit, „asszonyi állatot”, aki csak arra jó, hogy elviselhetetlen feszültségeit levezesse, amiért aztán rettenetes bűntudatot érzett, mert az Istennek tett fogadalmától eltántorította.

Ezt az antihumánus női képet áthozta a jelenlegi életébe; mindebből most csak annyit látsz, hogy valamilyen érthetetlen okból pechje van a nőkkel: vagy már eleve rosszul választ, vagy pedig azon igyekszik, hogy előbb-utóbb valami hibát találjon a társában. Ha a kalandjairól mesél, sohasem az erényeket, mindig a negatívumokat sorolja, s jellemző módon sohasem említ neveket; nem azt mondja, hogy Zsuzsa, Klári vagy Kati, hanem azt, hogy a „nő”, akivel élek. Ez arról árulkodik, hogy a partnerét még most is képtelen mint teljes emberi személyt számbavenni.

Ebből nemcsak azt látod, hogy az „átütés” milyen jelentős hatalom, de azt is, hogy éppen ennek a megszüntetése jelenti sokszor életünk legnagyobb feladatát. Barátom szvadharmája az, hogy tegye harmonikussá a női nemhez való viszonyát.

A mélylélektan nyelvén: az árnyékba taszított és meggyalázott „anima” képet emelje vissza valódi méltóságába.

Ezt kimondani könnyű – megvalósítani roppant nehéz.

Lassú, küzdelmes és kudarcokkal teli feladat, amelynek megoldásában senki sem tud segíteni, főleg a nők nem, akiket torzán lát, s akik maguk is szenvednek emiatt.

Ha nem érkezik idejében a mesteri segítség – amely föltárta előtte valódi gondjait -, a barátom élete újra tönkrement volna, mert azt már mondanom se

kell, hogy itt most is vallásos emberről van szó, aki a papi sors különféle formáinak a felvételével kacérkodott, rendszeresen meditált, s nem állt messze attól, hogy valamelyik fanatikus szekta beszipantsa. Ez lett volna ugyanis a könnyebb út, az ismétlések útja, amelyet a konfliktusoktól menekülő ember ösztönös és kétségbeesett készlettel azonnal kiválaszt magának.

Minden szvadharma egyben dharma is.

Minden egyéni életterv egyben univerzális, örök problémát is magában rejt.

Ügyvéd barátom sorsának megértéséhez tudni kell, hogy a lélek, végső felébredésének stádiumában valóban androgynné válik, azaz: kiemelkedik a szexus polaritásából – de ez csakis akkor jöhet létre, ha a pozitív és a negatív pólus – a bennünk élő Férfi és Nő – a maga teljes méltóságában és egyenlő fényel ragyog. Minden koraszülés hiú kísérlet, a gőgnek, a nagyravágyásnak és a fanatizmusnak az eredménye – s roppant kártékony.

A másik tanulság, hogy a létnek ezt a legalapvetőbb kérdését nem lehet sem jóga, sem meditáció, sem imádság útján megoldani. S főként nem a magunkra erőszakolt fogadalom ígézetével, amely a világban nem szeretetet szül, hanem az ördögök számát szaporítja.

Ehhez a nagy harmóniához meg kell érni.

Kívül kell megismernünk és megszeretnünk a nőt ahhoz, hogy a bennünk lévő Nőt is megismerjük, és szeretni tudjuk.

És fordítva, kedves női olvasóm.

Bár hozzá kell tennem: a nehezebb és a kiszolgáltatottabb helyzetben te vagy, mert világunk már régóta a maszkulin-téboly játékszere.

A mester legcsodálatosabb képessége azonban nem a múlt, hanem a jelen ismerete.

Bizonyos fokig az író is ismeri más lelkek titkos gondolatait. Egy Shakespeare vagy egy Tolsztoj számtalan lénynek az életét tudta hitelesen ábrázolni. Nemcsak, mert jó megfigyelők voltak, hanem főként azért, mert roppant gazdag reinkarnációs múlt-sorozat emlékeiből dolgoztak; „öreg lelkek” voltak, akik már sok mindent megéltek. Lényegében a mester tehetsége is hasonló, azzal a különbséggel, hogy ő nem a saját teremtményeivel, de eleven emberekkel dolgozik, s emberismeretének gazdagsága felülmúlja még a legzseniálisabb művészekét is. Megérti az újszülöttek érzésvilágát, a kisbabák néma gondolatait, a haldoklók lelkiállapotát – a különféle jellemek és sorshelyzetek szinte végtelen számú variációit. Aki csak könyvekből tanulta az életet, annak számára egy-egy ember csupán illusztráció, „tipikus eset”, és nem tudja, hogy a világon pontosan annyi létmegoldási kísérlet van, ahány ember, s egyiket nem lehet a másikra alkalmazni. Ahogyan nincs két egyforma levél és két egyforma tenyér és két egyforma arc sem: úgy nincsen két egyforma ember sem. S ezért a mester

mindenkit a saját személyében szólít meg. Tanítványát nem fekteti bele az általános szabályok prokrusztész ágyába, mert meglátja benne a teljesen egyéni: tudja, hogy hol tart az úton.

Az imént a hipochondriáról beszéltem.

Ennek is számos variációja van, kezdve az említett esettől – ahol egy túlélő életforma jelenbe áthozott érzetéről volt szó – egészen odáig, hogy valaki tényleg megsejti azt a sorszerű betegségét, amely csak a jövőben fog bekövetkezni. Még teljesen egészséges, de érzi, hogy mi a baja, s ez az előérzet állandó szorongással tölti el, évtizedekkel megelőzve a betegség valódi felbukkanását. És akkor nem beszéltem még arról, hogy ki és milyen szervére gyanakszik, hiszen az emberi test nem gépezet, hanem lelkes organizmus, ahol minden szervnek „lelki” jelentése is van: az ember mindig ott érzi hamis betegség tudatát, ahová megoldatlan lelki konfliktusai kivetülnek, és máris benne vagyunk a pszichoszomatikus jelenségek őserdejében, ahol léleklátás nélkül nem lehet eligazodni.

De én például ismertem olyan hipochondriás egyént is, aki fantasztikus képességgel tudta megbetegíteni magát tudatosan, és előre megfontolt szándékkal. Bármikor bajba került, hirtelen olyan betegséget produkált, hogy számos tragédiát: frontot, kivégzést, elhurcolást, börtönt, lágert és agyonverést megúszott ezzel a „trükkel”. Ez az ember roppant küzdelmes és veszélyekkel teli sorsot vállalt, amelybe az önbetegítés képességét úgy hozta magával, mint némely állatfajta a mimikrit: ez volt az egyetlen önvédelmi eszköze. Az ilyent „kigyógyítani” képzelődéséből, egyet jelentett volna a gyilkossággal – vagyis azzal, hogy nem tudta volna a szvadharmáját teljesíteni. Hallatlan túlérzékenysége, betegesen kifinomult félelemérzete, hol valódi, hol megjátszott egzaltáltsága miatt még közvetlen környezete sem tudta eldönteni: valóban beteg-e, vagy csak az örületig túlféli magát. Ma már kilencvenesztendő, az ellenségei mind a sírban vannak, de hipochondriája – szerencsére – ma is változatlanul működik.

(Csak emlékeztetek: Hamlet is hasonló „trükkel” él, amikor apjának szelleme a tudomására hozza súlyos szvadharmáját. Kevés színésznek sikerült megoldania, hogy Hamlet innen kezdve nemcsak „megjátssza”, de ha kell, valóban meg is éli örületét. Olyan jeleneteket produkál, hogy nemcsak szerelme, de még a saját anyja is megijed tőle. Amikor Ofélia elmeséli Hamlet „különös viselkedését”, az elmebaj olyan klinikailag pontos tüneteiről számol be, amelyeket nem lehet tettetni, csakis átélni. És ez az igazság! Hamlet merő önvédelemből ki-be jár a téboly és a normalitás határán; a józan gondolkodás és a bölcs önreflexió területén éppúgy otthon van, mint a veszélyes és vad örületben, s ami még bonyolítja a dolgot, hogy örületében sokszor közelebb jár élete igazságához,

mint józan állapotában. Közelebb van például az elszántsághoz s cselekvéshez. Shakespeare nem húz határvonalat a őrület és a normalitás közé, hiszen kitudja, hogy Polonius józan politikusi aljassága és Claudius gyilkos hatalomszomja nem nagyobb őrület-e, mint Hamlet dúlt és rejtélyes viselkedése. Sok mondat tanúskodik arról, hogy ez a nagy költő az egész életet őrületnek tartja, őrületnek, álmoknak, elvarázsolt állapotoknak. És hősei rendszerint akkor lesznek normálisok, amikor megőrülnek. Ahogyan az Lear királlyal is történik.)

Beszélnem kell még a mester jövőbelátó képességéről, arról, hogy a jövődőt – ha azt szükségesnek látja – milyen tévedhetetlenül ki tudja olvasni a tanítványa szívéből.

Mindig csodálkoztam azon, hogy a delphoi jósdára nem az volt kiírva, hogy „Ismert meg a jövődet!”, hanem az, hogy „Ismerd meg önmagadat!”. Az ember úgy vélné, hogy egy csata kimenetele sokszázezer katonától függ, s még a komputerbe is számtalan adatot kellene betáplálni – a saját s az ellenfél létszámától, technikai és morális felkészültségétől kezdve egészen az időjárási viszonyokig -, hogy akárcsak megközelítőleg valószínű prognózist lehessen kapni.

Valójában azonban csak annyi történt, hogy a király egymaga bement a jósdába, a jós belenézett a lelkébe, s innen olvasta ki nemcsak a csata kimenetelét, de a király s népe eljövendő sorsának történetét is.

A léleklátásnak ez a foka emberi ésszel felfoghatatlan.

De mivel az elmúlt tíz évben körülöttem is történtek a fenti példa méretével nem mérhető, de jellegében nagyon is hasonló esetek, más következtetésre nem tudtam jutni, mint hogy egyéni élettervünkbe bele van kódolva sok más lélek, tágabb értelemben egy egész közösség életterve is. A különváltság tudatában az ember nem érzi, hogy itt minden mindennel összefügg! Megérintesz valamit, s a világ másik pontján jelentkezik a hatása. Mert össze vagyunk kötve nemcsak érzelmileg és gondolatilag, de sokkal mélyebben: lelkünk gyökerében is.

Ahogyan a hinduk mondják: „minden szvadharma egyben asramadhama is” – azaz: minden egyéni sors egyben közösségi sors is.

Földi ész ezt képtelen megérteni, mert a kígyó-én a teljes különváltság tudatában él. Éppen ez a szenvedély hozta létre: külön lenni mindentől és mindenkitől, megteremteni a saját független kis „magánistenségét”, s amikor ez sikerült neki, a látását is elvesztette.

Ez volt a lázadás ára.

Amikor kiszakadt az egységből, az egységlátását is elvesztette, s azóta kénytelen a mindent külön-külön érzékelő analitikus logika apró kis lépteivel araszolgatni.

A régi értelem azonban az egységlogika alapján működik.

Amikor a mester nagy ritkán a jövődről szól, egyben mindazok jövőjét is látja,

akkikkel a sorsod összefügg.

Ehhez nem kell, hogy ott üljenek a szobában, elegendő ha veled beszél.

Sok ilyen élményem volt, s ilyenkor még azt is tapasztaltam, hogy a láthatatlan szereplők iránt épp oly felelősséget érez, mint irántam: egyformán fontosak vagyunk neki.

Az a hitvány, piaci jósolgatás, amely ma a világban folyik, nemcsak azért vétkes, mert sok esetben téves és félrevezető, hanem azért, mert teljes egészében a kigyó-én szolgálatában áll: amikor azt kérded, sikerül-e előnyös üzletet kötnöd, vagy egy lakást megkaparintanod, egyben azt is kérded, sikerül-e másokat ügyesen átverned, s a többiek elől a koncot elhappolnod.

A mester azonban ügyel arra, hogy a többiek szvadharmája a tiédde együtt teljesejjen, s csak ha már minden igyekezet összeállt, s minden résztvevő eljutott egy érettségi pontig, merül föl a láthatatlanból az az esemény, amelyet előre megmondott.

Ezt nevezi az „egybeesés” törvényének.

Ez a folyamat néha azért szenved késedelmet, mert valamelyik résztvevő lemaradt, nem teljesítette még a szvadharmáját. Ilyenkor várni kell, s ha a helyzet reménytelenné válik, mások állnak a helyére.

Ezért van az, hogy pontos jóslatot csak akkor lehet adni, amikor az egybeesések létrejöttek már: ilyenkor már hamarosan lezúdul az esemény, mint telített viharfelhőből az eső. De amíg ez a sok szálból összeszótt, és minden ponton éretté vált helyzet nem jön létre, addig a szellemvilág csakis valószínűségről beszél.

Éppúgy, mint a modern kvantumfizika.

Ahhoz, hogy egy vegyület létrejöjjön, sokbillió molekulának kell találkozni, összekapcsolódnia, szétválnia, és bizonyos értelemben azonos élettervet kell teljesíteni, minden molekula egy-egy önálló erőcentrum, saját akarattal, sorssal, mozgással, erővel – s a vegyület mégis létrejön, előbb vagy utóbb, törvényszerűen.

Az élet a szemünk előtt lassan kialakuló, eleven szőttes, amelyet nem „felülről” szőnek, hanem „belülről”: minden atom és minden sejt és minden ember beleszövi a maga mintázatát, s az egész folyamat legérthetlenebb paradoxonja az, hogy maga a szabad akarat determinálja! A szeszély, a lázadás, a rögeszme, a tiltakozás látszólag szabad – de a következménye nem! S mivel a mesterei tekintet pontosan látja a szeszély, a lázadás, a rögeszme és a tiltakozás természetrajzát, tévedhetetlenül meg tudja ítélni, hogy az egészből milyen minta szövődik.

A látható a láthatatlanból alakul ki, s a valóság nem egyéb, mint lelki tartalmaink megnyilvánulása – s aki a lelket ismeri, meg tudja mondani, hogy az egészből mi

lesz.

Felmerül a kérdés: miért kell egyáltalán jósolni?

Nemcsak a mestereknek, de a bibliai prófétáknak, sőt magának Jézusnak is.

Lényegében azért, hogy az embernek, aki a sötétben jár, térképet adjon a kezébe. A jó térkép pontosan kijelöli nemcsak a fölfelé vezető ösvényt, de az útvesztőket, a szakadékokat is.

Lefordítva a lélektan nyelvére: az embert nemcsak a múltja s a jelene érleli, hanem a rejtett jövőképe is. Mindannyian érlelünk magunkban egy arcot, s végig kell járnunk egy olyan küzdelmes utat, amelynek tervrajza már bennünk van, de nem ismerjük még. A jövő nem hoz elénk semmit, csak valóra válik. Az ember nemcsak arról ismerhető meg, hogy milyen poklokat járt meg, de arról is, hogy milyen mennyország vonzáskörében él.

A jóslatnak ez a része: biztatás.

A másik: a figyelmeztetés.

Amikor elültetünk a szívünkben egy vágy-csírát, tudnunk kell, milyen lesz, ha szárba szökken, s termést hoz.

Vágyaink és tetteink következményeivel számolnunk kell, s az esetek nagy részénél nem az az igazság, hogy az ember nem tud a jövőjéről, hanem az, hogy nem akar tudni róla, mert olyan iszonyatos.

A magasabb hatalmak azonban sohasem engedték meg, hogy tudatlanságban tartsuk magunkat. Ha kellett, a legriasztóbb panorámát is elénk tették: nézd meg, milyen holnapot teremtesz magadnak!

A mester nem azért jósol, hogy közölje veled a nyertes lottószámokat. Hanem azért, hogy élni segítsen. Részint úgy, hogy lámpásával bevilágítja előtted a még homályban lévő pozitív utadat, részint pedig úgy, hogy fölhívja a figyelmedet negatív vágyaid törvényszerű következményeire.

A bibliai jóslatok is így működnek.

Valaha úgy vélték, hogy János apokaliptikus látomása vagy Jézus jövendölése az „utolsó időkről” csakis úgy következhet be, hogy fölrobban a Nap, vagy valami üstökös nekirohan a Földnek.

Ma már tudjuk: sem az Úristen haragjától, sem a csillagoktól nem kell félnünk.

Az ember az, aki saját megsemmisülését előidéz.

Ahogy Füst Milán írja: „Saját sorsunk kíméletlen ítéletvégrehajtói vagyunk.”

Amitől jelenleg tartunk, az nem a tragédia – hanem a katasztrófa.

A tragédia fájdalmas, de értelmes aktus.

Az ember megtisztul benne s magasabb s fényesebb létkörbe jut.

A katasztrófa azonban – mind az egyének, mind a közösségek életében – nem más, mint az elodázott katarziszok esztelen és szörnyű következménye.

Amit az emberek nem hajlandók belülről megoldani: az kívülről rájuk szakad.
Ez a katasztrófa.

Ezt a kézenfekvő igazságot nem vagyunk hajlandók fölismerni.

Ezért engedd meg, hogy egy irodalmi példával megvilágítsam.

Az újkori drámairodalomban Csehov volt az első, aki a katarzisképtelen embert színpadra vitte. Hősei mind vágyódnak valamire, terveznek, reménykednek, töprengenek – de mivel a katarzisisig nem jutnak el: nem történik velük semmi. Csak hervadoznak, és isznak, és panaszkodnak, és tűnődnek, és elmúlnak. Életük nem eseménytelen, csak lényegtelen. Önkörükben forognak, mint a bűgőcsiga, s vigyáznak, hogy röppályájukról ne térjenek le. Ezt csakis úgy tudják elérni, hogy érzelmeik és gondolataik intenzitását nem hevítik forráspontig. Önmagukat langymelegen tartják, tesznek-vesznek, unatkoznak, beszélgetnek – s amitől állandóan gyötrődnek, éppen az, hogy nem történik velük semmi.

Kínlódásuk terméketlen.

Ha összeveted őket Shakespeare alakjaival, rájössz, hogy még a szavaik is mást jelentenek: az akarat Shakespeare-nél sorsformáló erő, itt erőtlen szándék; a szerelem pusztító örvény, itt örökös sóvárgás; a gyűlölet gyilkos hatalom, itt inkább utálat; a vágy mindenkin átgázoló, megvalósulásra törő energia, itt keserű nosztalgia s végtelenségig eltúrt, kielégítetlen éhség.

Ha két Shakespeare-hős összevesz: azonnal kardot ránt. Csehov hősei csak a kölcsönös vádolgatás határáig jutnak, azt is inkább részegen teszik, s ha netán fegyvert ragadnak, azzal csakis önmagukat pusztítják el.

Shakespeare szereplői nyíltan kimondják, amit gondolnak. Csehov figuráinak valódi szándéka a szöveg alá szorul. Ha meg akarod ismerni őket, nem arra kell figyelned, amit kimondanak, hanem arra, ami elhallgatnak. Valójában nem is egymással beszélnek, hanem önmagukat mondják önmaguknak.

Életük valódi drámája a drámára való teljes képtelenség.

Minden drámaíró arra törekszik, hogy azokat a láthatatlan sorsereőket, amelyek a korát irányítják, a színpadra vigye.

Nos, Csehov kivételes költői érzéssel ábrázolta hőseit – de drámái már megírásuk pillanatában sem voltak teljesekek.

Ebből a kivételesen érzékeny pszichológusból ugyanis hiányzott a jövőbelátás képessége, s ezért nem vette észre – amit például Gogol és Dosztojevszkij észrevett -, hogy éppen a megállt-vizek-országában valami iszonyatos készülődik! Nem vette észre azt a sötét démonitást, amely már akkor is ott lappangott az orosz lélek mélyén, megváltatlanul, kitörésre készen, amely néhány év múlva mint „bolsevizmusnak” nevezett láva kirobbant a felszín alól, és elborította a világot. Nem kívülről, hanem belülről – mert a jövőt nem kívülről importáljuk, az bennünk érlelődik; az idő csak utat enged annak a

vulkanikus magmának, amely lelkünk mélyén izzik.

Minden valódi léleklátás: jövőbelátás is!

Csehov mélyre látott, de nem eléggé mélyre. Ahhoz, hogy hitelesebb képet kapjunk hőseiről, meg kellene nézni, mi történt velük tizenöt-húsz év múlva, akkor az állókép megmozdulna, s rettenetes látvány tárulna a szemünk elé. Látnánk őket szószékről üvölni. Fanatikusan hirdetni megváltó eszméket (aki önmagát nem tudja, mindig a világot akarja megváltani!), látnánk őket kegyetlennek, hatalomszomjasnak, sunyi törleszkedőnek, de látnánk őket menekülés közben is, eltaposva, kifosztva, megerőszakolva, tönkretéve; látnánk őket halomra löve, véres szájjal és széttört koponyával heverni táncoló lópaták között, rettegve bujkálni kirabolt és feldúlt birtokaikon, vagy csonttá soványodott múmiaként fagyoskodni a szibériai légerekben, ahol már nem beszélnek mellé és fölé, és nem fecsegnek nosztalgikus ábrándokról, hanem egy tányér levesért besúgókká válnak, s egymás torkának ugranak.

A katarzisképtelen ember olyan ügyes trükköt alkalmaz, hogy igazi valóját csak a jövőben lehet felismerni: akkor ugyanis akarva-akaratlanul megnyilvánul! A mester azonban nem vár a jövőre.

Emberismerete teljes, s ezért pontosan le tudja olvasni azoknak a vágy-csírának a fejlődéstörténetét, amelyek tanítványának lelkében élnek. Tudja, hogy mi visz fölfelé, s mi visz lefelé; melyek azok az alaptalan szorongások, amelyeknek csupán túlhaladott, múltbéli, s melyek azok, amelyeknek nagyon is valódi, jövőbeli oka van.

S ezekre az elrejtett okokra fényt vet.

A bűn fogalmát ugyanis a mester nem a katekizmus szolgálati szabályzata szerint értelmezi.

Bűnnek – illetve véteknek – csupán egyet tart: az öntudatlanságot.

Minden olyan cselekvést – legyen az szó, tett vagy gondolat -, amelyet az az ember a homályból, az önbecsapásból, a lehazudott vágyvilágból, lelkének átvilágítatlan sötét részéből indít: véteknek minősít.

S ezért amikor jósol, voltaképpen nem tesz egyebet, mint tudatosít, hogy az ember a tetteinek a következményeivel számolhasson.

*

Most nyilván azt kérdezed: hol vannak ezek a csodálatos mesterek?

Annyi különös képességű ember él a földön: tudósok, akik az anyag titkát megfejtették, mérnökök, akik eljuttatták az embert a Holdra, súlyemelő, akik mázsákat nyomnak a fejük fölé, számológépművészek, akiknek memóriája a komputert is megszégyeníti; zsenik, művészek, önfeláldozó papok, zsonglőrök, hipnotizőrök és parapszichológiai fenomének – de hol vannak azok, akik a lélek titkaiba valóban belelátanak, s az ember vezetésére alkalmasak?

A válaszom rövid.

Nem tudom.

Pedig sok csodálatos emberrel találkoztam.

Tizenhat éves koromban már ismertem olyan médiumot, aki a holtak világával kapcsolatban állt. Találkoztam olyan vak „látóasszonnyal”, aki tévedhetetlenül meg tudta mondani, mi van a zsebemben, s ha papírok voltak, még azt is, mi van rájuk írva. Találkoztam valódi „kanálgörbítővel”, s olyannal is, aki meg tudta mondani, milyen ruhát visel a barátom, aki külföldről érkezett, repülőgépen. Magam is sokszor megálmodtam a jövőmet. Megálmodtam a feleségemmel való találkozásomat, a kislányom arcát, három hónappal a születése előtt. Apám az életét egy csodának köszönheti: 1945-ben jött hazafelé a rommá lőtt Budapesten, s én hirtelen megjelentem előtte, háromévesen, szőke angyalhajjal, s azt kiáltottam: „Papa, ne gyere tovább!” Megtorpant, s amikor fölrevedt látomásából, látta, hogy két lépésnyire áll egy német aknazártól.

Írói munkásságom egy látomással indult: félálomban megjelent fölöttem az égen három szakállas, ősi szellemiség – Michelangelo festett ilyen prófétaarcokat a Sixtus-kápolna falára -, elővettek a köpenyük alól egy füstölgő papírtekerceset, lehajították elé, s valami idegen nyelven, amelyet álomban pontosan értettem, azt kiáltották a magasból: „Ezt üzenjük, írd le!” És a papírtekerces lángolt és füstölt a kezeim között... Ez a fenséges látomás a mai napig nyugtalanít, mert tudom, hogy nem vagyok jelentős tehetség, s ehhez a bombasztikusan óriási feladathoz teljesen alkalmatlan vagyok.

Sorolhatnám a csodákat, de szükségtelen. Nincs olyan ember, aki ne élt volna át hasonlókat, nincsen ebben semmi kivételes.

Találkoztam hindu gurukkal. Tisztességes, bölcs gurukkal, akik sok mindenre megtanítottak.

Csak egyre nem: hogy ki vagyok én, és mi a feladatom a Földön.

Más kérdésem pedig sohasem volt.

A Tan valóban csodálatos – a Védák, az Upanisadok, Patandzsali, a Tao Te King, a Biblia -, de ha nincs, aki megmondja, hogy ebből a végtelen gazdagságból melyik az én egyetlen „színes kövecském”, amely ott rejtőzik a szívem mélyén, s amelyet elő kell hoznom magamból, mert rám bízott, és csakis rám, senki másra... amíg nincs egy szellemujj, amely az én valódi müllerpéterségem titkára rámutat, addig az elméleti tudás inkább csak nyomaszt és összekuszál, s talán még göggel is tölt el, hogy tudok valamit... pedig valójában nem tudok semmit.

Mert ez az igazság.

Csak ha megtalálom a „színes kövecskémet” – mert abban van minden tan titka.

De hogy a kérdésekre őszintén feleljek: valóban nem tudom, hová tűntek a

mesterek.

Egy valamit azonban tudok.

Soha a földön embert nem üldöztek úgy, mint a hiteles mestert!

Már az ősi iratok is arról tanúskodnak, hogy ezek az igazi Látók képességeik jelentős részét nem is tanításra, hanem arra fordították, hogy önmagukat megmentseik üldözőik haragja elől. Sokat közülük így is kivégeztek, megköveztek, kerékbe törtek, kitepték a nyelvüket, keresztre feszítettek, máglyára küldtek, elevenen megnyúztak s földaraboltak. Lao-cét a határon kapták el, menekülés közben, számos szufi mestert a köztereken gyötörtek halálra; a zsidó próféták, az őskeresztény apostolok, és magának Jézusnak a sorsáról már szólni sem érdemes. Küldetésük súlyában s lelkük nagyságában egyetlen mester sem mérhető hozzá, de tevékenységük módja, s a Szent Lélektől inspirált látó- és gyógyítókéességük mégis hasonlít hozzá, s ezért az első számú közellenség szerepét vállalniuk kellett.

Jézus életrajza a mesteri sors tipikus története.

Minden ember tartozik valakihez: egy néphez, egy családnak, egy felekezethez, egy párthoz, egy érdekszövetséghez, hűséges barátokhoz, kollégákhoz, szellemi társakhoz, akár egy maffiához vagy egy csapat katonához, akik, ha bajba kerül, megvédik.

Jézus – az Istene kívül – nem tartozott senkihez.

Perében egyetlen tanú nem akadt. Tanítványai szétszéledtek, meggyógyított betegek nem tudni, hová tűntek; hirtelen mindenki félretette egyéni érdekeit, a nép összefogott a gyűlölt római hatalommal, a szegények a gazdagokkal, a hitetlenek a hívőkkel, a morál őrzői a csibészekkel, a forradalmárok a megalkuvókkal, Róma helytartója a kellemetlen zsidó rabbikkal, az úriasszonyok a lenézett kurvákkal – s egységesen úgy döntöttek, hogy ennek az embernek nem szabad életben maradnia!

Azóta, ha egy valódi keresztény hívő meghallja a kifejezést, hogy „demokratikus népszavazás”, vacogni kezd a félelemtől, mert tudja, hogy a legrosszabbra számíthat.

A helyzet a mai napig semmit sem változott.

Ezért arra a kérdésre, hol vannak a mesterek, az a válaszom, hogy nem tudom.

Hogy a szellemvilágból inspirálnak, arról megbizonyosodtam.

Először akkor hallottam a hangját, a „halálom” pillanatában, amikor boldogan és csodálkozva megérkeztem a túlsó partra, s azt mondta: „Vissza kell menned!”

Másodszor már nem egyedül találkoztam vele.

Barátaimmal, lelki testvéreimmel gyűltünk össze 1980. február 16-ikán, s ekkor ezt írta elénk:

„Nagyon jól tettétek, hogy együtt vagytok. Én vagyok a tanítómesterek.

Maradjatok együtt, s figyeljetelek rám: Isten óv titeket. Ne hagyjátok el egymást! Figyeljetelek erősen rám: felkészítelek benneteket a velem való találkozásra. Én mindannyiőtokkal vagyok, egyszerre. Most még nem vagytok eléggé éberek: koncentráltok rám, és éreztetek engem magatokban!”

És ekkor azt kérdeztem:

– Honnan tudjuk, hogy igazi mesterünk vagy?

S ő azt felelte:

„Rájöttök. A tapasztalatok majd megérlelik a bizonyosságot. Minden fát a gyümölcseiről ismerni meg.”

Nekem pedig azt mondta:

„Bízz bennem és magadban.”

És azóta tart külön-külön és együtt a mi rendszeres tanításunk.

Ez a könyv már ennek a gyümölcse.

De amikor megköszöntem neki, mint minden segítségét, azt mondta:

„Magadnak köszönd.”

Elmúlt tizenkét évem a csodák története. Kapcsolatunk számtalanszor kiállta az igazság próbáját. Azóta már azt is tudom, hogy mindenkinek van égi Mestere. S ha valaki szomjas rá, s megteremti lelkének átjárhatóságát, meg is győződhet róla. A kíváncsiság nem elegendő. Tanítvánnyá kell válni. Tanítvány az, akiben az önálló gondolkodásra való bátorság teljes odaadással párosul. Mindkettő kell hozzá, mert a Mester valójában nem tanít, csak emlékezteti az embert arra, akit elfelejtett: önmagára. S ezért nem függést kér, nem ragaszkodást, csakis odaadást. Mert minden megtermékenyítéshez szükséges a teljes odaadás. S ahogyan az érett asszony ösztöne tudja, kinek adja magát oda, ugyanúgy a tanítványnak is – bár a szeme még félig zárva van – föl kell ismernie a fényt, amelyet magába fogad. Az önvédelemre mindenkinek joga van. De ha fölismered a jót, a szépet, az igazat, a bölcsét és a valódi szeretetet: ki kell tárnod magadat.

Hamvas Béla ezt így mondja:

„Ezt a szót, hogy tanítvány, a magam számára szeretném fenntartani... Tanítvány az, aki magát mesterének feláldozza. A stréber az, aki a mestert áldozza fel önmagának. Feláldozza és kizsákmányolja és kifosztja, mindezt úgy, hogy látszólag meghódol, sőt hódolatával kitűnik, valójában a markába vigyorog. A stréber a tanítvány ellentéte.”

Valaha a mesterek a földön jártak.

Hogy ma vannak-e itt, nem tudom.

Talán a Himalája lejtőin vannak még biztonságos helyek. De mit keressen ott a mester, aki tanítványa nélkül nem is mester, csak magányának áldozata?

Mert a fenti igazság fordítva is működik: valójában a mester is föláldozza magát

a tanítványának.

Az önátadás kölcsönös: ezerszemű figyelemmel, s éber, fáradhatatlan szeretettel kíséri tanítványának nemcsak lépteit, de gondolatainak titkos rezdüléseit is.

Csakhogya ma rejtőzködniük kell.

Úgy járnak a világban – ha vannak itt egyáltalán -, mint Hamvas Béla. Pedig ő nem is mester volt, csak tanítvány. Csodálatos tanítvány, aki a „nevezetes névtelenség” útját választotta. Kertészkedett, raktáros volt, segédmunkás, ócska zubbonyban, szegényes konfekció öltönyben járt, külseje jelentéktelen volt, s teljesen beleolvadt a környezet színeibe.

Amikor először találkoztam vele, egy harmadosztályú zuglói vendéglő” egyik asztalánál ült, kissé kopott zakóban, nyakkendő nélküli tarka ingben, napszitta sapkáját a kezében tartva. Az első gondolatom az volt, hogy Hamvas Béla nyilván nem tudott eljönni, s valakit ideküldött maga helyett. A szomszédját, a vidéki rokonát, vagy egy nyugdíjas postás ismerősét, aki mindjárt elmondja, hogy ne várjak hiába, az író úr beteg, beszéljünk meg egy másik időpontot.

Ha nem nézem meg a szemét, ez a gyanúm sokáig nem oszlott volna el.

A szemét nem tudta elrejteni.

Tekintete nem átható volt, hanem végtelenül tiszta.

Nagy műve, a „Scientia Sacra” titokban terjedt akkoriban.

Én ott szorongattam a hónom alatt egy példányát, mert Tolnay Klári, ez a csodálatos színésznő, s

még csodálatosabb ember éjszakánként legépelte mind a hat kötetet.

Hamvas láthatóan nem örült ennek, sőt bosszús volt miatta. Nem mutatta, de láttam rajta, hogy bosszús. Mint később kiderült: nem azért, mert félt, hanem azért, mert ezek a szamizdatban terjedő magángépelések teli voltak kellemetlen, értelemzavaró hibákkal.

Megkértem őt, rajongó alázattal, a szavaira szomjasan, adjon nekem még valami olvasnivalót.

– Nincs más művem – mondta. – Van egy regényem, de azon még dolgozom.

Az egész életművét letagadta.

A halála után tudtam meg: egész könyvtárnyi anyag van a dolgozószobájában, amelynek nagy része

még ma is kiadatlan. Ott sorakoznak a polcain, kínai jelekkel ellátott dossziékban.

Mint Lao-ce, mint Desimaru, mint a sok rejtőző caddik, ő is pontosan tudta, milyen közegben él. A kérdés most már csak az, mi váltja ki az emberekből ezt az általános gyűlöletet? Erre a következő fejezetekben próbálok feleletet adni.

Most pihenjünk egy kicsit.

7. Kundabuffer

A pólusok közötti „lélegzésnek” sajátos üteme van.

A mikrovilágban egy billiomodnyi másodperc, a szívverése mintegy egyetlen másodperc, a nappal és az éjszaka váltakozása huszonnégy óra; az emberi lélek egy emberöltőt tölt a „megnyilvánuló” s természete szerint egy másik létfázist a „megnemnyilvánuló” világban.

A kozmosz élete és halála pedig csak milliárdnyi években mérhető.

Ami bennünket most érdekel, hogy az emberiség régóta a negatív létfázisban tart, és száll alá, egyre sötétebb mélységbe.

Valamennyien az elsötétedés egyre komorabb állapotába kerülünk. A fényről való emlékezet elhalványult, egy-egy szikra villan az éjszakában, azok is egyre bágyadtabbak; a mélység felé közeledünk, a totális sötétségnek abba a fullasztóan oxigénszegény állapotába, ahol megpillanthatjuk talán az életteli fénypontot, s belelegezhetjük végre a pozitívítás fölemelő, lelket tágító erejét.

Leszálló ágban vagyunk.

Ha ezt valaki az elmúlt századokban mondta, nem vették komolyan, vagy kiközösítették. Ma azonban, a második évezred végén ezt minden normális ember tudja; a „világ vége” fogalma kilépett a misztikum és a vallás köréből, mindennapos beszédtema lett, tudományos elemzések tárgya, az emberek úgy beszélnek róla, mint a várható, Medárd-napi esőzészéről vagy a fenyegető árvízről, amely hóolvadás után mindig bekövetkezik.

A csőd olyan teljes, hogy semmin sem lepődünk meg.

A felsorolástól el is tekintek, mert mindent fel kéne sorolni. A természet, a levegő s a vizek tönkretételétől kezdve, a nemzeti, faji ellentéteken, a gazdasági, eszmei, politikai, madártani, genetikai és morális válságon át a magánélet és a lelki élet csődjéig, mindent.

Egyetlen mondattal talán úgy lehet összefoglalni, hogy ma már nincs egyetlen amőba sem a Földön, amelyet ne fenyegetne katasztrófa.

A katasztrófa pedig, mint tudod, az elodázott katarziszok következménye.

Szorongásunk valódi oka nem abban rejlik, hogy nem tudunk kinyitni egy bármilyen tárgyú szakkönyvet, amely ne azzal a gondolattal fejeződne be, hogy „ha ez így megy tovább, nem tudjuk, mi lesz”, nem is abban a tébolyult és véres hírdömpingben, amely esténként előnti az otthonunkat, hanem abban a felismerésben, hogy több ezer év alatt nem oldottunk meg semmit, sőt, hogy képtelenek vagyunk bárminek a megoldására is.

A beteljesedő próféciaik korában élünk.

Negatív világban, amely nemcsak körülvesz, de bennünk is megvan.

Nem lennénk itt, ha nem így lenne.

Úgy látszik, ezt is meg kell tapasztalnunk: hogy a mi végtelenül okos és mindenfélét ígérgető kígyónk nemcsak hitvány csaló volt, hanem kapitális barom, oktalan, abnormális örült.

Vannak mesterek, akiknek humoruk van. Az igazsághoz nem igyekeznek ájtatos képet vágni, mert jókedvűek és derűsek. Ezek táncsal nevelnek, huncutsággal s rengeteg tréfával. Azt mondják: „Nevetve élni és boldogan meghalni annyit tesz, mint elrontani az ördög számadását!”

Egy ilyen nagy „elrontó” volt az a kopasz, nagy bajszú, tüzes szemű Gurdzsejev, aki bebarangolta Ázsiát és Kisáziát; a Himalája hóborította lejtőin és forró, sivatagi oázisokban találkozott „emlékezetes” emberekkel, táncoló dervisekkel és kacagó bölcsekkel – s a tőlük nyert információ alapján a következőt állította:

Amikor egy nem várt kozmikus katasztrófa következtében a Hold kivált a Földből, az Úristen – aki éppen akkor helyezte el őseinket ezen a szerencsétlen égitesten – látta, hogy itt óriási baj van, az ember olyan negatív világba került, amelyet ép ésszel nem lehet kibírni, s ezért végtelen jóságával egy olyan „szervet” helyezett el a lelkébe, amelytől ez a rémületes és fullasztó sötétség elviselhetőbb lett a számára.

Magyarán szólva: meghülyített minket, mert ha ezt nem teszi, azonnal megszöktünk volna. Ezt a szervet úgy hívják, hogy Kundabuffer.

Ettől van az, hogy mindent fordítva látunk. A látszatról azt hisszük, hogy valóság, a valóságról, hogy

látszat. Ami belül van, arról azt hisszük, hogy kívül van, ami belőlünk ered, hogy felénk jön, amiről nem tudunk, hogy nincsen; az anyagról azt hisszük, hogy sűrű”, a bűnösségről, hogy mások azok, a zuhanásról, hogy emelkedés, a hanyatlásról, hogy haladás, a görbéről, hogy egyenes, az életről, hogy rövid, és rohanni kell. A testünkről azt hisszük, hogy az mi magunk vagyunk, a szeretetről, hogy szeretkezés, az örömről, hogy birtoklás, zabálás és kéj. A Kundabuffer a hazugságot igaznak tünteti fel, az igazságot megtévesztésnek, a sötétet világosnak, s a másik fejbe verését erkölcsös cselekedetnek. Mivel mindazt, ami belül van, állandóan kívül látja – és ez a látvány elviselhetetlenül pocsék -, elementáris erővel próbálja külvilágát megváltoztatni. Kezdetben csak szóval, térítéssel, agitációval, később kőbaltával, karddal, puskával, szuronnal, korbáccsal, spanyolcsizmával, inkvizícióval, koholt perekkel, elektrosokkal, mérges gázzal és atombombával. A lélek belső világát nem látja, s azért azt hiszi, hogy egy-egy ember vagy emberfaj kipusztításával a jog, az érdem és az igazság kérdése egyszer s mindenkorra elintézhető. Ez a szerv olyan kellemes optikát ad, amelyben az ember önmagát szépnek, tisztának, vétlennek, jónak látja – mindenki mást csúnyának, mocskosnak, vétkesnek, rossznak.

Tudod, hogy a külvilág képe szemlencsénken át fordítva érkezik az agyunkba. Itt találkozik egy olyan idegi mechanizmussal, amely ezt a képet az eredeti helyzetébe visszafordítja.

A Kundabuffer pontosan fordítva működik.

A talpáról a fejére állítja a valóságot, s mivel örökösen így látod, azt hiszed, hogy ilyen is.

Aki nem így látja, azt vagy tökkelütött hülyének tartod, vagy számító, aljas csirkefogónak.

Hamvas azt mondaná, hogy a Kundabuffer a léthazugság szerve. A kacagó bölcsek azonban kíméletesebbek: azt mondják, aki hazudik, az tudja, hogy hazudik, de ez a bámulatos szerv pontosan azért van az ember lelkébe ültetve, hogy ne tudja, hogy hazudik: azt hiszi és tudja és érzi, hogy a valóság olyan, amilyennek ő látja.

Gurdzsejev még továbbmegy: szerinte ez a legnagyobb adományunk, mert fél vesével lehet élni, süketen is, vakon is; de ha Kundabuffer nem működne bennünk, teljesen összezavarodnánk, nem tudnánk jó szívvvel eltaposni többé az ellenségeinket, megkaparintani a koncot, védtelenné válnánk, kiközösítetté, és képtelenek lennénk elviselni ennek a sötét világnak az atmoszféráját.

A Kundabuffer működését másokon könnyű észrevenni, de magunkon lehetetlen, mert optikája olyan ravasz, hogy megakadályozza, hogy az ember önmagába visszanézzon. Ha ez egy pillanatig mégis sikerül, roppant érdekes kép fogadja: kiderül, hogy kívül nemcsak azért van sötét, mert a mások, de az ő fejéből is dőlt a sötétség, hogy amit a legerényesebb cselekedetének vélt, azt valójában a vétke motiválta, hogy azért nem ment semmi, mert ő maga elrontotta, nem mások tették boldogtalanná, hanem ő a többiek életét, azzal a torz optikával, ahogyan helyzetét örökösen megítélte – s hirtelen rájön arra, hogy az egészért felelős. Ettől a felismeréstől aztán úgy megijed, hogy azonnal visszaállítja az eredeti helyzetét, azt mondja: „Ez tiszta örület! Nem elég, hogy mindenki ellenem van, még én is legyek önmagam ellensége?! Szó sincs róla!” És ezek után már nemcsak „ösztönösen”, de „tudatosan” is vádolja a világot, s úgy véli, hogy ő a sorsának sohasem az oka, mindig az áldozata! Most már a felelősséget is kihárítja magából, s úgy véli, hogy a dolgok alakulásáért mindig a környezete a felelős. Hogy ez a több milliárd nemes lovag és fájdalmas szűzanya hogyan tud maga köré ilyen pocskék világot teremteni: rejtély. De csak kívülről, mert belülről a több milliárd fejben egyszerre jelenik meg a méltatlanság érzése: egyik sem érti, hogyan keveredett ezek közé; hogy egy ilyen értelmes, szép és tiszta léleknek miért kell szenvednie ennyi sátáni figurától. Jó, hogy néhányat agyoncsap közülük, jó, hogy lebombázza a városaikat és gázkamrákba küldi őket, de minden rossz embert még a technikának a jelenlegi magas fokán is

roppant nehéz elpusztítani – bár a legújabbkori kísérletek egyre biztatóbbak.

A Kundabuffer igen fejlett technikát tud teremteni.

Élvezi a kényelmes autót, a száguldást, de nem látja a fullasztó szénmonoxidot, amelyet hátul kilő magából. Csak az előtte lévő kocsin, amelyet az ember dühében a legszívesebben letarolna: hogy jön ahhoz, hogy mérgezze a levegőt! Merő jólétszennvedélyből atomreaktorokat teremt, de amikor kihullik a haja, rákos lesz a húga, és a felesége nyomorék gyereket szül, azt mondja, hogy most már csak ezt az ici-pici hibát kell kiküszöbölni, s itt a Kánaán. A tömegjólét és a tömeghalál összefüggését nem látja. Ami pedig a fegyvereket illeti: mindezt jogos önvédelemből csinálja. Mindkét oldalon. Így aztán jogos önvédelemből az egész emberiség elpusztulhat, de a Kundabuffer abban a hiszemben tartja gazdáját, hogy ő a szórásból kimarad. Az utolsó pillanatig bizonyos benne, hogy ha itt tizedelés vagy harmadolás lesz: ő lesz az egy vagy a kettő.

Ezt a hitét nem lehet elvenni tőle, mert mindent jobban tud, mint mások.

A Kundabuffernek egyébként roppant gazdag szellemi és hitélete van.

Nincs olyan eszme, filozófia, elmélet vagy vallás, amelyet önvédelmi mechanizmusába nem tudna azonnal beépíteni. Mégpedig olyan precízen, a lényeg megfordításának olyan tökéletesen kivitelezett hátraszaltójával, hogy mindazon eszméket, amelyek ellene irányulnak, és szét akarják zúzni, arra használja föl, hogy ő maga meghízva és megerősödve kerüljön ki a küzdelemből. A trükkje pedig nem a nyílt ellenállás, hanem éppen ellenkezőleg: prófétája és képviselője lesz minden új eszmének, s a pozitívot olyan automatikus, magától értetődő és villámgyors csellel fordítja ki önmagából, hogy a hazug mozdulatot ő maga sem veszi észre – s innen kezdve ő játssza az Istent.

A matematikából tudod, hogy bármilyen nagy számot beszorzol mínusz eggyel, az egész szám azonnal mínusszá változik. Nos, a Kundabuffer ez a láthatatlan mínusz egy: senki sem tudja, hogy ott van, s hogy minden eszmét azonnal beszoroz.

Így lesz minden jószándékú ideológiából botrány.

Szókratészt az igazság nevében mérgezték meg.

Az Úr prófétáit az Úr nevében üldözték.

Jézust Isten nevében feszítették keresztre.

A szeretet vallásából pedig olyan vérfürdő lett, amelyhez fogható sokáig nem ismert a történelem. Talán csak a kommunizmus tudta „úberolni”, amely a kommunizmus védelmében a kommunistáknak még az írmagját is kiirtotta. Olyan alaposan, hogy aki életben maradt, joggal gyanúsítható, hogy nem is volt igazi kommunista.

Ma már statisztikai tény, hogy az eszmék és a hitek nevében sokkal több embert pusztítottak el, mint gyűlöletből vagy haszonszerzésből – feltéve persze,

hogy ezeket a statisztikákat a valódi indokok, és nem a különféle korok önvédelmi ideológiái szerint állítjuk össze.

Mivel a tudat alatt működő pozitív erő szellemi eredetünket sohasem engedte teljesen elfeledni: minden tettünknek, még a legaljasabbnak is, igyekszünk szellemi indokot találni.

Más embereket és népeket nem azért kell kiirtani, mert eleszik előlünk az ebédet, hanem azért, mert pogányok, katolikusok, protestánsok, muzulmánok, zsidók, hugenották, arisztokraták, proletárok, kapitalisták, kommunisták, antikommunisták, baszkok, sárgák, fehérek, feketék, revizionisták, fasiszták és antifasiszták mindent összevetve és egyetlen szóval: alacsonyrendűek, akik zavarnak bennünket a fensőbbrendűségünkben.

Csak ha már mindezt elintéztük, lesz végre rend a Földön.

Ha egy részeg fejbe csapja a társát a kocsmában, azt föltétlenül a „szidod az anyámat?” felkiáltással, jogos erkölcsi felháborodásában teszi, mert ő nem közönséges gyilkos, hanem édesanyja erényeinek védelmező lovagja.

Ebben a helyzetben teljesen nyilvánvaló, hogy az emberiség, több ezer éves történelme során, soha egyetlen eszmét kivitelezni nem tudott. Az eszmék csupán arra voltak jók, hogy a bennünk feszülő és általunk sem ismert indítékok megvalósításához elvi érveket és szellemi igazolásokat találjunk.

Egyszer érdemes volna megnézni egy nem létező filmet: milyen lett volna mondjuk a kereszténység, a humanizmus, a racionalizmus, vagy akár a szocializmus, ha valóban létrejön, így azonban csak azt látni, mi volt az emberekben, mi volt az általuk sem ismert sötét démonitás, amely lelkük tudattalan szféráiban, a Kundabuffer által tökéletesen lehazudva élt.

Az „apokalipszis” szónak koránt sincs olyan rémisztő jelentése, mint amit manapság tulajdonítanak neki.

Csupán azt jelenti: lelepleződés.

Ami rejtve volt, az megnyilvánult.

Így néz ki.

Most láthatod.

A józan magunkra döbbenés azonban most is elmarad: vagy azt mondjuk, hogy az eszmékben volt a hiba, vagy azt, hogy a rossz emberek menet közben elrontották. Persze ez utóbbiak közé senki sem számítja bele magát.

Úgyhogy lehet gyűlölködni tovább.

A baj csak ott van, hogy több eszme nincs.

Kénytelenek vagyunk a régiek között kutatni.

Ha elindulsz egy nagyvárosban, attól függően, hogy éppen milyen utcában jársz, s kikbe botlasz, lehetsz neonáci, neoimperialista, neokommunista, legalább ötvenfajta keresztény, és sokféle buddhista, posztegzisztencialista, sintoista,

Krisna-hívó, visszatérhetsz a középkorba, az ókorba és a őskorba, bármikor részt vehetsz egy voodoo-szertartáson, és magadévá teheted a sámánok hitét.

Ha teljesen odaadó vagy, s a tagdíjat rendszeresen fizeted, instant megváltásod biztosítva van.

Mindez persze nem is olyan vicces, ezt Gurdzsejev is jól tudta, mint ahogyan azt is, hogy a legnagyobb küzdelme éppen a Kundabuffer ellen van, ami azért is nagyon nehéz, mert manapság már minden pozitív eszme le van járva – az Evangéliumot is beleértve. Annyian takarták el vele sötét szándékaikat, hogy ha az ember hivatkozik rá, akaratlanul is gyanúba keveredik.

A Kundabuffer az ahamkarának – az én-csinálónak a legősibb szerve. Lényegében nem más, mint a sötétség önvédelmi taktikájának az eszköze, s mivel a sötétség nem más, mint a fény hiánya, tehát gondoskodik róla, hogy ez a hiány állandóan megmaradjon. A fény minden támadására azonnal összerándul, visszaveri, s ha nagyritkán egy-egy sugár mégis behatol, az ember úgy érzi, mintha a szemét szúrnák ki.

Csak emlékeztetek rá, hogy egy-egy sikeres pszichoanalízis gyakran évekig is eltart, amíg valaki életének csak egy parányi igazságáig is eljut.

Látó az, aki önmagában (és nem másokban!!) a Kundabuffer működését felszámolta.

Ilyen ember nincs.

Mert ha valaki azt képzei, hogy ilyen: máris a Kundabuffer hatása alatt van.

Harcolni lehet vele, meg is lehet sebezni – de fölszámolni teljesen lehetetlen, és egyelőre nem is szabad.

A negatív világnak olyan sötétségében élünk, hogy azt jótékony hazugság s némi önbecsapás nélkül nem is tudnánk elviselni.

Aki a Kundabufferrel a harcot felvette, onnan lehet fölismerni, hogy önmagával szemben állandó gyanúperrel él, a saját tudattalanjának a jeleit figyel, cselekvéseinek a valódi indítékait sohasem hagyja homályban, s ha csak teheti, a csalást azonnal leleplezi.

Maga a szó az angol „buffer” játékos elferdítéséből ered, amely „ütközőt”, a vonatkocsik közötti öntött vas ütközőt jelenti, s arra utal, hogy ha ez nem lenne, az első kanyarban az egész szerelvény egymásba torlódna.

Így aztán nem történik veszélyes belső koccanás: csattogva és kattogva robogunk a mélységbe.

8. Az én és az ÉN

Ki ez az ÉN?

A materializmus azt mondja, hogy az anyag önmaga végtelen kohójában addig gyúrta, finomította magát, míg önfejlődésének bizonyos stádiumában magára eszmélt. Tudatossá vált. Az ÉN tehát az anyagnak a gyermeke, egy zseniális masszának a színessé vált, érzékeny szeme, amely kinőtt belőle, mint fájó és értelmes óriássejt; körülnéz, föleszméli környező világát és önmagát, sőt visszahat teremtőjére, az anyagra: formálja s átvarázsolja; majd hirtelen eltűnik, végérvényesen feloszlik abban a tudattalan ősmocsárban, amelyből vétetett. Az ÉN ebben a felfogásban egy törvényszerű folyamat végterméke, tragikus selejtdarab, amely addig él, amíg tart az együttállás – utána semmivé válik. A test elpusztul, szétrohad elemeire, a szétbomló sejtek és menekülő molekulák útját egy darabig még követni lehet: javarésze kukacokat hizlal, vagy beépül a földet alkotó kristályok atomszerkezetébe – de hogy mi lesz a tudatos ÉN-nel, arra csak egy válasz van: semmi.

A hagyomány mást mond.

A hagyomány szerint csakis olyasmi jöhet létre, ami egy dologban már eleve benne rejlik; néhány sejt nem tud oroszánt teremteni, csak akkor, ha az oroszánt már benne rejlik, és az öntudatlan massa nem tud tudatot kreálni, csak akkor, ha ő maga is a szó legmagasabb értelmében Tudatos.

A hagyomány szerint az ÉN az emberben lakó halhatatlan isteni Lélek.

Ugyanannak az abszolút tudatos Léleknek egy sugara, amely az anyagot létrehozta, abban benne van, azt formálja, és csakis a legintelligensebb elme által felfogható Törvényei szerint fönntartja.

Anyag és tudat nem két különálló dolog, s főként nem egymás szülői, okozói. Nincs teljesen öntudatlan anyag és teljesen anyagtalan tudat: mindkettő a megnyilvánult Lélek egy-egy arculata. Az egyik a forma, a másik a tartalom, de egyik sem létezhet külön, mert az nonszensz.

Ha figyelmesen elolvasod a Bibliát, azt látod, hogy az embernek két Én-je van. Egy földi, és egy isteni. Amikor Jézus azt mondja: „Ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd, Atyám!” – a földi énjéről beszél. De amikor azt mondja: „Én és az Atya egyek vagyunk!” – azt isteni ÉN-jét említi.

Sajnos a magyar nyelv itt szegény.

Nem emlékszik arra, hogy van bennünk egy ich és egy Selbst, egy I és Self, egy dzsiva és egy Atman.

Jómagam, mint látod, úgy segítek ezen, hogy az egyiket így írom: én – kisbetűvel, a másikat így: ÉN

– csupa nagybetűvel, s a következő oldalakon megpróbálom érzékeltetni veled, kire gondolok, ha azt mondom: ÉN.

Végigjárom újra azt az utat, ahogyan fokozatosan fölfedeztem magamban, s ha igaz, hogy benned is ott ez az ÉN, soraimat olvasva föl kell, hogy ismerje

önmagát.

Az út hosszú töprengéssel indult, egy villanásnyi érzéssel folytatódott, s egy váratlan tapasztalattal zárult.

Láttam, hogy Jézus gyakran használja ezt a szót.

Amikor azt mondja: „ÉN VAGYOK az út, az igazság és az élet”... ÉN VAGYOK az élet világossága”... ÉN VAGYOK az élő kenyér” – vagy amit a szamáriai asszonynak mond, aki azt kérdi tőle, ki az Isten küldötte, s ő azt feleli csak egyszerűen: „ÉN VAGYOK” – erről az ÉN-ről beszél.

A kifejezés egy ősrégi, nagy pillanatot idéz.

Amikor a nép azt kérdezte Mózesétől: „Ki az az Isten? Ki az, akire te örökösen hivatkozol, akinek a nevében csodákat művelsz? Ki az, akinek engedelmeskednünk kell?” – akkor ő nem szólt egy szót sem, hanem fölment a hegyre, s amikor megjelent előtte égő látomásában az Úr, azt kérdezte tőle: „Uram, ki vagy te? Én ismerlek, tudlak, érzek, látlak, de mit mondjak a tudatlan népnek? Kérlek, mondd meg, hogy ki vagy, de úgy, hogy ne csak a főpapok, a tudósok és a bölcsek, hanem a legegyszerűbb emberek is megértsék!”

És ekkor az Isten így szólt:

„Eheje, asher, eheje.”

Ami azt jelenti: „EN VAGYOK, aki vagyok.”

Vagyis azt mondta, amit Jézus.

Ez pedig minden ember alapvető élménye.

Az enyém, a tiéd, mindenkié.

„ÉN VAGYOK!... ÉN LÉTEZEM!... ÉN ÉLEK!”

Nincs olyan ember, aki ezt ne érezné.

Ez a leggyökeresebb élményünk.

Mert számunkra a létezés és az ÉN soha sincs külön. Nem tudsz lenni az ÉN-ed nélkül. És fordítva:

nincsen ÉN-érzeted, ha nem létezel. Az életet és az ÉN-t egyszerre érzed; mert ez a kettő egy! Ha nemcsak kimondod, de mélyen át is érzed magadban azt, hogy ÉN VAGYOK!... ÉN VAGYOK!... ÉN LÉTEZEM!... ÉN ÉLEK! – hirtelen mindenre rájössz.

Az Úr azonban, mivel héberül szólt, s a héber-arámi nyelv nem ismer igeidőket, ennél még többet is mondott.

A mondat így szól:

„ÉN VOLTAM, aki voltam, ÉN VAGYOK, aki vagyok, ÉN LESZEK, aki leszek.”

Voltam, vagyok, és leszek.

Örökké.

Százszor elváltozhatsz, ezer halállal halhatsz, százezerszer eléghetsz, és

letépődhet rólad minden, a bőröd, a tested, a csontod is, minden sejted elporladhat – de azt az érzést, hogy ÉN VAGYOK! – nem veszted el soha.

Minden mást elveszthetsz.

El is veszted.

A pénzed, a házad, a szerelmed, az arcod, a tested – ez mind elvesz.

De az az alapvető tudásod és érzeted, hogy ÉN VAGYOK – megmarad örökké.

Eddig a töprengésem, s most jön a villanás.

Amikor első mesterem, az a hindu orvos, akiről már meséltem, pontosan erről szólt, az ÉN-ről, az Atmanról, India legősibb titkáról s tanításáról, s én lelkesen azt mondtam, hogy szeretnék többet tudni róla, szeretnék elmenni egy hindu asramba: ő rámutatott a homlokom közepére, s azt mondta:

– Itt van India!

És ekkor hirtelen megéreztem valamit.

Megéreztem, hogy Isten országa nem valahol kívül van, hanem bennem.

Úgy, ahogyan azt Jézus tanította.

Ezt az élményt követte a megrendítő tapasztalat.

Az októberi forradalomban hat golyót eresztettek belém. Átléptem a halálküszöbön. Először megrettentem. Nagyon megrettentem. Egész valóm egyetlen rettegéssé vált, s azt kiáltotta bennem: „Itt van! Most jön, amitől mindig félttem!” Tíz körömmel kapaszkodtam az utca kövébe, meredten bámultam a saját véremtől lucskos, szürke köveket, s magamban azt üvöltöttem: „Ne tűnjetek el, kövek, mert én is csak addig vagyok, amíg látlak, amíg foglak és érezlek titeket! És ne tűnj el, testem, akármilyen nyomorék és véres lettél! Legyek inkább féllábú és féltüdejű és béna: csak LEGYEK! Nem akarok megszűnni! Nem akarom, hogy vége legyen!”

Aztán hirtelen otthagytam a testem.

Felülről láttam, amint ott fekszik a földön egy göndörhajú, véres kamasz, egy Müller Péter, akinek nem sikerült semmi, aki nem írt le még egyetlen érdemleges sort sem, aki nem érte el a szerelmesét, akihez éppen igyekezett egy vekni kenyérrel: akinek még mindig nyitva van a szeme, de nem lát már vele, mert én nem vagyok benne. Nem vagyok már a szemében! De hol vagyok?... Mert vagyok! Úristen, hiszen ÉN VAGYOK! Azt hittem, vége, jön a sötétség, a semmi – és mégis VAGYOK! Fölötte vagy kívülről, nem tudom, de ott vagyok egy eszméletlen test közelében, és látok, és hallok, és tudok, és ugyanúgy gondolkodom, mint eddig, pedig már nincs is agyvelőm. Az agyam ottmaradt a földön, a szívem is, a kezem is – s én mégis azt éreztem, hogy mindenem megvan, csak azt az egyet sajnáltam, hogy ezt a jó kis játékot abba kell hagyni, és el kell felejtennem ezt a lelkes kis fickót, ezt a Müller Pétert, aki nagyon szerettem lenni. Most ott fekszik lent, tengernyi vérben, a saját véreben, mint

egy elgázolt kölyökkutya, kifordult lábbal és elgyötört arccal, ismerős barna kordbársony kabátjában, még mindig a kezében szorongatva azt a vekni kenyeret, amellyel elindult hazulról. Kár, hogy vége, gondoltam. Kár. Kár, hogy vége, és nem lehet folytatni tovább. Kár a fákért, kár a Balatonért, kár Pestért, a vágyaimért, az anyámért, a szerelmemért – tőlük búcsúzni kell, mert az életemen kívül nem vihetek magammal semmit és senkit.

Ekkor egy hang azt mondta:

„Vissza kell menned!”

Nem tudom, ki volt az.

Kívülről szólt, mégis úgy tetszett, mintha magam mondtam volna.

Ettől boldog lettem – és meg is ijedtem.

Boldog voltam azért, hogy folytathatom a sorsomat. És rémült azért, mert hirtelen eszembe jutott: „Úristen, egy nyomorék testben?!”

Ez volt az utolsó gondolatom, amire emlékszem.

De innen már egy másik történet indul.

„Halálom” emléke azonban ma is elevenen él bennem.

Ez volt az a pillanat, amikor megtapasztaltam, hogy mit mondott Mózesnek az Úr a lángoló csipkebokorból.

Nem könyvből tanultam.

Átéltam.

És te is át fogod élni.

És most megkísérlem elmondani, hogy ki az a másik, kisbetűs én.

Az én az ÉN teremtménye.

Saját lelkéből kilehelt gyermeke.

A Müller Péter ÉN-em kreációja, ahogy te is ÉN-ed teremtménye vagy – egy-egy szerep, akiket el kell játszani a világ színpadán.

Az ÉN teremtő hatalom, kozmikus Shakespeare, aki végtelen bőséggel varázsolja elő önmagából a lényeket. És úgy is alkot, mint egy mennyei drámaíró, azzal a különbséggel, hogy nemcsak megálmodja a különféle figurákat, de fényének egyetlen sugarával beléjük is lép, elmerül bennük, ő maga is részt vesz a játékban: végigéli azt a sorsot, amelyet megálmodott. Számtalan szerepet ont ki magából: királyt, bohócot, papot, részeges koldust és sokgyermekes családanyát; de ő lakik fájón, eltemetve és hallgatva minden eltévedt lény lelke mélyén: a tolvaj ügyes cselében, a katona könyörtelenségében, a zsarnok mohóságában, a politikus ravaszságában, és a katonai őrült üres szeme mögött. Minden én egy-egy szenvedély, vágy, reménység történetét éli végig, számtalan keserves ütközés, diadal és bukás közepette, és amikor a játéknak vége, tapasztalatainak összes feldúsult élményét

visszaviszi magával, s gazdagítja vele az ÉN-nek azt a sűrű szellemi tömegét, amely útjára indította. Aki kiszakadt belőle, már nem ugyanaz, mint aki visszatér minden földi étellel az ÉN is gazdagodik, dúsul – és így jut el a tiszta, de még a létbemerülés titkait nem ismerő első ÉN – Adam Kadmon – a mindent tudó, s mindent megtapasztalt tiszta szeretetig: Krisztusig. Sok életet kell végigélni ahhoz, hogy ami rejtve volt és szunnyadt, az megnyilvánuljon s éberré váljon, hogy ami eddig láthatatlan csíra volt, az kilombosodjon, hogy ami szenvedély volt és elpártolás, az harmóniává változzon és hűséges visszatéréssé.

A minta – az Ember Ideája – már a teremtés kezdetén is megvolt.

A megpróbáltság, a szenvedések tapasztalata, a csakis véres küzdelmek árán megszerezhető hűség hiányzott belőle.

Ezért élünk mi, kis szerepek a Földön, hogy mindezt megszerezzük.

Lassan, életről életre, óriásinak látszó, s mégis kis léptekkel haladva; visszavisszaesve, és újra fölfelé kúszva. Minden élet, még a vesztes is, nyereség az ÉN-nek. Ez a világdramma értelme.

9. Az én és az ÉN csatája

Jézus tudja, hogy sorsa a kereszthalál.

Mielőtt átadná magát a hatalomnak, így imádkozik:

„De ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd, Atyám!”

Hogy mit akar az énje, pontosan tudjuk.

Élni akar.

Az én énem, a te éned és Jézus énje szinte minden tulajdonságában eltér egymástól. Egy valami

közös bennünk: nem akarunk szenvedni, és nem akarunk meghalni.

Márpedig olyan ostoba én még nem született, aki ne tudta volna, hogy itt bizony szenvednie kell, és meg is kell halnia. Hiába keresztvíz, hiába tanítás, hiába vigasztalás: az én tudja, hogy ez rajta nem segít: ő itt halálra van ítélve, s ezen az ítéleten változtatni nem lehet.

Mondják ugyan, hogy van valami az emberben, ami halhatatlan, ami túlél minden szenvedést és megsemmisülést – csak hogy ez nem ő, ez nem az én, úgy hogy őt ez a kérdés nemcsak hogy nem érdekli, de kifejezetten bosszantja is. Ha van valaki más, aki ezt az egészet megúszhatja, az törődjön a saját dolgával neki azzal kell foglalkoznia, hogy kétségbeejtő helyzetét valahogyan elviselhetővé tegye.

Ehhez joga van: ő az, aki halálra van ítélve.

Az öncsalásnak és az önszuggesztiónak minden eszközére szüksége van,

hogy rövidke életét boldoggá tegye.

Az első, amit el kell felejtenie: a halálos ítélete.

Hogy még a legjobb esetben is van harmincezer napja, s vége.

Félelmét és szorongását jó mélyre le kell nyomnia a tudata alá: lezárni, leplombálni, és megfélemedkezni róla: ki ne derüljön, hogy minden cselekedetét ez a félelem motiválja.

Aztán körülnéz ebben a szép világban, elindul, hogy a birtokába vegye. Neki más világa nincs, nem is lesz, ez az első és az utolsó, s ezért azt mondja: amíg itt tart a tánc, gyerünk! Táncoljunk! Tudja, hogy ideje kevés, ezért mohó, ezért siet: egyetlen órába bele akar zsúfolni egy egész örökkévalóságot, mindent ki akar élvezni, meg akar szerezni, a magáévá akar tenni: egyszerre ráébred, hogy nincs egyedül! Számtalan másik énnel van körülvéve, akik éppúgy, mint ő, halálra vannak ítélve, menekülnek a szorongásuk elől, és szintén ki akarnak élvezni és meg akarnak szerezni és magukévá akarnak tenni mindent.

Innen kezdve tévedhetetlenül tudja, hogy itt nem versengés van, de háború, ahol minden ember potenciális ellensége.

Az ellenséggel három dolgot lehet tenni: vagy behódol neki, vagy legyőzi, vagy a szövetségesevé teszi.

A behódolás nem megoldás. Az majdnem olyan iszonyú, mint a halál.

Győzni sem lehet mindig – bár az a legjobb. De mivel olyan túlerővel áll szembe, amelyet legyőzni nem tud, ösztöne és józan esze inkább szövetséget ajánl.

Ahhoz, hogy élni tudjon, el kellett felejtenie a halált.

Most, hogy szövetséget kössön, egy újabb tényt kell a tudata alá nyomnia: azt, hogy a másik ember

az ellensége. Kénytelen kitermelni magából olyan gondolatokat s érzelmeket, amelyek elhítetik nemcsak a másikkal, de önmagával is, hogy ő itt szeret, sőt szerelmes, hogy a másik ember fontos neki, értékes, kedves, szimpatikus, hogy nem tud nélküle élni: hogy a másik lény az elvtársa, a bajtársa, az élettársa, a szeretője, a barátja, a hittársa, a munkatársa stb.

Ezek a szövetségek azonban – mivel alapjuk az önzés – roppant ingatagok, s pillanatok alatt visszabillegnek a behódolás vagy győzelem őszinte drámájává. Bár természetével ellenkezik, de célja érdekében némi lemondásra minden én hajlandó. Abban a pillanatban azonban, amikor már a mélyebb érdekeiről van szó, amikor már túlságosan nagy lemondást kellene tennie, s fölkiált benne az „egyszer élek!” parancsszava: lázadni kezd a helyzet ellen, s fölérugja a szövetséget. Vagy úgy, hogy teljesen leszámol vele, vagy pedig – ha gyáva ehhez, s ez a gyakoribb eset – maga alá gyűri a másikat, s a szövetségen belül abszolút hatalomra tör.

A csapatot nem áldozza föl – de ő akar lenni a kapitány. Egyedül ugyanis nem tudna érvényesülni, szüksége van a társakra, de csakis olyanokra, akik úgy táncolnak, ahogyan ő fütyül.

Az önzés és az elmúlástól való félelem az én minden tettének a valódi oka.

Ettől borul föl a családi harmónia, ettől lesz zsarnok a szülő, és lázadó a gyermek, ettől lesz hűtlenség a hűségből, és pokol a házasságból, és gyűlölet a szerelemből; ez okozza a generációs ellentéteket, az osztályharcot, az elnyomást, a vallásháborúkat, a fajgyűlöletet és a világháborút; a nyilvánvaló bűntetteket éppúgy, mint az ideológia leple mögé bújt világméretű botrányokat.

Van az énnak azonban több nagyszerű tulajdonsága.

Szeretné, ha szeretnék. És ő maga is szeretne szeretni.

És teremteni is tud, mint az Isten; nemcsak biológiai, de szellemi téren is. Gyermeket tud teremteni, és házakat, városokat, technikát, művészetet; át tudja varázsolni a Föld arculatát, és – saját kifejezésével élve – „le tudja győzni a természetet.” Föl tud repülni a levegőbe, a Holdra, az űrbe. És ehhez nincs szüksége természetfölötti hatalomra, mert itt a Földön mindent megtalál: testében a szaporodás képességét, a természetben a törvényeket, elméjében a tehetséget és értelmet. Valóban azt lehetne mondani rá, hogy olyan, mint egy isten – csak egyetlen dolog hiányzik hozzá: a halhatatlanság. És ez az egyetlen hiány mindent összekuszál: ha szeret, előbb-utóbb megcsalják, kifosztják, gyermeke meghal, városai elporladnak, vagy rommá lövik őket; technikájából háború lesz, a természet ellene fordul, és szerelmei az önzés mocsarába fulladnak. És rávénül a teste, és beteg lesz, és kihullanak a fogai; kikopik a világból, és félresodorják.

És a végén mindent elveszít.

A csőd még a legdiadalmasabb életet is végigkíséri, és a végén kikerülhetetlenné válik.

Van azonban az énnak a félelem, az önzés és a kudarc tapasztalatán túl még egy óriási ellenfele, akit kívül-belül el kell némítania.

Egy nála magasabb hatalom állandóan beleszól az életébe.

Elgáncsolja a küzdelmeiben, határt szab a törekvéseinek, és ítéletet mond felette.

Nevezd ezt Istennek, törvénynek, tudatalattinak – mindegy.

Egy olyan hatalom, amelyet nem tud legyőzni.

Ez a Hatalom a legváltozatosabb formákban jelenik meg: néha kívül, mint ellenség, néha belül, mint lelkiismeret, néha mint agyvérzés, infarktus, karambol vagy bukás – de a leggyakrabban mégis úgy, hogy az ember soha, semmikor nem tud kielégülni: éhes és még éhesebb lesz, szomjas és nem elég gazdag, de még több kell; hajszolja magát, de képtelen elérni, amit akar, mert a célban rájön, hogy nem ez a cél – és ettől állandóan boldogtalan. Egy elveszett Éden

emléke űzi. Ezt akarja itt megteremteni a Földön, de bármit is teremt, és bármit is talál, rájön, hogy NEM AZ. Az Éden mindig máshol van. Az én tragikuma éppen ebben rejlik: mindent megtalált, kivéve azt, amit keresett – a boldogságát. És erre jön a Hatalom, és azt mondja: „A boldogságot sohasem találod meg, mert nem ott van, ahol keresed. A boldogság ott van, ahol ÉN VAGYOK!”

– És erre az én azt feleli: Nem tudom, ki vagy. De oda, ahol te vagy, én nem mehetek, mert meghalok. S amíg lehetséges: inkább leszek boldogtalan, mint semmi!

Az én-akaratnak és az isteni akaratnak a csatája az egyetlen valóságos küzdelem a világon.

Erről szól a Miatyánk.

Erről szól a történelmünk, s minden egyéni élet.

Ez a világdráma.

De mielőtt magáról a csatáról szólnék, erről az örök küzdelemről, be kell hogy mutassam az ellenfelet.

Hol ez a Hatalom?

Ki ez?

Annyit tudunk róla, hogy láthatatlan.

Elrejtőzött.

De hová?

A hagyomány szerint magába az emberbe. De nem mint sejt vagy baktérium, hanem mint végtelen és időtlen szellemi tömeg, mindentudó Erő, amely állandóan hat, amelyből minden ered, s amelybe minden visszatér. Létéről azért nem tudunk, mert éber tudatunk hatókörén kívül fekszik.

A modern pszichológia erről a „nem tudott” világról némi hírt hozott.

Ha valaki olyan szerencsés, hogy tudatának szűk határait ki tudja tágítani, rájön arra, hogy amit lent érez magában, az nem egyéb, mint a végtelen múltban szerzett ösztöneinek és tapasztalatainak az az ősi tartománya, amely a kőzetektől és az egysejtűtől és a növényektől és az állatoktól és az ősemberi lét számos megélt fokozatának összegyűjtött energiatömegéből áll, amely alulról fölfelé hat, s úgy hívjuk, hogy tudatalatti. Itt rejtőznek a reinkarnációs emlékek is.

A tudatmögötti nem más, mint az a „radioaktív”, sugárzó tapasztalathalmaz, amelyet az ember jelenlegi énje a tudata mögé tölt. Itt találhatóak azok a döbbenetes és elfogadhatatlan élmények, amelyeket a hipnózis és a pszichoanalízis a felszínre hoz. Csecsemőkorunk és gyermekkorunk titkai; vágyak, érzések és gondolatok „bűnjelei”, amelyeket az én, társadalmi érvényesülése végett elrejtett magában. Ez a szféra hordozza a legtöbb társadalmi és korelemet. A római szenátornak, a középkori szerzetesnek, a náci tisztnek éppúgy más a tudatmögöttije, mint a ma élő hindu, mohamedán vagy

éppenséggel a magyar katolikusé. A mohamedán lehet, hogy azért érez bűntudatot, mert csak négy feleséget tudott szerezni, nem hetet – a magyar katolikus azért, mert azt az egyet is megcsalta. Mivel mások az erkölcsi törvények és a morális játékszabályok, az én is egészen más külső erőkkel áll szemben: másképp alkalmazkodik, más problémákat gyömöszöl a tudata alá.

Itt jegyzem meg: az adott társadalom pontos ismerete nélkül ez a terület teljesen hozzáférhetetlen! Hiába ismeri a hindu álguru az Örök Törvényt, a szanathana dharmát: az európai embernek ezt a speciális és bonyolult küzdelmét sohasem fogja megérteni. Ezért önkéntelenül is arra törekszik, hogy tanítványát a saját, ismerős pályájára csalja – vagy úgy, hogy elviszi egy indiai asramba, vagy pedig úgy, hogy ál-Indiát varázsol a feje köré. Ezzel roppant kellemes és andalító állapotokat lehet elérni – de a végeredmény az, hogy hosszú-hosszú időre kitolja a valódi szembesüléseit.

A tudatmögöttit nem lehet megkerülni, s nem lehet büntetlenül átlépni. Meséltem már az első mesteremről, aki hindu guru volt. Nagy szerencsém volt vele, mert ő mindezt tudta. És amikor lelkesen megkérdeztem tőle, hogyan tudnék eljutni Indiába, jobb kezének mutatóujjával nemcsak a homlokom közepére mutatott, hanem a zajos és forgalmas pesti utcára is, ahol éppen sétáltunk, s azt mondta:

– Itt van India!

Kívül, belül: ez az én Indiám.

(Kitűnő emberismerő volt! A hangsúlyából éreztem, hogy ez nem általános igazság, de nekem címzett üzenet. Bizonyos vagyok benne, hogy Körösi Csorna Sándornak nem ezt mondta volna. Volt is olyan tanítványa, akit elvitt magával – mert fölismerte, hogy ez a szvadharmája.)

Ha már a homlokomnál tartok, megpróbálok beszélni a legnehezebbéről, a tudatfelettiről.

Az ember eszméletének hajnalától fogva úgy érzi, hogy az Isten valahol fent van. Vallásos tárgyú képeken a szentek mindig a magasba néznek. A mennyország, az angyalok és a trónján ülő Úr mindig fent vannak, s ha egy rossz színész imádkozik a színpadon, vagy az Istenhez szól, mindig a második emeleti karzathoz beszél, amitől az ott ülő nézők roppant kínosan érzik magukat.

Később ehhez a fenthez azt a racionális magyarázatot fűzték, hogy az embert bizonyára elbűvölte a csillagos ég, a Nap és a Hold látványa, s azt képzelte, hogy ott lakik az Isten. Süllyedő korokban, amikor elveszett már a valódi átéltség s az igazi istenismeret, amikor a tudat vadul projektálni kezdett, és sok más benső tartalmával együtt az Isten ideáját is kivetítette: valóban a Napban és a Holdban pillantotta meg azt a mindenható Hatalmat, amelyet félt és imádott. De ez már a mítoszok és népmesék születésének korszaka volt, amikor a lélek a maga belső

gazdagságából megteremtette a külső bálványokat.

Az eredeti gyökérelmény nem ez volt.

Amikor az embert elfogta az eksztázis áhítata, s megszólította az Istent, akkor a saját homlokának a közepére nézett, a homlokcsakrára és még magasabbra, a fejtető közepén lévő „ezerlevelű lótosz”, a szahaszrara csakra felé – s ezek valóban fent voltak, fent és bent, és csodálatosabban ragyogtak, mint az égbolt összes csillagai.

Ha felhúzod az alvó szemhéját, látod, hogy két fényes szemgolyója kissé kancsalítva fölfelé néz, a homlokcsont mögötti titokzatos pont felé. Itt lakik a Napja és a Holdja. Amikor elaludt, s földi tudata elhomályosult, szeme a Valóság irányába fordult. Ha nem aludna, most látná is. De így csak ez az ösztönös reflexmozdulat árulkodik arról, hogy melyik irányban lakik a centrum.

„És kérdék a farizeusok: mikor jön el az Isten országa? Ő pedig felelé nekik és mondá: Isten országa nem úgy jön el, ahogy azt az ember gondolja, és nem mondhatja azt, hogy íme itt van, vagy íme ott van mert az Isten országa bennetek van.”

Ez az Evangélium kulcsmondata.

Emiatt ölték meg Jézust.

Azt mondták: Istenné teszi magát.

Pedig valóban az volt. Ahogy te is, én is, ő is, minden ember Isten: mert Isten országa bennünk van.

Ez az, amiről úgy érezzük, hogy fent van.

Ezt szimbolizálja a sokágú aranykorona, a fejtetőn kivirágzó ezerlevelű lótosz, ez az a fehéren izzó fényglória, amely a megvilágosodott szentek koponyáját körbeveszi.

Mit lehet tudni erről a fenti világról?

Először is azt, hogy végtelen.

Ezt roppant nehéz elképzelni, mert mi mindent külön-külön, „darabosan” érzékelünk, ami az enyém, az nem a tiéd: a kettőnek egymáshoz semmi köze. Ami az én fejemben van, az nincs a te fejedben, az én Istenem az enyém, a te Istened a tiéd, s ha ezekről a csakrákról van szó, az ember hajlamos úgy gondolni, hogy ezek holmi mirigyek a koponyánkon belül.

Valójában azonban ez a csakra egy világító Nap egyetlen fénysugara, ugyanazé a Napé, amelynek sugara benned is fénylik és mindenkié, és ezek a sugarak egyek a Nappal. A fénysugár, és ami adja a fényt, sohasem lehet külön: a fény akárhány sugárrá törik szét, a forrással mindig összefügg, és azzal azonos.

Ezért sokágú a korona, ezért ezerlevelű a lótosz, ezért bocsát ki magából számtalan fénycsíkot a glória.

Ezért fogsz egyszer szeretni engem – ha ez a fény fölvilág benned -, mert

rájössz arra, hogy összetartozunk.

Másodszor: tudjuk azt, hogy ez teremtő világ.

Itt lakik az, aki az ént megteremtette.

Ezért hívjuk úgy, hogy Atya.

De itt lakik a teremtő Akarata is, aminek „meg kell lennie” – vagyis az a küzdelmekkel teli életterv – a szvadharma – amelyet az ének realizálnia kell a Földön. Itt lakik az út, amelyet akarva-akaratlan meg kell járnunk, az erő, amely az út megtételéhez szükséges – de itt lakik a végtelen türelem és a bölcs ítélet is, amely a sorsával küszködő ént vezeti és irányítja. Minden, amit úgy élünk meg, mint törvény: innen ered.

Innen szólt Mózesnek a hang, amikor azt mondta: ÉN VAGYOK.

Ez hát a lenti, a mögöttes és a fenti világok titka, amelyet egyetlen szóval úgy hívunk: tudattalan.

A tudatos énnel szemben van egy óriási és behozhatatlan előnye.

Az, hogy halhatatlan.

Nemcsak a fenti, hanem a lenti és a mögöttes is: az ősrobbantástól kezdve minden molekulának és sejtnek a tapasztalata éppúgy tárolódik és örökké fennmarad, mint egy menekülő gazella félelme, egy Napóleon életének titkos tanulsága, vagy egy szakszervezeti funkcionárius küzdelmes életének valamennyi emléke.

Ha az én szemmel látható földi környezetére, a hófödte hegycsúcsok, az erdők, a mezők, a tengerek, a csillagok világára azt mondjuk, hogy „csodálatos” – akkor a tudattalan szemmel nem látható világa még csodálatosabb. Mert itt nemcsak annak a történetnek az emlékét találod meg, amelyet valaha megéltél, hanem azt is, amit sohasem éltél meg: amire csupán vágyódtál, de sohasem realizáltad. A meg nem élt szerelmek, el nem csókolt csókok, el nem ért célok, a soha végre nem hajtott bosszúk itt éppúgy megvannak, mint azok a lények, amelyeket csupán a képzeletedben teremtettél meg: akiket megvágytál, akiket megalkottál, itt mind léteznek, s létezni is fognak örökké.

A modem fizikának Everett, Wheeler és Graham nevével jelzett teóriája, a kvantumfizika úgynevezett Sok világ interpretációja erre a titokra is rájött: azt mondja, hogy amikor a megfigyelő a maga szándékával egy bizonyos jelenséget – mondjuk egy kapcsolással – előidéz, nem tett egyebet, mint hogy a valóságot hirtelen számtalan elágazásra bontotta, egyszerre „sok világot” realizált; az egyik ágat látja és érzékeli, a többit azonban nem, mert nem az ő világában jelentek meg. De ezek a többi elágazások éppúgy létrejöttek, s „valóságosak”, mint az övé – csak nem tapasztalja, mert tudatszintje csakis erre a világra van ráhangolva.

Valójában itt jól ismert jelenségről van szó.

Neked is voltak olyan álmaid, ahol titkos vágyaid s félelmeid valóra váltak. Szeretkeztél, öltél, kivégeztek, halálos ellenséged kért bocsánatot tőled, kutyák viselkedtek embermódra, jóllaktál, amikor éhezted, találkoztál olyanokkal, akik régen meghaltak már, vagy sohasem éltek, csak a képzeletben vagy az ősrégi mítoszokban. Amíg álmodtál, szemernyi kétséged sem volt, hogy mindaz, ami körülvesz: valóság. Méghozzá egyetlen valóság! Láttad, megtapintottad, érezted a szagát, s amikor ébredezni kezdted, nagy ritkán még azt a különös élményt is megélted, hogy egyszerre két világot láttál: az álom országát, s azt a régi, megszokott hazádat, amelyről rögeszmésen azt hiszed, hogy ez az egyetlen „reális” valóságod. Ekkor fölébredted. Az a szemed, amellyel álmodban láttál, egyetlen pillanat alatt megvakult; az álom világa megszűnt és irreálissá vált – de hiába nyugtattad magad, hogy az egész csak káprázat volt, képzelődés, látomás: álmod emlékei áthangolták az egész napodat. Másképp néztél az ellenségedre, és másképp köszöntél annak a nőnek, akivel álmodban szeretkeztél, s akinek az „életben” még a kezét sem mered megérinteni.

A házasságtörés nem az ágyban történik, hanem amikor a kívánság megszületik. Sok világ van, s mindig az a valóságos, amelyre ráhangolódunk.

Az ember éppen azért igyekszik „nem tudni”, azaz a tudat mögötti területeket irreálisnak és komolytalannak felfogni, hogy valódi lényével ne kelljen szembesülnie. Azt hisszük, hogy amikor valakit megöltünk, az végképp megszűnt, s amikor egy érzést elfojtottunk, az nem létezővé vált. Pedig csak annyi történt, hogy egy lelket átlöktünk az evilágból a másvilágba, s egy érzést áttoltunk az egyik világból a másik világba. Valójában nem intéztünk el semmit, s éppen azért nem „hiszünk” a túlvilágban, és nem ismerjük el a tudattalan nagyon is valódi országát, hogy megmeneküljünk a felelősségtől. S miközben énünk retteg a haláltól, ugyanakkor örül is neki, mert úgy hiszi, hogy a halálban minden megszűnik: nemcsak örömei és élvezetei, de azok a disznóságok is, amelyeket az élete során elkövetett.

Ha lenne halál, ha tudattalanunkat csakis addig cipelnénk magunkkal, amíg élünk, s utána minden megsemmisülne: nagy megoldás lenne! Innen kezdve a vétek csakis a rendőrségre tartozna: az minősülne bűnnek, ami kiderül. Ha ügyes vagy, előrelátó és okos: a jósorsod biztosítva van.

S az én pontosan így gondolkozik.

Abban a hiszemben van, hogy amit eltüntet, az nincs is.

Ez persze nem igaz.

A látható világ a láthatatlan világ ítélete alatt áll.

Hiába ölik meg a prófétákat, a tudattalan világ hírnökeit: mivel ők olyan világból jöttek, ahol nincs halál, a gyilkossággal nem intézhető el semmi.

Itt érkeztem el mondanivalóm lényegi részéhez.

Az én ellenfelét, a tudattalant, ne úgy képzeld el, mint valami jól-rosszul lezárt hajókoffert a tested vagy az agyvelőd titkos rekeszében. Számptalan ponton ízesül ugyan anyagi valóságoddal, azonosul a sejtjeiddel, a neuronjaiddal és a szervezetedet behálózó bonyolult idegpályákkal is, de mivel természete szerint nem anyagi (legalábbis nem abban az értelemben, ahogyan az anyagot értelmezed), tartománya kiszélesül, s a végtelenbe nyúlik. A te tudattalanod és az én tudattalanom összeér nemcsak egymással, de minden tudattalannal; a legalsó szférákkal éppúgy, mint a legmagasabbal, s így állandó kapcsolatban van azokkal a láthatatlan életkörökkel, amelyeket úgy nevezünk: túlvilág.

Aki számára megnyílik a tudattalan, az a „holtak világával” is kapcsolatba kerül. Amikor az öreg C. G. Jung már elmenőben volt, s nem tartott attól, hogy a tudományos világ kiközösíti, ezt a titkot is elárulta magáról. Hogy álmaiban és félig éberén találkozott a „halottakkal”.

Naplójának számos részlete tanúskodik erről.

Ebben nincs semmi különös.

Maga Jézus is megidézte a Mózes és Illés szellemét.

Álljon itt a Szentírás számos „spiritiszta” jelenete közül a legszebb:

„Aztán a hatodik napon maga mellé vette Jézus Pétert, Jakabot és testvérét, Jánost, s fölvitte őket egy magas hegyre.

És elváltozott előttük, arca fényes lett, mint a nap s ruhái fehérek, mint a fényesség.

És íme látták Mózeset és Illést beszélni ő vele.

És monda Péter Jézusnak: Uram, jó nekünk itt lagnunk! Ha akarod, csináljunk itt három hajlékot, egyet neked, egyet Mózesnek s Illésnek egyet.

És amikor ezeket monda Péter, íme nagy fényes köd vevé körül őket s a ködből szó hallatszék: Ez az én szerelmes Fiam, kiben én megnyugodtam, őt hallgassátok.

És amikor ezt hallották a tanítványok, arccal leesének és igen megrémülének.

Akkor Jézus hozzájuk lépett, megérinté őket s mondta: Keljete fel és ne féljete!”

A túlvilággal való kapcsolat nem valami speciális mellékhajtása a mesteri képességeknek, de törvényszerű velejárója, sőt azt is mondhatnám, hogy ahol ez hiányzik, ott valódi értékek nem is születhetnek! Minden igazi tanítás, minden valóban megszentelt mesteri tevékenység a halhatatlan világ legmagasabb életköreiből táplálkozik. Ahol ez hiányzik, ott valódi küldetésről nem lehet beszélni, legfeljebb jószándékú magánakcióról, amelynek eredménye mindig kétes.

A Szent Lélek nem valami elvont, személytelenül sugárzó energia, hanem mindig személy, sőt személyek, akiknek van akaratuk, gondolatuk, tudásuk,

szavuk, szeretetük, s akikhez úgy viszonyulhatunk, mint a szó legmagasabb értelmében vett emberi egyéniségekhez: hazudhatunk, ellenállhatunk nekik, s meg is szomoríthatjuk őket.

A Szent Lelkek megvilágosodott, tiszta lények, akiknek segítsége nélkül nem megyünk semmire.

Az igazi mester vagy egy megtestesült, „leszületett” Szent Lélek, vagy a túlvilág magas körzetében élő lelki lény – de akár itt van, akár ott, hazájával és testvéreivel sohasem veszi el a kapcsolatát.

A Szent Lelkek emberemlékezet óta Isten akaratának hiteles közvetítői. Egy egész kötetnyi esetet kellene most idéznem, ha a Bibliából kiemelném azokat a részleteket, amelyek a szellemvilággal való kapcsolatról szólnak. A főpapok már az ősi zsidó történelemben is médiumok voltak, ahogyan később a próféták, majd az őskeresztény gyülekezet tagjai, s azok a szentek, akiket az egyház – rendszerint nagy késéssel – kanonizált. Látó, halló, beszélő és fizikális médiumok voltak mind, akiken keresztül a szellemvilág üzenete megnyilvánult. Tibetben a tulok feladata volt ennek a kapcsolatnak a megteremtése, Indiában beavatott bölcsek idézték meg az ősök szellemét, s valószínűleg Szókratész daimonja is ilyen, számára s az egész görögség számára üzenő, magas szellemiség volt.

Mint minden, a médiumi képesség is lesüllyedt és elzüllött. S ezért Mózes – aki maga is médium volt megtiltotta népének ennek a tehetségnek a használatát.

A tudattalan ugyanis – azaz a túlvilág – éppúgy, mint a tudatos, földi élet, teli van nemcsak magasrendű, tiszta lényekkel, de káprázatokkal, tévedésekkel, hazugságokkal, tébollyal, szenvedéssel, gonoszsággal, bosszúval és megtévesztéssel. Ebbe belenyúlni nem nehéz: de nagyon veszélyes. Aki csak az alsóbb, zűrzavaros szférákat bolygatja, kiteszi magát és környezetét a legsúlyosabb karamboloknak: megszállottságnak, félrevezetésnek, bosszúnak. S mivel ezeket az inspirációkat még csak ellenőrizni sem lehet – hiszen mind a láthatatlan és tudattalan világból erednek -, csak a legnagyobb bajokat idézhetik elő.

A spiritisztákkal nem az a gond, hogy olykor csalnak – ezt könnyű leleplezni -, hanem éppen az, amikor nem csalnak, és olyan törvénytelen kapcsolatokat hoznak létre, amelyek a földi világban élő embert összezavarják.

Láthattad, mi mindent rejt a tudattalan.

Nos, halála után a lélek ezt mind magával viszi. A vágyak, a képek, a szenvedélyek mind vele jönnek, sőt bizonyos értelemben még az énje is: sokáig képtelen megszabadulni attól a szereptől, amelyet a földön élt. A médium, ha nem eléggé tiszta, olyan láthatatlan tóban horgászik, amelynek a világát nem ismeri, s fogalma sincs, milyen „halacska” akad a horgára. Ezzel nemcsak az

élőket zavarja meg, de a „holtak álmait” is, akik persze nem holtak, és nem álmodnak, hanem új világban próbálnak tájékozódni, s földolgozni mindazt a hatalmas emléktömeget, amely most mint kibontakozó, új valóság áll előttük. Ha csak egyszer is részt vettél egy szeánszon, tapasztalhattad, mennyi fájdalmas érzés, sóvárgás és megtévesztő üzenet zuhog rád; a legtöbb lélek még sokáig él az elmúlt én szerepében, s gyakran vissza akar térni a földi világba, amelyet megszokott. Az alacsonyrendű médium olyan törvények és mesterek által irányított folyamatot zavarhat meg, amelynek működésével nincs tisztában, s ezzel nagy károkat okoz.

A túlvilággal való kapcsolatokra ugyanaz az igazság érvényes, mint bármilyen földi tanításra, vezetésre, gyógyításra, vagy akár a baráti tanácsra: aki a másik ember tudattalanjának csak az alatti és mögötti szférájával tud kontaktust teremteni, annak működése zavaros és hiteltelen.

A tudatfelettil való kapcsolat azonban nemcsak megengedett, de szükséges is – mert az vezeti az embert.

A túlvilággal való találkozásomról beszélek még.

De most egy csata leírását ígértem neked, annak az izgalmas és gyönyörű, és a lehető legravaszabb stratégiával folytatott háborúnak a képét, amely az én és a tudattalan között folyik, s amelyet úgy nevezünk, hogy világdráma.

Az ÉN-ről és a Szent Lelkekről azért tettem említést, hogy az én leghatalmasabb ellenfeleivel tisztában légy.

És most nézd el nekem, ha nagyon durva ecsetet veszek elő, s mint az üres felületre, nem a történelem részletes menetét, hanem annak csak nagyon általános, dinamikus sémáját festem eléd. Ezek a vonások egymástól több ezer évnnyi távolságra fekvő pontokat is összekötnek, de célom éppen ez: figyelmedet egy harc lélektani alapjára fordítani, arra az ősküzdelemre, amely a történelem bonyolult eseményei alatt húzódik.

A tudatfeletti világ sohasem hagyja magára az embert.

A világdráma döntő pillanataiban mindig leküld a Földre egy személyes Hírnököt, a magas világnak egy olyan tábornokát, akinek szellemi sugárzása végtelenül erős, s aki egyetlen hangütéssel meghatározza egy egész eljövendő, több ezer éves korszaknak a témáját, muzsikáját, sőt, ellentémáját és kontrapunktikus szólamait is: innen kezdve még lázadni is csak ez ellen lehet, megtagadni is csak ezt lehet – mert ez a zene!

Ez a Hírnök nemcsak tanítást hoz magával, de morált is, törvényt is, parancsot is, ítéletet is, megbocsátást is – és ami a legfontosabb: új játékszabályokat. Főként azonban saját lényének példázatát, amely mint példakép lebeg az emberiség szeme előtt. Innen kezdve ez a minta, az igazi arc: minden más csak torzkép és rossz varázslat. Ez a kép állandóan nyugtalanítja az embert, mert

tudja, hogy ilyenné kéne válnia.

Ami a Hírnökök tanításának lényegét illeti: az sohasem változik. Mindig ugyanaz volt, és az is marad örökké. S ezt ők valamennyien ki is mondják. Nem forradalmárok, nem reformátorok, nem filozófusok – ezek csak később jelennek meg a színen, ők a valóság Hírnökei – és valóság csak egy van. Amiben eltérnek egymástól – s ez mindig függ a földi alakulások jellegétől és színvonalától -, hogy az Örök Igazságnak mindig más és más aspektusát hangsúlyozzák. Hatásuk hol egy népre, hol egy kultúrkörre, hol az egész emberiségre vonatkozik. Az avatarok: a Nagy Sárga Uralkodó, Krisna, Zarathustra, Buddha, Mózes és Jézus nem csupán tanításokat hoztak, de teljesen átformálták a földi létet. Amikor eltávoztak, egy másik világot hagytak maguk után. Mózes után már nem lehetett úgy élni, mint Mózes előtt, és Jézus után már nem lehet úgy élni, mint a mózesi korban. Ez nem egyszerűen egy tan vagy egy vallás elfogadásának a kérdése volt, hanem egy olyan lépés, amely egyszerre jelentett változást az ember lelki szerkezetében, mentális, érzelmi és ösztöni világában; morálban, kultúrában, politikában – az egész történelemben. Aki ezt a lépést nem tette meg: lemaradásba került. Az embernek egyénileg és társadalmilag nem az a feladata, hogy egy ősi állapotban megőrizze magát, hanem az, hogy végigmenjen a létspirál valamennyi állomásán, hogy ami rejtve volt, az megnyilvánuljon, hogy megtapasztaljon minden lehetőséget, mert csak aki mindent megtapasztalt, válhat Mindenné. Aki túlságosan őrzi magát, s beletapad a tradíciókba, görcsösen szorítja megtalált kincseit, s nem hajlandó alávetni magát a vándorút és metamorfózis kozmikus törvényének, annak szembesülnie kell azzal a ténnyel, hogy lemarad; ő maga és valamennyi szellemi kincse muzeális darabbá válik, képtárrá, könyvtárrá, amely elvesztette egykori elevenségét és termékeny sugárzását.

Keleten, ahol a – nem szeretem a szót, de nincs jobb – ”fejlődés” lassúbb, ez a változás nem látszik drámáinak. Buddhát nem ölik meg, mint Jézust, csak roppant szelíden nem fogadják el Indiában. Térítsen máshol. Pedig, mint Kumaraszvámi kimutatja: tanítása nem tér el a Védáktól és az Upanishadoktól. Egyszerűen csak rámutat arra, hogy az Atman-tan eltorzult, elvesztette valódi jelentését: az emberek az ÉN VAGYOK fogalma alatt saját halandó énjük gögösen felpuffedt állapotát értik, s ezért azt mondja: ANATMAN. Nem-ÉN. S ami még ennél is lényegesebb: felmutatja az elkényelmesedett, álboldogságba süppedt embereknek, hogy a lét minden formájában szenvedés, és saját életének példájával megmutatja azt a küzdelmes utat, ahogyan ettől a szenvedéstől meg lehet szabadulni.

A buddhizmus a kereszténységgel összehasonlítva még mindig „lassú” vallás. Nem ismeri a „velem, vagy ellenem”, a „lezuhansz, vagy fölemelkedsz” vad

drámaiságát, állandó döntéskényszerét, a mennynek és a pokolnak a feszültségét, amely már egy zuhanó, apokaliptikus kor zenéje. A minta is más: amíg Jézust fiatalon megkínozták és megölték – megnyitva ezzel a mártírok végtelen sorát, az igazsághoz hű szellemi emberek megkerülhetetlen sorsát az elkövetkező évezredekben -, addig Buddha öregen és békésen hunyt el, gyomormérgezésben, egy árnyas fa tövében. De bármennyire is hordozta magában hindu nyugalmát: India mégsem fogadta be. Más népek között szerzett híveket. Ha most, kétezer év távlatából visszatekintünk, látjuk, hogy ennek az ellenállásnak az lett az eredménye, hogy India minden csodálatos szellemi és anyagi kincsével együtt Ázsia egyik legelmaradottabb országa lett. Pedig ez az a csodálatos árja kultúra, amely először tudott a világdrámáról, a jugákról, amely szerint az emberiségnek végig kell vándorolni az aranykoron, az ezüstkoron, a bronzkoron és a „kali-jugán”, a vaskoron. Hiába tudott minderről, az aranykorból nem volt hajlandó kilépni. Megijedt a jövőjétől, belelustult a múltjába, nem volt hajlandó szellemi aranyait ezüstre és ócska vaskopektra váltani, ami tényleg rossz üzlet, de mégis meg kell tenni, mert ez a világdráma kikerülhetetlen törvénye. Nem volt hajlandó elindulni a civilizáció pokla felé, aminek az lett a következménye, hogy amiben megmaradt, az nem aranykor többé, de nem is valódi átalakulás, csak emlék, visszanezés, nosztalgia – és most nem tud mit kezdeni magával.

Visszafelé nem lehet menni.

És maradni sem lehet – még akkor sem, ha az út lefelé visz.

A negatívumba.

Tisztában vagyok vele, hogy a civilizáció a pokolba való belépést jelenti – csak hogy ezt a pokoljárást

nem lehet elkerülni.

Tapasztalat nélkül nincs érlelődés.

Az Éden elveszett. Oda nincs visszaút. Előre kell menni. Új, tiszta hazát teremteni. Ennek ára a tapasztalás.

Külön tanulmányt érdemelne, hogy Ázsiában, ha elkésve is, de miért éppen azoknak a helyeknek van

nagyobb esélyük arra, hogy utolérjék a nyugati civilizációt, ahol a buddhizmus tért hódított. Nem törvényszerűségről, csak esélyről beszélek, mert Kelet „elmaradottságának” titka éppen az értékőrző hagyományban rejlik. Kelet mindig is tudta, hogy az aranykor hagyománya rábízott, és a vaskorba rohanó nyugati kultúrát mindig is tébolynak tartotta: ez volt az a mély szakadék, amelyet még olyan kivételesen nagy szellemiségek sem tudtak áthidalni, mint Gandhi vagy Tolsztoj. Vissza akarták tartani népüket a civilizációtól, mert világosan látták, hogy az embertelen, s a veszébe rohan. Egy ősi és tiszta minta alapján mindketten szerény és józan és vallásos paraszti életről ábrándoztak. S

mindketten azzal a tragikus felismeréssel fejezték be életüket, hogy a történelem átrohan rajtuk, s eszméiket a sutba dobja. S jogosan teszi, mert a Napot nem lehet megállítani az égen, akkor sem, ha alkonyul.

Azok a népek jártak jobban, amelyek őrizték ugyan a gyökereiket, de mertek „hajladozni a széllal”. A modern Japán „pokoljárásának” csodáját meg sem lehet érteni a buddhista lélektan ismerete nélkül. A személytelenség, az odaadás, a koncentrációs képesség, a kezet irányító lélek pontossága és összeszedettsége, és főként a fej minden érzelemtől mentes tisztasága mindig is alapja volt ennek a pszichológiának. És főként az értelem! Maga a szó, hogy „buddhi” is azt jelenti: a legmagasabb fokú értelmet. Az emberfeletti mentalitást. A buddhista logikához képest Arisztotelész és az európai gondolkozók mind lemaradásban vannak. A modern fizika és matematikai logika csak most talál rá Buddha igazságaira. Ráadásul a buddhizmus cselekvő vallás: a feudalizmus korában tökélyre vitte a harci művészeteket, a szertartásokat, a főzést, a kertészetet, a festészetet és sok egyebet, amihez később már csak a technikát kellett adaptálni – s hirtelen előttünk áll egy olyan szuperhatalom, amelyet nem is értünk egészen. Nem is érthetjük.

Más a mentalitása.

A kereszténység, amely egész lényünket átítatta: a szív vallása.

A buddhizmus – bármilyen furán hangzik – a hasé.

Jézust már a korai festmények is lángoló szívvel ábrázolják.

Buddhát hatalmas, düledt pocakkal.

Azon a helyen, ahol Jézus azt mondja: „szeretet” – Buddha azt mondja: „könyörület”.

Ahhoz, hogy ezt a különbséget jobban érzékeljük, meg kell ismernünk az ember láthatatlan anatómiáját.

A testben megjelenő emberi lényt tapasztalatilag nem érzékelhető, de nagyon is valóságos energiacentrumok irányítják. Lelki testének örvénylő „dinamói” ezek. A csúcs természetesen a fejben székel, a homlokcsont mögött s a fejtetőnél: itt lakik a tudat és a tudatfeletti értelem, valamint a halhatatlan léleksugár. Mindaz, ami az embert megkülönbözteti az állattól, s gondolkodó, lelki lényé teszi. De hogy ezek a legfelsőbb „létkerek” (csakrák) honnan veszik energiájukat, s milyen alsóbb centrumokkal vannak összeköttetésben, az egyénekenként, fajtánként s főleg vallásonként különböző.

A keresztény elméje a szívvel kerül kapcsolatba.

Szívének lángoló, titkos energiacentrumával.

A buddhista elméje azonban az úgynevezett hasi csakrával, amelynek a helye a hasfal mögött, a rekeszizom tájékán van.

Úgy hívják japánul: hara.

Ha egy keresztény azt mondja: én – a szívére mutat.

Egy buddhista a hastájékára.

Ahol mi azt mondjuk: „szívtelen ember” – ott a japán azt mondja „Hara no hai hito”. Azt jelenti: „Ember, akinek nincsen középpontja.” Szó szerint: „akinek nincsen hasa”. Ahol mi azt mondjuk: „melegszívű”

– a japán azt: „Hara no aru hito” – „akinek középpontja (hasa) van”. De ez azt is jelenti még, hogy ítélete tiszta, mert a „valódi középpontjából cselekszik.” Magának a cselekvésnek és a harcnak a legmagasabb fokát úgy hívják: „haragúi” – a „has művészete”. A háború jelszava is ez volt: „Hara vo neru!” – „Add bele a hasadat!” Mi úgy mondanánk: „teljes szívvel és lélekkel”. S akire mi azt mondjuk, hogy „nyíltszívű”, arra a japán valami olyasmit mond, hogy „Hara no naka vatte miszemaszu” – ami szó szerint azt jelenti, hogy „nyíltan megmutatja, mi van a hasában”.

A harakiri jelentéséről már nem is kell beszélnem: a japán samuráj, ha végez magával, nem a szívébe, hanem a hasába dőfi a kést. Ezt a lassúbb és kínosabb halált nem azért választja, mert gyötörni akarja magát, hanem mert ott lent, a hasa tájékán érzi létének centrumát.

Aki e két csakra működését megfigyelte magában, pontosan tudja, hogy a szív-csakrát a kavargó, örvényes érzelmek működtetik. Amikor az embert elragadja egy-egy emóció – féltékenység, szorongás, félelem, gyűlölet, izgalom, szerelem – a lelki testnek ez a kereke lendül forgásba. A lelki állapot a másodperc tört része alatt testi tünetet produkál, s mint egyre hevesebb szívverés jelentkezik. Fatális esetben ez a pszichoszomatikus folyamat okozza az infarktust, amely az emocionális szív-ember tragédiája.

A hasi csakra működését akkor tapasztalhattad magadban, amikor egy karambol pillanatában teljesen hideg fejjel, spontánul és minden érzelemtől mentesen, félelem nélkül cselekedtél. Az ember szinte meglepődik azon a nyugalmon, amely az összecsattanó, s a pályájáról kibillent, veszedelmesen forgó-csúszkáló gépkocsiban eltölti; utólag eltűnődik, hogy bár előre nem gondolt át semmit, mégis mennyire józanul és logikusan cselekedett, s ha vissza tudja idézni, még arra is emlékszik, hogy az egész folyamatot egy, a rekeszizmai környékén, a solar plexus tájékán jelentkező görcsös rándulás indította el.

Ez volt az a pillanat, amikor a szív-csakra rövidzárlatot kapott, s az „áramszolgáltatás” átállt a hasi csakra személytelen, kozmikus energiájára.

Ha valaki mélyen őrzi magában a buddhista hagyományt, erre az átállásra nincsen szüksége, mert egész életét, még hétköznapjait is többé-kevésbé a hasi csakra irányítja.

Ez a keleti harci művészetek titka. A kendő, a karate, a dzsúdó harcosa minden akcióját a harából indítja, s úgy cselekszik, mint te a baleset pillanatában. S ezt a

centrumát nemcsak a harc, de a hétköznapi minden percében is őrzi. A harc ugyanis számára nem sport, hanem vallás, morál és lélektan: cselekvésben megvalósuló ősi tanítás.

Ami itt lényeges: a keresztény ember tudatát – és én most nemcsak a hívőket értem, de mindenkit, aki ebbe a vallás keretein jóval túlnövő, testi, lelki és szellemi hagyományba született – az érzelmei irányítják. Bonyolult és gazdag érzelmi, emocionális világa. A buddhistánál ez nem egészen így van, mert az ő tudata nem a „szív”, hanem a primer léterők közvetlen hatása alatt áll; ahogyan a magzat a köldökén át táplálkozik, úgy veszi magához a felnőtt ember is a hasi csakrán keresztül a különféle érzelmektől mentes kozmikus és lelki energiát.

Ezért van az, hogy a japán diplomata, a sorskérdéseket szenvtelenül tárgyaló üzletember vagy a napi tizenkét órát dolgozó, a munkáját higgadtan és panaszmentesen végző gyári munkás magatartását nem egészen érted: ott, ahol te elnyomott érzelmeket és lefojtott indulatokat sejtessz, valójában nincsenek olyan érzelmek és indulatok, mint benned; ezért mondd, hogy a japánok kiismerhetetlenek.

Ha egy keresztény medítál – a szívére koncentrálni.

Egy buddhista a köldöke tájára.

És ez így megy sokezer éve, mélyen beépülve az emberi karakterbe, s ettől van az, hogy a japán férfi másképp áll és másképp ül. Figyeld meg: a hasa kidülled, s ha lehetséges, kis, egyensúlyos terpeszben áll. Mi szégyelljük a pocakunkat, elrejtjük, s szűk övvel leszorítjuk. Nálunk a férfiasságot nem az erőteljes has, hanem a széles mellkas és az izmos váll adja. Mindez sokezer éves lelki tartás eredménye. Oka pedig az, hogy Jézus azt tanította, hogy lángoló szívvel szeressük egymást – Buddha pedig azt, hogy számoljunk föl magunkban az én hatalmát, érzük el a szunnjátát, az ürességet.

Buddhát sohasem látod sírni.

Jézust igen.

Jézus, ha imádkozik – követve az ősi zsidó hagyományt – az Úrral én-te viszonyba kerül, s minden imádsága egy-egy hatalmas, dramatikus párbeszéd – Buddha ellenben önmagába fordul, önmagát győzi le, önmagában keresi az üdvösséget, s tanítványainak is azt a parancsot adja, hogy „legyetek Buddhává.”

Aki ezen az utóbbi hagyományon nőtt fel – akár hívő, akár nem hívő – tudja, hogy soha semmiféle külső segítségre nem számíthat: minden problémáját magával kell elintéznie.

Mindezt azért mondom el, hogy lásd: egy-egy Hírnök milyen mélységekig formálja át az életet.

Magam is próbálkoztam a buddhista meditáció hasra koncentrált légzési technikájával. Bámulatatos, hogyan tudja magában lecsendesíteni az ember a

legzajosabb érzelmeket is: a félelmet, a szorongást, a lámpalázat, a gyűlöletet, még a szerelmet is – a baj csak ott van, hogy amikor magadhoz térsz, minden ott van újra, rezeg tovább, mert nem oldottál meg semmit.

Ez volt az a pillanat, amikor mesterem figyelmeztetett, ami az egyiknek jó, a másiknak nem jó. A vallásos „áttérés” nem csupán új intellektuális tézisek elfogadásából áll, hanem lelki és testi habitusunk teljes cseréjét jelenti. Ha ez nem történik meg, az egész csak szerepjátszás lesz. Ahogyan egy idegen nyelvet nem lehet megtanulni akcentus nélkül, mert másképp áll az embernek a nyelve, a szája, az egész szájberendezése, ugyanúgy nem lehet örökbe fogadni egy másik vallást, csupán ezért, mert egyetértünk az elveivel. Ahol nincs nagyon mély reinkarnációs múlt – mint például Körösi Csorna esetében -, ott ez nem is sikerülhet. De még ezzel a reinkarnációs múlttal is nagyon óvatosan kell bánni, mert hiteles mester tanácsa nélkül az ember nem tudhatja: nem zuhan-e vissza előző életébe, csupán azért, hogy megússza a jelenlegi szvadharmájának a teljesítését.

Szívet cseréljen, aki hazát cserél! – mondja a magyar költő. Mély igazság ez. S ez a szellemi hazára is vonatkozik, mert annak is megvan a sajátos karaktere.

Jézus a roppant érzelmes zsidó népbe született, s küldetésének egyik célja éppen az volt, hogy a lét centrumát fölemelje a szív-csakrába: hogy a szeretetet tegye meg az emberiség legfőbb parancsolatának.

Már Mózes is rendkívül „emocionális”, végtelen szeretettel és végtelen indulatokkal teli Hírnök volt: imádta népét és Istenét, de vad haragra gyulladt az árulás láttán. Darabokra törte a Szent Kőtáblát, s mint egy megcsalt szerelmes, torolta meg a hűtlenséget. Maga a HIT szó – amelyet Jézus gyakorta használ – nem valaminek az elhívését jelenti, hanem azt, hogy HŰSÉG. Emunach azt jelenti: hűnek lenni, hívnek maradni egy életnél és halálnál fontosabb szerelemhez. A hitetlen ember nem más, mint a hűtlen ember, aki megcsalja legnagyobb szerelmét, aki elárulja a Vele kötött Szövetséget, és ezt – Mózes szerint – a „féltékeny Isten” sohasem bocsátja meg. Jézus szerint: igen. Jézus azt mondja, Isten szeretete olyan végtelen, hogy nem száz, de százezer árulást is megbocsát, és vár rád akkor is, ha te elhagyod.

A Biblia – buddhista olvasatban – az emberiség kozmikus méretű szerelmi históriája. Isten és az ember szerelmének katartikus drámája.

Nem tan, nem világmagyarázat, nem pszichológia, nem a lét végső titkainak ismeretelméleti

szöveggyűjteménye: az inkább a Védák, az Upanisadok, a Gítá és a Dhammapadda. A mi Bibliánk a szeretetnek a világ teremtése óta tartó tragikus küzdelme a megvalósult létben. Már a teremtés kezdetén ott az ember hűtlensége – s vele szemben a megcsalt Isten elegendő és visszaváró gesztusa, amellyel

szinte azt mondja: „Hozzám csak akkor térhatsz vissza, ha megtisztulsz, ha kiégeted magadból önző szenvedélyeidnek káprázatát, ha megéled minden vágyad csődjét, ha rájössz arra, hogy rajtam kívül csakis álmokat hajszoltál, és méltatlanokat öleltél, mert ÉN VAGYOK a tiéd, és te az enyém; ha rájössz végre arra, hogy mindenben és mindenkiben csakis Engem kerestél.”

De térjünk vissza a hűtlen ember – azaz az én – csatájára.

Amikor megjelenik egy-egy ilyen Hírnök, az én azonnal fölveszi vele a küzdelmet. Kezdetben nyíltan. Gyilkolással, üldözéssel, árulással, lázadással. De ha ez nem sikerül, taktikát változtat, s olyan rafinált eszközhöz nyúl, amellyel győzelmét mégis hosszú időre biztosítja.

Mózással a nyílt ellenállás nem bír. Valósággal megdarálta az én-ek lázadását. Hadat viselt ellenük, negyven évig meneteltette őket a pusztában, míg végül, szinte a fogai között elcipelte népét a Kánaánig, ahol is „összeragasztotta” a széttört parancsolatok tábláját, s amikor meghalt, egy új világrendet hagyott maga után.

Új szövetséget, új morált, új etikát, új pszichológiát, új politikát, új emberi és társadalmi normákat.

Látszólag győztesen halt meg.

Ekkor jött az én ellentámadása.

Nem kívülről – abba újra belebukott volna -, hanem belülről.

Szépen magára vette az új eszmét. Beleöltözött, s mint a szakfandert, a feje búbjáig húzta. A szabályokat és az elvárásokat szó szerint betanulta, s rendkívül mély átéléssel elkezdett játszani egy szerepet, nemcsak a világ, de önmaga előtt is, amelyben ő volt a szép, a kiválasztott, a tiszta.

Ez nem képmutatás volt. Nem is hazugság. Annál sokkal több. Ez a Kundabuffer műve volt, az ének az az önelhító képessége, amellyel valódi szándékát olyan mélyre rejti el a tudata alá, ahol már ő sem látja, s azt hiszi, nincs is ott.

Az én valódi szándéka pedig az volt, s mindig az is marad, hogy a hatalmát biztosítsa.

Ő ezen a földön nyertes akar lenni, nem vesztes.

Ha ennek az az ára, hogy egy vallást vagy eszmét magára húzzon, hogy szigorúan betartson néhány morális játékszabályt, akkor Ő ezt nagylelkűen megfizeti, sőt ha kell, még „áldozatot” is hoz, hiszen mindez nem lényeges neki; a lényeges az, hogy ő itt érvényesülni akar! És nem akar a vesztesek oldalára kerülni! És nem akar a saját poklával és katarziséval szembesülni!

Az ilyen ember „lelke legmélyéig” – azaz, addig a színtig, ameddig veszélytelenül lelát – tisztának hiszi magát. Képtelen bármit is felhozni maga ellen, hiszen ő minden előírást betart, nála jobban senki sem ismeri a betű szerinti parancsolatokat, mindegyiknek megfelel. Bármelyik tükörben nézi

magát: feddhetetlen. Ráadásul most már nem önmagát képviseli, hanem az Istent, az Eszmét, a Rendszert, s ezért a sérelmek nem is őt érik, hanem az Istent, az Eszmét és a Rendszert – s ezért a megtorlásban nem ismer könyörületet. Ha csak személyes érdekeiről lenne szó, nagylelkűen szemet hunyna az ügy fölött – de itt sajnos az Istent sértették meg, és az Eszmét veszélyeztetik, s ezért a tettesnek bűnhődnie kell.

Mégpedig rettenetes módon, hogy az én rejtett bosszúvágya is kielégüljön.

Ezzel az ügyes trükkel két irányban is fedezi magát: részint megvédi a saját hatalmát, részint pedig rátolja vétkét az Istenre, s azt mondja: „Uram, én csak miattad tettem!”

„A legtöbb vétket és gyalázatot – mondja Pascal – a lelkiismeret nevében követték el.”

Onnan kezdve, hogy a tudatfeletti betör a világba, s olyan új eszményeket hagy maga után, amelyek a közösségi életben irányadókká válnak: az én nem tud szimplán hazudni többé.

Kénytelen ideológiai kérdésekkel is foglalkozni.

Persze agyonverni a másikat, minden ideológiai kommentár nélkül jóval egyszerűbb – de ha már ennyire komplikálódott a helyzet, és visszacsinálni lehetetlen, a legjobb alkalmazkodni az új világrendhez.

Így lesz a primitív vademberből intellektuális vadember.

Mire Jézus megérkezett, a helyzet már készen fogadta.

Működése, halála és az utána jövő őskeresztény mozgalmak elementáris ereje szétzúzta a kiüresedett formákat, a hamis álcákat és azokat a tradíciókat, amelyeknek a világdrámában lejárt az idejük. Jézus új világot hagyott maga után, amely nem maradt a zsidóság belügye, de – ahogyan azt a hajdani próféták megjövendölték – univerzális érvényre tört.

Az én azonban nem hagyta magát.

Föltápaszkodott, s új önvédelmi hazugságrendszereket szült. Eszközeit újabb és újabb trükkökkel gazdagította. Ha egyetlen mondatnál kellene kifejeznem az elmúlt kétezer esztendő történetét, azt írnám: az evangéliumi szellem el nem fogadására tett változatos kísérletsorozat. És ez nemcsak a világegyházak belső válságait okozta, hanem a későbbi eszmék: a felvilágosodás, a humanizmus, a racionalizmus, a szocializmus, a kommunizmus, a szcientifizmus teljes csődjét is. Mert a játék ugyanaz maradt. Minden forradalom abban a pillanatban bukott meg, amikor nyert. Odáig, ha nehezen is, de minden jól ment. De amikor realizálni kellett volna az eszméket, kiderült, hogy nem erről volt szó. Mint ahogyan nem is! Az én az Eszme gondosan megépített trójai falovában beügetett a Hatalomba, kirohant az álca mögül, az óriási falovat otthagytá bálványnak a főtéren – és elkezdett a saját zsebére dolgozni. Ha baj volt, időnként visszabújt a

ló mögé, s onnan nagy hangon szónokolt. Szónoklatainak lényege az volt, hogy az Eszme Szent Falovát meg kell védeni! Hogy ez hány életet követel: nem számít. Időnként, amikor a nép elégedetlensége magasra hágott, s a faló is korhadzni kezdett: átpingálta, betömte a lyukait, megreformálgatta itt-ott – s ez mindaddig ment, amíg a láthatáron feltűnt a következő Új Faló. Ez friss volt, gyönyörű és ígéretes, gőzölgő pofájában a megafonok azt üvöltötték, hogy AZ ELŐZŐ FALÓBAN CSALÓK ÜLTEK, NÉPÁMÍTÓK, ÖNZŐ GAZEMBEREK, RABLÓLOVAGOK – s amíg a nép szétverte a kiüresedett bálványt, az ének, ha csak tehették, elinaltak, s akik eléggé ügyesek voltak, átültek az Új Falóba.

És a játék folytatódott tovább, ad libitum, újra és újra ugyanúgy, a mai napig. A legbámulatosabb azonban, hogy eszmékben, vérben és kegyetlenségben gazdag történelmünk során sohasem önmagunkat, mindig a Falovat tettük felelőssé! A vétkes mindig az eszme volt, sohasem az ember! Az eszme tette tönkre az embert, és sohasem fordítva: így aztán örökösen bízni lehetett abban, hogy egy új eszme majd rendet és igazságot szül, és megnemesíti az egyént és a társadalmat. Ez az ígéret, mint tudjuk, egyetlen alkalommal sem teljesült. Az én hatalmas szellemi apparátussal dolgozott azon, hogy az apáról-fiúra szálló bűvésztrükk sohase lepleződjék le. Ez ugyanis mindenkinek az érdekében állt. A veszteseknek azért, hogy iszonyatos vétkeikkel ne kelljen elszámolni még önmaguknak se; a győzteseknek pedig azért, hogy a trükk sikerüljön, és valódi indítékaik ne váljanak láthatókká. Könyvtárnyi irodalom analizálta az izmusok természetrajzát, s alig néhány szerző a valódi emberi motívumokat. Az utolsó nagy Faló, a marxizmus éppen most omlott össze, iszonyatos zűrzavart és általános pánikot keltve; az emberiség elvesztette utolsó illúzióját, s visszazuhant abba a kapitalizmusba, amelynek hazug, antihumánus, önző és lélekgyilkos természetét már a múlt században is világosan látni lehetett.

Jelenleg az a helyzet, hogy valamennyien egy lyukas mentőcsónakba kapaszkodunk.

Egy kínai bölcs azt mondta: „Ha reggel megtudom az igazságot – estére már meg is halhatok.”

Miránk ez a mondás érvénytelen.

Mi, ha megtudjuk az igazságot, még kétezer év múlva sem halhatunk meg nyugodtan, mert kialakítottunk egy olyan lélektani szigetelő rendszert, amelytől az igazság nem szívódik fel.

Intellektusunk és valódi lényünk között minden idegszálat elmetsettünk, mégpedig olyan ügyes mozdulattal, hogy a műtétről magunk sem tudunk. Csak látjuk, hogy nem olyanok vagyunk, amilyenek lenni szeretnénk, s hogy eszméinkből nem lesz semmi.

De még ez sem teljesen igaz.

A reáltudományokban – azokban az elméletekben, amelyek a természetre és az anyagi világra vonatkoznak – az ember mindent meg tud valósítani! A század elején fölfedezett „eszméből” harminc év múlva atombomba lett. És pompásan működött! Az elmélet és a gyakorlat között szinte alig van már távolság: a tegnapi ideából holnap már valóság lesz. Leonardo és Verne nem tudott olyan merész álmot, amit a huszadik század ne realizált volna. A tudomány eredményei gazdagabbak, mint bármilyen sci-fi regény.

A baj csak a humánnummal van.

Az $E=mc^2$ kitűnően működik.

Láttuk Hirosimánál.

De a „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat” képlete kétezer éve megvalósíthatatlanul hever a könyvekben.

A tudósok jobbik része csak a legutóbbi években jött rá, hogy miközben az anyagvilág titkait kutatták, s az analitikus ész parancsszavának engedelmeskedve jórészt fel is fedezték azokat: tevékenységük az én akaratának a szolgálatában állt. Az „egyszer élünk” – azaz: a GAZDAGSÁG, A KÉNYELEM és a HATALOM ezek voltak azok az indítékok, amelyek a kutatások ütemét felgyorsították. Mint minden történelmi lépés, ez is kényszerlépés volt – de most már látjuk, hová vezet.

A tudomány éppolyan szent ügy, mint a vallás.

De éppúgy eltorzulhat.

Ha az én taktikai eszközévé válik, a vallásból farizeizmus, dogmatizmus és fanatizmus lesz.

A tudományból – Hamvas kifejezését használva – szcientifizmus.

A szcientifizmus lényege, hogy tökéletesen fölszámolja az ember és a természet lélekszerűségét. Tudatát egy olyan egzakt csőlátásra hangolja be, ahol a lélek világa – mivel az egy másik dimenzióban van nem látható. Föl sem tudja tétélezni, hogy létezik egy olyan tágabb tudatállapot, amelyben a lélek és a lélek törvényei éppolyan igazak és valóságosak, mint számára az amőba. S ahogyan egykor az inkvizítorok nem voltak hajlandóak belenézni Galilei távcsövébe, mert azt mondták, semmi, a Biblia – általuk értelmezett szent szavait meg nem cáfolhatja, ugyanúgy zárkóznak el a mai tudományos vallás papjai attól, hogy egy másfajta gondolatmenetet akár csak kíváncsiságból kövessenek, s netán az igazságait is elismerjék.

A lélekről szóló minden ősi tanítás humbug, primitív téveszme, letűnt korok hordaléka. Eddig minden eszmerendszer, ha hazug módon is, de a lelkiismerettel foglalkozott. A szcientifizmust ez a kérdés egyáltalán nem érdekli.

Csakis a „természeti törvények”, mivel az egész világot s magát az úgynevezett

„lelket” is ebből

eredeztetni. Fals Prométheuszként azt mondja: „Én lehozom néktek a természet törvényeinek tüzeit; hogy azzal mit műveltek: virágzóvá teszitek a Földet, vagy elpusztítjátok – rátok tartozik. Persze az előbbi jobb lenne, de ha mégis katasztrófa történne, arról én nem tehetek, mert tudvalévő, hogy a természeti törvények személytelenek és semlegesek. És sohasem voltak tekintettel az emberre. Csak az ember hitte kétségbeesett naivitással, hogy az ő lényének valami kitüntetett szerepe van itt.

Ez már a falanszter szava.

Ennek a világnak is van Istene.

A lélektől megfosztott univerzum teljes KÖZÖNYE.

Itt megnyomok egy gombot – ott egymillió ember elpusztul. Vagy tízmillió. Vagy százmillió. Nem

érdekes, ha nem nézek oda, nem is tudok róla. A televízió csak felülről közvetíti az eseményeket; hogy a célkeresztben kipukkadt apró füstlabdacokban hány gyerek, hány anya, hány emberi test és agyvelő fröccsent darabokra: sohasem jut el hozzám. Vétekről itt nem lehet beszélni, hiszen csak követem a természeti törvényeket, úgy viselkedem, mint a vulkán, az árvíz vagy valami fölrobbant égítést: kérdezte-e itt valaki vagy valami a nagy geológiai katasztrófák korában: mi van az emberrel?

A szorongás persze „emberileg” érthető, s a technikának „fejletlen” korszakában még előfordulhatott, hogy az atombombát szállító gép pilótája beleőrült a látványba – de ma, az interkontinentális rakéták korában az effajta kellemetlen szembesülés könnyen elkerülhető.

A komputer okosabb, mint az ember.

És nem remeg a keze, ha ölni kell.

A Kundabuffer persze jobban működik, mint valaha, s amikor ezeket a sorokat írom, éppen a

„hidrogénbomba atyja” tart előadást a televízióban; bölcs és lehiggadt módon beszél a politikáról, a történelmi szükségszerűségről, a tudományos szemlélet mindenekfeletti szentségéről, s találmányát úgy tünteti fel, mint jótéteményt, a demokrácia és a humánus védelmére létrehozott nemes és főleg hatásos eszközt.

Védi a Falovat.

A lóval nincs is baj – csak az emberrel.

A szcientifizmus az én-akarathoz az a végső, paradox állomása, amikor az én, önmaga megmentése

érdekében képes megsemmisíteni önmagát.

Az egyéni életben ez az öngyilkosság lélektani oka.

A szeretetnek az ellentéte ugyanis nem a gyűlölet – hanem a közöny.
Közöny önmagammal, közöny másokkal, közöny mindennel szemben, ami élet.
Ha nem jöttek be a

számításaim, inkább ne legyen ez az egész! Se én, se te, se semmi! Ez az én háborújának utolsó stációja, amikor már minden lélekszerűt, minden élettelt, minden szeretetet és boldogságtudatot elfojtott magában, s egy olyan torz mindenség képét vetíti ki önmagából, amelynek nincs lelke, csak közönyös törvényei. Ebben az Univerzumban az emberi tudat nem egyéb, mint egy tökéletesen működő komputer tragikus tévedése.

Ezzel a rideg és „objektív felismeréssel” az én két dolgot tehet: vagy megszünteti magát, vagy a komputer oldalára áll.

Mindkettő az élet megtagadása.

Az ÉN VAGYOK abszolút megszüntetése, mert a lélek és az élet: egy.

A szcientifizmus az én harci trükkjei közül a legutolsó kamikaze akció, s csak azért beszéltem róla bővebben, mert a legidősebb.

És persze a legveszélyesebb is.

*

Itt kitérőt kell tennem.

Ha azt kérdeznéd, az én stratégiai akciói közül melyiktől szenvedtem legtöbbet, gondolkodás nélkül felelném: a fanatizmustól.

Amikor megszülettem, hazámnak éppen választania kellett a két legszörnyűbb fanatizmus: a fasizmus és a kommunizmus között. Félelmében a fasizmust választotta, de jutalmul a kommunizmust is megkapta – így aztán semmiből sem maradtam ki: e két örülettel nap mint nap szembesülnöm kellett, fél évszázadon át. Az egyiknek hidegzöld kígyószeme volt, a másiknak vérvörös és bárgyú, de lényegében mindkettő hipnotizált, s mint Thomas Mann novellájában Cipolla, a mágus, arra akart rávenni, hogy csókoljam meg bűzös és kimondhatatlanul aljas gáztettektől eltorzult száját.

Ezzel telt az életem.

A tényen az sem változtat, hogy a kommunizmus fanatikus hőskora Sztálin halálával lezárult: innen kezdve szinte már mindenki tudta, hogy az egész hazug, sötét, ostoba, ravasz és embertelen. Csak egyet nem tudtunk: hogy nincs. Hogy ez már poszthipnotikus állapot. A lomha orosz evolúció szürke szelleme beborította önmagát s a megszállt országokat, s a szorongó, szervilis tespedés párosult az állandóan szajkózott ideológiával, amelyben már senki sem hitt, mégis mindenkit áthatott az agysejtjeitől kezdve egészen a lábujja körméig – s ettől az egész úgy nézett ki, mintha lenne. Akárhová néztünk, nem láttunk mást, mint bazaltból épült, mozdíthatatlan társadalmi sziklatömböket, amelyek felmorzsolódási idejét még a legoptimistábbak is egy évszázadra becsülték.

Azt mondtuk: ilyen a világ.

Aztán beleszúrtak egy tűt, s kiderült, hogy az egész festve volt: hogy ami bazaltsziklának látszott, hazugságból fújt buborék vékony hártyája volt; egyszerre kipukkadt, s a helyén nincs semmi.

Ami ezután történt, az most témánk szempontjából nem érdekes: elindult az ének poszthipnotikus álomból hirtelen felébredt önvédelmi akciója, amely nap mint nap olyan helyzeteket szül, amelyek leírásához Gogol, Swift, Arisztophanész, Moliére és Rejtő Jenő együttes talentuma is kevés lenne.

Ami sokkal fontosabb, hogy miközben az elmúlt lázalomról rengeteg iszonyatos dokumentum lát napvilágot, számos politikai, gazdasági, társadalomtudományi és pszichopatológiai magyarázat születik, azt látod, hogy valójában még csak kísérlet sem történik arra, hogy ennek az egyetemes kórnak a mélyebben fekvő okait megértsük.

Annyi benne az irracionális elem, hogy egyetlen magyarázat sem kielégítő.

Így aztán kénytelen voltam a magam számára valami elfogadható magyarázatot összetákolni.

Meg akartam érteni, mi volt az, amiben az életem eltelt, amitől nem tudtam szabadulni, s ami minden bizonnyal olyan roncsolást végzett bennem, amelyet ebben az inkarnációban már nem tudok ledolgozni.

Ha az ember valamit nem ért meg, magával hurcolja, s hiába mászott ki a gödörből, bármikor visszazuhanhat.

Először is önáltatás azt hinni, hogy én magam nem vagyok fanatikus. Vagy azért, mert ez olyan eredendő készletés, amely minden emberben benne szunnyad, vagy azért, mert merő önvédelemből azzá váltam.

Nem tudom.

Mindenesetre arra kérlek, ha könyvem bármelyik sorából azt éreznéd, hogy nem érvelek, de téríteni akarlak: azonnal utasíts el magadtól! Amit leírtam, csakis azért írtam, mert velem megtörtént, s meggyőződtem az igazáról. Ez azonban az én igazam, nem a tiéd. Ha nem értesz egyet velem, olvasd úgy könyvemet, mint mesét, mint az írói képzelet szüleményét, s járd be úgy a szellemi tájakat, amelyeket megmutatok, mintha barlangvasúton ülnél – ha kijössz belőle, s nem érint meg: felejtsd el! Segítségül még azt is elmondhatom: húsz évvel ezelőtt magam is ezt tettem volna. Soha semmit nem fogadtam el, amíg nem éreztem, hogy az enyém. Amíg nem győződtem meg arról, hogy valami nemcsak papíron látszik igaznak – de valóban az, és bennem is megvan.

De mindennek utánajártam!

Ez tény, és sohasem bántam meg.

Mert bezárkózni egy meggyőződés páncéljába, nem megismerni, nem átélni a másik gondolkodásmód logikáját, nem más, mint éppen a fanatizmus önvédelmi

taktikája. A nyitottság, a más axiómák alapján való gondolkozás képessége a legbiztosabb ellenszere mind a vallási, mind a tudományos fanatizmusnak. Nem beszélve a politikai fanatizmusról. Ahol nem merünk, vagy nem akarunk belenézni egy másik szemlélet optikájába, ott kivétel nélkül veszedelmes éngörcsről van szó: az én félti a hatalmát a bizonytalanságtól. A tolerancia kevés, nem elegendő, ha csupán kibírjuk egymást: meg kell tanulnunk mások fejével gondolkodni. Számomra ehhez a drámaírás nagyon jó iskola volt: a drámában pontosan annyi igazság ütközik egymással, ahány szereplő van a színpadon. Meg kellett tanulnom: milyen a másik ember agyával gondolkodni, milyen egy másik szemlélet szerint élni, milyen a másik lény szemén át kitekinteni a világba. Bele kellett bújnom sokféle fanatikus bőrébe, meg kellett értenem – még hozzá belülről – a fanatikus léleknek olyan végletes és démoni igazságait is, amelyek egy Sztálint vagy egy Hitlert irányítottak.

Az átélésnek és az azonosulásnak ez a korántsem veszélytelen folyamata szülte azokat a felismeréseimet, amelyek lényegében a következőké voltak:

Élni nehéz.

Az élet teli van szenvedéssel, kudarccal, halállal. Mindenki meghal körülöttünk, s végül mi magunk is meghalunk. Amink van, elvész, és mi is elveszünk. Itt nyerni nem lehet, csak ideig-óráig: végső soron mindenki vesztes marad.

Ráadásul az idő rohan, az embernek csupán 20-30 ezer napja van, hogy ezt a reménytelen küzdelmét megvívja, s ezért minden létmegoldási kísérletet mohón megragad, hogy szorult helyzetéből valahogyan kikeveredjen.

A fanatizmus alapja ez az eredendő, rémült kétségbeesés.

Mivel itt végső, nagy kérdéstről van szó, a válasz csakis vallásos lehet. Függetlenül attól, hogy mohamedán, zsidó, katolikus, protestáns, szektáriánus vagy marxista, materialista, „felvilágosodott” racionalista, avagy tudományos köntösbe bújik: a válasz csakis olyan lehet, amely jövőt, mennyországot, boldogulást, „instant” megváltást ígér. Lényeg, hogy olyan kapaszkodót dobjon az embernek, amely átrántja őt a szakadékon. Beígéri a paradicsomot itt a földön, vagy odaát a mennyben, ízlése válogatja – a lényeg az, hogy cserébe feltétlen hitet, teljes önátadást követel.

A lélektani kulcsmondatot egy ismerősöm mondta ki, aki buzgó tagja lett valamiféle szektának. Valaha művelt asszony volt, sőt pszichológus. Ma már úgy érzi, az Isten választotta. Tekintetét fölfelé mereszti, s miközben férje elhagyta, s gyermekei elidegenedtek tőle, arcán mindentudó, lenéző mosoly ül. Lényéből olyan hidegség árad, hogy megfagy körülötte a levegő. Az Evangélium szellemét nem ismeri, de minden sorát betéve tudja. Beszélgetni nem nagyon lehet vele, mert ő már nem beszélget, nem gondolatokat cserél, hanem térít. Azt sem miattam teszi, hanem mert jó pontokat gyűjtögető akcióban van. Akár a

kommunista népnevelő, aki házról házra járt, nem azért, hogy meghallgassa az emberek baját, hanem hogy „megagitálja” őket, és kipipálja a listájáról a menthetetleneket.

Próbáltam visszaterelni a múltjához, a régi szakmájához, amikor is kimondta legnagyobb fölismerését:

– Az Úr megvilágosított – mondta -, rájöttem arra, hogy a psziché a Sátántól való. Ez a mondat – bár terminológiájában vallásos jellegű – pontosan meghatározta a kommunizmus lélektanát is.

A pszichében rejtőzik ugyanis nemcsak az ember egész múltja, de összes megoldatlan konfliktusa is, amelyekkel nem tud elszámolni.

Ahhoz, hogy eljussunk a paradicsomba, le kell rázni, el kell felejteni, sőt, ha szükséges ki kell irtani a pszichénket.

Ez véres munka, de megéri.

Amikor a marxizmus azt állította, hogy az emberi pszichikum nem egyéb, mint a Létnék, azaz: a termelési viszonyoknak és az osztályhelyzeteknek a történelmi terméke, lényegében ugyanazt mondta, mint az ismerősöm. Majd a fejlett, igazságos társadalom, a szocialista vagy kommunista rendszer megteremti a maga egészséges pszichéjét. Ez, ami jelenleg van: beteg, torz, a múlttól fertőzött, a feudalista és a kapitalista Sátántól való, s ezért le kell tépni magunkról, ha lejön, ha nem, akkor el kell pusztítani. Emberrel együtt. Mindezt még megfejtette azzal a szentimentális naivitással, hogy a menthetlen, sátáni psziché csakis az elnyomók, és nem az elnyomottak tulajdona. A proletariátus pszichéjét megóvta a kizsákmányolt, igaztalan helyzete, s ezért a történelmi igazságtétel és a paradicsomi állapotok megteremtése az ő feladata.

A múltat végképp eltörölni,
Rabszolgahad, indulj velünk.

A Föld fog sarkából kidőlni,
Semmik vagyunk, s minden leszünk!

Így szól nemcsak a kommunisták, de minden fanatikus indulója.

Sztálin maga nem volt fanatikus. Lenin az volt, ahogyan a süllyesztőben eltüntetett sok forradalmár és entellektüel is az volt, de Sztálin nem: neki sokkal sötétebb és univerzálisabb céljai voltak, amelyekhez a fanatizmust csak fölhasználta.

Fáradtságot nem ismerő, példás szorgalommal fogott hozzá a múlt kiirtásához. Először csak a lelket pusztította el, s ha az nem volt elegendő, akkor az embert is, a diplomáit is, a hagyományait is, a kultúráját is. Ahogyan tágult a psziché megbotránkoztató köre, úgy lett szükség egyre több töltényre és kínzókamrára és börtönre és titkosrendőrré és lágerra és akasztófára és tömegsírra. Miközben

mindenki a paradicsomi jövendő nagy himnuszát dalolta. Az eksztatikus éneklés és a mennyei jövőkép ígézetében az emberek szinte észre sem vették, hogy a gyermekek elárulták a szüleiket, hogy a házastársak följelentették és halálba küldték egymást, hogy a fölgerjedt primitív emberek, sőt még a művelt fők is szadista tömeggyilkosokká váltak, s a holtak annyira megszaporodtak, hogy már eltemetni sem lehetett őket: ott fagytak meg a szibériai hósivatagban.

A jövő – hirdették – mindent igazol.

Nincs nagyobb tévedés, mint azt gondolni, hogy a fanatikus hívó ember.

Pontosan az ellenkezője: alapvető kétségek gyötrik!

A fanatizmus éppen az a könyörtelen, hipnotikus erő, amellyel ezt a kétséget tűzzel-vassal el akarja pusztítani mind önmagában, mind másokban. Ezért törekszik, ezért nem hallgat meg senkit, ezért nem tűr ellenvéleményeket, ezért nem bocsát meg, ezért tapos el kívül-belül minden gyengeséget, józanságot, esendőséget, ezért gyűlöl minden másságot, mert állandóan önmaga ellen él, és retteg attól, hogy az első védtelen pillanatában olyan tükörbe néz, ahol megláthatja saját magát. Görcsös igyekezettel azt szuggerálja magának, hogy Isten tenyerén van, de a lelke mélyén tudja, hogy szakadék fölött lebeg, amelybe bármikor belezuhanhat.

A fanatizmus az én önvédelmi rendszerei közül a legáthatolhatatlanabb, s mint a későbbiekben látni fogod, gyötrelmes utóhatását inkarnációk hosszú során át hurcoljuk magunkkal.

Ugyanakkor roppant hatékony; ahogyan az összeszorított gumicsőből messzire lövell a víz, a fanatikus lélek csodákra képes. Mint katona rettenthetetlen, országokon gázol át, mint vezető tömegeket hipnotizál, mint sportoló mázsákat emel a feje fölé, de minden abnormálisan nagy vagyon, vagy népeket elbűvölő politikai és vallási mozgalom mögött a fanatikus lélek áll.

Mindezt Sztálin atyánk nagyon jól tudta, sőt ennél még többet is.

Ezt a többet, jobb szó híján úgy nevezem, hogy infernális pszichológia.

Ugyanezt Hitler is tudta, bár ő ennek a pszichológiának annyira más aspektusát alkalmazta, hogy a hitlerizmust és a sztálinizmust – bár külsőségeikben sok hasonlóságot mutatott – még véletlenül sem szabad összekeverni.

Ahhoz, hogy ezt a sötét lélektant közelebbről megvizsgáljuk, egy sajnálatos, de vitathatatlan történelmi tényt figyelembe kell venni.

Civilizációnk három legjelentősebb eszméje – a kereszténység, a racionalizmus és a humanizmus – a náci és a kommunista rezsimek előtt először térdre rogyott, aztán hanyatt esett, majd nemlétezővé vált.

Nem a magányos hősökről beszélek, hanem arról az általános világtényről, amelynek valamennyien a tanúi voltunk.

Ilyen katasztrofális vereség után minden tisztességes, gondolkodó ember csakis

egyet tehet: megvizsgálja a gyengeség és a túlerő okait.

Könyvekből még tudjuk, milyen erőt képviselt a kereszténység valaha.

Hiteles dokumentumok tanúskodnak arról, hogyan viselkedtek az őskeresztény hitvallók a római birodalomban, amely, ha technikájában nem is, ördögi könyörtelenségében legalább olyan „fejlett” volt, mint a Harmadik Birodalom.

Az eredmény ismeretes: Róma eltűnt a föld színéről, s átadta helyét a kereszténységnek.

Ebből a hitből, áldozathozatalból s karizmatikus erőből most semmi sem volt tapasztalható.

A mi háborúinkat pseudokeresztények vívtak pseudokeresztények ellen, és a klérus erőtlenség bizonyult. Aki nyitott szemmel járt, látta, hogy ez a hajdan verhetetlen, világformáló eszme teljesen impotenssé vált, és semmiféle hatása nincs a történelmi folyamatokra. A náciizmust a kommunizmus és a kapitalizmus, a kommunizmust pedig részint önmaga, részint a kapitalizmus győzte le. Ami körülbelül annyit jelent, hogy a vércsét és a jegesmedvét letéperte a vaddisznó. A horogkeresztet és a vörös csillagot nem a kereszt győzte le, hanem a dollár. Így aztán nem meglepő, hogy a világban jelenleg nem a szeretet szelleme uralkodik, hanem az Érdék, az önzés, a képmutatás, a pénzhajsza, a multinacionális gazdasági monománia, az érdekszférák megteremtésének és fönntartásának egyre véresebb igyekezete – egyszóval mindaz, ami a győztes kapitalizmust jellemzi.

A kereszténység az egész folyamathoz látványos külsőségek között statisztált.

Pedig a kihívás éppen neki szólt!

Nem véletlen, hogy mindkét új világvallást hirdető rezsim eltüntette a keresztet. A náci az ősi árja hagyomány mélységeiből emelték ki a rotáció és a derotáció mágikus szimbólumát, a svasztikát; a kommunisták pedig azt a vörös pentagramot tűzték ki a homlokukra, amelyben Faust az ördögöt megidézi. Ezek nem önkényesen kiválasztott kokárdák, hanem mágikus jelek, s aki értette jelentésüket, már akkor megborzadt, amikor először megjelentek a világban. Nietzsche, a náciizmus megháborodott, zseniális nagyapja nemcsak a klerikalizmussal fordult szembe, de elsősorban az evangéliumi szellemmel. Jézust a legfőbb ellenségének tartotta, a degeneráló zsidó szellemiség legkártékonyabb kvintesszenciájának, aki megnyomorította a földi életet. A betegek, a gyengék, a rabszolgák, az életképtelenek, az életakarát megtagadóinak prófétáját látta benne, akit „filozófiájának kalapácsával” szétzúzott, s megteremtette helyette az Übermensch ideálját, ami nem volt egyéb, mint az ének, a halandó, földi ének félelmetes és impozáns gólemmé növelt szobra. A „legyen meg a Te akaratod” helyett a legfőbb imádság ezentúl a „legyen meg az én akaratom!” – s hogy ez mi, azt is kimondta: a Hatalom

akarása!

Nietzsche nem egyszerű antiszemita volt, hanem Krisztusgyűlölő, mert benne látta megtestesülni mindazt a „gyalázatos korrupciót”, amelyre szerinte a zsidóság évezredekken át készült.

Ez pedig nem volt más, mint a létszomjnak, az életakaratoknak, a korlátlan hataloméhségnek az elfojtása.

Nem véletlenül jelenti ki később Hitler: a németységnek döntenie kell, mi akar lenni: német vagy keresztény. A kettő együtt nem megy.

Mint Nietzsche, Hitler ideája is a nyíltan bevallott Antikrisztus volt.

A kereszténység ezt az egészet fejcsóválva, szorongva, s egyre sápadtabban nézte végig.

Pedig ez volt megmérettetésének ideje!

Nagy szerencséjére, s hála a kommunista tankoknak, a hitleri irtóhadjárat megállt az ótestamentumi zsidóság pusztításánál, az újtestamentumi kereszténység kiirtására már nem volt ideje.

A köztudatban ma is az a tévhit él, hogy a német fasizmus gyűlölete nem terjedt ki a kereszténységre. Óriási tévedés! Hitler új vallásának első számú és legnagyobb ellensége volt Jézus, s ha győz, már régen az Übermensch szobra állna a Vatikán helyén. Ahogyan kezdetben Sztálinnal, a klérussal is merő taktikából egyezkedett, mert nem akart hadseregében – ahol csakis megkeresztelt katonák harcoltak túlságosan korai riadalmat kelteni. Az árja és a keresztény fogalmát csak a pusztulás elől menekülni próbáló zsidóság próbálta összemosni, de hamarosan tapasztalnia kellett, hogy – ellentétben például a középkori spanyol antiszemitizmussal – a friss keresztlevél semmiféle védelmet nem adott. Nem kevésbé jártunk jól a racionalizmussal és a humanizmussal sem.

A racionalizmus az irracionálizmussal nem tudott mit kezdeni. Kívül esett megértésének hatókörén. Ez még nem is lett volna baj. A baj ott volt, hogy ezt nem ismerte be, s mindentudásának gögijében az egészet hol tanácstalanul, hol tudálékos kotkodácsolással totyogta körül, mint a tyúkanyó a soha nem látott, óriási struccotját. Hol gazdasági okokkal magyarázta, hol osztályharcra, hol a germán vagy az orosz néplélek sajátosságait emlegette, hol a pszichopatológiát, hol a politikát. Az egészet képtelen volt átlátni. Egyik tetszetős elmélete sem stimmelt, s amikor a tojás belülről szétrobbant, és kilépett belőle a Szörnyeteg, ijedten hátrahőkölt, s arra a végső, tudományos konklúzióra jutott, hogy ez kész örület.

A század legnagyobb írója, a kor talán legműveltebb szellemisége, a humanista Thomas Mann nem vette észre Nietzschében az életveszélyt. Sőt kezdetben még imponált is neki! Ráadásul, bár ő is német volt, de léleklátása annyira homályos, hogy még a saját népében érlelődő sötét géniust is csak elkésve vette észre.

Pedig példaképe, Goethe azt tanította, hogy „az eljövendő események előrevetik árnyékukat.” Valaha a szellemi ember pontosan látta, mi készül az idők méhében. Ez nem jövőbelátás, hanem léleklátás kérdése. Egy-egy zsidó próféta évszázadokkal látott előre, János évezredekre, Dosztojevszkij (és Nietzsche!) ötven évre – Mann-nak már szinte ott volt az orra előtt, és nem akart hinni a szemének, így aztán először elcsodálkozott, aztán megdöbbsent, aztán megundorodott, aztán megrémült, aztán elmenekült a hazájából és végül pálmákkal szegélyezett amerikai otthonából „fölemelte a szavát”. Esszéikkel, újságcikkekkel és tiltakozó levelekkel harcolt a hitleri mágia ellen, amely akkor már lángba borította a világot, és Moszkváig

vezényelte a tankhadosztályokat. Szerencsére a hazájából érkező szadista tömeggyilkosságok híre nem dűlta fel túlságosan, mert közben megírta bölcs és ironikus remekművét, amelynek vajmi kevés köze volt ahhoz a pokolhoz, amelyben éltünk.

Ekkor már mindenki előtt világos volt, milyen tényleges erőt képvisel az értelmiség.

Láttuk, hogy a humanizmus még a pszudokereszténységnél is hatástalanabb; csakis papíron létezik.

Egyetlen reális „bizodalunk” maradt: a sztálini, kommunista haderő.

Hogy a kommunizmus eszméjébe már a múlt századtól kezdve hány nagy szellemiség és zseni „ábrándult bele”, hogy azután undorral és rémülettel kiábránduljon belőle, felsorolni is lehetetlenség: a Who is who felét ide kellene másolni.

Ennyit korunk szellemi kasztjának tisztánlátásáról és tényleges erejéről.

Mindez nem bíráló, de önbírálat is, és főleg: a helyzet reális felmérése.

A pozitív erők gyengesége azonban csak félig ad magyarázatot a tényekre. Még mindig nyitva áll a legdöntőbb kérdés: mitől bizonyult a nácizmus és a kommunizmus ilyen elképesztően hatásosnak?

Itt érkeztünk el az infernális pszichológiához.

Az infernális pszichológia nem mentális, hanem teljes egészében mágikus jellegű.

A racionalitás ezzel nem tud mit kezdeni, mert zavaros, sületlen baromságnak tartja.

Mivel a mai ember – mind a vallásos, mind pedig a materialista, racionalista entellektüel – a mágikus képességeket önmagában sohasem tapasztalta meg, kívül pedig csakis a mélyen lesüllyedt, babonás és hatástalan változatával találkozott, azt hiszi, hogy mindez nincs is: egy primitív kor nevetséges hordaléka.

Valójában a mágia nem egyéb, mint a lelki tartalmak egyetlen megvalósítási

módja. Minden vágy, minden szenvedély, de minden eszme is csakis mágikus módon tud megvalósulni.

A mágia: a realizálás pszichotechnikai útja.

Mind a közösség, mind az egyén életében valóban megjelenő és sorssá vált benső tartalmak csakis a mágia tudatosan vagy öntudatlanul alkalmazott eszközeivel jöhettek létre.

Amíg él: minden vallás őrzi mágikus természetét.

A kereszténység is őrizte évszázadokon át. Azért volt legyőzhetetlen, s azért tudott megvalósulni.

Kétféle mágia van.

Fehér és fekete.

A fehér mágia az ÉN-t szolgálja. A fekete pedig az én sötét szenvedélyeiből teremt valóságokat.

Az infernalis pszichológia az utóbbival dolgozik.

A mágiának négy alapszava van: TUDNI – MERNI -AKARNI – HALLGATNI.

Bármilyen eszme realizálásának ez a négy alapszabálya van – ha csak az egyik nem működik, az eszme vagy sohasem valósul meg, vagy csak légvár lesz belőle, intellektuális papírtigris, képmutató színjáték.

A szigorúan betartott HALLGATNI parancsolat az oka, hogy a nácizmus okkult háttere csak most, sok évtizeddel a bukása után kezd lassan a napvilágra kerülni. A beszédek és a könyvek csak a nagy tömegeknek szóló ezoterikus ideológiákat tartalmaznak – a valódi, titkos ezotéria mindmáig rejtve maradt.

Először is magát Hitlert alapvetően félreismerte mindenki, aki „paranoiás szobafestőnek” tartotta. A jelentéktelen, komikusnak látszó „kisember” külseje mögött az évszázad egyik legkarizmatikusabb személyisége húzódott meg, a sötét adeptus, aki titkos, okkult körökben a legkeményebb és a legkönyörtelenebb beavatásokkal készült föl „Messiási” szerepére.

Első mestere Dietrich Eckart volt, aki a Thule Gesellschaft összejövetelén bevezette a leendő Vezért a mágia titkaiba, megteremtette „okkult látását”, s könyörtelen rituálékkal – amelyekből nem hiányzott az emberáldozat sem – megtanította őt MERNI, azaz: nem félni sem az öléstől, sem a megöletéstől, s ezáltal élet és halál fölött uralkodni. Ez a kamikaze-elszántság a későbbi Führer egész lényéből mindvégig sugárzott, s az utolsó pillanatban a rituális öngyilkossággal be is teljesítette fogalmát.

A Thule Gesellschaft titkos páholynak a nácizmus sok későbbi vezéralakja is a tagja volt.

Később, a Landsberg Erődítményben Hitler Rudolf Hess társaságában találkozik az orientalista Karl Haushoffer professzorral, a későbbi Vrill nevű titkos társaság sötét pápájával, aki beavatja őt azokba az ezoterikus hagyományokba, amelyek a

nácizmus valódi és a maga teljességében sohasem hangoztatott doktrínáivá válnak.

Maga Haushoffer, aki titkos katonai megfigyelőként a tokiói német követségen dolgozott, a japán Zöld Sárkány Társaságban nyerte el beavatását; személyén keresztül jön létre az a szellemi kapcsolat, amely később katonai szövetségként manifesztálódott.

Hatalomra jutása után a Führer Ahnenerbe néven megszervezi a Náci Okkult Bűrót, s vezetését az SS Reichsführerre, Heinrich Himmlerre bízta. Feladata: a titkos német ezoterikus mozgalmak és kísérletek teljes kézben tartása.

Közben Hitler állandó kapcsolatban áll a Vrillel, mindenben kikéri Haushoffer tanácsát, aki nemcsak ideológiai kérdésekben tévedhetetlen, de különleges képességei is vannak, ő indítja el többek között azokat a genetikai kísérleteket, amelyek a koncentrációs táborokban folytatódnak: a Felsőbbrendű Faj megteremtéséhez ugyanis – elmélete szerint – a több ezer esztendeje degenerálódott genetikai kódjeleket át kell írni.

(Később Haushoffer fia, hogy apja iszonyatos bűnét jóvá tegye, részt vett a Hitler elleni sikertelen merényletben.)

Mi az, amit Hitler – a mágia parancsa szerint – TUDOTT?

Elsősorban hatni.

Egyénekre éppúgy, mint a legnagyobb tömegekre.

„Színészi” eszközökkel nem lehet milliókat föllelkesíteni, és a halálba küldeni.

A Führer

személyiségéből áradt beavatásának eredménye: a haláltól sem rettegő elszántság és teljes odaadás. Mindezt – ha szükséges volt – az önkívületig tudta fokozni: önmagát és hallgatóságát az eksztázis olyan állapotába hozta, ahol a tudat minden kontrollja megszűnt, s a tudatalatti legmélyebb rétegeit is felszínre emelte. Később – mint David Bowie elmondta – sok rockzenész tanulta el tőle a tömeghatás titkát.

Ehhez a hatáshoz ismernie kellett a ceremóniális mágia titkait is: a rítusok, a zene és a dobok erejét, a fáklyák, az egységesítő egyenruhák és a mágikus jelek titkos hatalmát. A jel, ha azt a mágus fölavatja: pecsét az emberen, az „e jelben győzni fogsz” erejét sugározza, s ez az erő még a halálnál is erősebb. De ismernie kell mindennek előtt az emberi lélek legmélyén megbúvó ősvágyak és ősfélelmek szörnyeit. A mágus tudja, hogy bárkivel áll szembe, nem emberrel, de ezekkel a szörnyekkel beszél – és pontosan tudja, hogyan kell megszólítani őket. Ehhez rendkívül nagy erő kell, és biztos tekintet, mert ez nem kommunikáció és meggyőzés, hanem tigrisidomítás.

Az intellektusnak ehhez semmi köze.

Az értelem és a műveltség itt olyannyira nem játszik szerepet, hogy ha egy

intelligens ember nincs tisztában a saját szörnyeivel, pillanatok alatt a mágus hatása alá kerülhet. Ahogyan ez számtalan esetben történt. Itt ugyanis hatalmas töltésű energiák mozognak: az értelem ehhez képest csak szerény dinamó.

Valójában a fekete mágiának csak egyetlen ellenszere van: a fehér mágia.

Ezzel szemben Hitler tehetetlen lett volna, csakhogy a huszadik század ilyesmivel már nem rendelkezett: a jóság, a tisztaság, az istenhit és a humánus szelleme már régóta csak képmutatás volt és intellektuális köldöknézés: tette válni nem tudott.

A pozitív erők elsápadtak, s mint egy shakespeare-i királydrámában: a hősiesség önátadás képességét már csak a Gonosz tudta realizálni.

Hitler a két ősszörny közül az ősvágygal operált.

Az ősvágy pedig nem más, mint az én legalapvetőbb kígyószendélye: a Wille zur Macht – a Hatalom akarása.

Ezt és csakis ezt akarja az én.

Mégpedig nem egyszerűen a másik emberen való hatalmat, és nem a természetben való hatalmat, hanem nyíltan és bevallottan a Világhatalmat!

A pénz, a siker, a gazdagság, a hírnév, a szexualitás csak gyerekjáték a világhatalmi ambícióhoz képest, amely a totális megistenülésre szomjazik, s ezért az én bármikor odadobja bármelyik pitiáner és megunt játékszerét, mert nem a „pótszerekre”, az Egészre éhes.

Ez az, amit a racionalizmus képtelen volt megérteni, mert csakis a saját „kis szenvedélyeit” ismerte: a libidót és a gazdasági érdekek által motivált háborúk történetét.

Az infernális pszichológia itt egészen mélyre, a bűnbeesés pillanatához nyúl vissza, ahhoz az atomtöltetű ősszörnyhez, amellyel a lelkek az Istent eltaszították, kitepték magukat az életadó Egységből, és saját magánistenségük göggyében világokká robbantak széjjel. Az önállósulásnak erre a kozmikus katasztrófájára nem azért nem emlékszünk, mert régen volt, hanem azért, mert azóta sok minden történt: számos csőd és tragédia és józan felismerés. A lázadás elvesztette eredeti energiáját, merészségét, s főleg a győzelembe vetett hitét. Ravaszkodássá, önáltatássá fajult, s az Egész helyett beérte vágymorzszákkal és diadal-konckokkal.

Ez az, amit Nietzsche pontosan látott, mint ahogyan azt is, hogy a zsidó-keresztény kultúra még tovább bénította és „degenerálta” az én erejét: alázatot hirdetett, szelídséget s az elhagyott Istenhez való visszatérést.

Ezt a gondolatot vette át Hitler, akinek életcélja a zsidó-keresztény kultúra gyökeres megsemmisítése volt, hogy megteremtse helyette a totális hatalommal rendelkező Übermensch világuralmát.

Ahhoz, hogy ezt megtehesse, nagyon régi időktől, a zsidóságot is megelőző korig

kellett visszanyúlnia.

A titkos náci ideológia részint a teuton mítoszokból, részint okkult forrásból, részint pedig a napvilágra került ősi tibeti írásokból állt össze.

E három forrásból származó adatok mind egyetlen irányba mutattak: ez pedig az elsüllyedt, atlantiszi időszak volt.

Ezek szerint Atlantisz egy, a mi történelmi emlékeinket megelőző, rendkívül fejlett civilizáció volt, amelynek katasztrófáját éppen az übermenschi lázadás kudarca okozta.

Hitler úgy döntött, hogy ezt a lázadást – ezúttal sikerrel – megismétli.

Az atlantiszi emberiségnek – a miénkkel ellentétben – nem a tudata, hanem a mágikus képessége volt fejlett. Nem az intellektusa, hanem a lélek hatalmának számunkra elképzelhetetlen ereje.

Ezt a képességet mi, éppen a tudat kifejlődése miatt, elvesztettük. Csak atavisztikus csökevénye maradt meg, amelyből újra kifejleszteni csak rendkívül nagy erőfeszítéssel lehet.

A katasztrófát kevesen élték túl.

Csak egy kis, választott népfaj, az árja törzs, s annak néhány elágazása tudott fennmaradni a Himalája hóborította fennsíkjaiban és védett barlangjaiban.

Ez a faj mentette át ennek az elsüllyedt kultúrának szellemi értékeit, elsősorban a mágikus praxist, amelynek szimbolikus jele a horogkereszt volt. A tibeti ősvallás, de még a hinduizmus gyökerei is ide vezetnek vissza. Innen ered többek között a jóga is, amelynek kései, már írott formában fennmaradt tankönyve, Patandzsali szútrái nyomatékosan hangsúlyozzák, hogy a mélyen átélt jogagyakorlatok emberfeletti, mágikus képességeket – sziddhiket – eredményeznek, de ezekkel nem szabad visszaélni, mert az katasztrófhhoz vezethet. Az intenzív spirituális élet egyébként automatikusan is kifejleszti ezeket a „sziddhiket”; a keresztények, amíg valódiak voltak, szintén rendelkeztek vele, de mindig óvakodtak attól, hogy ezt a kígyó-szenvedélyek szolgálatába állítsák.

A germánok az árja faj egyik ágának tartották magukat. Mitológiájuk számos atlantiszi emléket hordoz. A Vril Társaság és a nácizmus egyik legrejtélyesebb figurájának, Friedrich Heilschernek a vezetésével megalakult Ősi Hagyományok Tanulmányi Társasága kimutatták a teuton mítoszok, a tibeti bön, a samballah, az agarthi és a buddhizmus közötti összefüggéseket. Az okkult kutatások pontosan olyan alapos német precizitással és nagy tudományos apparátussal folytak, mint a fizikai kísérletek, a fegyvergyártás és a hadsereg szervezése. Ekkor már számos tibeti fekete adeptus is részt vett a munkában, valamint a japán Zöld Sárkány Társaság. Az Ahnenerbe negyvenkilenc ágazatra bomlott; Himmler Berlinben okkult iskolát indított, ahol a Gestapo válogatott tisztjeinek

és a Totenkopf SS vezetőinek részt kellett venni a közös meditációkon, a transzcendentális és a mágia elméleti tanfolyamain. Von Sievers, Heydrich és Kaltenbrunner mestere maga Heilscher volt.

Itt alapozták meg a náciizmus szellemi magját, s az esztelen odaadásnak azt a képességét, amely a hajszálereken át az egész pártmunkát és a hadsereget is befonta.

Régebben Richard Wagner is behatóan tanulmányozta a buddhizmust. Életének hatalmas fordulata volt, amikor a Parsifalban krisztusi témához nyúlt. Nietzsche szája habzani kezdett, s nyilvánosan így támadt egykori bálványára: „A látszólag győzedelmes Richárd Wagner valójában szétszűllött... hirtelen összeroppant, és szánalmasan roskadt térdre a krisztusi kereszt előtt!”

Szegény Wagner hiába védekezett, hogy meggyőződése szerint Jézus nem zsidó, de szintiszta árja volt – a tébolyig következetes Nietzschét ez a bohém, művészi érvelés nem tudta meggyőzni, már csak azért sem, mert neki elsősorban nem Jézus fájával, hanem a szellemiségével volt baja.

A náciizmus és az atlantiszi mágia összefüggése ma már napvilágra került.

A józan ész és a felvilágosult tudományos szemlélet mindegyike azt mondja, hogy ez olyan pihent agyú ostobaság és zavaros mese, amellyel értelmes embernek nem érdemes foglalkoznia.

A baj csak ott van, hogy akkor magyarázat nélkül marad a náciizmusnak nemcsak a zsidógyűlölete, a horogkeresztje, az egész árja-ideológiája, de főképp az az elképesztő hatása, amelyet a világban kiváltott.

Jelenleg két Hitler-kép él: az egyik egy fura, őrjöngő, komikus, pamacs bajszerű figura, megszállott kisember, aki zavaros dolgokat fecseg – s a másik egy karizmatikus vezér, a huszadik század egyik legnagyobb szervező-zsenije, aki sokszoros túlerővel szemben kis híján megnyerte a világháborút.

És ez a két kép azért nem jön össze, mert a racionalizmus épp olyan fanatikus, mint a valamikor ellene támadó középkori klérus: képtelen állítani az optikáján, s amit nem ért meg, arról azt állítja, hogy nincs is, s megveti és keményen elítéli mindazokat, akik az ilyesmikkel foglalkozni mernek.

A „tudni”-t ugyanis a mágia törvénye szerint követte a „merni” és az „akarni” – így történhetett meg az a botrány, hogy amíg a humanizmusból, és a saját, karizmatikus erejét elvesztett kereszténységből nem valósult meg semmi: a náciizmus volt az, amely a világban a maga sötét eszméit realizálni tudta!

Még hozzá olyan erővel, hogy az eltaposásához szinte az egész emberiségnek össze kellett fogni.

A kommunizmus másik történet.

Sztálin a két hatalmas kígyó-szenvedély közül nem annyira az ősvágyat, mint inkább az ősfélelmet alkalmazza.

Az ősfélelem abban különbözik az általunk is megtapasztalt, hétköznapi félelemtől, hogy jóval mélyebben fekszik, gyökerei a teremtésig nyúlnak vissza, és sokkal intenzívebb, mint a halálfélelem.

A lelkek ősrobbanásának pillanatában egyszerre születik meg a vágy és a félelem. A hasadás párban jelentkezik, s az önteremtés pillanata egyszerre szül eufórikus szabadságérzetet s rémült iszonyatot: mintha az én hirtelen megérezné előre, hogy ez a szabadság mivel jár, mennyit kell szenvedni majd a világdrámában.

Ahogy az ősvágy később karrierizmussá, az ősrettegés szorongássá szelődül, amely egész életünk lappangó és titkos alaphangjává válik.

De a kettő soha sincs külön, ugyanannak a momentumnak a fényes és az árnyékos oldala: egyik a másikba állandóan átjátszik, s egymást kölcsönösen meghatározzák.

A hangsúly azonban Sztálinnál az utóbbira kerül: arra törekedett, hogy ezt a félelmet minden eszközzel megidézze, és fenntartsa.

Ma is értetlenül állunk az előtt a kérdés előtt, hogy miért kellett a legjobb elvtársakat elpusztítania.

Hitler ilyesmit csak nagyon ritkán csinált, akkor is nagyon alapos, rivalizálási okból.

Nem azért, mert ő „jobb” ember volt, hanem azért, mert az ősvággal dolgozott, s nem volt szüksége rá.

Sztálinnak azonban olyan helyzetet kellett teremtenie, ahol senki sem érezheti magát biztonságban. Ha csak egyetlen szélárnyékos helyet hagy, ha csak egyetlen olyan biztos sarkot, ahová a szuronya nem ér el: a félelem teljessége megtörik. Márpedig a kommunizmus birodalmát csakis a félelem tudja összetartani, s ezért gondoskodni kell, hogy ez minden emberre és minden sejtire, még a legközvetlenebb munkatársaira is kiterjedjen. Másképp a dolog nem működik, s előbb-utóbb összeomlik.

A fanatizmus nem csupán az eljövendő paradicsomi boldogság ígézetéből működik, de a halandó én ősi rettegésétől is, s ezért minél jobb elvtárs valaki, annál jobban kell félnie. Ha nem félne, nem lenne fanatikus sem, és abban a pillanatban már nem is elvtárs lenne, csak józan ember, akinek valóságos és nem „sátáni” pszichéje van. Az ilyen – akár a porszem a kinyílt szemben – az egész látomást megvakítja.

A ceremóniális mágiát Sztálin is alkalmazta, az ősvágyat is, de a hangsúlyt a félelemre helyezte.

Ahogy Hitler az ősvágyat, Sztálin az ősfélelmet idézte föl magában, egész környezetét félelemben tartotta, s ő maga is rettegve halt meg.

A démoni pszichológiának emiatt a „többlete” miatt mondtam, hogy nem volt

fanatikus: lelki világát talán Shakespeare ///. Richárdjából értheted meg legjobban.

Akár a náciizmus, a kommunizmus is az én végső hadjárata akart lenni nem a klérus, de elsősorban az Isten ellen. Ez különösen az úgynevezett „koholt perekben” vált nyilvánvalóvá. Sztálin pontosan tudta, hogy az Isten: lélek és igazság. Ezekkel a hátborzongató s a legperverzebb képzeletet is felülmúló „igazságszolgáltatási” paródiákkal bizonyította be, hogy a lélek is megölhető, a benne lévő isteni tulajdonságok még a darabokra szabdalt, vonagló féreg öntudatánál is mélyebbre süllyeszthetők – és hogy Igazság nincs: az igazság az, amit ő mond! Ezért volt szüksége az áldozatok őszinte beismerő vallomására, még olyan perekben is, amelyek nem kerültek a nyilvánosság elé. És ezek voltak többségben. Az ilyen tárgyalási rémkomédiáknak semmiféle propagandisztikus értelme nem volt, hiszen a vádlókon, a hóhéron és áldozaton kívül nem tudott róluk senki. Ezért nem illeszthetők be a számunkra még érthető kriminalisztika vagy politikum fogalmai közé.

Ezek a perek Isten legyőzésének sötét szertartásai voltak.

S hogy a fanatizmus milyen inkarnációkon keresztül cipelt, szinte gyógyíthatatlan lelki vakság, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a fanatikus áldozatok még a haláluk pillanatában sem ébredtek föl, „hittel” haltak meg, s fals mániájukat átvitték magukkal a túlvilágra.

Elnézést ezért a kitérőért.

Magamnak tartoztam ezzel a számadással.

Nemcsak azért, mert meg akartam érteni, mire ment rá az életem, de főként azért, mert érzésem szerint a játszmának még nincsen vége. Nem kell különösebb jóstehetség, hogy az ember lássa: a győztes kapitalizmus képtelen lesz az ezerfejjű válság kezelésére, amelyet saját létével is előidéz.

Előbb-utóbb kényszerítő erővel felléphet a rendcsinálási szándék, s vele a Nagy Diktátor is.

A náciizmus és a kommunizmus visszatérésétől nem tartok – ezek csak fedőszavak – de a két ősmotívum, más jelszavak égisze alatt, bármikor megjelenhet a világ színpadán.

*

Amit korunkban veszélyesnek és irracionálisnak vélünk, onnan van, hogy az én és az ÉN csatája a végső ütközet felé közeledik.

Aki ezt nem ismeri föl, csak áltatja magát.

Végső helyzetre pedig csakis végső válaszok adhatnak megoldást.

Nem szabad megengedni, hogy a kígyó-én hatalmai előbb tegyék rá kezüket a végső értékekre, és a valóban hatásos erőkre, mint a pozitivitásra szomjas lelkiségek.

Kétezer év története tanított meg bennünket arra, hogy az én jól ismert pszichológiai trükkjei – az áttolás, az elfojtás, a kihárítás stb. – mögött létezik egy jóval hatásosabb stratégia is: az Eszmék terepszínű fedezéke mögé húzódni; olyan erkölcsi és intellektuális mimikri, amelyet nagyon nehéz leleplezni.

Főleg önmagunkon.

Én például számtalanszor leírtam ezt a szót: „szeretet”.

De vajon tudom-e mit jelent?

Tudni persze tudom. Írtam is róla sok mindent.

A baj ott kezdődik, ha megpróbálom „magamra alkalmazni” Jézus szavait:

„Az szeret, aki életét adja a barátaiért”.

Hol vagyok én ezzel?

Szinte sehol.

Alig tudok figyelni mások gondjaira. Ha valaki túlságosan igénybe veszi a „drága időmet”, nem holmi idegen, de a saját feleségem vagy a gyerekem, akiket „szeretek” – máris türelmetlen vagyok. Elrabolják az „időmet”. Mert még az idő is az enyém. Éppolyan tulajdonom, mint az óráim vagy a pénzem, főleg, ha éppen dolgozom. Ha ilyenkor észreveszik szememben a nyugtalanságot és a közönyt, s azt mondják: „nem figyelsz ránk!” – még azt a bődületes hazugságot is kitalálom, hogy ők nem is engem, de az embereket fosztják meg valami csudálatos értéktől. Önzésemet elrejttem az alkotói munka szentségének üres jelszava mögé – és elveszem magamat tőlük. Begubózok egy olyan világba, amelyet élvezek. Mások gondjaiban ugyanis semmi örömet nem lelek, csak fáradságot és terhet. Az igazi figyelem: a szeretet előszobája. Mert önfeladással jár. Az nem figyelem, ha rád nézek, az sem, ha meghallgatlak, az sem, ha „megértelek”; az igazi figyelemben te leszel a fontos, és nem én – az énem meghal egy kicsit! Az érdekeim, az élvezeteim, a véleményeim megszűnnek: olyan lesz a lelkem, mint az üres, exponálatlan film: hagyja, hogy ráfényképezd a saját valóságodat. Csakis így tudlak nem megérteni, de átélni, így tudom meg, hogy mi bánt, s hol tartasz az életeddel. Nem magamból indulok ki, hanem belőled, s ez bizony áldozattal jár; föl kell áldoznom a Müller Pétert, ha csak átmenetileg is.

Ehhez a jóakaratom kevés.

Szeretni kéne – de azt csak nagyon ritkán tudok.

Ezért van az, hogy gyakran én vagyok az utolsó, aki megtudja, hogy a családomban – a hozzám legközelebb álló emberekkel – valami baj van.

És ez még nem minden.

Ha valaki durván meglök, vagy szabálytalanul előz, gyilkos indulatok villannak bennem. Tartósan gyűlölni már senkit sem tudok, de ezek a pillanatok mégis azt jelzik, hogy állandó önvédelemben élek. Nemcsak ellenségeim, de sokszor még

a barátaim között is, s ha nagy ritkán mégis sikerül „figyelnem”, és kitárul előttem valaki, hirtelen visszamenekülök az énemhez, s arra leszek figyelmes, hogy megszólal bennem egy elégedett, fölényes hang: „Milyen jó, hogy mindez nem az én bajom! Milyen jó, hogy én az ilyesmiken túl vagyok!” Az ilyen pillanatok olyanok, mint amikor egy író kizuhan az ihletből, s elkezd mondani a magáét; ha ilyenkor bárkinek tanácsot adok, bizonyára érződik a hangomon valamiféle áljóindulat, valami tanáros, oktató máz, olyan ember hangja, aki éreztetni akarja a másikkal a fölényét.

Az sem segít, hogy én mindezt tudom magamról, mert ott bujkál még a szavaim mögött egy nem is jelentéktelen ördög: hogy én mindezt azért mondtam el neked, mert ismerem a pascali mondást: „Ne mondj magadról jókat, ha azt akarod, hogy jókat gondoljanak rólad az emberek!”

A gyónás, az önfeltárás, a „bűnök” leplezetlen bevallása sokszor a legbiztosabb rejtekhely.

Hiába tudom magamról, milyen vagyok, ha nem változtatok rajta.

A szeretetet különben sem tudni kell – hanem élni.

És akkor már az ember nem is beszél róla.

Ez még nem sikerül.

De azt már bizonyosan tudom, miért mondta Pál – azt a minden író számára iszonyatos igazságot, hogy a „Betű öl, a lélek megelevenít”.

A mondat első felét megtanulta Saul korában.

A másik felére a damaszkuszi úton jött rá.

Amikor megélte a katarzist.

És most már az is nyilvánvaló, mi a katarzis.

A katarzis az a pillanat, amikor az én elveszti a csatát.

10. Az én születése és halála

Amikor azt írtam, hogy Isten úgy alkot, mint a drámaíró, nem hasonlatot mondtam, hanem sokkal mélyebb összefüggést.

A kicsiny ugyanúgy működik, mint a nagy.

Ha az ember a maga szűk kis világában teremt, úgy „dolgozik”, mint az Isten: az ő határtalan képességének egy mikrováltozatával él. Akár gyermeket nemz, akár művet alkot, azonos törvényeket kell alkalmaznia, amelyek fönt és lent ugyanazok – mert teremteni csak egyféleképpen lehet. Lent a földszinten és fent a kozmoszban az alapvető törvények ugyanazok. A genetikában, a biológiában, a fizikában, az emberi lélekben és az Örökkévalóságban minden ugyanúgy működik, csak a sűrűség más, a látszat más, a kreatív erő és a tudatosság szintjei

különbözők. Az ondósejthez kell a petesejt, a férfihoz, akármilyen öntelt és beképzelt, kell a nő, s még az Atyának is szüksége volt egy Máriára, hogy fiát a világra szülje. Anya nélkül a dolog nem megy! A janghoz kell a jin, a fényhez a sötét, a pozitívhoz a negatív, a szellemhez az anyag, az eszméhez a forma, a lélekhez a test, az ősvágyhoz az őstermészet, Brahmához a Shakti; Isten első indítéka, hogy önmaga valóságából a Világanyát elővarázsolja, akivel termékeny szerelemben a világot létrehozza, benépesíti, s akivel majd a teremtés éjszakáját átalussza.

A végtelen nagy és a végtelen kicsiny ugyanúgy működik.

Ha egy hangyát a maga legmélyebb valóságáig megértenél: az egész Teremtés titkát megfejtethetnéd.

És most ugorjunk a kérdés közepébe.

Hogyan teremti meg az ÉN az ént?

Hogyan jön létre az új sors?

Hogyan alakul ki a reinkarnációk során a következő „szerep”?

Induljunk ki onnan, hogy most nem a földi életben, hanem a Lélek országában vagyunk, a „túlvilágon”, ami azt jelenti, hogy mindaz, amit elmondtam a tudattalanról, az most itt van, nem rejtve és letagadva, hanem nyíltan és láthatóan.

Ez itt a valóság.

Abban a hatalmas, szellemi energiatömegben, amely az ÉN-t körülveszi, ott van már számtalan megélt sors emléke: minden letisztult és fénné vált tanulság, és minden sötét, megoldatlan feszültség. Ez a feszültség kettős természetű. Egyrészt a fény és a sötétség – a kígyó és a kereszt – örök ellentmondása, másrészt pedig a sötétségben élő gond önmagával is állandó meghasonlásban van; nem jól érzi magát, tudja, hogy nincs a helyén, és ez nyugtalanítja, és szenved magától, mint a kelés, amely ki akar fakadni, hogy föltisztulva befogadja az egész: hogy egészségessé váljon. Az ÉN, akinek csak „teste” ez a forrongó szellemi tömeg, pontosan tudja, hogy a végső megoldás a harmónia – vagyis az az állapot, amikor minden a helyére kerül.

Megszüntetni semmit sem lehet – csak megoldani.

És ekkor az ÉN azt mondja: „Megoldom ezt a feszültséget. Formálok erőimből egy szerepet, egy ént, és felruházom őt mindazon képességekkel, örömmel és bánatokkal, testi, lelki és szellemi tulajdonságokkal, amelyek a meglévő tapasztalatok alapján összegyűltek – és leküldöm őt a földre, az ütközések világába, hogy hozza rendbe a dolgot; teremtsen meg a szintézist, élje meg a külső sötétségben mindazokat a konfliktusokat, amelyek eddig megoldatlanok voltak. Leküldök magamból az élet háromdimenziós színpadára egy szerepet, a maga sorsával, hogy ütközzön meg velem, oldja meg, és hozza vissza a letisztult

erőket, amelyeket ÉN már az örök helyükre tudok végre tenni.”

Azt hiszem, világos: nem maga az ÉN születik a Földre, még csak nem is az egész szellemi tömege. Ahogyan Shakespeare sohasem jelenik meg „személyesen” a saját színpadán, sőt nincs egyetlen figurája sem, akibe totálisan „beleírta” volna magát, hiszen ő nemcsak Hamlet, Rómeó, és Lear király, de Ophélia, Rosalinda, Zuboly, Bolond, a gonosz Jágo és a féltékeny Othello, több száz szerep s még ennél is sokkal több, hiszen ki tudja, hányat nem írt meg, mennyi élet szunnyadt még benne!... Ugyanígy az ÉN is csak egyetlen életet küld le magából a világ színpadára, sajátos sorssal és kicsiny részfeladattal.

De az én számára ez a „részfeladat” a mindent jelenti.

Van, amikor az ÉN többet ad magából, amikor szellemi tömegéből többet gyúr bele egy-egy figurába: ezek azok az emberek, akiket mi zseniknek nevezünk.

Az ÉN, emlékezetünk szerint, csak egyszer jelent meg itt a maga teljességében. Úgy hívták: Krisztus. De neki is volt egy szerepe, egy földi énje: úgy hívták, hogy az ács fia, a názáreti Jézus.

Ezért mondhatta, hogy „ÉN és az Atya egyek vagyunk.”

Igazat szólt.

De bárki ilyesmit állítana, az vagy téved, vagy hazudik.

Az ÉN kívül marad a játékon.

Figyel, segít – és vár.

Csak egy szikra, lényének egy kicsiny része, amelyet magából emberré álmódott: ez jár a világban, és megharcolja a maga harcát.

Ez a szikra sajátos erőket gyűjt maga köré azokból a dinamikus emlékcsírákból, amelyek a sok-sok előző életben fölhalmozódtak már, mégpedig olyan erőket, amelyek elkövetkezendő sorsához szükségesek: erényeket, vétkeket, jó és rossz tulajdonságokat, vágyakat, hajlamokat, temperamentumot, tehetséget, fizikai készséget, életerőt és betegségcsírákat is: azokat az akadályokat, amelyekkel kívül-belül meg kell küzdenie majd. Ne feledd: a cél a feszültségek feloldása, előző életek hibáinak és tévedéseinek ledolgozása, önmagunk és mások ellen elkövetett vétkek helyrehozatala; ezért ha egy sors azt követeli meg, hogy kiszolgáltatottak legyünk, bénák vagy vakok, akkor így fogunk megszületni, és sok csecsemőhalálnak az oka az előző életben elkövetett öngyilkosság, az erőszakosan megrövidített sorsidő ledolgozása.

Az ÉN ki akarja élni magából a diszharmóniákat, ezért indít egy sorsot, amely új és egyszeri, de egyben folytatása is sok előző sorsnak. Tetteink nem múlnak el nyomtalanul. Minden belőlünk kiáramló cselekvés következményeit meg kell élnünk, nekünk magunknak is! Ez nem büntetés vagy vezeklés, hanem a teljesség törvénye: ha magad nem éled át a következményt, sohasem tudod meg,

mit tettél. A tudattalan világában minden másnak adott pofon nekünk fáj, s ettől a fájdalomtól meg akarunk szabadulni. A földi ember ezt nem érzi, sőt nem is akarja tudomásul venni, ezért is ássa el benyomásait és felelősségérzetét jó mélyen a tudata alá – csak hogy az ÉN éppen ebből a tudattalantól építkezik, ebből a szellemi szemét- és kincsesládából varázsolja elő a következő sorsot, hogy amit vetted, azt arasd is le. Ezt hívják szembesülésnek, s ez valóban nem kellemes. „Mindenkinek meg kell ennie a maga ültette fa gyümölcsseit!” Ez a karma törvénye. És ez nem a földi morál szerint történik, mert a földi morált mindig beszennyezi a hazugság és a tudatlanság. Itt tényleg igaz, amit Buddha mondott, hogy „megbánjuk azt, amit nem kellene, és nem bánjuk meg azt, amit kellene.” De a lélek országában minden a valódi arcát mutatja. És nem lehet előle megfutamodni, mert nincs tudatalatti. Ez maga az, amit egykor úgy hívtunk, hogy tudatalatti! Itt van minden, amit a szőnyeg alá seprünk. Ebből kell most gazdálkodnunk.

Nos, lassan kialakul egy jellem, egy arc, egy testi habitus váza. Még nem sűrű ez a test, de test, nagyon finom anyagból szőve: már látni, hogy ki vagyok és milyen: ez a „lelki testem” lesz majd a mintája annak a húsból-vérből való testnek, amelyet később magamon érzek majd mint tapintható és érzékeny valóságomat.

Itt álljunk meg egy pillanatra.

Az élet nem magánvállalkozás.

A színdarabot sokan játsszák. Nem egy szereplő, de rengeteg: az én sorsom a te sorsod is, és mindazok sorsa, akikkel megütközünk.

Hogyan jön létre a dráma?

Most olyasmit mondok el, amit roppant nehéz elfogadni. Mégpedig azért, mert hiányzik hozzá a létélményünk. Magam sem tudtam hosszú ideig elfogadni. Hiába olvastam róla, nem tudtam hinni benne, amíg a bizonyosságok hosszú sora meg nem győzött róla. Ma már tudom, hogy így van, mert megtapasztaltam számtalanszor, nemcsak a saját, de mások életében is.

Mi itt a Földön azt hisszük, hogy magunkra vagyunk hagyva. Bennünket vagy elfelejtettek, vagy nem is tudnak rólunk. Nem érezzük, hogy van segítség, támogatás, hogy a felsőbb Értelem mégiscsak törődik velünk.

Nem így van.

Nagyon is figyelnek ránk! Aggódva és szeretettel segítik lépteinket isteni Hatalmak és mesteri lények, csak nem tudunk róla, mert eszméletünk határai megfagytak, és oly mértékben elzártuk magunkat a tudattalantól, hogy az „üzeneteket” nem vesszük, az erőket nem érezzük, és a sugallatok visszapattannak énünk ólomfaláról. Utólag néha föleszmélünk: „jé, de érdekes, elnéztem az órát, és lekéstem a vonatot, amely karambolozott”, vagy:

„hirtelen, nem is tudom, miért, eszembe jutott a barátom, régóta nem is gondoltam rá; fölmentem hozzá, s ott fekszik a földön, mert szívrohama volt.” Hazaszaladtál, mert valami rossz érzésed volt, s kiderült, hogy folyik a gáz. Ösztönösen fékezni kezdted, minden ok nélkül, s fél perc múlva az előtted lévő kocsikarambolozott. De hallgasd meg az öregek háborús élményeit: hány csodás menekülésről és áldásos „véletlenről” tudnak beszámolni, amelynek az életüket köszönhetik. A veszélyben megnyílik a tudattalan, s hirtelen megérik azt a láthatatlan kezet, amely sorsukba beleavatkozott.

Ezek az élmények azonban ritkák. Hétköznap páncélban járunk, s antennáink nincsenek ráhangolva a magasabb világra.

De attól, hogy vakok vagyunk, még nincs sötétség.

Csak nem látunk.

Gyakran imádságunk is meghallgatásra talál.

Főleg, ha nem azt kérjük, hogy távolítsák el házunk elől a zajos buszmegállót, hanem azt, hogy segítsenek a sorsunkat megoldani.

Mert ez az egyetlen imádság.

Ezek azonban csak „ösztönös” villanások, csak azért mondtam el, hogy bizonyos élmények okával tisztában légy.

Ha valóban hívó vagy – azaz: bátran nyitva mered hagyni tudattalanodban a fölfelé vezető csatornákat -, ez a kapcsolat egészen tudatos formát ölt, és a felsőbb világ segítségéről állandó és konkrét tapasztalataid lesznek.

De térjünk vissza a „mennybe”.

Arról beszéltem, hogyan alakul ki a dráma.

Nos, az ÉN-ek világa roppant „intelligens”. Látásban, éberségben és szeretetben élő világ, ahol valódi közösségi szellem van. És itt az egyéni életterveket gondosan egyeztetik. Az egyéni szílamokat belekomponálják a szimfóniába, és minden vállalkozást, minden magányos szvadharmát pontosan egyeztetnek egymással.

Nagy lelkek, Mesterek dolgoznak a művön.

Itt szövődik a dráma.

Leendő örömök, sorsszerű ütközések, elválások és találkozások, gyűlöletet feloldó szövetségek, rokoni viszonyok, hálák és tartozások kiegyenlítési lehetőségei, leendő barátságok és rivalizálások, mély büntudatok feloldását szolgáló helyzetek, szülő-gyermek kapcsolatok, és sok egyéb viszonyrendszer, amely az életben majd történetté válik.

Erre mondaná Shakespeare, hogy ez a kompozíció fázisa.

Akinek nincs tehetsége a drámairáshoz, azt gondolná, hogy mindez túlságosan bonyolult: ennyi érdeket és célt és szándékot és jellemet képtelenség egyeztetni – de ha megnézed a Hamletot, látod, hogy nagyon is lehet. Pedig ott is mindenki

önmagát képviseli, a saját szuverén életét éli: és mégis összeáll az egész! Méghozzá nemcsak a szimpla történet, hanem a világtörténet is: Hamlet halálával új történelmi korszak kezdődik. Miközben a különféle figurák egyéni sorsukat játsszák, egyben történelmet is írnak: egy egész nép életére kiterjedő, új fejezetet. Egyetlen ember parányi döntése szétsugárzik a világban, s mint láthatatlan szál, beleszövődik a történelem szöttekébe, és formálja azt. Még belegondolni is örület, pedig így van. Ha mondjuk Polonius, aki gyáva és sunyi diplomata, s akinek a lányát tönkretette ez az eszeveszett Hamlet, csak egyszer megdühödne, csak egyszer nem a hatalmi érdekeire figyelne, hanem fölengedné magából a gyűlöletét és az emberi méltóságát, előkapná a törét, és hasba szúrná vele ezt a dúlt királyfit akkor nem lenne dráma, nem lenne királygyilkosság, és Dánia történelme nem változna meg. Minden maradna a régiben. De Polonius ezt nem teszi meg. S ha mégis megtenné, mert föllázadna az írói önkény ellen, s azt mondaná: én pedig nem teljesítem a szvadharmámat, jogomban áll, szabad vagyok! -, akkor Hamlet véres hassal is bevonszolná magát a trónterembe, és utolsó erejével ledöfné a királyt -, mert Shakespeare ellen lázadni lehet, de győzni soha.

Bizony előfordul a földi életben, nem is ritkán, hogy az én-akarát fölérje a játékszabályokat, vagy egyszerűen nem teljesíti be önmagát -, de ilyenkor az ÉN világa mindig közbelép. Mert a drámának, az Ügynek, meg kell történnie. Ilyenkor villámgyorsan átkomponálódik a történet, lehetőleg úgy, hogy a többi vállalkozás ne sérüljön túlságosan. Többször is megéltem, hogy előre tudtam egy engem érintő esemény végkifejletét, és azért kellett várnom, mert a többiek késtek, vagy a „partnereim” egy elhibázott döntés miatt kiestek mellőlem.

Számunkra, akik az életet vagy úgy fogjuk fel, mint szeszélyes, és véletlenszerű eseményhalmazt, vagy pedig úgy, mint szigorúan determinált folyamatot, nagyon nehéz elképzelni, hogy itt egyszerre két törvény fonódik össze, szétválaszthatatlanul. Ha balra nézel: szabadságot látsz, ha jobbra: determinációt – de ha felülről megnézed, látod, hogy e kettő voltaképpen egy. Mefisztó ezt így fogalmazta meg Faustnak: „Azt hiszed, hogy te tolsz, pedig téged tolnak!” A modern kvantumfizika már fölfedezte ezt az igazságot, a művészetben pedig minden közepes író tapasztalja, hogy az alkotás – tehát a lelki látomás életté válása során figurái föllázadnak ellene, és nem hajlandók a tervét teljesíteni. Tolsztoj heteken át küszködött egy jelenettel, mert Anna Karenina nem volt hajlandó fölmenni a szállodába, ahol az írói terv szerint a szerelmével kellett volna találkoznia. A mester kénytelen volt a legravaszabb és a legbölcsebb trükkjeit kieszelni, hogy hősnőjét fölvigye mégis a pétervári szállodába. Így született meg a regény egyik legszebb jelenete.

Az én-akarátnak igenis sansza van a drámában! Ettől izgalmas és végtelenül

gazdag az élet szövete, sőt ettől ÉLET egyáltalán, s nem valami mechanikus gépezet kattogó és precíz működése. De a kompozíció – a szó legtágabb értelmében – sohasem sérül meg.

Az ember nem győz csodálkozni, hogy miközben az egységesen „megkomponált” tapasztalati

világban, a bennünket körülvevő tárgyi valóságban teljesen fix és determinált törvényeket talál; a mikrovilágban annál több a véletlen, a szeszély, és az előre beláthatatlan valószínűség. Gondold csak el, mi minden játszódik le a testedben akárcsak egyetlen pillanat alatt – és te mégis te maradsz, és a tested is lényegében ugyanaz marad.

A determináltság a „szabadság” kötetlen mozgásából épül.

Ez a Léleknek az önmagával folytatott csodálatos játéka.

Itt csak annyit: aki ezt az igazságot nem éli át, az nem értheti meg az egész Bibliát, amely nem

egyéb, mint a „bűnbeesés” pillanatában megszületett én-akarathoz állandó tiltakozása Isten ellen, és nem értheti, hogy a Földre küldött ének miért kell úgy imádkoznia, hogy „legyen meg a Te akaratod!”

Ne feledd, hogy maga az én is az ÉN-ből való, ahogyan a Kígyó is a Keresztből való, és a Sátán sem a semmiből jött, hanem potenciálisan benne rejtőzött a mindent létrehozó és megnevezhetetlen Lét mély valóságában.

Maga a komponálás azért nehéz, mert egyik sors a másikba fonódik. Ha Anna nem megy föl a szállodába, mi lesz Vronszkijjal? És mi lesz Levinnel és Kareninnel, és a drámájukba szőtt többi lélekkel?

Ez az Alkotó gondja.

Az én ezt nem érzi.

A szerep nem érzi a kompozíció törvényét – csak egészen ritka pillanatokban.

Elmesélek egy ilyen pillanatot.

Tizenkilenc éves voltam. A Madách Színházban dolgoztam mint rendezőasszisztens. Az ilyen asszisztensből a hazai szokások szerint soha nem lesz semmi. Az élete végéig jegyzetel, és hozza a kávékat a rendezőknek.

Lelkes, göndör hajú kis kamasz voltam, akit kétszer kirúgtak már a Főiskoláról. Reményeim teljesen összeomlottak, s ha a jövőmre gondoltam, elfogott a szorongás.

A havi fizetésem hatszáz forint volt; akkoriban egy pár cipő ára.

1956. április 4-ikén „felszabadulási” ünnepség volt a színházban, s én – már nem is tudom, miért – ott lebzseltem a kulisszák mögött. Az ünnepség után összeverődött a büfé előtt egy kis társaság. „Nem jön velünk?” – kérdezte egy nő. Sovány, spanyolos szépség volt, valószínűleg szenyorita, fekete haja a derekáig ért, ruhájából az Arpege-kölni illata áradt. Szűz voltam. Gátlásos, és roppant

tapasztalatlan, ő pedig már benne járt a sűrű életben, idősebb volt nálam, kétszer is elvált, gyereke volt, s mint később megtudtam: éppen akkoriban élte legnagyobb szerelmét.

Átmentünk a szomszédos presszóba.

Alfonzó is velünk tartott, ez a pompás testű, zseniális komédiás. Ahol ő volt, más nem juthatott szóhoz: dőltek belőle a poénok, a viccek, a felejthetetlen adomák.

Ittunk. Azt hiszem, rumot. Szédült voltam. Nemcsak az italtól s nemcsak attól, hogy ott ült mellettem ez a „nagy nő”, de főleg azért, mert egy asztalnál ülhettem egy ilyen híres emberrel, akit eddig csak a színpadról csodáltam, és most közelről élvezhettem a humorát. Szegény voltam, s annyira alulról néztem az életet, hogy taxiba ülni számomra már nagyvilági életet jelentett. És most váratlanul ott ültem egy király asztalánál. Ami a nőt illeti: kissé úgy éreztem magam, mint Chaplin, akire rámosolygott egy szép úrinő, s ő hátrafordult, hogy ki áll mögötte, mert még elképzelni sem tudta, hogy ez a mosoly neki szól. (Ezt a jelenetet megírtam később a Szomorú vasárnap című darabomban, Seress Rezső és Helénke találkozásában.)

Fizettünk.

Pontosabban: valaki fizetett, mert nekem nem volt pénzem.

Búcsúzáskor Alfonzó felírta a nő telefonszámát.

Persze én is, azzal, hogy majd egyszer hívom őt.

Hazafelé a villamos hideg ablakára nyomtam a homlokomat, és sírni kezdtem. Nem voltam szerelmes, nem is ábrándoztam, mégis zokogtam. Nem tudom, miért. Valami mély, eddig ismeretlen görcs oldódott föl bennem; hirtelen eszembe jutott az egész, de hogy mi az az „egész”, nem tudtam volna megfogalmazni.

Csak bögttem, mint a hülye.

Az utcán letöröltem a könnyeimet, s mire hazaértem, már jókedvű voltam. Képtelen voltam földézni magamban a nő arcát, csak a bőrszíjas sarujára emlékeztem, s arra az érzésre, amely elfogott a közelében, s amelyre azt mondtam: „ismerős”. Mint amikor a vak ember megtapint egy tárgyat, s tudja, hogy ez az övé. De én láttam is, láttam a magam jelentéktelenségét s a nő érettségét, szépségét, vad lendületét, s hogy olyan körökben mozog, ahová én a lábamat sem merném betenni. A józan ész elmosta bennem az ösztönös, mély felismerést, s azt hiszem, azért voltam derűs, mert röhögtem magamon.

Valami mégis ott maradhatott az arcomon, mert amikor anyám rám nézett, azt kérdezte:

– Mi történt veled?

Fogalmam se volt, mi történt velem. De a kérdésre valamiféle választ kellett

adni, s ekkor én hirtelen kieresztettem a számon egy olyan mondatot, amelyen magam is meglepődtem.

– Találkoztam azzal a nővel, akivel leélem az életemet.

Így is történt – de nem könnyen.

Ő ugyanis ezt nem tudta.

Ráadásul – mint később kiderült – erre a találkozásra még mindketten éretlenek voltunk. Pár nap múlva föl hívtam, találkozásunkból szerelem is született, főleg az én részemről, mert ő még javában küzdött a saját szvadharmájával: párhuzamosan élt egy másik megrendítő és szenvedélyes szerelmet. Élete több ponton is forrásban volt, én pedig túlságosan fiatal voltam, tapasztalatlan, éretlen: nem szenvedtem még eleget. Aztán jött a forradalom, két kenyérrel rohantam hozzá, halálra sebeztek, majdnem nyomorék lettem, az illúziók szétfoszlottak, s közben kinyíltak egy pillanatra a határok; ő külföldre szökött, elmenekült, rohant egy ábránd után, de visszatért sebzetten; majd még több csalódás és sérülés érte, átment ő is egy halálélményen, mint én, ő is odaát volt már, de visszajött.

Egy másik ember jött vissza.

Egy letisztult, bölcs asszony, olyan, amilyennek első találkozásunkkor magamban láttam őt. Nem „nagy nő”, hanem igaz ember. Még mindig szép volt, de engem ez nem érdekelt. Annyira nem, hogy észre sem vettem: ékességét, a derekáig érő fekete haját levágatta. Akkor is elvettem volna, ha kopasz, ha öreg, ha csúnya. Mindig a szemét néztem, s az nem változott. A többi, a szépsége számomra mindig csak ráadás volt. Számára pedig – ma már tudom – lényének kifejezési formája.

Előtte öt évig nem láttuk egymást.

Még a véletlen sem hozott össze minket, pedig ez Pesten nagy szó, főként ha az emberek azonos körben mozognak.

Egyszer föl hívott a színházban.

A hangja idegenül csengett a telefonban.

Találkoztunk.

A múlttól nemigen beszéltünk. Inkább csak jeleket adtunk egymásnak. Vidám és komoly jeleket arról, hogy hol tartunk.

Világéletében büszke nő volt.

De egyszer csak rám nézett, és azt mondta:

– Péter, vegyél engem feleségül!

És én azt feleltem:

– Jó.

Ez volt a leánykérés.

Mostanában volt a harmincéves házassági évfordulónk.

Azóta persze sok minden kiderült.

Isten a lelkeket párosával küldi a világba, és Ágnes az én lelkemnek a másik fele.

De sok-sok inkarnáción keresztül nem találkozhattunk.

Más dolgunk volt.

Ráadásul az előző életemben nagyon hosszú és boldogtalan házasságom volt. Ennek persze magam is oka voltam: rabja voltam számos korabeli előítéletnek és szokásnak, amelyekről világosan tudtam, hogy nem jók, s bármennyire is „szabad szellemnek” véltem magam, mégis meghatározták az életemet. Ezenkívül önző és roppant nehéz természetem volt. Iszonyú ellentmondások között éltem, s miközben az egyik szemem világosan látott, a másik teljesen vak volt, s ez az utóbbi vezetett sok évtizeden át.

Szerelmi házasság volt. Az esküvőt pompás körülmények között tartottuk. A templomban pazar kivilágítás volt, a szertartást udvari énekesek kísérték. Rögtön utána ezt írtam föl egy, a zsebembe rejtett lapra: „Az esküvő napján félelem, bizalmatlanság és menekülési vágy. A szertartás ünnepélyessége.”

Nem sokkal ezután elővezették a hat postalóvat, befogták a vadonatúj kocsiba, amelyet írói jövedelmemből vásároltam, és elindultunk hazafelé. Ömlött az eső, a lovak belegázoltak a tócsákba, nejem a fáradtságtól összetörten behúzódott egy sarokba, és sírdogált.

Ez nem a lánykorát elveszítő szűzlány sírása volt, annál komolyabb és mélyebb: mintha érezte volna eljövendő sorsát.

A városon túl elfogytak az utcalámpák, sötét lett, és a hat ló vontatta, rázkódó batár egyre mélyebbre süllyedt a kietlen sötétségbe.

Alig szóltunk egymáshoz.

Éjszaka nyomasztó álmom volt.

Rendszeresen följegyeztem álmaimat, de erről csak ennyit írtam: „Nem ő az.”

És ezután még sok évtizedet éltünk együtt.

Nem volt könnyű. Testben és lélekben roppant gazdag kapcsolat volt, teli örömmel és bánatokkal, győzelmekkel és keserves kudarcokkal, hisztérikus összecsapásokkal és könnyes kibékülésekkel – de valójában nem szerettük egymást. Ami csak más szó arra, hogy ott bent, ott nagyon bent és nagyon mélyen, ahonnan én a villamoson száz év múlva elbőgtem magam: nem ismertük egymást. Idegenek voltunk. És életünk sorsdöntő pillanataiban ez a két idegen azonnal megszólalt és felüvöltött: „Ne érh hozzám, mert nem tudod, ki vagyok! És ne akarj engem mássá tenni, mert én nem bírok mássá válni! ÉN VAGYOK, AKI VAGYOK, ÉS VOLTAM, AKI VOLTAM, ÉS LESZEK, AKI LESZEK! Ezen nem lehet változtatni, mert nincs olyan alázat, nincs olyan kompromisszum, és nincs olyan közönyös beletörődés sem, ami engem vagy

téged mássá tenne, még akkor sem, ha a házasság szent, ahogyan Jézus Krisztus parancsolta!”

Minden közösségi élet, amelynek az az ára, hogy az ember a lényegét, a szívébe írt titkos jelet változtassa meg: pokol.

És a házasság, amely a legintimebb közösség: a legtűrhetlenebb pokol lehet.

Mindezzel nem azt akarom mondani, hogy boldog házasság csak lelki társak – duál-felek -között lehetséges, és azt sem, hogy mi Ágnessel megszenvedtük és kiérdemeltük ezt a találkozást. Ez nem szenvedés és érdem kérdése.

Egyszerűen arról van szó, hogy ezt az inkarnációt egymás nélkül nem tudtuk volna végigcsinálni. Külön-külön idő előtt beledöglöttünk volna – ahogyan ez majdnem meg is történt. És a mi égi Mesterünk ezt pontosan tudta, s ezért összehozott bennünket.

Ez a kompozíció.

És most visszatérek a születés pillanatához.

Ahhoz a különös mozzanathoz, amikor az én testbe öltözik. Vagy ahogyan Shakespeare fogalmazta:

amikor „a” költő a légi semmit állandó alakkal s lakhellyel ruházza fel.

Sokan úgy képzelik, a lélek, mint a meteor beleszapódik ebbe az idegen, földi világba – vagy mint a láthatatlan virágpór, beleszáll a kis magzat szívébe. Még azon is vitatkoznak, hogy mindez a terhesség hányadik hónapjában történik meg.

Ez persze egészen másképp van.

Először is, ezt a földi világot és a látható természetet éppúgy az ÉN VAGYOK teremtette, mint az ént, s az én lelki testét. Ilyen, hogy evilág és túlvilág nincs. Egyetlen világ van, csak más és más a rétegekénti tudatállapota, s ettől a valóság természete is másnak tűnik. De a víz akkor is víz, ha pára, akkor is, ha folyékony, és akkor is, ha jég.

Ez itt, ahol élünk sűrű” jégvilág, mert annak érzékeljük. Lassúbb, lefokozottabb, keményebb, de éppúgy a szellem, az erő és az anyag hármas egységéből épült, mint bármilyen valóság. Ilyen, hogy csak anyagvilág vagy csak szellemvilág nincs: a „mennyorszáiban” is van anyag, és a kősziklában is van szellem.

Ezek a látszólag külön világok összetartoznak, s egymásba folyamatosan átalakulnak.

A születés tulajdonképpen metamorfózis. Mélytengeri merülés, ahol föl kell öltetni, bele kell „álmódunk” magunkat egy olyan bűváruhába, amely a mélység törvényei szerint épült, s a lenti formákból építkezik; lelki szerveinkből fizikai szerveket kell csinálni, multidimenzionális tudatunkat három dimenziójúvá kell átalakítani; hozzá kell szoktatnunk magunkat, hogy itt már nem lehet látni, csakis szemmel, nem lehet hallani, csakis füllel, és nem lehet

érezni, csakis az idegek finom elektromos hálózatán keresztül. A pára világában úgy élsz, úgy gondolkozol, mint pára, és a tested is pára – de itt, a jég világában neked is jéggé kell válnod.

Az én kész, az élettervek már egyeztetve vannak, s most jön a kompozíció utolsó fázisa: föl kell öltetni a maszkot és a jelmezeket, bele kell bújni a testi ruhába, hogy kívül is megjelenjen az, ami belül már kész – és kezdődhet a dráma.

A metamorfózist az analógia törvénye irányítja.

A születendő én már régóta kapcsolatban van a földi világgal. Belső erővonalai megfelelésben vannak a szülői génekkel, mert ami fent van, ugyanaz, mint ami lent van: a kettő, ha más síkon is, de tökéletesen együttműködik. A lelkek közötti viszony egyben erői és anyagi viszonyt is jelent: totális vállalást, amelyhez a földi testben élők hozzáadják nemcsak vágyaikat és érzelmeiket, de testük örökletes tényezőinek legfinomabb, minden sejtjére kiterjedő titkait is. Így történik meg az a csoda, hogy ami eddig csak a nemláthatóban volt igaz, az most a láthatóban is igaz lesz: a megszülető én nemcsak önmagára hasonlít, de a szüleire, sőt az őseire is.

Az analógia törvénye azonban még ennél is tágabban működik: a születendő lénynek megfelelésbe kell kerülnie a hellyel, az országgal, földi környezetének számos erővonalával, sőt még a kozmikus konstellációval is, amely világra jövetelének pillanatában a naprendszerben uralkodik. Az én benső mindensége és a kozmosz külső mindensége tökéletes analógiában van.

Mindez persze hihetetlennek tetszik, de ha most leírnám, hogy hány földtani, csillagászati, kémiai, mechanikai, atomfizikai, biológiai, lélektani és közlekedési törvénynek kell együttműködnie ahhoz, hogy te az autódat nyugodtan vezessed az utcán: ugyanígy csodálkoznál.

Szétanalizálni a valóságot csak addig érdemes, amíg az ember a részletek után kutat. De a részletek önmagukban halottak, mert az élet egységben működik. Ez benne a csodálatos. És a megfejthetetlen. Ahhoz, hogy egy légy megmozdítsa az egyik lábát, százezer törvénynek, sok millió különálló sejtnak, és százbillió nyüzsgő molekulának kell harmonikusan összedolgozni, de ha ismernéd is külön-külön mindegyiket, még mindig nem tudnád, hogy mitől légy a légy.

Az egység: misztérium.

Volt egyszer egy álmom.

Akkoriban éppen gyereket vártunk. A feleségem mint veszélyeztetett terhes, már hónapok óta a kórházban feküdt. Én egyedül éltem otthon, s az egyik éjszaka azt álmodtam, hogy fűrge és mozgékony sejtek kavarognak előttem. Egyre közelebb és közelebb vittem a tekintetemet ehhez a nyüzsgő, eleven tengerhez, majd hirtelen mintha egy mikroszkóp lencséje került volna a szemem elé: mindent óriásinak láttam; hatalmas, érzékeny sejtek fonódtak egymásba, s rándultak

széjjel, nagy, színes sejtmag-szemükkel keresték egymást, összefolytak, megvonaglottak, szétváltak, és újra összeértek. Egyszerre az egyik sejt élni kezdett, és színessé vált, s ahogy még közelebből megnéztem, döbbenet láttam, hogy emberi arcocska! Olyan volt, mint valami kétdimenziós egyiptomi relief: profilban volt, de rajta volt mindkét, kissé ferdén álló, szilvaformájú szemecskéje, túlságosan nagy, húsos szája, és a feje teljesen kopasz volt. Jól láttam magas homlokát és boltozatosan ívelt, hatalmas agykoponyáját. Kerek, boldog arc volt. Egy duci csecsemő és egy bájos királynő arca. Hirtelen felhúzta álmodó szeméről hártyavékony szemhéját, és rám mosolygott.

Három hét múlva megszületett a lányom.

Este született, császármetszéssel.

Mire beértem a kórházba, már éjfél volt.

Az orvosnő föl vitt az emeletre – s bár ez ilyenkor szigorúan tilos volt -, kérte a bábát, mutassa meg a gyerekeimet.

Amikor Julikát fölmutatták az üvegablak mögött, az izgalmamot és a kíváncsiságomat hirtelen elsöpörte a döbbenet.

Pontosan az az arc volt, amelyet álomban láttam!

Duzzadt, húsos száj, szilvaformájú szemecskék, kopasz fej, s mivel császárral született, még a gyönyörű koponyája sem torzult el: olyan volt, mint egy egyiptomi gyermekistennő.

S mivel sohasem szerettem a protekciót, önkéntelenül és zavartan azt motyogtam:

– Köszönöm, már láttam!

Az orvosnő azt hitte, jókedvemben hülyéskedek, a mondat pedig bekerült a családi legendáriumba.

Nem hiszem, hogy van a világon festő, aki pár vonással ilyen pontosan tudta volna tükrözni egy ember lényegét.

A lányom ma már huszonhét esztendő, de még mindig ez a legjobb kép róla, amelyet valaha láttam.

Álomban megmutatta magát.

Így függ össze a lélek – és a genetika.

Amit eddig elmeséltem, az a megtestesülés törvényes folyamata. Az énkarakternek azonban sajnos itt is nagy szerepe van, mind a szülők, mind a testet öltő új én részéről. Gyakran a szülők térnek ki a vállalt feladat elől, és az is előfordul, hogy az én visszariad, vagy nem vállalja a földi életet, s csak alsóbb, ösztönös erővel kapcsolódik bele a magzati létbe, s egy teljes inkarnáción át „kívül marad” a testén: ezek az imbecillis gyerekek.

Az erőszakos ember nemcsak az életét és a halálát, de sokszor a születését is el

tudja rontani.

De maradjunk most a normális folyamatnál.

Az ember megszületik.

És ekkor lép működésbe a léleknek az a képessége, amelyet a hagyomány adhjaszának nevez.

Hamvas Béla, aki nem színházi ember volt, mint én, hanem valódi beavatott, ezt a szót úgy fordítja, hogy „összetévesztés”. A lélek – mondja – azzá válik, amit megkíván, és vele összetéveszti magát. „Az anyagi természetben élő, nehéz anyagi testben élő ember hajlandó a világot anyagi természetnek, és nehéz anyagi testnek látni. Ez az, amit érzékeivel megtapasztal: ez a felszín, amit lát, hall, tapint, amin jár, amit megfog, amit megeszik. Énjéről azt hiszi, hogy ez a nehéz anyagtest: érzéseiről azt hiszi, hogy a test állapotát jelzik, gondolatairól azt hiszi, hogy a test életének tapasztalatai és elhatározásai: a természetről azt hiszi, hogy megfogható, felforgatható, megtanulható, eltehető, szétszedhető, megehető.”

A szó eredeti jelentése valóban ez.

Én azonban az érthetőség kedvéért inkább „azonosulásnak” hívom, mert pontosan úgy működik csak sokkal nagyobb intenzitással -, mint a színészi átélés.

A lélek annyira „beleéli” magát a szerepbe, hogy azt hiszi, ő az. Ez nem megy máról holnapra: hosszú ideig tanulja a testét, és sok év eltelik, amíg totálisan azonosul vele. Az én ebből a folyamatból még bizonyos értelemben kívül áll, ismerkedik az új helyzettel, belepróbálja magát, erőinek egyelőre csak az alsóbb rétegeivel vesz részt a test életében, még csak az ösztöntartományok szintjén, a növényi és az állati múlt emlékeivel, s miközben gyakorol és próbál, egyben fejleszti és érleli is a testét, hogy végül teljesen azonosulhasson vele.

A születés és a csecsemőkor bizonyos értelemben nehezebb, mint a halál, mert a halálban az ember, ha nehezen is, de megszabadul valamitől, a születéssel azonban belebonyolódik egy olyan világba, ahol élni nagyon keserves.

A csecsemő nemcsak azért sír, mert fáj a hasa, hanem azért is, mert a lélek kizuhant egy olyan világból, ahol szabadság volt s főként szeretet.

Lev Tolsztoj, aki emlékezett olyasmire is, amit egyikünk sem tud felidézni, így ír:

„Első emlékeim olyanok, amelyeket nem tudok sorrendbe rakni, mert nem tudom, mi volt előbb és később. Némelyikről azt sem tudom, álmomban történt-e, vagy ébren. Íme: össze vagyok kötve, ki szeretném szabadítani a karjaimat, de nem tudom megtenni. Kiabálok és sírok, magamnak is kellemetlen a kiabálásom, de nem tudom abbahagyni. Ott áll valaki, fölém hajol, nem emlékszem, ki. Mindez félhomályban van, de arra emlékszem, hogy ketten vannak. A

kiabálásom hatással van rájuk, izgalomba jönnek tőle, de nem oldanak fel, ahogy akarom, s én még hangosabban kiabálok, ők, úgy látszik, szükségesnek tartják ezt (vagyis azt, hogy én meg legyek kötve), holott én tudom, hogy nem szükséges, ezt be is akarom bizonyítani nekik, s csak úgy harsogok az ordítózástól, amely magamnak is utálatos, de visszafojthatatlan. Igazságtalanságot és kegyetlenséget érzek, nem az emberekét, hisz azok szánnak engem, hanem a sorsét, és szánalmat önmagam fölött... Szabadságot szeretnék: az senkit sem zavar, mégis gyötörnek. Sajnálnak és megkötöznek, s én gyenge vagyok, ők pedig erősek.”

Az első lény, akivel az újszülött a világ színpadán találkozik: az anyja.

Vele kezdődik a dráma.

Az anya sorsa a legnehezebb szvadharma. A legszebb, a leggyötrelmesebb és a legfenségesebb vállalkozás. Költőnek, hadvezérnek, tudósnek, miniszternek könnyű lenni. De jó anya csak nagyon kevés van

– ezért is tart a világ ott, ahol tart.

A jó anya primitív, mint a nőstény állat, s ugyanakkor bölcs, mint az istennő. Ismernie kell a testében fogant gyermek testét, a vér, a pisi, a kaki, a nyál, a hús, a bőr természetét, a szervek alkímiáját; tudnia kell ösztön nyelven, állatnyelven, bógés nyelven, éreznie kell a testével, amit a másik test érez: egy ősi, emberelőtti világban kell rejtett érzékeivel tájékozódnia, és megfejteni olyan jeleket, amelyeket felnőtt ember ha nem anya – már nem észlel.

De ugyanakkor minden testéből kiszakadt rokonérzésén és érzéki szeretetén túl tudnia kell, hogy ez a parányi pucér kis lény egy másik ember, tőle független, szuverén lény, akit el kell majd engednie, örökre.

A jó anyának egyes-egyedül kell pótolnia egy teljes világot, amelyből a lélek kiszakadt. És a lélek abban a világban szabad és boldog volt: a mindent elfogadó bölcs szeretet légkörében élt. És most egyszerre itt van, egy másik világban, s mindent, amit elveszített, először az anyjától követeli vissza. És ez az anya már sokat élt itt a húsvilágban, tudja, hogy ez keserves hely; itt fájdalom van, kín, csalódás, kudarc, elmúlás és szenvedés – mégis burát kell vonnia a gyermeke köré szeretetből, jóságból és boldogságból, hogy megóvja őt a hirtelen megrázkódtatástól. Honnan veszi az anya a boldogságot, amikor boldogtalan, és teli van az élete keserves küzdelmekkel? Honnan veszi a szeretetet, amikor őt sem szereti senki? Honnan veszi a jóságát, amikor itt mindenki önző és könyörtelen? Húszéves korára már nincs olyan nő a földön, aki ne tudná, hogy ez gyötrelmes világ. Még a gyermekét is állati és véres kínok közepette préselte ki magából. És mégis: a jó anya elővarázsol magából egy mennyországot. Beborítja vele a csecsemőjét, s táplálja tejével, jóságával. Nincs olyan Szent Ferenc, aki lelkének sugárzásával annyira át tudná varázsolni a könyörtelen,

megmérgezett természetet, mint a jó anya. Ha belépsz a szobájába, és érzékeny a szemed, látod, hogy halványkék világosság izzik körülötte, mint a tiszta holdudvar – akármilyen mocskos és szürke odakint a levegő. Ebben a testéből és a szívéből fakadt fényben fürdeti a gyermekét. És megszűri a kinti pokolzajokat: a lövést, az ordítást, az idegességet, a félelmet és a durvaságot.

Lassan megtanítja a kicsinyét élni.

Nem hirtelen, de bölcs átmenettel vezeti át a külső sötétségbe. Amikor már fölszívta magát a szeretet erejével – ami egy életre szól -, amikor megerősödtek a csontjai, élessé vált a szeme, és megtanult nem követelni, de akarni, és nem kapaszkodni, de elindulni, és nem tapadni a szoknyához, de egyedül járni az útját: akkor a jó anya elengedi a gyermekét.

Örökre.

Mert tudja, hogy nem az övé – hanem az ÉN-é.

Vagyis az Istené.

És meg kell csinálnia a saját szvadharmáját.

A jó anya eddig mint a kagyló, szorosán ölelte magához „teremtmenyét”. Most kinyílik, és az útjára engedi. És ez az út minden esetben veszélyes: teli ütközéssel, bajjal, tragédiával. Ez az út a katarzis útja, ahová ő már nem mehet a gyermekével. Egyre messzebb kerül, egyre távolodik tőle, és a szeretetért semmit sem kap vissza. Nem is kaphat, mert ezt a mérhetetlenül forró és áldozatos energiát ő akkor sugározta az emberbe, amikor az még nem volt eszméleténél. Ösztönös féllalomban élt. Senki sem képes megérteni, mi is történt vele, mert nem emlékszik rá. Azt sem sejtí, hogy ez az asszony olyasmiket is tud róla, amiket ő sem tud saját magáról, és nem is tudhat meg soha. „Nem nyafognék, de most már késő / Most látom, milyen óriás ő!” – kiált föl a költő anyja halála után. Ezzel mindannyian így vagyunk. A felnövekvő ember eltávolodik az anyjától; időnként meglátogatja, süteményt hoz neki, ha költő, szép verset ír róla, de ez semmi – az anya tudja hogy a fia a költészetet jobban szereti, mint őt, ahogy a szerelmét is jobban szereti, és a családját is jobban szereti majd.

Az anyai szeretet egyfülű kosár, amelynek terhét mindig ő cipeli.

A jó anya tud elengedni.

Ólmeleg testi vonzalmából és emberi szerelméből hirtelen agapé lesz: egy isten szeme nyílik ki benne, s meglátja gyermekében a másik ént, a végtelen út vándorát, aki nem az övé, hanem Istené.

Ehhez nem kell hívőnek lennie.

Ez az anya bölcsessége.

A hagyomány a Bölcsességet sohasem férfi, mindig női formában látta: Ízisz és Demeter és Sophia és Szűz Mária olyan titkot tudtak, amelyet férfi nem tudhat

meg soha. A férfi képtelen egyszerre több helyen lenni. Vagy a földön jár, vagy a magasban szárnyal. De ezek az istennők egyszerre voltak az evilág és a túlvilág, a természet és a természetfeletti királynői. Ez az egységlátás, amely nem zár ki semmit, mindent átölel és magában lát: a lentit és a föntit is. Angyal, béka, test és lélek, hangya és szent, vér, húgy, kloáka és szenteltvíz, fák, tengerek, csillagok, tej, forrásvíz és mosogatólé, szülés, halál, hústest, lélektest, szellemtest: minden az övé.

Még az Istent is ő szüli meg.

Nőnek lenni nagyon nehéz.

Különösen azóta, amióta az emberek elfelejtették az ÉN-t, nem tudják, hogy létezik, s azt sem tudják róla, hogy eredendően androgyn természetű. Azaz: kétnemű. Férfi és nő, jang és jin, animus és anima, együtt. És nemcsak ő, minden teremtett gyermeke, minden én is kétnemű – bár az inkarnáció során az egyik oldal árnyékban marad. Te csak a test külső oldalát látod: hogy mi rejlik mögötte, nem tudod. Talán az álmaidban, de ott is ritkán. S ez mindaddig így is lesz, amíg a szétvált polarítások világában járunk, amíg újra és újra meg kell teremtenünk egymást. Csak a célban, a végső felébredésben válik majd nyilvánvalóvá, hogy ez a kettő: egy.

„Amikor a kettőt egyé teszitek, és a bensőt olyanná, mint a külsőt, a külsőt mint a bensőt, a fentit mint a lentit, s úgy a férfi mint nőt egyetlen egyé, hogy a férfi ne férfi, és a nő ne nő legyen... akkor mentek majd be a királyságba.”

Jézus szavai ezek Tamás evangéliumából.

Amíg ezt nem éli át az ember, addig a nemek úgy élnek a földön, mint két ellenséges állatfaj. A „nemek harca” minden író legnagyobb vadászterülete. Ez a legősibb háború. Olyan ősi, hogy sok

nyelv az „ember” fogalma alatt csakis a férfit érti. A nő nem is ember, csak úgy néz ki, mert feje van, keze, lába s főként öle, amelybe időnként el lehet bújni vagy a kék vagy a születés okán; a nőt használni lehet, mint eleven tárgyat, mint a fogatos lovat, s közben senki sem tudja, hogy ez a nő az Isten Bölcsessége, s hogy ugyanúgy benne rejlik a férfi, mint a férfiben a nő – s ezért ennek a háborúnak soha sincs nyertese, csakis vesztese.

A titok, szerencsés esetben, már az út során is kiderülhet. Nincsen olyan sikeres és hosszan tartó párkapcsolat, ahol a férfi ne fedezné föl magában a szunnyadó nőt: a passzivitás, a türelem, az odaadás, a befogadás és az egységlátás képességét; éppen ezek azok az erények, amelyekkel megérti, mi játszódik le a másikban; hol érzékeny, hol sérülékeny, mi okoz örömet és bánatot neki – s ugyanakkor a nő is fölismeri önmagában a férfit: az akarat, a küzdelem, a szellemi kalandvágy és a formáló tett erejét, s ezért nemcsak „né” tud lenni, Xné vagy Yné, hanem élettárs, partner, FELE-SÉG. Mert a felét ő adja

hozzá, testi, lelki és szellemi értelemben is: így lesznek ők ketten egy Egész.

A mulandóság világában tökéletes beteljesülés nincs, de ha csak egyszer is találkozta életében olyan emberpárral, akik ezt a másik nemét is érző csodálatos alkímiát megvalósították, azonnal megcsap a harmóniának és a majdnem befejezettségnek valami különös légköre. Az ilyenek „jól megvannak egymással”, s bár erőterükbe szívesen bevesznek másokat is, de nem hiányzik nekik senki. A férfiban fölfedezel valami lágyságot, a nőben valami keménységet, ez bármikor az ellentétébe válhat át, és sohasem bírálják érte egymást. A férfi intellektuálisan is fel tud nézni a feleségére, bízik az eszében, s az asszony mindennél jobban értékeli férje gyengédségét és figyelmisségét. Valami titkos mérkőzés zajlik közöttük, de mindegy, hogy ki győz: a jutalmon úgymint megosztóznak. Az ilyen kapcsolat minden szentimentalizmustól mentes, sőt igen gyakran valami karcos, ironikus hangulatot tapasztalsz körülöttük: ezzel óvják a bontakozó folyamatot egymás, és főleg a világ előtt. A szókimondástól pedig egyik sem sérül. Külön-külön pedig azt látod, hogy az asszony, bár sok tekintetben férfias sorsot él, nőiségét sohasem veszti el, és a férfi minden lágysága és passzív befogadókészsége ellenére méltóságát és férfiasságát tökéletesen megőrzi.

Az önmagunkban elnyomott másik nem már a szexualitás szintjén is sok gondot okoz: egy túl maszkulin, túl önző, túl behatoló férfi képtelen a társának valódi és mély testi örömet okozni, mert nem tudja, mi játszódik le benne.

Hiába olvas el tucatnyi „felvilágosító” könyvet, ha nem engedi föl magában a negatív oldalt, ha nem emlékszik rá, hogy milyen nőnek lenni: sohasem lesz jó szerető.

Casanova sikereinek titka, hogy rengeteg benne a feminitás: ért a nők nyelvén. Amit a lélektan empátiának nevez, nem egyéb, mint reinkarnációs emlékezet. Érezni csak olyasmit tudunk, amit egyszer már éreztünk. Tapasztalat nélkül semmi sem a miénk. Sem a könyv, sem a jó tanács nem segít. Csak akkor, ha megtanít emlékezni. Ha lenyúl beléd, megérint, s te hirtelen azt mondd: „Jé, hiszen én ezt tudtam!” Nincs olyan zseniális író, szent vagy próféta, aki többet tudna, mint te. Csak elfelejtetted. Ennyiben járnak előtted: emlékeznek olyasmire is, amit te elfelejtettél.

A kérdés csak az: akarsz-e emlékezni?

Leírtam néhány szóval, milyen az ideális anya.

Ilyen azonban kevés van, ezért az újonnan érkezett lélek számára már csecsemőkorában elkezdődik a dráma: szeretetet zsarol, boldogságot zsarol, szabadságot zsarol, s ebben a korai küzdelemben maradandó sebeket szerez. Hamar megtanulja, hogy ez a világ az ének csatája; ösztönösen megérzi nemcsak az anyja közönyét, türelmetlenségét, zaklatottságát, de azt is, hogy ennek a

nőnek a szeretete nem valódi: az agyondédelgetéssel, a pátyolgatással, az örökösen babusgató túlszereléssel valami pótszert kap

– sok asszony ezzel akarja helyettesíteni elhibázott szerelmi és nemi életét. A gyerek eszközzé válik a kezében, eleven játékká, önmaga imádatának tárgyává. A felnőttek abban a hiszemben vannak, hogy a gyermek tudatos énje csak később jön létre, mint eső után a gomba, nem tudják, hogy ebbe a kis testbe csak félig álmodta bele magát egy nagyon is tudatos, isteni lélek, aki tévedhetetlenül különbséget tud tenni a hamis és a valódi között, nem tudják, hogy ez a lény minden rejtett érzésüket és gondolatukat „veszi”, még azokat is, amelyeket a másik szobában éreznek és gondolnak. A gyerek lát, és a szülei közötti diszharmóniát jóval előbb észreveszi, mint maguk az élet hazugságrendszerébe és önáltatásba belebonyolódott szülei.

A lélektan fölfedezte már, hogy felnőtt korunk legdöntőbb konfliktusai mind visszavezethetők a gyermekkorba: az anyától, az apától és a szülői otthontól kapott sérülésekhez.

Alig van ember a földön, aki ne lenne rongált, s ne hurcolna magával maradandó sebeket.

A harcot megnehezíti, hogy bár a lélek végtelen útról érkezik, de minden én új, s az életben is bizonyos fokig új lappal indul – és ezt a szűz lapot máris teli kell írnia olyan sötét emlékekkel és keserves benyomásokkal, amelyeket később képtelen kitörölni. A szülői otthonban tanulja meg, mi az, hogy Nő, mi az, hogy Férfi – ezekre az ősbenyomásokra épül rá később az Isten-képzete: ahogyan a festő parasztlányból teremt Madonnát, úgy formál egy gyermek is anyjából istennőt, és apjából Teremtő Atya képet, itt tanulja meg, mi az, hogy közösség, társadalom, többi ember; itt alakítja ki azokat a harci eszközöket és önvédelmi taktikákat, amelyeket egész életében alkalmazni fog.

Mert a testi világban ébredő, még csak ösztönszinten működő én azonnal harcra indul. Vannak olyan családok, ahol a két-három éves gyerek már átvette a hatalmat, valóságos terrort gyakorol – és előfordul az is, hogy súlyosan megbetegíti magát, mert megretten a helyzetétől, s nem akarja vállalni az inkarnációt. Sok csecsemőhalál oka a szülők közötti diszharmóniában keresendő.

Mert más az életterv, és más a földi környezet: a valódi ütközések színtere.

Itt kezd kibontakozni a léleknek az a képessége, amely már az ént és a testbe öltözést is létrehozta:

az adhatja.

Az én beleéli, belevarázsolja magát az új valóságba.

Azonosul az új helyzetével, vagyis mindent, amit megél, énjének részévé teszi.

Amikor a marxizmus azt mondta, hogy a lét határozza meg a tudatot, az énteremtésnek ezt a már

látható féligazságát vette észre. A lét valóban hatalmas nyomást gyakorol az énrre, amely mindent asszimilálni igyekszik, beépít önmagába, s eggyé válik vele.

Így jön létre a szerep, amely szinte minden lefejtető rétegében az otthonnak, a társadalomnak, a világnak, a történelemnek a terméke.

Ez az a folyamat, amelyben a lélek végképp megfeledkezik mélyebb valóságáról, s mint halandó földi ember, korjelenséggé válik.

Az adhatja egyszerre áldás és átok.

Áldás azért, mert az én nem nézőnek, hanem résztvevőnek, drámai hősnek született ide; részt venni pedig csakis úgy lehet a játékban, ha abban elmerül, ha testestől-lelkestől beleéli magát. Emlékeiből minden elmúlt kor szokása, morálja, elvárása, írott és íratlan törvénye kitörlődik. Elfelejtí előző népét, jelszavait, divatjait, hóbortjait, elfelejtí régi jelmezét és régi szerepét, s teljes valójával beleéli, „összetéveszti” magát új szerepével és új környezetével. Azért jött, hogy ezt megtegye, hogy megpróbálja magát, hogy megütközzön egy új korszellemmel, melyet a szvadharmájával részint ő maga is hozott. Ez az Ember tragédiája. Kepler nem emlékszik rá, hogy ő volt a görög Miltiádész, ahogy Miltiádész sem emlékezett rá, hogy ő volt az egyiptomi fáraó, s egyikük sem arra, milyen volt a Paradicsomban.

A felejtés éppolyan törvényszerű, mint az új világ átélése.

Ez az átélés szinte tökéletes.

Azért mondom, hogy „szinte,” mert bizonyos átütések mindig előfordulnak, de ezek olyan rejtett és finom árnyalatok, amelyeket csakis az értő szem tud felfedezni.

Az én a testétől, a cipőjétől, a ruhájától, a lakásától, a hazájától, az emberektől, akik körülveszik, a fáktól, a vizektől s a földi tájaktól kezdve egészen a történelmi és politikai viharokig mindent magába épít, és EGYETLEN VALÓSÁGÁVÁ válik.

Ez az én világa.

A külső lét és a benső tudat összefényképeződött benne, s ahogyan Lear király nem tudja, hogy őt Shakespeare írta, ugyanúgy az énből is kitörlődik annak az emléke, hogy ő az ÉN teremtménye. Lear király minden sejtjével azt hiszi, hogy ő a Lear király – ha tudná, hogy ez csak szerep, akkor nem rohanna vakon a szenvedélyei után, és bolond lenne megőrülni. A reinkarnációról való emlékezet éppen azért van lezárva, s az erről szóló tudást azért őrzik mestéri szellemiségek, hogy az ember a sorsát teljes belevetettséggel élje végig. India elmaradottságának egyik oka éppen az, hogy ez az ősi ismeret nyitva maradt, senki sem őrzí, s ettől a fejlődés legbiztosabb eszköze, a katarzis, elsenyvedt. Az emberek milliói rongyokban üldögélnek a poros, gazzal benőtt utak szélén, s azt

mondják: „nem baj, ha ez az élet nem sikerült, majd lesz másik!” Egy nagy, végső megvilágosodásra várnak, s nem tudják, hogy ehhez minden életben sok „kis megvilágosodást” kell megélni. A tapasztalást s a drámát nem lehet megúszni. De mivel itt sokan erre játszanak, az sem véletlen, hogy az ősi tudás lesüllyedt a zavaros mesék és babonák színvonalára.

A valódi reinkarnációs emlékeket csak akkor szabad felszínre hozni – regressziós hipnózissal vagy bármilyen más módon -, ha az az aktuális élet hasznára válik. Ha ez az egyetlen eszköz, hogy a lélek szembesüljön igazi gondjával, s átélje katarziszát. Egyébként éppolyan veszélyes, mint a magfizikában az atomrobbolás. Nemcsak lustává teheti az embert, de olyan élményeket is szabadíthat rá, amelyek a téboly határáig összezavarják. A földi világban az erők nem véletlenül vannak lekötve. S a reinkarnációs múlt a maga hatalmas emléktömegével iszonyatos erő. Ha ez rászabadul az avatatlan emberre, könnyen megőrül tőle. Sok tudathasadás, lelki zűrzavar és elmekeletesebb eset oka, hogy átütött a szigetelés, s az embert régi szerepek bűnei, szenvedélyei és gyötrelmes emlékei borították el. Felrobbant vágyak és szenvedések törmelékei zúdulnak az elmére, s ilyenkor úgy érzed, a beteg kiesett szerepéből; félig Lear király, de közben Rómeót és III. Richárdot is szaval.

Az igazság sohasem lehet személytelen kutatászenvedély tárgya.

Nem is kíváncsiság dolga.

Minden az emberért, az ember érdekében kell, hogy történjen, s ehhez pontosan tudni kell, hol tart az életével: milyen erős, milyen az erkölcsi és az intellektuális színvonala.

Tudást átadni csak akkor szabad, ha az ember megérett rá.

De akkor kell is.

Több mint tíz esztendőn át képeztem és erősítettem magam, amíg reinkarnációs múltam egy része a tudomásomra juthatott, így is megrendítő élmény volt. Ráadásul az egyik legdöntőbb, középkori életem emléke csak késve érkezett el hozzám, fél évvel azután, hogy Mária evangéliuma című opera librettójának ősváltozatát megírtam. Sohasem írtam volna meg ezt a művet, ha tudom, hogy én ezt a „szerelmemet” egyszer már megéltam, s hogy ezt a kultuszt már sokkal hatásosabb formában, európai méreteken is megvalósítottam. Amit nagyban már megcsinált az ember, nem szívesen csinálja meg újra és kicsiben: szánalmas „utánlövésnek” éreztem volna. Így azonban lelkem teljes belevettségével tudtam dolgozni ezen a művön, jótékony tudatlansággal, bár őszintén szólva állandó csodálkozással és értetlenséggel töltött el: hogy jövök én ahhoz, a jelentéktelen, pesti író, hogy ami kétezer évig senkinek sem jutott az eszébe, Szűz Mária életéről színpadi művet írjak.

Mindig Jézus volt a főszereplő. Fél évig hordoztam magamban a témát,

számos variációt elvettem, míg végül nagyon-nagyon mélyről fölszakadt belőlem a megoldás: János lesz ennek a műnek a főhőse, a Jelenések Könyvének szerzője, aki sok esztendővel Mária halála után azért álmódja vissza őt, s azért mutatja fel ennek a csodálatos asszonynak az alakját, hogy az emberiséget megóvja a végső pusztulástól.

A Mária-eszménykép és az apokalipszis összekapcsolásával egy több mint kilencszáz esztendő gondolatombuk bukkan a felszínre – de ez csak öt hónappal a mű bemutatója után tudatosult bennem.

Tudatosan még a leggondosabb kutatómunkával sem járhattam volna utána, mert az a személy, aki egykor voltam, szinte alig hagyott nyomot maga után; „nevezetes névtelenségben” élt, s az egyházi történetben talán a nevét sem említik. Csak aki Chartres városában járt – ahol sohasem voltam -, és a katedrális történetét tanulmányozza, bukkanhat rá néhány adatra, ki volt az a Fulbertus, aki e misztikus templom építéséhez hozzáfogott, s azt egy mélységesen átgondolt inspiráció okából Máriának ajánlotta.

Az elkészült opera és a chartres-i katedrális kövekbe és domborművekbe rejtett gondolataim között döbbenetesen fedeztem fel számos analógiát, de mondom, kifejezetten hasznos, hogy mindezek csak utólag jutottak el hozzám: sohasem írtam volna meg ezt a művet.

Nyomott volna előéletem gazdagsága és kudarca is.

A jelenbe való teljes belefeledkezés, az adhézia tehát a legnagyobb áldás.

De ugyanakkor a legtöbb szenvedés forrása is.

Ha magad elé teszed fényképeidet csecsemőkorodtól egészen a mai napig, nem győzől csodálkozni, hány szerepet játszottál már el, hányféle arcra és figurára gondoltad azt, hogy „én vagyok”. A kétéves baba is te voltál, a járókában álló duci emberke is te voltál, a nagy hajú, hosszú kezű kamasz is te voltál; ez most a mai arcod, de holnap már kihullanak a fogaid, a szádban műfogak lesznek, az arcodon meglöttyed a hús, a szemed beesik, önmagad vén, elhasznált karikatúrája leszel: és erre is azt mondod majd, hogy „én vagyok!” Nem csak beértél, nemcsak a világképed és az értelmed változott: minden átalakulással egy-egy én szakadt le rólad, valamennyi vágyával, ambíciójával, hiedelmével, szokásával együtt. Az a tizenéves kölyök, akinek a képe előtted fekszik, alig ismerősebb számodra, mint valamelyik távoli rokonod. Szinte nem is tudod elképzelni, hogy te voltál az, s ha most azt mondanám: játszd el újra ezt a szerepet, egyszerűen képtelen lennél rá, mert már nem vagy az. Mindaz, amivel ez a kölyök valaha azonosította magát, idegen a számodra: az ellopott tolltartók, a gonosz diákcsínyek, a meglesett lányok, az első csókok lámpalázás, borzongató izgalma, a dulakodások, lázadások, éjszakai szorongások és álmodozások sehol sincsenek már; te más világban élsz, és magad is más vagy

már, mert most éppen ezzel a lényel azonosítottad magad – ezt tartod valódinak.

Visszafelé nézve van ebben a folyamatban valami mosolyognivaló báj, de csak azért, mert túl vagy rajta: amikor előre mentél a sorsod irányába, korántsem volt ez ilyen könnyű. Iszonyú megrázkódtatás, amikor egy gyerek kamasszá serdül, amikor beérik a teste, és felnőtté válik: szinte érzi, amint leszakad róla valami, s nincs még helyette új. Mint az eleven hús, úgy tépődik le az emberről egy-egy megszokott énje, s az a világ, amelyről azt hitte, hogy az övé. Azért érzed minden kamaszgyereken, hogy pózol, hogy szerepet játszik, s nem tudja hová tenni a kezét, mert még nem alakult ki az új énje, még nem tudja átélni az új szerepét, s ezért úgy viselkedik, mint a rossz színész: csak markíroz, de nem él.

Az az én, amely a világ színpadára megérkezett, nemcsak maszkokat cserél, de számtalan metamorfózison megy át, s ugyanazzal a mágikus képességével, amellyel önmagát a testével azonosította, most az élet külső helyzeteivel is állandóan és sokszor végzetesen „összetéveszti” magát.

Meztelenül jöttünk a világra, mások tejét, kenyerét ettük, mások pénzén éltünk, de felnövekedve mondjuk, gazdag emberré váltunk – ezentúl az én úgy éli meg önmagát, mint hatalommal bíró, „gazdag ént”. Ha tönkremegy, ha a bankszámlájáról lehullanak a nullák, ez olyan kétségbeeséssel töltheti el, hogy akár végez is magával; úgy érzi, hogy az a szegény ember, akivé válnia kellene, már „nem én vagyok”.

Ilyen tragédiát szülhet a túlságosan erős adhjasza.

Sok nő, aki belevarázsolta magát az anyaszerepbe, képtelen kikeveredni belőle. Elfelejt, hogy ő feleség is, szerető is, hivatással rendelkező szuverén ember, akinek más feladata is lenne még az életben, de csakis az anyát akarja játszani tovább, mert ebben a szerepében sikerült maradéktalanul imádnia önmagát. És most nem akar továbblépni: vagy egymás után szüli a gyerekeit, vagy egyetlen kölykére módfelett rátapad, magához köti, és képtelen leszakadni róla. Ezzel a túlélő adhjaszával nemcsak önmagát teszi tönkre, de a környezetét is. A férjétől elidegenedik, a hivatásában nem tud helytállni, a gyermekét pedig – ha hagyja magát – egy életre megnyomorítja.

Az író, aki csak a „műveinek él”, ugyanezt a hibát követi el. Mivel énjét a maga teljességében csakis az alkotás óráiban éli meg, nem veszi észre, hogy az élet minden más területén vacak ember maradt: önző, gyermeteg, hiú, figyelmetlen, szeretetre képtelen félemler. Csak addig van, ameddig ír, s miközben eltölti saját nagyságának tudata, élettörténete – nem az, amit a bálványokat teremtő irodalomtörténet kreált, hanem a valódi – zűrzavaros, megoldatlan és hitvány. Az ilyen „nagy művész” tisztességben, szerénységben és emberségben meg sem közelíti a jószándékú, névtelen parasztember életét. Ócska kagyló, amely értékes

gyöngyöt szült: ez a művészszerp leggyakoribb tragikuma – főleg azért, mert nem a gyöngyöt, hanem a kagylót visszük magunkkal. Mint a rossz anya, a művész is rátapad a műveire, s csak a halála után, a köztes létben döbben rá, hogy az ÉN nem azt kéri számon tőle, milyen művet írt, hanem azt, hogy milyen ember.

Hamvas „műkicsapongásnak” nevezi az alkotói adhjaszának ezt a megrészegítő, mániás egyarcúságát – s ez nagy szenvedések forrása lehet.

Mint minden rögeszmévé fajult azonosulás, ez is le van öntve a hazugság mázával: az anya mártírként éli meg önmagát, mindenért a hozzátartozóit vádolja, s férjét – akitől megvonta a szeretetét állandó rossz lelkiismeretben tartja; az író pedig nagy tanítónak véli önmagát, kiválasztott szakrális objektumnak, aki kellemetlen és összeférhetetlen természetéért a világot teszi felelőssé. Ráadásul környezete gyakran vissza is igazolja: azt mondják, a mű a fontos, az ember korának és saját zsenijének áldozata.

A papíron kidolgozott igazságok valóban értékesek, de papírigazságok, és nem szabad csodálkozni azon, hogy az olvasók számára is papírélmények maradnak, ha megvalósításukkal maga a művész is adós maradt.

Az újkor mint kész tény fogadta el, hogy más a mű és más az élet, fölmentve ezzel önmagát attól, hogy bármit is meg kelljen tennie – hogy ne csak olvasson az igazságról, de önmaga igaz legyen.

Így vált a művészet teljesen impotenssé. Hiába hazudjuk, hogy ez lassan hat, áttételesen hat – mert az igazság az, hogy nem hat sehogy. Ezt nem is kell bizonyítani, elegendő kinézni az ablakon. Az ember egy ügyes csellemel lerázta magáról a megvalósítás gondját, s ezért az első felelősség mindjárt az alkotót terheli.

Mint sok másban, ebben is Jézus a példakép.

Leszámítva azt az apróságot, hogy ő maga sohasem írt, csak ujjával a porba – de amikor beszélni kezdett, mindig azt mondta, amit meg is tett. Ha azt mondta, hogy föl kell venni a keresztet, akkor föl is vette; ha azt mondta, hogy az szeret, aki életét adja a barátaiért, akkor oda is adta az életét – és ha azt mondta, hogy van föltámadás, akkor föl is támadt, s megmutatta tenyerén a sebek helyét.

Gondolat, szó és tett sohasem működhet külön!

Ha az ember szépet gondol, de ocsmányul cselekszik, az nem azt jelenti, hogy a gondolatát maga sem vette komolyan, hanem azt, hogy valójában egészen más gondolt: a szép eszmét csak terepszínű álcának használta.

Mindezzel majd a köztes létben szembesül, ahol nemcsak az derül ki, miért játszott túl a szerepét, de az is, hogy miért nem játszott el.

Maradjunk az első példánknál.

Gyakran előfordul, hogy valaki teherbe esik, és gyereket szül, anélkül, hogy

eljátszaná az anya szerepét. Beleragad a lánykorába; szép akar maradni, kívánatos, független, kalandvágyó lány, s képtelen önmagát úgy megélni, mint gondoskodó, felnőtt asszonyt. Az ilyen vagy másokra bízta a gyermekét, vagy hurcolja magával mindenhová, mint valami koloncot, mint szánnivaló, kellemetlen terhet. Ez a lemaradt lélek egyszerre teszi boldogtalanná magát és a gyereket. Nem éretlen, nem felelőtlen – ezek földi fogalmak egyszerűen csak önző, aki a saját érdekeit akár a másik lény tönkretétele árán is érvényesíteni akarja. Ha egy ilyen „anya” szívét megvizsgálod, látni fogod, hogy már eleve „kelléknek” szülte a gyereket, játékbabának, eleven hajasbabának, akivel szórakozni lehet, vagy még inkább azért, hogy a párját megtartsa vele. Vagyis nem embert hozott a világra, hanem élő ütőkártyát vesztes szerelmi partijához. Valójában azonban csak a gondjait szaporította, s most, hogy a számításai nem váltak be, nem bánná, ha a kicsinye eltűnne a világ színpadáról. Sok ilyen nővel találkozhatasz, s minden esetben azt tapasztalod, hogy életük továbbra is sikertelen: bármilyen szépek és kívánatosak, hosszabb távon nem kellene egyetlen férfinak sem. Nem a gyerek miatt. Önmaguk miatt. Egy ilyen hányódó női sors nem azért nem oldódik meg, mert „nem tud találkozni egy normális férfival” – hanem azért, mert az anyaszerepet nem vállalta föl: úgy választ, mint a lány, nem úgy, mint az érett asszony, s ezért a megfelelő férfival sohasem tud találkozni.

Egy ilyen tragikomikus jelenség senkinek sem kell: érzelmileg és szexuálisan mindenki csak kihasználja.

Ha testestől-lelkestől vállalni tudná anyaszerepét, az égi rendező küldene neki társat is. Nem hősszerelmet, hanem apaszínészt, akivel boldog lehetne.

És ez csak egyetlen példa. Az élet teli van ilyen sorsukban megállt emberekkel, akikre ráfagyott a túlélő szerepkör. Megriadtak a változástól, a folytonos átalakulástól, vén korokra is követelőző gyerekek maradtak vagy festett hajú, fölvarrt arcú, műmellű, műfogú csitrik, kamaszok, és ebben már nemcsak ők a vétkesek, hanem a beteg társadalom is, ahol az eszménykép nem a bölcs férfi, hanem a szexuális atléta, nem a sorsát megcsinált, érett lélek, hanem a primitív és erőteljes biológiai csodatest. Egy amerikai elnök nem arra büszke, hogy tiszta és nemeslelkű, mint Benjámín Franklin, nem arra, hogy bölcs, mint Ábrahám Lincoln, hanem arra, hogy vén korára is úgy tud három lépcsőt ugorva föl kúszni a repülőre, hogy közben nem kap infarktust, és nem látszik a lihegése.

A sokat tapasztalt, érett lelket mindez nem érdekli. Úgy bánik az adhézójával, mint a profi színész: ha kell, teljes lényével beköltözik a szerepébe, s minden idegszálával átéli – s ha eljött az ideje, ledobja magáról, mint a kinőtt ruhát.

Ennek a folyamatnak a végső és a legnehezebb stádiuma, amikor leveti a testét, és kilép a világ színpadáról.

A testtel való azonosulás a legerősebb adhjasza.

Ez már a születés előtt működésbe lépett, s az eltelt évtizedek során hiába váltál háromkilós csecsemőből hetvenkilós felnőtté, a „testem én vagyok!” mágikus igéje állandóan működött. Valamennyi sejted számtalanszor meghalt már, de ez az ige folyamatosan hatott, és az összetévesztés szüntelenül érvényben volt.

Mély álomban néha kiléptél a testedből, de erre nem emlékszel. Amikor visszatértél, az álom kalandját azonnal lefordítottad az ismerős világ nyelvére: úgy hitted, a tested álmodott.

Ez a gyöker-adhjasza azonban másképp is feloldható: éber hipnózisban a legfájdalmasabb műtéteket is el lehet végezni. Nem érzed a fogaidat, az égési sebeidet, a fölhasított, véres hasadat. Az idegek működnek, a szíved ver, az erek dolgoznak, s te nem érzel semmit, mert a hipnotizőr megszüntette a „testem én vagyok!” parancsát.

Ilyenkor úgy nézel a testedre, mint idegen hústömegre.

Hasonló folyamat játszódik le a halál pillanatában.

A test működésképtelenné válik, s te ott maradsz benne és kívüle, de hiába mondod a karodnak, „mozdulj meg”, nem mozdul, hiába akarsz fölkelni és elmenni: a tested ott marad, és nem jön veled. Először nem érted, mi történt. Pánik fog el. Úgy érzed magad, mint a vezető, aki ül a volánja mögött, de minden bowden elszakadt, a kormány nem kormányoz, a gáz nem ad gázt, a fék nem fékez, és hiába hallod még a motor akadozó zihálását: a kerék sem forog már. Az egészben az a legriasztóbb, hogy közben még érzed és tudod, hogy „én vagyok!” – csak azt nem érted, miért nem működik az egész, miért nem működik az „én vagyok a lábam... én vagyok a kezem... én vagyok az agyam!” nagyon is megszokott folyamata.

És ekkor hirtelen ráébredsz: „Én meghaltam!”

Ettől a gondolattól megrémülsz.

Ez volt az, amitől mindig féltél és reszkettél.

Most itt van.

Mit tegyek?

És ekkor új történés indul, amelyet azért nem írok le, mert egyénileg változó; ahogyan nincs két egyforma élet, úgy nincs két egyforma halál se. Egy azonban bizonyos: aki az adhjaszával könnyedén bánik, aki lelkének varázshatalmával tisztában van, az könnyebben bontakozik ki ebből a világból, és hamarabb „éli bele magát” új környezetébe. A bölcs ember, aki aláveti magát minden változásnak, nem riad meg, ha megvakul földi szeme, mert tudja, hogy a látása sohasem veszhet el, s hamarosan látni kezd a lelki szemével.

De bármennyire is különböző a halálunk, egy valami közös bennük: az „én vagyok” tudata sohasem múlik el.

Még akkor sem ha az átváltozás után jótékony, pihentető álomba kerülünk.

Sőt még az elmúlt földi szerepet is valamennyien játsszuk egy darabig.

Amikor a halott Lear királyt megrendítő végjelente után kiviszik a színpadról, a színésze csak lassan szakad le az átélt szerep minden gondolati és érzelmi rétege. Még benne él a viharban, még fáj a búcsúzás, még gyűlöli a lányait, még siratja vesztett hatalmát: még ott hordja arcán átizzadt szakállát, könnyektől szétmázolt maszkját. Még nem válik szét benne a szerep és a színész. Hiába veti le palástját, koronáját, hiába mossa le arcát: éjszaka sokáig nem tud még aludni, folytatódik benne a dráma.

Azon tűnődik, hol volt sikeres, és mit rontott el benne.

Halálom után még sokáig Müller Péter maradok.

Mindaddig, amíg fel nem dolgozom emlékeimet.

A Színész, aki ezt a szerepet játszotta, a tudatfelettimben él, de én oda még nem mehetek.

Első utam a tudatmögöttimbe vezet. Ez vonz a legerősebben, mert itt van minden, ami fontos, amit elrejtettem és letagadtam. Amit összegyűjtöttem. Amiért éltem. Összes kincsem itt hever. Amíg ezt nem markolom össze, amíg nem mosom ki a sárból az aranyat, amíg nem értékelem az „alakításomat”, nem mehetek följebb. Azért vállalkoztam, azért születtem és éltem végig egy drámát, hogy valamit megoldjak, hogy valamit, ami nem volt a helyén, a helyére tegyek! Lássuk hát, hol vétettem, s mi volt az, amit sikerült megoldanom.

A bűn fogalmát nem ismeri a szellemvilág.

Csakis a vétekét.

A bűn a földi kriminalisztika szótárából való, és idegen a valóságtól. Az a görög szó, amely a rosszul fordított Bibliánk számos helyén mint „bűn” jelenik meg, szó szerint azt jelenti: vétek. „Elvéteni a célt” – ez a pontos jelentése. Itt, a hirtelen valósággá vált – egykor tudatmögöttinek nevezett – világban pillantom meg életem igazi céljait. Itt szembesülök minden tettem eredményével. Elsősorban azzal, hogyan sikerült megoldanom svadharmámat. Itt élem át, mit szól az alakításomhoz nem a földi közönség, nem a sok partner, akikkel játszottam, hanem a Színész, aki világra álmódott. Aki elküldött engem, mint lényéből egy darabot, hogy örömben és szenvedésben éljek végig egy sorsot, hozzak helyre egy feszültséget, és égessen ki magamból minden olyan készletet, amely nem illik bele a Szeretet, a Rend, és a Harmónia világába.

Ez a teremtés célja.

És minden egyéni életé.

Ha ez a szembesülés megtörténik, akkor hullik le rólam a müllerpéterség.

De az „Én vagyok” akkor sem múlik el.

Ahogy voltam gyermek, kamasz, férfi s tán öregember, s mindig úgy éreztem:

„én vagyok”... úgy vált át a szereppel való azonosságtudatom egy tágabb ÉN-TUDATTÁ, s többé nem azt mondom, hogy én, Müller Péter, hanem azt hogy ÉN A SZÍNÉSZ VAGYOK.

Ez a második halál.

11. A reinkarnáció logikája

Amíg csak könyvélményeim voltak a reinkarnációról, úgy képzeltem, az ember, mint valami sziklamászó, minden egyes születéssel egy-egy szinttel följebb lép: egyre értelmesebb, tisztább, zseniálisabb lesz, végül feljut a fénybe, megvilágosodik, és a csúcson eggyé válik az Istennel.

Nem így van.

Abban sohasem hittem, hogy kígyók, szöcskék, rókák vagy baglyok leszünk: ez már a pusztá olvasatra is értelmetlen babonának tűnt; egy mélyebb valóság lesüllyedt, primitív formájának.

A teremtés nem öntudatlan robbanás, hanem végtelen Intelligencia műve: minden ízében értelmes alkotás. Minél mélyebbre hatol az ember a titkaiba, annál inkább elcsodálkozik ennek az Intelligenciának formáló értelmén, törvényteremtő logikáján, emberfeletti tudatosságán. Ehhez nem kell hívőnek lenni. A józan ész ezt éppúgy látja, mint a misztikus intuíció. „Meg vagyok győződve róla – mondja Einstein -, hogy a tapasztalatilag érzékelhető világ jelenségei mögött egy Tökéletes Intelligencia uralkodik!” Ez a tudós szava, aki fölismerte, hogy ami illogikus és ésszerűtlen, az nem lehet valóság. Ez a tudomány megdönthetetlen axiómája, s ennek alapján dolgozunk emberemlékezet óta: elménk színvonalával próbáljuk megérteni egy magasabb Elme színvonalát, s ha e kettő találkozik: az a fölfedezés. Minden kutató biztosra mehet: bárhová nyúl, törvényeket talál. Nemcsak a fizikában, a vegytanban, a matematikában és a biológiában, de a lélekben is. Ezek a törvények alakítják világunkat és az egész univerzumot. A tudatos szellem jelenlétét éppúgy felismerjük egy atomban vagy egy kristályban, mint a legtávolabbi csillagvilágban. Hogy mi volt előbb, a tudat vagy az anyag, ez értelmetlen „tyúk vagy a tojás” vita; amit keresünk, az igenis a tudat, a világot formáló Értelem bámolatra méltó logikája. Dicséretes, hogy az ember mindezt fölfedezte, csak hogy ezt nem ő vetítette bele az anyagba; benne volt! Az $E=mc^2$ nem Einstein műve, hanem a tudatos léleké. S mivel az ember is belőle való, képes rá, hogy ezt fölismerje.

Isten nem kockajátékos! – mondta Eddington.

Ez csak más szó arra, hogy amiben nem lehet felfedezni az abszolút tudatos lélek

keze nyomát – ami értelmetlen és törvénytelen -, az nem valóság.

Ez vonatkozik a reinkarnációra is.

Emberből rókát teremteni vagy mondjuk Albert Einsteinból leveli békát: hülyeség.

Ami valójában történt, az egészen más; az ember és az állat összefüggése sokkal mélyebb természetű, de mivel ezen a ponton a tudományos kutatás még lemaradásban van, kénytelenek vagyunk a hagyomány és a Biblia allegorikus leírására hagyatkozni.

A Lélek – mindenhol föllelhető, azonos törvények alapján – két ütemben hozta létre a világot.

Először „kilehelte” alsóbb természetét, a fizikai, a növényi és az állati világot. A tapasztalatok hosszú spirálisán vezette föl önmaga sötétebb, mélyebb valóságát, amíg érzékenysége, tudatossága s érzelmei kibontakoztak, megszerveződtek, s egységbe álltak, s alkalmassá váltak arra, hogy rávetítse magasabb természetét is: az Ember Ideáját. Az ősrobbanástól kezdve mindig volt egy világ, amely a tér-időben megvalósult, s egy másik világ, amely még nem valósult meg, csak potenciálisan hordozta magában a jövőben kialakulandó életet. A szén és a hidrogén atomszerkezetében még nincsen benne az ember mint lehetőség sem; az ősrobbanás pillanatában, s utána is hosszú ideig, az ember képe még a Lélekben szunnyad, s csak egy második teremtőaktus pillanatában lép bele a világba.

Az a bizonyos „hiányzó láncszem”, amelyet a tudomány a törzsfajlódás logikus vonalában régóta hiába keres – vagyis az ember tudatos, teremtő és önmagára eszmélő lelkesége – azért hiányzik, mert itt nem egyenes vonalú kibontakozás, hanem ellenszólam született: az alulról fölfelébe itt lép bele egy föntről lefelé motívum, s az ember éppen e két erővonal dramatikus találkozási pontján helyezkedik el.

A teremtés egyszerre történik alulról és felülről, a láthatóból és a láthatatlanból – s ez a kettő lényegében egy. Ez az Egy az, ami a teremtés pillanatában kettészakadt: az egyik alulról dolgozza magát fölfelé, a másik fölülről száll lefelé; az egyik három-, a másik sokdimenziós; az egyik élet, a másik Lét; az egyik földi, a másik szellemi világ – de mivel a földi ember az egyik oldalon áll, teljességnek csakis ezt az egyik oldalt véli, azt képzelettel, hogy amit lát, megfog és megtapasztal, abban már minden benne van.

Ez tévedés.

A teremtés nem lineáris, hanem kontrapunktikus természetű.

Lényegében az ember egyik „legistenibb” teremtőképessége, a költői ihlet is ezen az elven működik. Amikor Shakespeare – szinte szó szerint idézve az ősi egyiptomi Tabula Smaragdint – azt mondja: „Szent örületben a költő szeme

földről égre, égből földre villan...,” nem tesz egyebet, mint fölfedezi saját lelkében a mindenfajta teremtés és létrehozás titkát: az anyagból fölfelé és a lélekből lefelé sugárzó erők metszéspontján létrejövő valóságot.

A majomtól, sőt az egysejtűtől való származásunk tana igaz is, meg nem is.

Az emberben Isten legmélyebb és legmagasabb valósága találkozik. Egyszerre – vagy ahogyan Shakespeare mondaná: egy „villanásnyi” különbséggel – származunk a legsötétebb és a legfényesebb forrásból. A kőzet inerciája, a sejtek érzékenysége, a falca összetartó ösztöne éppúgy benne van az emberben, mint az isteni Lélek tudása és végtelen bölcsessége.

Bármelyiket tagadjuk: tévedünk.

Ezért van az, hogy minden egyes születésnél újra és újra végig kell rohannunk az egész törzsfejlődésen. Minden új a régi ütemeit és szabályait követi: az anyaméh univerzumában születő kis világ megismétli a nagy világ történetét: összegyűjti, újraéli és beépíti magába mindazt az ősi tapasztalatot, amely az első teremtés mély valósága volt, hogy készen álljon a föliskolázott test a második teremtésben született, öntudatos lélek befogadására.

Ez alól a törvény alól Jézus sem volt kivétel.

Földi sorsa az anyaméhben kezdődött: Mária homályos méhében. Apró ujjacskái éppúgy úsztak a

magzatvíz tengerében, mint az enyém vagy a tiéd; gerince fejlődött, nagy, boltozatos koponyája – amelyre pár évtized múlva rányomták a töviskoronát. Nem a láthatatlan mennyországból sugalmazott, hanem beleazonosult emberi testébe.

Magára vette a végtelen múlt teljes ösztöntartományát: evett, ivott, lélegzett, vérzett – s ugyanakkor szeméből a halhatatlan, örök Isten nézett ránk.

A megvalósult Ember Ideája.

Ezt a csodálatos képet azonnal széttörték.

A primitív ember, aki vagy lefelé néz, vagy fölfelé, képtelen volt szemével befogni a teljességet, és az egyetlen valóságot két darabra hasította. Azt mondta: vagy anyag van, vagy lélek, egyik a másikat kizárja. Ennek a vak gesztusnak a tragikus következményeiről ma, a huszadik század végén már túlságosan is sokat tudunk. Érdemes lenne összeszámolni, hogy mi ártott többet az emberiségnek: a materializmus, vagy az idealizmus? Az egyik téveszme megfosztotta az embert lelkétől, életének értelmétől és céljától – a másik meggyűlöltette vele a földi világot és testét, „lelkének templomát”. Az egyik beleverte az embert az öntudatlan sárba – a másik ki akarta tépni belőle, és megpróbálta fölcibálni egy elvont szellemvilágba, úgy, hogy az „evilág” megvetendő természetét, mint valami koszos tornacipőt vagy utált szennyest hagyja itt maga után.

A szánalmas vita már Jézus életében is javában dúlt. Nem meglepő, hogy keserű

iróniával így szólt:

„Ha a test a lélek miatt lett, úgy ez csoda. Ha pedig a lélek lett a test miatt: akkor még nagyobb csoda. Én azonban azt csodálom, hogyan telepedett meg ebben a szegénységben ekkora nagy gazdagság?”

A lenti és a fenti világ egysége kettészakadt.

Ma is hajlamosak vagyunk azt hinni, ha egy magot elültetünk a földbe, abban már minden benne van. Pedig ha ez a mag csak egy pillanatra is megszakítaná kapcsolatát a láthatatlan világ s a kozmosz tápláló energiáival: azonnal megszűnne.

És fordítva: hiába érkeznek a földre életadó, tápláló, láthatatlan sugarak: soha nem lesz növény, ha nincsen mag.

Földről égre, égből földre, a láthatónak és a láthatatlannak, a legalacsonyabbnak és a legmagasabbnak a termékeny ölekezéséből lesz minden, ami lesz.

Ami a reinkarnációt illeti: az, hogy az emberi lélek egy ponty vagy egy szúnyog testébe kerüljön, éppolyan nonszensz, mint mondjuk az, hogy az ember egyre kisebb és kisebb lesz, bőgő csecsemő, visszabújik az anyja méhében, s ott fokozatosan zsugorodva végül is szétosztja magát ondó- és petesejtté.

Gondolatban persze el lehet játszani az ilyesmivel – csak éppen semmi értelme.

Amíg nem ismertem a saját és mások reinkarnációs élményeit, volt egy olyan elképzelésem, hogy ez is valahogy úgy megy, mint a Földön: az ember először óvodába, majd elemibe, majd gimnáziumba jár, egyre többet tud, egyre éberebb lesz, egyre tisztább, bölcsebb, míg tudata annyira kitágul, hogy megvilágosodik, és olyan lesz, mint Buddha. A vétkei lehullanak róla, küzdelmeinek emlékeit az örök feledés homályába taszítja, s boldogan egyé válik az Istennel. Vagy hogy újra a sziklamászó hasonlattal éljek: azt hittem, hogy a cél, feljutni a felhők feletti, napfényes csúcsra, lépésről lépésre, magam alatt hagyva az egész sziklás, havas, meredek hegységet.

Ez volt az én „idealizmusom”, amely – mint minden tévhit – roppant kártékony volt. Emiatt a naiv téveszmém miatt egészen negyvenöt éves koromig nem tudtam megoldani sorsom egyik legfontosabb feladatát.

Az embernek ugyanis az egész hegyet föl kell vinnie magával!

Nem legyőzni, nem letaposni, nem elfelejteni és maga mögött hagyni, de átminősíteni, megszépíteni, „megváltani” – és fölemelni.

A Lélek nem a csúcson van.

A Lélek: az egész hegy!

És a természet is az egész hegy: a Lélek alsóbb valósága.

Minden vágy, minden kiéletlen szenvedély, minden elfojtott ösztön éppúgy a hegyhez tartozik, mint a sejtek, a kristályok, a növények, az állatok, az egész földi világ. „Hasítsatok fát, én ott vagyok – mondja Jézus

–, emeljétek meg a követ, ott találtok engem!” A természet világát nem letaposni kell, nem kifosztani, kizsákmányolni, feldúlni, kihasználni és átgazolni rajta, mint valami kincsre szomjas hordának – de meg kell nemesíteni, átvilágítani, fölemelni.

Szép magyar szóval: meg kell művelni. Azaz, műveltté kell tenni, mint az embert.

És én most nemcsak a külső természetre gondolok, hanem az egész ösztönvilágomra, hiszen magam is bele vagyok tagozódva ebbe a világba: csontjaim a kristályvilág, sejtjeim a növényvilág, vérem és nemiségem az állatvilág minden agresszióját, zsákmányszerző mohóságát és a szaporodás ösztönét, a másik testbe való kéjes behatolás és fájdalmasan boldogító befogadás emlékét hordozza magában.

Akiben a testi szerelem, az erosz nem minősül át philiává, testvéri szeretetté, s akiben a philia nem vált át az egész Teremtést átölelő isteni szeretetté, az sohasem éli át valójában, mi az az agapé. Egyik a másiknak nem akadálya – de előfeltétele! Az érzékiség nem bűn, hanem a teremtés legnagyobb ereje: az élő természet ebben a formában fejezi ki, hogy szeret. Hogy a másik nélkül nem megy semmi. Eggyé kell válni, össze kell tapadni; ami eddig külön volt, azt egybe kell szeretni – aki nem élte át a vonzalomnak minden sötét és örömteli titkát, és nem jut el az erosz önkívületéig – azaz, addig a szintig, amikor a vágy már túlemelkedik önmagán -, annak nincs mit fölemelnie, hiányozni fog a szeretetről szóló alapvető tudása. Az ilyen ember a testvérét sem tudja majd szeretni igazán. Olyan, mintha kimaradt volna az elemiből. Az emberszeretet nem másvalami, mint az erotikus szeretet, hanem annak magasabb hatványa. Aki pedig a másik embert nem tudja szeretni, az Istent sem szeretheti. Az kizárt dolog, hogy a testemet gyűlölöm, a többi embert lenézem és megvetem, de az Istent szeretem. Csak ha már mindezt megoldottam, csak ha átéltem, hogy a szerelem vonzalma isteni eredetű, és az Isten vonzalma szerelmi eredetű, csak ha már minden embert, a legócskábbat, a leggonoszabbat, a legprimitívebbet is mint testvéremet látom és szeretem – akkor mondhatom majd, mint Péter, a tanítvány: Uram, tudod, hogy szeretlek!

Az agapéban a phiha és az erosz is benne van, mint ahogyan az ízes húslevesben benne van a zöldség és a hús; nem nyersen, hanem felfőzve, átminősítve. A testi szerelem és a lelki szeretet az univerzális, isteni szeretetben jut forrpontra, mégpedig úgy, hogy valamennyinek az ízét magában hordozza. Az igazán megvalósult ember – nevezd szentnek, bölcsnek, mindegy – aki azon az úton haladt fölfelé, amelyet Hamvas úgy nevez, hogy *psychologiae normális* – rendkívül sokat tapasztalt már, mindent megpróbált, bejárta az érzések és a vágyak labirintusát, s ezért van az, hogy lényéből nemcsak az istenszeretet

megbocsátó és mindent átölelő bölcsessége sugárzik, de lelki jóság is, gyengédség, baráti melegség, sőt olyan magnetikus testi vonzerő is, hogy az alacsonyabb szinten élők azonnal beleszeretnek, ő ezt az erotikus szeretetet, bár megérti, de sohasem realizálja, mert „felfőzte” már, fölemelte a szívébe és a homlokcsakrába; nem az ágyékából, hanem a szeméből sugárzik, és nem ő süllyed le a Mária Magdalénához, hanem felhúzza magához, s arra tanítja őket, hogy a mulandó szerelemnél több az örök szeretet.

Az újkori keresztény írók között Dosztojevskij volt az egyetlen, aki meg merté írni azt a Keleten nagyon is ismert tényt, hogy a mester, a bölcs sztarec a tanítványaira nemcsak intellektuális, de nagyon erős erotikus hatást is gyakorol. Férfiakra, nőkre egyaránt. Ahogyan tanítványának, Aljosának a rajongásában is rengeteg erotikus elem van.

Amíg a kereszténység nem indult el az elfojtás és a kíméletlen öneltiprás útján, nagyon is tudott erről a titokról.

A korai egyházatyák ezért vették föl a Szentírásba a világ legszebb erotikus költeményét, az Énekek Énekét.

Kedvesemé vagyok,
utánam vágyódik.

Gyere, kedvesem, menjünk ki a mezőre, töltsük az éjszakát kinn a tanyákon!
Kora reggel menjünk ki a szőlőhegyre, nézzük meg, fakad-e a szőlő vesszeje,
Vajon kifeslettek-e a virág bimbói,

s a gránátalma-fák virágoznak-e már? Ott ajándékozlak meg szerelmemmel!...
Bár testvérem volnál,
és szoptad volna anyám emlőjét!

S akkor nem vethetne meg érte senki, ha az utcán lennék s ott megcsókolnálak!

Így énekel a Menyasszony, s a Vőlegény még forróbb szavakkal felel rá.
Mint minden szakrális, nagy mű: ez is több rétegű. Testi, szellemi és lelki.
Kifejezi egy férfi és egy nő elementáris testi vonzalmát, Isten és a Természet vonzalmát, de már keletkezésének idején meglátták benne Izraelnek és Jahvénak a mélységes kapcsolatát is. Később, a kereszténységnek még tisztán lángoló, füstmentes hajnalán ebben a költeményben találták meg Krisztus és az Egyház szerelmes összetartozásának vallomását. Keresztes Szent János és mások pedig úgy értelmezték, hogy ez a költemény Istennek és az egyéni léleknek, az ÉN-nek és az ének a megoldott és beteljesült viszonyáról szól.

Valamennyi értelmezés igaz.

Mert az élet: teljesség.

Olyan kórus, amely minden regiszterében, a földi mély basszusban, a meleg baritonban s az égi

tenorban egyforma fényességgel szól.

A reinkarnációk célja: ennek a teljességnek az elérése.

De mivel az ember nagyravágyó és türelmetlen, és hol idealista, hol materialista, állandóan

megkísérli vagy azt, hogy belemerül egy túlélte állapotba, és ismét, ismét a végtelenségig... vagy pedig hiú és öntelt partizánakcióval átgázol a saját valóságán, átugorja a tapasztalatok ösvényeit és szakadékait, és azonnal a csúcsra tör, ahol is kiderül, hogy vissza kell mennie, mert a Teljességet nem hozta magával.

A lélek fejlődése nem a két pont között legrövidebb út az egyenes szabálya szerint történik. Sokkal inkább hasonlatos a zenei motívum lassú és bonyolult kibontakozásához: megszólal, mint halk ígéret, eltűnik, variációkba megy át, megáll, előrelelendül, megszólalnak ellenpontjai, más-más melléktémákba vált, visszatér, egyre több és több hangszert ölel magába, míg végül a maga teljes szépségében kinyílik. Hol könnyedén száguld, hol keservesen csikorog, hol kifényesedik, hol sötétségbe borul. Időnként állni látszik; monoton, önmagukat sokáig ismétlő ritmusképletek zakatolnak; néha pedig válságba jut, hogy már-már azt hiszed, innen nincs kiút. De éppen ez az a válság, ahol a muzsika kifényesedik, ez az a hely, ahol kiizzadja magából a diszharmóniát – ahol megtisztul.

„Aki dudás akar lenni / pokolra kell annak menni / ott kell annak megtanulni / hogyan kell a dudát fújni!”

Ez az ismétlődő visszatérés és pokolraszállás, mélységbe zuhanás és örökös elvesztés, földi

logikával olyannak látszik, mint valami visszafejlődés.

Pedig éppen ez a fejlődés útja.

Ha fölrajzolnád, nem magasba ívelő egyenest kapnál, hanem bonyolult spirálist, amelynek egyik fele

sötét, a másik világos, és az örvénylő mozgás minden egyes ciklusában kiteljesedik, és átmegy a kiapadás

és sötétség nyomasztó fázisán. S a körívek minél tágabbak, a kísértés annál nagyobb, s a holtponatok

legyőzése is egyre nagyobb erőfeszítéssel jár.

Mindez azért történik így, mert a teremtés egyszerre történt és történik minden pillanatban alulról

fölfelé és fölülről lefelé: ez az a két erő, amely az életet mozgásban tartja.

Ezért kell szeretni a bűnös embert.

Nem a bűnt – hanem az embert, aki a bűnben elmerült, s azzal összetévesztette magát. A szent

minden bűnösben a saját előtörténetét látja: ő is átélte, ő is megszenvedte, ő is ott tisztult meg. Méghozzá csakis ott: mert ez az ütközések világa.

Számos buddhista történet szól arról, hogy a lelkes jelöltnek, mielőtt a főpap színe elé kerül, évekig

kell dolgoznia a kolostor konyhájában, hogy megtanulja az alázatot és viselni a nehéz szolgálat terheit.

Csakis ezután válhat tanítvánnyá, kaphatja meg a Tant, és ha ezután is jól halad, élete utolsó szakaszában

még a távozó főpap helyét is elfoglalhatja.

A reinkarnáció mélyebb logikájával azonban az is megtörténik – mégpedig sajnos gyakran -, hogy ez

az új főpap a következő életében visszakerül a konyhába, s újra krumplit pucol és tányérokat mosogat,

méghozzá nem kolostor, hanem egy hagymaszagú, füstös kocsmá konyhájában, ahol még remény sincs

arra, hogy ő innen valaha följebb kerül. Az ÉN ugyanis a köztes létben úgy ítélte meg, hogy ennek a léleknek

a valódi készletése nem csupán a tudás szomjúsága volt, hanem sokkal inkább a nagyravágyás és a hiúság.

Azért viselte el valaha a szolgálat terhét, mert több akart lenni másoknál. A hiúság óriási hajtóerő, föl lehet

kapaszkodni vele, meg lehet pillantani a Kánaánt – de a sötétség ott marad a szívben, s ezért vissza kell

menni, és meg kell küzdeni vele. És ebben az új életben senki sem sejtí, hogy ez az ember valamikor főpap

volt. A fény és a tudás ott maradt, ahol hagynia kellett, fönt a szellemvilágban – vagyis mélyen-mélyen a

tudata alatt -, és a környezete csak annyit lát a jelentéktelen, mocskos kis emberkében, hogy érzékenyebb,

mint a többiek, gyakran szomorú és elégedetlen, sőt, ha sorsával nem tud megbirkózni, még alkoholistá is

lehet vagy lázadó, aki forradalmi mozgalmat szervez a társaival, ahol természetesen ő akar lenni a vezető.

És ezt, a már megszerzett mentális fölényével el is éri. Érvei „objektíve” igazak: a földön tényleg

igazságtalanság van, elnyomás, kizsákmányolás, a gazdák valóban önzők és antihumánusak, éhbéért

végeztetnek alantas, nehéz munkát, s ezt meg kell szüntetni az ember és a társadalmi igazság nevében – a

baj csak ott van, amikor a „szubjektív” igazság is napfényre jut: mert ha egy ilyen én forradalma győz, s hatalomba kerül, pillanatok alatt kiderül róla, hogy semmi más nem mozgatta, mint a hiúság és az önérvényesítés ereje. Az igazság, amelyet maga elé hazudott, egyre inkább szétfoszlik, forradalmából galádság lesz és még botrányosabb igazságtalanság – róla pedig kiderül, hogy semmi mást nem akart, csakis a hatalmat.

Olyan világot, ahol nem lent kell élnie, hanem fönt.

Ekkor újra megbukik, és a fénytől még messzebbre kerül.

S ez addig tart, amíg az elnyújtott krízisek és önisméltések mélypontján, a kudarc élményeinek

elviselhetetlenül tág spirálisán hozzá nem nyúl végre a saját szívéhez, s egy fájdalmas katarzissal meg nem

tisztítja magát a hiúságtól.

Ekkor lesz igazán főpap.

Ha ezt az új főpapot összehasonlítod a régivel: két különböző arcot láatsz.

Az elsőt szigor volt.

Zártság. Keménység. Szeretetlenség. Fedett érzelmek, őszintétlen mosolygás és lázban égő, átható

tekintet.

A második arcon béke ül.

Nyíltság. Szeretet. Szelíd érzelmek. Tiszta derű és mindent látó, türelmes tekintet. Ez a szem tévedhetetlenül meglátja majd a tanítványában a rejtett hiúság jeleit – ismeri jól minden

cselét és ravasz fogását -, és visszaküldi őt a konyhára, mert azt akarja, hogy boldog legyen, mint ő. Így néz ki leegyszerűsítve és sematikusán egy folyamat, amelyet ugyanaz az ÉN három vagy sokkal

több én sorsában játszott végig. Ha összeveted egymással ezeket a különféle történelmi korokban született

embereket, a titkos főmotívumon, a „témán” kívül szinte alig találsz bennük hasonlóságot. Ez azért van, mert

amikor az ÉN megformál egy szerepet, nem adja bele a maga teljességét, csupán annyit, amennyi egy-egy

sorsfeladat megoldásához szükséges. Úgy alakítja ki következő énjét, hogy testi habitusa, lelki és tudati

színvonala megfeleljen annak az életnek, amelyre vállalkozott. Az összegyűlt tapasztalatok hatalmas szellemi

tömegéből csakis azokat az erőket és dinamikus emlékcsírákat markolja össze, amelyek élettervének megoldásához szorosan hozzátartoznak. A többit hosszú időre „elfelejti” – azaz fönt hagyja egy olyan tudattalan dimenzióban, ahol nem tud hozzáférni.

„Lázadónk” például nem emlékszik arra, amit főpap korábban megtanult, s az a kocsma, ahol dolgozni kezd, térben és időben messze esik mindattól, ami egy kolostor világát megidézhetné. Könnyen lehet, hogy ebben az életében nem buddhista lesz, hanem marxista forradalmár. Ne felejtsd el: ő azért jött, hogy a hiúságát ledolgozza, azt a roppant erős én-akaratot, amely a kolostorban megbuktatta; kiderült róla, hogy hite és tudása hamis buddhizmus volt, s ezért most el kell hagynia a Tant és mindazon eszmei értékeket is, amelyeket megpillantott ugyan, de valójában nem élte át, s le kell szállnia egy olyan világba, ahol hiúságával meg tud ütközni. Ebben a próbatételben a buddhizmus csak összezavarná. Újra csak arra volna jó, hogy nagyravágyását a magasztos eszmékkal elleplezze. Ráadásul a kolostor steril légkörében sohasem szembesülhetne igazi valójával, s ezért most bele kell vetnie magát az életbe, pénzt kell keresnie, dolgozni, szeretőt tartani, házasodni, gyermekeket nemzeni, s most már nemcsak önmaga, de a családja érdekében is eltűnni mindazokat a megaláztatásokat, amelyek a világban érik.

Nem az a feladata, hogy megalázkodjék – ezt senkitől sem követeli az ÉN -, hanem az, hogy megalázó feltételek mellett is megtalálja emberi méltóságát. És ha ez lehetetlen, még forradalmárrá is lehet, összegyűjtheti társait, kiviheti őket az utcára, és egy igazságosabb világ reményében még lázadást is szíthat: csakhogy ezzel új próbatétel elé kerül. Most derül ki róla, hogy mindezt önfeláldozó módon teszi-e, egy jobb társadalom reményében, vagy pedig a saját hiúsága és hatalomvágya miatt.

Istent nem az izmusok érdeklik, hanem az emberi lélek.

A tiszta szívű forradalmár értékesebb, mint egy álbuddhista főpap. Nem tud Istenről, materialista, értelme csakis a földi világot ismeri el, nem ismeri a szférákat, a halhatatlanságot, a reinkarnációt – de egyet mégis tud: én-akarátát alárendelni egy magasabb akaratnak.

„Minden fát a gyümölcseiről ismerni meg.”

Ezt a nyilvánvaló igazságot ma nem ismerjük el, s abban a hiszemben élünk, hogy sorsunkat a politika irányítja.

Ennyiben akarva-akaratlanul de marxisták vagyunk: azt képzeljük, hogy a lét határozza meg a tudatot.

Valójában, mint minden emberi mű és megnyilatkozás, a politika sem ok, hanem

okozat, s mint a hűséges fénykép, magán viseli annak az embernek, népnek vagy emberiségnek a lelki színvonalát, amely létrehozta.

Jobb világot csak jobb emberek tudnak teremteni – és ez sohasem működhet fordítva.

„Kívülről – mondja Jézus – semmi sem kerülhet be az emberbe, ami beszennyezhetné. Hanem ami belőle származik, az teszi az embert tisztátalanná... Mert belülről, az ember szívéből származik minden gonosz gondolat, erkölcstelenség, lopás, gyilkosság, házasságtörés, kapzsiság, rosszindulat, csalás, kicsapongás, irigység, káromlás, kevélység, léhaság. Ez a sok rossz mind belülről származik, és tisztátalanná teszi az embert.”

Ez az oka annak, hogy a hiteles tanító sohasem foglalkozik politikával.

Nem a tüneteket akarja megszüntetni, hanem a betegség okait.

C. G. Jung ugyanezt az ősi igazságot fogalmazta meg, amikor fájdalmas iróniával azt mondta: lehet, hogy egy hatásos és tömegméretű pszichoanalízis meg tudta volna előzni a fasizmust.

Talán a kommunizmust is.

Mindenesetre az a pánik és undor és zűrzavar és kétségbeesés, amely a volt kommunista országok jelenlegi életét jellemzi, éppen onnan ered, hogy az a sok emberi pocskóság, amelyet a diktatúra megfagyasztott, most fölolvadt, bűneinket nem lehet többé kihárítani holmi izmusra, de szembe kell nézni velük: naponta látjuk, hogy valójában milyenek vagyunk. A Kundabuffer persze még működik, még mondogatjuk, hogy ilyenné tett bennünket a kommunizmus, de ahogy múlik az idő, egyre inkább kiderül, hogy az igazság éppen fordított: mi tettük rémületessé és aljassá a kommunizmust, mert olyanok voltunk, amilyenek voltunk, s amilyenek jelenleg is vagyunk: most napfényre kerülnek azok a valódi motívumok, amelyek sorsunkat meghatározzák.

A lelepleződés olyan gyorsan és elementárisan történt, hogy pillanatnyilag bármennyire kapkodunk is, nem találunk olyan hazugságrendszert, amely mögé elbújhatnánk.

Maradt még a nyugati kapitalizmus kiszínezett ábrándvilága, amely szintén nap mint nap lelepleződik, s még azokat is kétségbeeséssel és bizonytalansággal tölti el, akik évszázadok óta abban élnek.

De térjünk vissza „lázadónk” sorsához.

Amit egy ilyen ember magával hozhat előző, buddhista életéből, talán csak annyi, hogy értelmesebb, mint a társai, nagyobb a koncentrációs készsége, könnyebben tanul, az eszmékre érzékenyebb, de ugyanakkor elégedetlen és türelmetlen a sorsával, mert úgy érzi, hogy ő több, mint a kukta vagy a tányérmosogató. Ez az „érzékenysége” az, amelytől úgy véli, hogy őt itt sokkal jobban megalázzák, mint a többieket. És ez nemcsak egy szubjektív

túlérzékenység, ez tényleg így is van! Társai, mintha éreznék a „magasrendűségét”, állandóan ugratják, ingerlik, odalökik elé a többletmunkát, s a főnöke sem igazán kedveli őt, mert tudattalanul is sejti, hogy ez az ember többnek véli magát: a legszívesebben ő lenne itt a főnök. Ez nagyon egyoldalú rivalizáláshoz vezet, amelynek mindig ő issza meg a levét. Ez már a karma törvénye: a külvilág mindig azokat a szerepeket játssza, azokat az ellenerőket hozza elé, amelyekkel meg kell ütköznie.

Erre szoktuk mondani, hogy az ember kihívja a sorsát.

Hiúsága nap mint nap sérül.

Végül az élete elviselhetetlenné válik.

Döntés elé kerül.

Ez a katarzispontja.

A kérdés nem az, hogy föllázad-e a helyzete ellen, vagy sem – hanem az, hogy honnan lázad, vagy honnan marad.

A hiúság cselekszik-e benne, vagy az alázat.

Az én-akarat, vagy az ÉN-akarat.

Nem jó szó ez az alázat, túlságosan feudális és szervilis íze van, de tudod, mit értek alatta.

Ugyanazt, mint az angol „humility” – igaz emberséget. Átlátszóságot. Formálhatóságot. Önzetlenséget. Azt a vérré vált elhatározást, hogy ő ezentúl nem az énjét, hanem az ÉNJÉT képviseli a földön, az ÉN VAGYOK akaratát, s ha az ÉN arra hív el, hogy forradalmár legyek, az leszek, s ha arra, hogy továbbra is tényérokot mosogassak, akkor azt fogom tenni, mert ne az én akaratom legyen meg, hanem a tiéd, Atyám!

Ez az alázat.

Akkor is az, ha nem tud az Istenről.

Ehhez nem kell hívőnek lenni, mert az ÉN számos alakot ölthet, és változatos álruhákat: megjelenhet

úgy, mint nemes eszme, amelyet szolgálni kell, mint műalkotás, amelyért égni és lángolni kell, mint bajba jutott ember, akin segíteni kell, mint süllyedő közösség, amelyet menteni kell, mint gyermek, akit nevelni kell, mint másik lény, akinek oda kell adnom magam, mint ügy, amelyért áldozatot kell hoznom.

Ha ez az alázat barátunkban megvalósul, éppolyan önfeláldozó forradalmár lehet, mint amilyen sorsával megbékélt tényérmosogató, hiszen a cél sem ez, sem az, hanem az, hogy visszataláljon újra főpapi szerepébe, ahol előzőleg megbukott.

A cél: a hiúság legyőzése.

És ezt legjobb a testmeleg, földközeli és „reálisabb” ügyekben megtanulni, mert az az alázat, amely Isten szolgálatát jelenti, túlságosan nagy falat az ember

számára.

Bölcs az, aki már minden sorsot kibír – és aki Istent szolgálja, könnyen lehet, hogy olyan sorsra jut, mint Jézus. Ha nem akarja becsapni magát, és nem akar képmutató lenni, föl kell tennie magában a kérdést: kibír-e egy olyan sorsot, mint Jézusé volt? Ha nem, vissza kell vonulni egy olyan, szerényebb életkörbe, ahol még szeretni tud. Mert áldozatot hozni csakis olyasmiért tudunk, amit valóban szeretünk. S aki még a tányérmosás szolgálatát sem tudja lázadás nélkül elfogadni, amelyet pedig a családjáért tesz, hogyan fogja elviselni zokszó nélkül, hogy a láthatatlan ÉN szolgálata miatt megkínózzák, leköpdösik, és keresztre feszítik?

Az ilyen szolgálathoz nagyon kell szeretni az ÉN-t.

A nagyravágyó ember azonban csakis önmagát szereti, azt is rosszul. Mert amíg nincs a csúcson, kifejezetten gyűlöli és sajnálja és ostorozza magát. A csúcsra pedig sohasem jut fel, bármilyen magasra is kerül – mert a csúcs mindig följebb van.

A nagyravágyás az ének egy olyan önmagára való éhsége, amely sohasem elégül ki.

Ezt a sematikus példát csak azért mondtam el, hogy érzékeltessem velem a reinkarnáció logikáját.

A valóságban azonban ez sokkal bonyolultabban működik.

Ahogy nincs két egyforma levél, úgy nincs két egyforma jellem, sőt, ÉN se. Minden egyes ÉN más és más léleksugár: mind a Napból ered, de fénye szivárványosan megtörik; az egyik bíborlila, a másik értelem-sárga, a harmadik bölcs-kék, a negyedik akarat-vörös, s ezek az alapszínek rejtve áthúzódnak minden életem. Az egyik ÉN kedveli a nagy tempót, a veszélyes ugrást, a másik – mint az enyém – a fontolva haladást. Van, aki a vadabb sziklás oldalon tör fölfelé, van, aki a szelídebb serpentineken halad. Ahogy egy-egy szerzőnek a stílusa minden művén átüt, ugyanúgy a végtelenül hosszú és változatos jellemekkel végigjátszott történetek mögött is föl lehet fedezni ugyanannak az ÉN-nek a keze nyomát.

Ez azonban nagyon rejtve van.

Az ÉN végtelenül bőséges szerepálmaiból mindig új és új jellem jön elő, új és új szenvedélyek, vágyak, csiszolatlan felületek, ráadásul ezek a szerepek fölveszik a korok hangulatait, divatjait, előítéleteit, morális és szellemi jelmezeit. Ha fölidézed Madách Imre nagy művét, Az ember tragédiáját, némi fogalmat alkothatsz arról, hogyan működik a reinkarnáció. Ádám állandó metamorfózisa, amelyben örökösen mássá változik, s mégis ugyanaz marad, nemcsak az egész emberiség történelmi korokon és szellemi rögeszméken áthaladó nagy vándorlásának szimbóluma, de az egyéni reinkarnációs sorozat hú képe is.

Én számos múltbéli életeimből hármat ismerek; mindhármát, sőt ezt a jelenlegit is összeköti az a mélyen fekvő, titkos alaphang, amelyet az asztrológiai hagyomány jupiteri monádnak nevez. Ez az istenség arculatának a fenntartó, megóvó erejét jelenti, tehát nem azt, amely fájdalommal szüli az újat, nem is azt, amelyik rombol, szétbont és megújít, hanem azt az erőt, amely a létrejött, gazdag formavilágban egységet teremt, amelyik harmóniába rendezi az egymás ellen feszülő energiákat, helyére teszi, ami elszakadt, békét teremt az ellenségek közt, szintézist hoz a világdrámában. Értelmileg ez azt jelenti, hogy meg kell értenem mások igazát, föl kell, hogy tárjam az ellentmondásokat, de le kell lepleznem az esztelen gyűlöletet, helyére kell, hogy tegyem mind magamban, mind a világban az indulatokat – magyarul szólva: bölcsnek kellett volna lennem, de ez nem sikerült. Érzelmileg ez bizakodó beállítottságot jelent, emberszeretetet, életszeretetet, természetszeretetet, bizalmat abban, hogy a dolgok nemcsak forradalommal, de józan belátással is megoldhatók. Az isteni harmónia és az okos kompromisszum között azonban óriási különbség van, s mivel lelkem érettségi foka nem tudta még átfogni az előbbi teljességét, mindhárom életem csóddal zárult: olyan kompromisszumokat tettem önmagamban, s javasoltam mások számára, amelyek tarthatatlanok voltak.

Az első – fölismert – életem visszavezet az antik görög korba, a Kr. előtti 5. századba. Filozófus voltam, ami akkoriban egészen mást jelentett, mint manapság: philosophia azt jelentette, hogy szerettem Sophiát, szerelmes voltam a bölcsesség Istennőjébe. Ez a szerelem betöltötte az életemet. Bíztam benne, hogy ő is szeret engem, de nem így történt; mérhetetlen naivitásom áldozata lettem. Mindenki csakis azt ismeri, amit szeret, s mivel én csakis az én istennőmet szerettem, s az embereket nem: nem is ismertem őket. Fogalmam se volt, ha valakivel beszélek: milyen erőkkkel állok szemben. Elfelejtettem megteremtteni az önvédelmi páncélomat; olyan védtelen és sérthető voltam, mint a hazátlan csiga.

A következő életem – föltehetően több, korrekciós élet után – Franciaországba vitt, Chartres városába. Pogány szerelmemet áthoztam magammal, s jelentős szerepet vállaltam a középkori Mária-kultusz megteremtésében. Fölismertem ugyanis, hogy az emberiség féloldalasan fejlődött, a Nőt elnyomta mind önmagában, mind a világban, s tudtam, hogy ennek rettenetes következményei lesznek. Számomra ugyanis Mária nemcsak Jézus anyját jelentette. Mivel lelkem mélyén ott éltek még a görög Demeter- és az Izsiz-misztériumok emlékei, pontosan tudtam, hogy a Nő nemcsak Istennek az anyja, de Földanya is, a Természet királynője. A Föld, a matéria, a natura a Nő tulajdona; belőle van, az övé s aki nem szereti a Nőt, a Földet sem szeretheti. Sikerült megfejtenem János rettenetes látomását a világ végéről: a nőgyűlölő

emberiség az egész természetet el fogja pusztítani.

A chartres-i katedrális az én püspökségem alatt kezdték építeni, beavatott mesterek. Titkos számtörvények és misztikus intuíciók alapján. Nem csupán templomnak, de beavatási szentélynek is készült, azzal a naiv szándékkal, hogy az emberi lélekben helyreállítsam a meggyalázott női rész méltóságát, s így megóvjam az emberiséget a katasztrófától. Valamikor egy ősi, druida szentély állt a helyén, ahol ez a pogány törzs szintén egy Nőt imádott, a Virgini parituraet, a Szüzet, aki Gyermekeket szül. Ennek az istennőnek a szobra sokáig fennmaradt, átvészelt két templomégést, majd a francia forradalomban megsemmisült.

Nem véletlenül ajánlottam a templomot Szűz Máriának, s neveztem el Notre Dame-nak, Miasszonyunk Székesegyházának. Ezt követték aztán a többi, hasonló nevű katedrálisok, s még ma sem ismeretes a titok: ha több ezer méter magasról megnézed a chartres-i, a bayeux-i, az amiens-i, a reims-i, a párizsi, az evreux-i s a többi Notre Dame elhelyezését, az pontosan a Szűz állatövi jegyet alkotó csillagok földi tükörképeinek felel meg.

Valamennyi a Mária-kultusz, a „női beavatás” céljából született. Maga a chartres-i katedrális éppoly rejtélyes hely, mint az egyiptomi piramis. Gótikus boltíveinek geometrikus formái a gregorián zene számtörvényeinek alapján készült, valóságos kőbe fagyott muzsika, amelynek számos titka még ma is rejtve van.

Mint látod, ennek a nagy vállalkozásnak is hatalmas naivitás volt az alapja: bíztam abban, hogy az emberiséget meg lehet óvni az apokalipszistól. Bíztam abban, hogy az eljövendő generációk Mária szerelmétől észhez térnek, s nem fogják elpusztítani lelkükben s a Földön az anyatermészetet.

A papi élet és a középkori egyház zárt világa megóvott attól, hogy a „valóságos” élettel ütköznöm kelljen. Kissé olyan voltam, mint maga a katedrális: mindenem fölfelé emelkedett, az ég felé nyitott voltam, egyébként minden irányba zárt; nem kellett házasodnom, gyermeket nevelnem, elmerülnöm a szexus és a szerelem örvényeiben, s még a társadalmi ütközésekben is megóvott az egyház erős háterszága, amelynek én inkább megtűrt, mint kedvelt figurája voltam: túlságosan „önállósítottam” magam a gnózis, a zsidó számisztika és az antik hagyományok elveit keverve a dogmatikus szabályok közé.

Ebből az életemből azzal a tanulsággal léptem ki, hogy ki kell nyitnom az „alsóbb” regisztereimet is: meg kell ismernem a természetet, amelyről eddig csak papoltam; érintkezni kell a földdel, a fákkal, az élet valóságos hétköznapijaival; el kell igazodnom az emberi lélek labirintusaiban, a társadalom és a történelmi mozgások bonyolult erőviszonyai között; föl kell fedeznem

lelkem természetének valóságos tájait, szakadékos mélységeit, föltáratlan őserdőit, démonait, manóit, szörnyeit és tündereit; meg kell élnem érzelmeim zűrzavarát, hiúságom kísértését, eszményeim csődjét, az önbecsapások szinte legyőzhetetlen hatalmát – egyszóval: egy kissé materialistábbá kell válnom, hogy megkeressem az örökérvényűt a mulandóban.

Már pap koromban is sok verset írtam, fohászokat, Máriaénekeket költöttem és daloltam, így aztán ebbe az irányba indultam, s eljövendő életeimben – ahogyan a mesteri szó jellemezte – „a különféle művészetek szinte minden skáláján végiggyalogoltam”. Alkotói tapasztalataim annyira összegyűltek, hogy végre válaszolni tudtam a chartres-i sors nagy kihívására. Erről az utolsó életemről számos fénykép is fennmaradt.

Érdekes összevetnem a mai valómmal.

Testileg csakis a kezemet és a szememet örököltem. Itt egészen döbbenetes a hasonlóság. Ma ez már nem látható, mert szemüveget hordok. Akkoriban is rövidlátó voltam, de ki tudja, miért, nem viseltem szemüveget. Talán hiúságból vagy lustaságból, nem tudom, de egészen közletről és hunyorogva bámultam a papirostrom. Valamivel alacsonyabb ember voltam, de erős és egészséges fizikumom – mint ez a mai is viszonylag könnyű és törékeny csontvázra épült. Izmaimat akkor is a sok mozgás és a sportszeretet tették erőssé: rengeteget gyalogoltam, lovagoltam, korcsolyáztam, s ahogyan ma a súlyzókkal dolgozom, egykor az éjjeliszekrényt emelgettem a fejem fölé.

Lelkileg már sokkal többet hoztam át magammal: a hisztériámat, hirtelen indulataimat, bensőm nehezen fegyelmezhető, villámszerű kisüléseit, azt, hogy könnyen érzékenyülök, sőt ha megérint egy gondolat, egy mű vagy egy emberi tulajdonság szépsége: sírva is fakadok. De örököltem naiv közlékenységemet is, amellyel sok életen keresztül ártottam magamnak és másoknak; ambivalens hajlandóságomat a remetei magányra, és a magányt feloldó társaságra; kritikusságomat, amelyet akkoriban egyáltalán nem tudtam, ma már nagyon ügyesen tudom palástolni. De örököltem szorgalmamat és munkaszeretetemet is, amelynek jelenlegi intenzitása meg sem közelíti az előző fokát.

Ennek azonban már „szellemi” oka van: talentumomat szinte teljes egészében „fönt” hagytam.

Szerény képességet hoztam magammal. Jelentős művészből jelentéktelen lettem. S ahogyan az előző életemet végigkísérte az az elviselhetetlen érzés, hogy az Isten elhagyott, úgy ebben az életemben azzal a kízó tudattal kell élnem, hogy elvesztettem a tehetségemet. Azt szoktam mondani: úgy érzem magam, mintha Henry Ford autógyárosnak tönkremenetele után egy bicikliműhelyt kellene nyitnia, s keserűen tapasztalnia, hogy még az sem megy igazán.

Tudom, mit jelent úgy írni, hogy lángoljon a papiros – de képtelen vagyok megcsinálni. Ennek azonban nagy előnye is van.

Tehetségemnek az volt az ára, hogy iszonyatos ellentmondások közepette, tízezer voltos

feszültségben éltem. Ez szinte elviselhetetlen volt mind a környezetem, mind a magam számára. Sokan szörnyetegnek tartottak, nem is alaptalanul.

Most végre hozzáláthatok, hogy ebben a csendesebb, alacsony intenzitású életemben rendezem

lelki erőimet. Megtanulhatom végre azt, amit egyszer már tudtam, de nem eléggé mélyen: hogy az ember, főként a szellemi ember nemcsak adó, de vevő is: magasabb hatalmak szócsöve. És ezért nem jár dicsőség, hiszen csak továbbadom, amit én is úgy kaptam.

A jutalom: a békésebb lelkiállapot, amelyet valaha képtelen voltam megteremteni. Nagyon boldogtalan voltam.

A hasonlóságok különösen gyermekkoromban voltak szembeszökőek.

Szinte minden könyv és tanulás nélkül kezdtem el beszélni azt a nyelvet, amely valaha az

anyanyelvem volt. Magányos, tünődő, csendes gyerek voltam, amolyan kisöreg. A közösséget nem tűrtem sem akkor, sem most: anyám az első nap kivett az óvodából, mert a sok gyerek között elhánytam magam. Ugyanakkor szerettem a barátaimat, s főként az állatokat: a kutyákat, a lovakat, a kecskéket, a teheneket, szinte értettem a nyelvüket (korábban is állatok között nőttem fel, szép írásokat hagytam hátra az állatok titkos érzelmi világáról). Mint előző életemben, igénytelen voltam és kétségbeejtően rendetlen: minden ruhámat széthagytam, és cipővel feküdtem a heverőre, amivel valaha a nejemet, most az anyámat kergettem az őrületbe; és a bőröm is roppant kényes volt, éppúgy utáltam a „szúrós” ingeket, mint valaha.

Kertünkben egy ágas-bogas körtefa állt. Úgy szerettem, mint egy embert. Délutánonként fölmásztam a tetejére, órákat töltöttem egyik villásan szétnyíló ágának „ülőkéjén”, néztem a lenyugvó napot, a halványkék égbolt narancsosan átfestett horizontját, beszívtam a vilmoskörte fűszeres, vaníliaszagú illatát, s elfogott egy különös érzés, valami olyan tág és simogató boldogságtudat, amelynek okát nem tudtam megnevezni; úgy hívtam ezt az érzést, hogy „Ismerős”; nagyon mély, nagyon megnyugtató állapot volt, s olyan otthon voltam benne, mint madár a fészkében. Bármilyen keserűség ért, csalódás, szomorúság, sőt még a háború félelmetes hónapjaiban is, amikor már rommá lőtték a házunkat, és éjszakánként Sztálingyertyák lebegtek az égen, és mutatták a célpontokat a halálnak: fölmásztam a körtefára, és megtaláltam az „Ismerőst”.

Harmincöt esztendő múlva bukkantam rá elmúlt életem naplójegyzetei

között egy megrendítő passzusra: vallomás volt egy körtefához, amelyet úgy szerettem, mint egy asszonyt. Sokat üldögéltem az árnyékában, s a térdekre tett füzetbe jegyeztem fel a gondolataimat. Ez volt az ihlet helye.

Nem születtem vallásos családban.

Az Evangéliumot mégis előbb ismertem meg, mint Marxot.

Romházak törmelékei között bukkantam rá.

Később már ajándékba kaptam vallásos, misztikus és India szellemi hagyományával foglalkozó

műveket. Majd korengedménnyel a Széchenyi Könyvtárba jártam, ahol különös protekcióval olyan olvasmányokhoz jutottam, amelyek háromkeresztes méregként a legtiltottabb kategóriába tartoztak. Ha nem ismerném a múltamat, ma sem érteném, hogy a „kommunizmus hősi korszakában”, amikor nemcsak egy, a romok alól kimászott gyermeknek, de még az értelmes felnőttek legjavának is úgy tetszett, hogy itt valami ragyogó és nemes megoldás születik: hogyan tudtam a nagy államvallástól ennyire intakt maradni. Mivel nem jártam egyetemre, csak jóval később tanultam meg, magánszorgalomból, hogy a barátaimmal folytatott értelmetlen hitvitáimban tájékozott legyek. Ha szükséges, ma is tudok „marxistául” gondolkozni. S ez kifejezetten a hasznomra válik, mivel éppen ez a leckém: kinyílni az alsóbb regiszterek felé. S a dialektikus materializmus ezeknek a regisztereknek a filozófiája. Olyan épület, amelynek sem föld alatti pincéi, sem felsőbb emeletei nincsenek: ez a földszint vallása, ahol a sorsot az érdek – egyéni és osztályérdek -, a gazdaság és a politika irányítja. S mivel az emberek zöme a földszinten él, ezzel a hitvilággal teljesen megfelelésben van: akarva vagy akaratlanul marxista. Amíg a tudat az Érdek uralma alatt áll, addig ez a filozófia, néhány tévedését kivéve, érvényben marad. A marxizmus csak ott csapta be magát – s ez volt a naivitása -, amikor föltételezte, hogy létezik közösségi szellem, s az érdek nélküli társadalom megvalósítható. Ehhez már ismernie kellett volna a felsőbb emeleteket is, el kellett volna hagynia a materializmust, hinnie kellett volna a lélek magasabb regisztereiben is, ahol már nem az Érdek dominál, hanem a szeretet, az önzetlenség és az üdv. Pál apostol és Gandhi többet tudtak az érdek nélküli társadalomról, mint Marx. Tudták azt, hogy nincs olyan ember a földön, aki a halhatatlanság biztos tudata nélkül lemondana akár egyetlen fillérjéről is! Amíg ez az egyetlen öröme, két marokkal szorítja, s hajlandó ölni is érte. Még akkor is, ha proletár. Összeterelni embereket erőszakkal, s egyenlő osztozásra kényszeríteni akkor, amikor mindenkinben tombol az „egyszer élünk!” kategorikus parancsszava, csak botrányhoz és csődhez vezethet.

Amíg a kapitalizmust bírálta, Marx igazat szólt. Abban a pillanatban, amikor jövendőlni kezdett, tragikusan eltévedt. Mivel a lélekről fogalma sem volt, nem

tudta, milyen erők munkálnak az emberben, nem tudta, valójában milyen tudatos és tudattalan szenvedélyek uralkodnak magában a proletariátusban, amelynek messiási szerepet szánt, s emiatt „jóindulatú” naivitásával olyan világforradalmat hirdetett meg, amely a poklot szabadította a világra.

Pontosan ismertem – mert sokszor átéltem -, mit jelent az, ha a tudós szeme egy ponton elhomályosul, és súlyos és megbocsáthatatlan szereptévesztéssel olyasmibe fog, amihez nem ért: fölcsap prófétának.

A bűne azért is óriási, mert mint tudós, méltó hitelt és megbecsülést szerzett tanításának, s az emberek nem vették észre, hogy egy bizonyos ponton túl már nem a tudós beszél, hanem egy önjelölt, diletáns álpróféta.

Világjavító igyekezetem kétezeröttszáz éves csődjét fedeztem fel nagyon fiatalon Marx Károlyban. Előző életemet is ez vitte félre.

A jószándék nem mentség.

A naivítás súlyos véték.

Egyetlen példaképem sem volt naiv. Ennek oka, hogy igyekeztek tisztán látni. Saját démonaikat

ahogyan Jézus is tette – fölismerték, és leszámoltak velük. Így aztán a másokban lévő démonokat is pontosan ismerték: ha harcra került a sor, nem érte őket meglepetés; pontosan tudták, kikkel állnak szemben.

Én hajlamos vagyok az emberekben csakis a jót látni.

Ma már tudom: ez azért van, mert a saját poklomban nem vagyok járatos. Nem ismertem föl magamban a legaljasabb, a legmocskosabb, a legsötétebb és a legkönyörtelenebb erőket, amelyek mindenki bennem is, megvannak, s amelyek a földi életet egyre jobban uralják.

Nem megjárni a pokol köreit nem jóságot jelent – csak gyávaságot.

A naivítás a Kígyó nem ismeréséből fakad, amelynek oka a hiúsággal párosult gyávaság.

Mindezt tudom, s látod, a sok kudarcból mégsem vontam le a tanulságot!

Mert kiadni a kezemből egy ilyen könyvet, mint ez, amelyet a kezekben tartasz: naivítás. Ismered a helyzetet, tudod, hol tartanak az életükkel az emberek. Főként tudod, hol tart ez az indulatoktól, fanatizmustól és tragikus történelemtől meggyötört ország. A materialisták eleve hülyének tartanak majd, a vallásos emberek meg is gyűlölnék, mert az én hitem más, mint az övék, és nem azt a nótát fújom, amelyet a dogmák és a szekták szolgálati szabályzata előír. Ebben az országban a másik lény megértésére még csak kísérlet sem történik. Ahhoz nagyobb biztonságban kellene élnünk, hogy időnként kilépjünk meggyőződésünk páncélja mögül, s elfogulatlanul és valóban nyitottan megnézzük: mi zajlik a másik emberben. Itt azonban mindenki önvédelemben él, s még a legkitűnőbb szellemiségek is a politikától várják a megváltást. És a

mindennapi életünkben ugyanaz zajlik, mint politikai pereinkben: az ítélet előbb születik meg, mint a vizsgálat.

Mégis megírom és kiadom ezt a könyvet.

Hogy kiknek?

Azoknak, akik szeretik a szabadságot.

Íme egy rendkívül tetszetős, naiv mondat.

A világirodalom egyik legősibb remekében, a Mahabharatában van egy eposzba nem illő, huncut jelenet.

Az öt Pándava fivért elűzik a királyi udvarból, és egy sűrű erdőbe menekülnek. Napok óta kóborolnak étlen-szomjan, amikor elérkeznek végre egy kristálytisza tóhoz. A legifjabb már-már megmerítené edényét a vízben, amikor hirtelen hangot hall:

– Várj! Csak akkor ihatsz a tó vizéből, ha felelsz a kérdésekre. De jól vigyázz: ha téves a válaszod, azonnal meghalsz!

Az ifjú a láthatatlan hang irányába fordult, s a Hang ezt kérdezte tőle:

– Mondd meg: mi a legjellemzőbb az emberre?

A válasz idézet volt a Védák legmagasztosabb igéi közül – s az ifjú azonnal meghalt. Ugyanígy járt a második, a harmadik és a negyedik testvér is.

Már négy halott hevert a földön, amikor Judhisztira a tó partjához lépett.

– Ha helyesen felelsz – szólt a Hang -, nemcsak a szomjadat olthatod, de testvéreidet is föltámasztom. Mondd meg tehát: mi a legjellemzőbb az emberre?

És Judhisztira így felelt:

– Az emberre az a legjellemzőbb, hogy semmiből nem tanul.

Ahogy ezt kimondta, a fivéréi mind életre keltek, s ő mohón ivott a tó hűvös vizéből.

Így vagyok én a naivitásommal, te is a hibáiddal, s túlzás nélkül állíthatom, hogy ez a mondat bármelyik történelemkönyvnek, sőt magának a Bibliának is a mottója lehetne.

Az én-akarat ugyanis hallatlanul szívós, és legalább annyi ötlettel, fantáziával és intelligenciával dolgozik, mint maga a Teremtő: nem véletlenül az ő gyermeke. Úgy tudja kicselezni, elleplezni, áthárítani, lehazudni és elvarázsolni vétkeit, mint a legnagyobb mágus. Még a halált is vállalja, csak hogy ne kelljen vágyainak meghalnia, és a legnagyobb kínt és szenvedést is elviseli, mint a csökönyös számár, amely inkább túri a fenekén a véres ostorcsapásokat, de nem mozdul, mert úgy véli, a gyötrelem még mindig nem annyira rossz, mint elveszíteni azt a „valamit”, ami megállásra készíti.

Nem akarja elveszíteni énjét.

Egyetlen lépést nem akar tenni az ÉN felé.

A huszadik század végén az emberiség már mint reális lehetőséggel számol a

világkatasztrófával.

Nem ébredt föl több ezer éves történelméből, nem józanodott ki az első és a második világháború után, nem vonta le a tanulságot a faszizmusból, a kommunizmusból, Hirosimából és Csernobilből, a folyamatosan tartó népiirtásokból, népek és fajok terméketlen és gyilkos gyűlöletéből. Jelenleg mindenki azt számolgatja, vajon az ő életében bekövetkezik-e az összeomlás, vagy megússza még természetes halállal.

Időt akarunk nyerni.

Erre játszik ma mindenki, a politika éppúgy, mint a gazdaság és a tudomány. Komoly technológiai megoldások születnek, hogyan lehet a jómódú mázlistákat elvermelni a föld alá, netán kirepíteni őket az űrbe, amelyet még nem szennyezett be túlságosan az én önboldogító igyekezete.

Az én próbál alkalmazkodni a világ végéhez.

Ez teljesen új helyzet, s nem hasonlít semelyik múltbéli korszakváltás halálváró neurózisához.

A középkor hajnalán és végén, a század elején, de bármikor az elmúlt időszakban, ez a félelem teljesen irracionális volt. Az én pedig természeténél fogva racionális, ezért hamar legyintett, s megtalálta a maga kielégülését. Rendszerint úgy, hogy belevetette magát a test, a pénz és a hatalom örömeibe. Táncolt, szeretkezett, vagyont gyűjtött, új és új háborúkban élte ki agresszív ösztöneit, s előbb-utóbb kiröhögte a vallásos babonákat és a saját szorongásait.

Ma ez lehetetlen.

Ma már mindenki tudja, hogy mérgezett vizet iszik, mérgezett levegőt lehel be, a tavak rohadnak, a tengerek pusztulnak, a vegetáció haldoklik, az ózonpajzs kilyukadt, a jéghegyek olvadnak, és egy tehetősebb tevépásztor holnap már olyan hidrogénbombát vásárolhat, amellyel népeket lehet kiirtani.

Ebben a helyzetben semmit sem lehet már „élvezni”. Sem a hatalmat, sem a vagyont. Nem mintha nem törekedne mindenki rá: pénzt és karriert csinálni, ez ma a legfőbb cél. Csak élvezni nem lehet már. Nagy a veszélye, és túlságosan kell sietni. Az egész játék görcsössé vált. Vak, monomániás szenvedéllyé. És sok az infarktus, az álmatlanság, az idegösszeomlás, a félelem, a megszegyenülés, a lelepleződés, a gyermekrablás, a terrorizmus, a bemocskolás. Túlságosan sok töltött fegyver van a kezekben, és a hatalmasokat vagy uralmuk kezdetén azonnal hasba lövik, vagy golyóbiztos üvegkalickából szónokolnak, s miközben fogyasztják a díszebédet, titkosrendőrök hada vigyáz rájuk. Az már nem öröm, ha naponta meg kell dupláznom a pénzemet, mert különben öngyilkos leszek, és az sem, ha a pénzemből ólomfalú bunkert kell építenem a föld alá, hogy túléljem valahogyan az emberiség pusztulását.

Maradt a nemiség, de az sem az igazi már.

Ilyen frusztrált lények nem tudnak már szeretkezni. Ahhoz idő kell. Lazaság, jó hangulat, s főleg önfeledtség. Ráadásul csakis a nemi szerveken keresztül nem lehet bekasszírozni mindazt az örömet, amelyet az ember máshol elveszített. Az nem szeretkezés, hanem kárpótlás az elhibázott életért. S ezért hiányzik belőle az oldottság és a valódi odaadás. A mai férfi és nő nem is szeretkezni akar, hanem „kielégülni”. Ez az otromba szó azonnal elárulja, hogy az egész nem a szerelemért történik, hanem azért, hogy az elviselhetetlen feszültségtől valahogyan megszabaduljunk. Ez az önzés végző és legkétségbeesettebb foka: a másik emberrel lecsapoltatni mindazt a sok kudarcot, testi és lelki csődöt, amely felgyűlt bennem.

A magánélet ma már legalább olyan pokol, mint a nyílt háborúk, a népek közötti gyűlölet, vagy a gazdasági élet önmagát utolérni nem tudó, keserves hadszíntere. Arra a kérdésre, hogyan lehetne elkerülni a katasztrófát, a válasz roppant egyszerű:

Szeretnünk kellene egymást.

Minden más pótcselekvés és önáltatás.

És mivel valamennyien tudjuk, hogy ez lehetetlenség, inkább megpróbáljuk elviselni a helyzetünket, akklimatizálódunk a botrányhoz, és készülünk a bajra.

Jézus mindezt előre látta.

Ahogy tudta, hogy Péternek még három árulásra van szüksége ahhoz, hogy megtanuljon szeretni, azt is pontosan tudta, hogy az emberiségnek még sok ezerszer kell elárulnia önmagát ahhoz, hogy fölébredjen. Az én-akarát roppant erős, és végső soron még a totális katasztrófát is hajlandó vállalni, önmaga „megóvása” érdekében. Ezért beszélt az utolsó időkről – amelyeknek jeleit régóta tapasztaljuk -, hogy meg ne rettenjenek mindazok, akiket a szeretet szelleme megérintett.

Ne felejtse el, amikor a reinkarnációról beszélünk, a teremtés egyik legmélyebb titkáról szólunk, amelynek ideje emberi léptékkal nem mérhető. A világdráma a fény és az elsötétedés, az aranykor és a vaskor, a rátalálás és az elvesztés, a béke és a kataklizmák végtelen során tágul és halad fölfelé. Aki erre a csodálatos spirálisra rá akarja vetni tekintetét, annak ki kell szabadulnia – ha csak rövid időre is – a hétköznapi szorongásaiból, ki kell tágítania perc-tudatát, s az ÉN örökkévalóságának oldaláról kell megnéznie az eseményeket.

Az emberiség emlékezete sok katasztrófáról tud.

A Biblia jelképes tanítása szerint ezeknek nem csillagászati, hanem emberi oka volt. Sokáig nem hittük el, hogy az emberiség lelki, morális és észbeli tulajdonságai képesek befolyásolni a Föld geológiai viszonyait.

Ma már ezt nem kell elhinni, mert a józan ész is látja; napról napra tapasztaljuk.

Krisztus nem forradalmár volt, főként nem politikus.

Krisztus megváltó volt: megnyitotta a világot az ÉN VAGYOK tudatfeletti világossága felé.

És azóta két történelem van.

Egy látható és egy láthatatlan.

Egy, amelyről az újságok írnak, és egy, amely a lélekben játszódik.

Az egyik spirális lefelé örvénylik – a másik fölfelé halad.

S az embernek nap mint nap döntenie kell, melyik áramlatban helyezi el magát.

12. Kapcsolat a szellemvilággal

Ha idegen országba utazol, meg kell ismerned nyelvét, szokásait, közlekedési szabályait. Így van ez akkor is, ha kapcsolatba kerülsz a túlvilággal. Tudatlanul, felkészületlenül, de főként „jártassági vizsga” nélkül nem szabad behatolni olyan

országba, amelynek mások a törvényei, mint amelyeket ismersz, s egész életedben megszoktál. Számomra a jártassági vizsgát halálom élménye jelentette. Ekkor éltem át, hogy túlvilág nincs.

Van egy másik világ, amely éppolyan reális, mint az a testi és földi, amelyben odáig éltem. Amikor

feloldódott bennem a rémület görcse, ráébredtem, hogy én nem valami fantasztikus horrorfilm hőse lettem, de megmaradtam éppolyan embernek, mint aki addig voltam, csak éppen a tudatállapotom változott meg, s vele a környező valóság is, amelyben semmi természetellenest nem érzékeltem.

Még csak újnak sem tetszett az egész: transzban és álmomban már gyakran jártam itt. És ez a lényeges: az ember mindig azt véli valósnak, amire a tudata rá van hangolva. Nemcsak középhullámon, de rövid-, sőt ultrarövid sávon is van „műsor”, éppolyan reális műsor, mint azon az egyetlen hullámhosszon, amelyet eddig vettél, s amelyről azt hitted, hogy ez az egyetlen valóság. Ha csak egy pillanatra is átélhetnéd egy hangya, egy bélféreg, egy vörös véresejt, egy, az ihlet állapotában lévő költő, egy transzban lévő médium, vagy az imádságba merült Jézus tudatállapotát, megdöbbenél, hogy még itt a Földön is hányféle „valóság” létezik.

Egyik a másik valóságában nem hisz, mert nem tapasztalta meg. A bélféreg éppúgy nem tud a Napról, a Holdról, a cethalokról és Párizsról, ahogyan a költöző madár sem tud arról, hogy létezik olyan tudatállapot, amelyben az emberi bélrendszer az egyetlen, valóságos univerzum, s ahogyan te sem tudsz arról, hogy létezik „túlvilág”, léteznek angyalok és olyan magas szellemiségek, akik az Isten fényvilágát megpillantották.

A realitás: tudatállapot kérdése.

Valójában egyetlen világ van: a lélek világa.

De mivel a lélek éberségi színvonala különböző, az észlelt realitás is más és más.

„Az én Atyám házában sok hajlék van” – mondta Jézus.

A halál pedig olyan folyamat, ahol a lélek éberségi színvonala akarva-akaratlanul megváltozik.

Másik tudatállapottal egy másik valóságba kerülünk. Olyanok közé, akik már régóta ebben élnek – és ellentétben velünk, akik új jövevények vagyunk -, számukra ez a megszokott realitás.

És ahogyan a Földön sem egységes a tudati színvonal, a „másvilágon” sem az: a legalsó, sűrű vágyvilágtól a legfényesebb szférákig más és más „realitásban” élnek a lények. Az összes regisztereket csakis a szent lelkek ismerik, közülük is csak a mesterek, mert egyedül nekik van meg az a képességük, hogy átéljék az alacsonyabb szférákat; magukra tudják venni, és bele tudnak bonyolódni az alsóbb valóságokba is. Ha a túlvilággal kapcsolatba kerülsz, ilyesmikkel találkozol: van lélek, aki éppúgy káromkodik és fecseg, mint egy pesti csavargó, van, aki hazudik, van, aki gyűlölködik, van, aki színvonalasan beszél, mint egy földi filozófus, de korántsem tud többet, mint amennyit életében tudott – de van úgy is, hogy a legcsodálatosabb égi fényszellemiség egy mestert hív segítségül, mert nem tud már „emberül”: nincsenek már földközeli fogalmai. A földi egyetemi tanár sem tud oktatni az óvodában, mert „nem tud a gyerekek nyelvén”, nem ismeri már tudatuk színvonalát. Részt vettem már ilyen nagyon magasról érkezett, fényvilági tanításon, tudom, mit jelent, amikor valaki olyan valóságból beszél, amelynek megértéséhez nemcsak a fogalmaim, de még a szavaim is hiányoztak.

Maga Jézus is többször hangsúlyozta, hogy egyelőre nem ad magából többet, mert nem tudnánk felfogni.

Könyvem néhány oldala, főleg a teremtésre, a bűnbeesésre és az Istenre vonatkozó részletek, ebből a forrásból erednek. Igyekeztem hozzáadni a saját szavaimat, de nézd el nekem, ha mégsem voltam eléggé érthető.

Ha egy ilyen magas fényszellem megszólít, lehet, hogy nem érted a fogalmait, de egy valamit tévedhetetlenül megérzel: mérhetetlen erő és szeretet sugárzik feléd.

Olyan, mintha napoznál.

A Napot sem érted – de tudod, hogy jó hozzád.

Az első élményem tehát, amelyet halálomnak köszönhetek, az volt, hogy nincs halál.

A második élményem volt a lényegesebb.

Ráébredtem arra, hogy van ÉN-em. Hogy a Müller Péter egy szerep, akit játszik

valaki, és ez a valaki nem egy tőlem független bábjátékos, aki dróton rángat felülről, hanem ez is ÉN VAGYOK, Müller Péternek egy felsőbb hatványa.

Ezt hívják Isten-élménynek.

Megtapasztaltam, de senkinek sem tudtam beszélni róla.

Attól tartottam – és joggal -, hogy nem ért meg senki.

Nem tudtam elmondani, hogy az Isten nem felül van, nem belül és kívül: hanem mi magunk vagyunk istenek, nagyon-nagyon elvarázsolt lelkiállapotban.

Valamennyien úgy élünk, mint a mesék békává változott királyfia.

Persze emlékeztem a Biblia szavaira, hogy az embert Isten a saját képmására teremtette, hogy a saját lelkét lehelte belé, hogy amikor Jézust meg akarták kövezni, amiért Istenné tette magát, ő így válaszolt: „Hát nincs megírva a törvényetekben: Én mondom: istenek vagytok?”

Minderre jól emlékeztem, de hogy ez tényleg így is van, arra ott jöttem rá az utca kövén.

Ráadásul a halálélmény maradandó „károsodást” okozott bennem: egy csatorna nyitva maradt, s ezzel a bizonyos túlvilággal a kapcsolatomat a mai napig nem vesztettem el.

Ez néha inspirációt jelent, néha pedig egészen tudatos formát ölt.

Nem vagyok spiritiszta, és nem idézek „szellemeket”. Az ilyesmi teljesen haszontalan dolog, főként mindkét irányban káros. A lelkek tisztulási folyamatát nem szabad megzavarni. Az elszakadás, a vágyvilág lecsendesítése és az emlékek feldolgozása nem könnyű feladat. Sok láthatatlan szál köti még ilyenkor a lelket a Földhöz, gyakran „honvágya” is van – visszahívni valakit kíváncsiságból vagy önző ragaszkodásból nem szabad. Ha tudnák az emberek, milyen gyötrelmet okoz az elköltözöttnek az elengedni nem tudás, az a sok temetői ájult jajveszékelés, amellyel vissza akarják ráncigálni őt abba a világba, amelyet végre nagy nehezen elhagyott, másképp éreznének, és másképp viselnék a gyászt is. Képzeld el, milyen gyötrelmes visszanézni valakinek a megrendítő átváltozás után, s látni, hogy csupa érzelmi és lelki roncsokat hagyott itt maga után. Hogy elköltözésének ilyen iszonyú ára van! És tehetetlen, mert szólni nem tud, s visszajönni nem lehet.

Nem volt ez mindig így.

Voltak éberebb kultúrák, amikor a két világ között nem volt olyan éles határvonal, mint manapság. A tudat és a tudattalan közötti határ is jóval átjárhatóbb volt. Ezekben a korokban meghalni is jóval könnyebb volt: sem a távozó, sem az ittmaradottak számára nem volt ilyen elviselhetetlen sokkhatás. Az átköltözőket a testben élők elbocsátó szeretete, és a másik világtól nem rettegő, de azt pontosan ismerő tudása kísérte. Ezekből az időkből maradt ránk a tibeti Bardo Thödol, az egyiptomiak Halottas Könyve, s minden ősvallásnak, így

a kereszténységnek is a temetési szertartásrendje. A közösség legéberebb tagjának, a papnak volt a feladata, hogy a kapcsolatot részint az „elhunyttal”, részint a magasabb Hatalmakkal felvegye. Célja nem az volt, hogy a jajveszékelő hozzátartozókat megnyugtassa, hanem az, hogy megszentelje ezt a nagy pillanatot. Ahogyan segített a léleknek, amikor testbe öltözött, amikor fölserdülvén énje kialakult, amikor megházasodott, ugyanúgy segített elindítani őt másvilági útjára. A jó pap minden sorsdöntő földi pillanatot megemel, „meglelkesít”: a bömbölő, állati porontyot az Ember fiává avatja, a fölserdült lényt az ÉN tudatos útjára indítja, a pázrás vonzalmával összezsapódó férfit és nőt a lelkek örök találkozásának a szeretetkörébe vonja – és amikor elmegyünk, mint a földi bába, akinek a karja átnyúlik a láthatatlan világba: a tenyerén nyújt át bennünket az őrszellemeknek s a magasabb égi Hatalomnak.

A kapcsolat ezután sem szűnik meg.

Az ősök szellemével való kontaktus minden közösség életrendjéhez szorosan hozzátartozik.

A valódi hitvilágot csakis a spirituális képességekkel megáldott ember tudja hitelesíteni. Ahol ezek a képességek elsorvadnak, ott a vallás könyvtudássá válik, az élet pedig fokozatosan visszazuhan egy primitív, lélektelen állapotba.

Nap mint nap tapasztalhatod, hogy az ember primitív lehet kvarcórával a karján, komputerezált gépkocsijában is. A technikánk valóban fejlett, de mi magunk? Ha az emberiség csak annyira lenne lelkiileg érett, mint amennyire technikailag fejlett egy századeleji Puch motorkerékpár, nem fenyegetne bennünket a katasztrófa.

Ahol az ősök szellemével megszűnik az élő kapcsolat, ott a vallásos élet kiszikkad, üres formává válik, és a társadalmi életben az emberek kénytelenek mindent előlről kezdeni.

És számtalanszor belelépni ugyanabba a gödörbe.

Ahogy ez régóta történik.

Minden generáció nagy tervekkel indul. Egy elrontott világot kell helyrehoznia. De mivel a kudarc mélyebb okával nincs tisztában, azt képzelem, ha a saját világjavító rögeszméjét beleszővi a világdráma szőttesébe, a dolgok megjavulnak. S ez sohasem történik meg; abba bukik bele, amibe az apja is belebukott, sőt már a nagyapja is belebukott – mert az ősök szellemével nincs kapcsolata, és nem tanul a tapasztalatokból.

Hogy az élő apákra nem hallgat, s fiatalos könyörtelenséggel korrump, tévelygő, elhibázott életű vén hülyéknek tartja őket, abban van valami érthető.

Az élő apák ugyanis teli vannak még önigazolással, hazugsággal, szépítgetéssel, álmítoszokkal. Jól értsd meg: az élő ember még a mélypszichológia leghatásosabb eszközeivel sem tud eljutni élete igazságához! S ahogyan az egyes

ember, a történelem sem! Manapság nincsenek Oidipuszok, akik kivájják a két szemüket, mert fölismerik, hogy a közösség életét ők, és csakis ők tették tönkre! Ma mindenki csak áldozat, a bűnét kihárítja másokra, s nem érti, hogy az egész miért történt.

Nincs megtisztulás.

„Atyáitok megölték a prófétákat, ti pedig emlékműveket emeltek nekik: ezzel is bizonyítjátok, hogy prófétagyilkosok fiai vagytok!”

Ez a lélek logikája.

Ezen a jézusi mondaton minden jóézésű ember fölháborodhatna, ha nem tapasztalná nap mint nap, hogy igaz.

Katarzisz nélkül nincs egészséges folytatás.

Manapság azonban az a sajnálatos helyzet, hogy a katarzist csak „odaát” éljük meg. A holt apákról lehullott a hazugság.

Ezért a velük való kapcsolat felbecsülhetetlen értékű.

Ezt a fölfelé vezető csatornát, amelyet a halál-élmény megnyitott bennem, nyitva is akartam hagyni.

Megbízható leírásokból tudtam, hogy ez nem veszélytelen dolog. Ezért arra ügyeltem, hogy hangoltságom annak a magasabb világnak az inspirációit fogja, amelyet úgy neveztem, tudatfeletti. De még innen sem fogadtam el kritika nélkül mindent. Hosszú ideig fenntartottam magamnak a kételkedés jogát. Bizonyosságok és a józan ész nyelvére lefordítható tények hosszú sora győzött meg arról, hogy ezeknek az inspirációknak a forrása hiteles.

Mindössze néhány alkalommal fordult elő, hogy betekinthessem a tudatmögöttivel folytatott küzdelem világába, s találkozhattam olyan, számomra kedves lényekkel, akik csak nemrég hagyták itt a világ színpadát. De mint majd látni fogod, ezek a beszélgetések is törvényesek és célirányosak voltak: azok a magasabb szellemiségek irányították, akik úgy ítélték meg, hogy a találkozás mindannyiunk számára üdvös lesz.

Számomra azért, mert sok segítséget kaptam tőlük hétköznapi harcaimhoz, s mint kiderült, én is segíthettem rajtuk, akiken a földi életükben mérhetetlen közönyöm és vakságom és tudatlanságom miatt nem tudtam segíteni.

Megrázó dolog befejezni valakivel egy beszélgetést, amelyet a földi életben kezdtetek el, s most hirtelen folytatni kell, de már a halál és az átváltozás után. Ugyanaz az ember, és mégsem ugyanaz, mert ő már a katarzisz állapotában él. Ez már nem a viharban tomboló Lear király, de egy sokkal szelídebb, önmagával állandóan szembesülő lény, aki még mindig hurcolja magán a szerepét, de már foszlányokban. Hazudni még mindig tud, játszani is, kihárítani is – de mindez azonnal lelepleződik. Érzed, hogy ő már egy ideje olyan tükörben nézi magát, ahol minden hamis gesztus azonnal láthatóvá lesz. S te sem hazudhatsz. Főként

jószándékot és szeretetet nem. Mert lát téged. Nemcsak az arcodra kényszerített mosolyt – a szívedet is. Te nem látod őt, csak érzed, de ő érez is, lát is, s ezért csalni nem érdemes. Még tudattalanul sem, mert azonnal lelepleződik. A hang még ugyanaz, de a tartalma már más. Állandóan vissza-visszatér a lényegre. Mintha csak egyetlen dolog foglalkoztatná. Azt mondd, ami fáj, nem ami illik! – ez a shakespeare-i mottója az ilyen beszélgetésnek. És az ő számára éppen ez a hasznos: összemérheti magát a múltjával, amelyet éppen most dolgoz föl, s megoszthatja a gondjait valakivel, aki még földi testben él.

Latinovits Zoltánnal háromszor beszéltem a halála után. Egy-egy beszélgetést évek választottak el. Az utolsóra akkor került sor, amikor a róla szóló fejezeteket megírtam már, 1992 tavaszán. Részint arra voltam kíváncsi, sikerült-e hitelesen leírnom életének és reinkarnációinak történetét, részint pedig azt akartam tudni, hozzájárul-e ahhoz, hogy sorsának ez a mélyebb valósága az emberek elé kerüljön. Ez a harmadik beszélgetés már nem került bele ebbe a kötetbe. A lényege azonban a következő: mindhárom beszélgetésben egy-egy új arcát ismertem meg. Egy egyre jobban mélyülő és tisztuló lélek hangját. Mintha a lélek is öregedne odaát: szenvedései elcsendesültek, önismerete gazdagodott, szelídebbé vált. Aszerint, hogy milyen mélységekig jutott katarziséban, úgy lett egyre bölcsebb, nyugodtabb és alázatosabb. Utolsó találkozásunkkor már alig-alig hasonlított ahhoz a tépelődő, önmagával birkózó, lázas lélekhez, akivel néhány esztendővel ezelőtt beszéltem. Amit az imént az ősök szellemével való kapcsolatról írtam, tőle tudom: kifejezetten hálásak azért, ha elmúlt életük valódi tanulságaiból a földi emberek okulnak. Ha eljut hozzánk nemcsak a megélt sors szenvedéseinek zűrzavaros látványa, kiretusált képe és felszínes játéka – hanem mélyebb valósága is. A tisztuló lélek nemcsak önmagáért érez nagyobb felelősséget, de azért a közösségért is, ahol egykor élt. Ahogyan önmagában felszámolni igyekszik minden tévedést, vétket és áltatást, úgy az „élőket” is a legszívesebben átvilágítaná: ne kövessenek olyan utat, amely nem vezet sehová.

Azt akarja, hogy katarziséban eredményéből mások is részesedjenek.

A tisztulás nem magánügy.

A földön sok szenvedés van, de katarzis nincs. Én magam se éltem át igazán. Nem is tudjuk, hogy

mit jelent. Ha nem olvastam volna az Oidipusz királyt, nem értettem volna Zoltán szándékából semmit. Olyan van, hogy megbánunk valamit, gyötrődünk, zokogunk, összeomlunk, analizáljuk magunkat; gyónunk, tépelődünk és főként szenvedünk – de ennek semmi köze a katarzishoz. Ez még mindig csak az én játéka; bonyolult önvédelmi hazugságrendszer. A katarzis ott kezdődik, amikor ez nem megy tovább! Ott állsz meztelenül, s akármilyen gyorsan rángatod magad elé a tarka érzelmi és intellektuális rongyokat: azonnal lefoszlik rólad. Ez

sok esetben még csak szenvedéssel sem jár, kifejezetten mulatságos, az ember elkezd harsányan röhögni magán. Rájön ugyanis arra, hogy amiről azt hitte, hogy mások tették vele, azt ő maga csinálta. Hogy az emberek nem olyanok, ahogyan képzelte, mert mindenkire rávetítette saját ördögi és angyali képmását. Hogy a felesége nem azért hagyta el, mert egy bűdös k. – hanem azért mert vele nem lehetett élni. Hogy miközben kétségbeesetten követelte másoktól a szeretetet, ő nem tudott szeretni senkit igazán. Amikor azt hitte, szeret, önző volt csupán. Hogy amikor a gyereket nevelni akarta, valójában megerőszakolta a természetét. Hogy a társadalom nemcsak azért nem fogadta el őt, mert zseni volt, de azért sem, mert összeférhetetlen ember, aki gyűlölt minden közösséget. Főleg a többi zsenit, őket utálta a legjobban. És az a „nemcsak” roppant fontos szó, mert a lélek a katarzis állapotában nemcsak önmagát látja tisztábban, de másokat is – és nem vesz magára olyan vétket, amelyért nem ő a hibás. Találkozott ő igenis aljas, vacak emberekkel, de itt – átlátva svadharmáját és reinkarnációs múltját – kiderül, hogy ezek az emberek sorsszerűen jöttek elé. Szinte tükröt tartottak elé: Nézd, ilyen voltál te is! Éld át, milyen érzés, amikor nem te bántasz, de téged bántanak!

Egy egész, jól felépített szisztéma omlik itt össze.

Az evilág és a túlvilág morálja gyökeresen más.

Az evilág nemcsak a kifelé vetített hazugságok tükrözésében él, de mivel a reinkarnációról nem tud,

igazságát egyetlen életen belül keresi. És ott nem található meg. Olyan, mintha egy kő bonyolult röppályáját néhány centis szakaszból próbálnád kikövetkeztetni.

Lehetetlenség.

Pontosabban: lehetséges, de nagyon mély tekintet kell hozzá. A múlt olyan beható ismerete, amely jóval túllép az egyszeri élet hatókörén.

Shakespeare, aki a legtöbbet tudta nemcsak a szellemvilágról, de a katarzis természetrajzáról is, tragédiája elején még így beszélte az egyik hőst:

„Itt... méltatlanok bántalmazzák a tűrő érdemet!”

Ez az evilág igazsága.

Mindenki így érez.

Valamennyiünk életének ez az alapérzése. És Shakespeare azt sohasem cáfolja, hogy rengeteg „méltatlan” vesz bennünket körül. Jágo méltatlan, Claudius méltatlan és Goneril, Regan, III. Richárd is az. De vajon érdemnek lehet-e nevezni Otthelo vak, mániás, pusztító szerelmét, Hamlet tiltakozását, hogy a sorsát megcsinálja, Lear göggyét és lelki süketségét, és az angol urak gyávaságát, gyengeségét és aljas behódolását egy sátáni karrieristának?

A méltatlanok csakis ott tudnak bántalmazni minket, ahol mi is méltatlanok

vagyunk, önmagunkhoz.

Amikor a történet előrehalad, s Hamlet királyfi a katarzisz állapotába kerül, így vall magáról:

„Én meglehetősen becsületes vagyok: mégis oly dolgokkal vádolhatnám magamat, hogy jobb lett volna, ha anyám világra se szül. Igen büszke vagyok, bosszúálló, nagyravágyó: egy intésemre több vétek áll készen, mint amennyi gondolatom van, hogy beleférjen, képzeletem, hogy alakítsa, vagy időm, hogy elkövessem benne... Cinkos gazemberek vagyunk mindnyájan: egynek se higgy közülünk.”

Ez a túlvilág igazsága.

Hamlet fölismeri értékét, de annál több vétkét is. Itt kezd rájönni arra, hogy a tiszta cselekvésig – a király megöléséig – addig nem juthat el, amíg vétkeit le nem győzi. Mert nem bosszúállást akar, hanem igazságtételt. Aljas motívum nem szennyezheti be a kardját. Nemcsak maga miatt, a világ miatt sem, amely „kizökönt”, s amelyet neki kell „helyretolnia”. A motívum fontos, nem a puszta tett! Eltenni láb alól a királyt: nem nagy dolog. De ha ez személyes bosszú vagy nagyravágyás műve, akkor hiába jön egy új király s egy új rendszer: a bosszú és a nagyravágyás folytatódik tovább.

Lefordítva mindezt a szellemvilág nyelvére: ha az én cselekszik benne, s nem az ÉN – csak a zűrzavart növeli és a szennyet hatványozza.

Vagyis az énjét föl kell áldoznia.

És ez az, ami nagyon gyötrelmes dolog. Az én-akarattól a „legyen meg a Te akaratod”-ig a legnehezebb az út a világon.

Szándékosan idéztem egy költőt, hogy érzékeltessem veled: amiről itt szó van, az nem vallásos kérdés, túl van jón, rosszon, és mindenfajta katekizmus-morálon. Ez az ember univerzális és örök drámája, amelyet akkor is vív, ha nem tud róla, és ebben a harcában semmiféle szolgálati szabályzat nem tudja megsegíteni, akár hívó, akár hitetlen, mert ez a küzdelem nem elveken múlik, nem az intellektus színvonalán, és főleg nem bizonyos előírások formális betartásán.

Ez az ember egyetlen és valóságos háborúja, amelynek pontosan annyi célja, fordulata, kudarca és győzelme van, ahány ember van a világon.

Ha a túlvilágon élő testvéreddel beszélsz, ezzel a háborúsággal találkozol. Nem az a baj, hogy nem látod az arcát, hanem az, hogy ő tisztulásának egy olyan fázisába jutott, amelyet nagyon nehéz megérteni. Főleg azért, mert még ő sem jutott a végére. Vívja is a régi, bevált csörtét, meg nem is. Érti ugyanis, hogy jól megszokott és ügyes fogásai nem működnek már. Amit egy életen át kigyakorolt, a támadásnak és az önvédelemnek a trükkjei nem jönnek be már.

Ez néha szánalmas, néha megrendítő.

És éppen ez a legnehezebb!

Ráérezni valakire, akit nem látsz, s aki olyan új állapotba került, amely előtted még ismeretlen.

Keresed a régi, ismerős hangot. Rá is találsz, ő is rátalál.

Már-már úgy tetszik, csak folytatjátok a régi, földi beszélgetést, amikor hirtelen olyan jeleket tapasztalsz, amelyek nem illenek bele a képbe.

Ahhoz, hogy egyáltalán értelmes beszélgetés alakuljon ki közöttetek, el kell hagynod a megszokás talaját, ami a legnehezebb dolog.

A következő részben részletesen elmondom majd egy ilyen „szellemi” találkozásom történetét, de erről a megszokásról szólnom kell még, hogy ne szakítsam meg később az elbeszélés fonálát.

A megszokás az ismételt cselekvésekből összeállt törvényszerűség.

Lényegében ugyanaz, mint a „feltételes reflex”, csak sokkal tágabb értelemben.

Amikor az én a külvilággal kapcsolatba kerül, a kihívásokra különféle válaszokat ad. Néha sikeres, néha sikertelen válaszokat. Célja: hogy győztesen kerüljön ki a küzdelemből. Hamarosan azt tapasztalja, hogy bizonyos taktikák beválnak, bizonyos taktikák nem. A csecsemő például, ha szeretetet akar kapni, akkor is bőgni kezd, ha semmije sem fáj. Ha az anya bedől ennek a trükknek, és túlságosan sokszor fölveszi, előbb-utóbb síró csecsemője lesz. Most már mindegy, miért vette föl: azért, mert a fülét bántotta a sírás, azért, mert naiv és primitív érzelmű anya, aki a valódi és az álsírást nem tudta megkülönböztetni, vagy mert tényleg nem szerette a gyermekét, s állandó dajkálgatással akarta pótolni az igazi szeretetet. A gyerek bömböl, s ezután mindig is bömbölni fog, ha a környezetétől bármit is ki akar csikarni.

Már nem taktikából!

A bömbölés először megszokássá válik, a megszokás beépül a jellemébe – énjének részévé válik -, s innen kezdve nem is tud másfajta válaszokat adni a környezetének, csakis ezt: örökösen sajnálni és sajnáltatni fogja magát.

Most már mindegy, hogy közben felnőtt, hogy az anyja helyett a szerelmével, a feleségével, vagy akár a hivatali főnökével vívja a drámáját: reflexein már képtelen változtatni, mert mindez a természetévé vált; azt mondjuk rá, s ő is így érzi, hogy ilyen ember. Sértődékeny, követelőző, örökké a másokban keresi a hibát, s ha konfliktusokba keveredik, rendszerint megbetegíti magát. Ütközni nem tud, nem is akar, magában hordja a sérelmeit; ő a mártír, a meg nem értett ember, akit senki sem szeret. És ez sajnos így is van, nemcsak azért, mert az ilyen embert nehéz szeretni, hanem azért is, mert a felnőttek világában már nem talál anyát, aki az ölébe venné.

Ezt az anyaemlékét el is felejtette.

Nem is tud róla, olyan mélyen elmerült a tudata alá.

Csak a mechanizmus működik tovább.

(Ezt a „vegytisztá” példát csak azért említem, hogy az ismétlés természetrajzát bemutassam. A valóságban ez sokkal bonyolultabb, s ha vizsgálni kezded, miért volt ilyen követelődző ez a csecsemő – s miért oly rideg az anya -, a tünetlánc sok-sok életen keresztül visszavezethet a múltba. Az ilyen tünetlánc feltételezett végén könnyen ott találhatod a szeretetet adni képtelen, önimádó, nárcisztikus lélek vétkes beállítottságát, amely a karma törvénye szerint több reinkarnáción keresztül is áthúzódott. A példában megjelenő önsajnálát csak az utolsó variációs trükkje ugyanannak a témának. Magyarán szólva: az ismétlés csak harci taktika abban a küzdelemben, amelyet vétkes beállítottságunk miatt vívunk a világban, s akkor hullik le rólunk, amikor a vétket megszüntettük. Az anya nem „hibás”, ahogyan a külvilág – az ezoterikus pszichológia szerint – sohasem hibás. Mindenki azt a sorsot kapja, amelyet lényével megidéz. A sors igazságtalanságáról csak addig beszélhetünk, amíg azt egyetlen életen belül keressük.)

És ez a lényeg.

A mechanizmus leszakad az okról, önálló életre kel, s működik, működik, ha kell a végtelenségig. Nem túlzok: egy-egy ilyen pozitúra olyan mélyen beleivódik a lélekbe, hogy hurcolja magával sok inkarnáción át. Képtelen megszabadulni tőle. Hiába érik csődök és kudarcok, hiába tapasztalja meg százszor és ezerszer, hogy nem megy: a pozitúrán nem tud változtatni.

Ha a lélek áthatolhatatlan és végtelen őserdő, akkor ezek a megszokások a kitaposott ösvények benne: a kizárólagos, járható útszakaszok. Itt folyik a közlekedés; minden más irány sötét, ismeretlen és veszélyes.

A reinkarnáció nagy adomány, mert az életet mindig újra lehet kezdeni.

De ezeket a megszokásokat még a halál sem tépi le az emberről, jönnek vele. A köztes létben fölismeri, hogy ez nem jó, ez csak rossz lelki tartás – de amikor újra megszületik, és újra hasonló kihívások érik, megint csak előveszi és működteti a régi reflexeit, teljesen más korban, egészen más feltételek között.

A hinduk az életre s a reinkarnációk folyamatára azt mondják: szamszara. Azt jelenti, forgás. Körbe-körbe forgás. Ami egyszer megpördült, addig forog, amíg táplálja a vágy. Valamennyien így élünk. Olyanok vagyunk, mint valamiféle bio-komputerek, amelyekbe – valami réges-régen elfeledett mágikus mozzanattal – belevarázsoltunk néhány „floppyt”, s amíg ezeket nem cseréljük ki, a komputer mindig azonos hibákat mutat. Hiába panaszkodunk, szenvedünk, hiába érnek bennünket sorozatos kudarcok: a gép addig működik, amíg áram van benne.

És az áram: a vágy.

Itt lép túl az ősi léleklátás minden modern pszichológián, amikor kimondja, hogy ennek az egész folyamatnak vágyalapja van, a vágy tüze élteti, az eredendő szenvedély szomjúsága, s amíg ez a vágy nem törik össze benned, és nem

lehetetlenül el egészen: új útra nem léphetsz.

Amíg tart a szerelem, tart a szenvedés is.

És új szerelmet csak a régi fölláldozása árán nyerhetsz.

A fejlődés útja: a sorozatos lemondás.

A floppy cseréje roppant lassú folyamat.

A lét egyik alapvető, dialektikus törvénye: hogy minden, ami megnyilvánult, állandóságra tör, miközben egy másik erő változásra kényszeríti – s ezért kénytelen körbe-körbe forogni.

Ahogy Jézus mondja a Tamás Evangéliumában:

„Én vagyok a mozgás és a nyugalom.”

Ez a kettős spirál titka, a csillagrendszerek forgásának s látszólagos állandóságának titka, ez mozgatja a Lét és az élet között az újra és újra megtestesülő lelkeket; ez biztosítja a tárgyi világ „állandóságát”, hogy mondjuk egy kredenc atomszerkezetében bármilyen változás és élethalálharc dúl: azért a kredenc kredenc marad mindaddig, míg végleg szét nem rohad.

Amit a biológia ösztönnek nevez, az tágabb értelemben az egész teremtett világ valósága.

A tapasztalatok előbb-utóbb ilyen ösztönné válnak, és szinte képtelenség megszüntetni őket. Az ösztön ugyanis jóval erősebb, mint a tények. Jóval erősebb, mint bármilyen tudatos cselekedet. A tudat csak frissen született, vékony hártya, de az ösztön hatalmas energiatöltésű, ősi vulkanikus magma, amely állandóan a felszínre tör.

A lemmingek még ma is tömegesen zúdulnak le a hegyekből, s elindulnak egy valaha létezett szárazföld álomországa felé, amelyet már régen tenger borít. És belerohannak a vízbe, és megfulladnak: mert a valóság tévedhet, de az ösztön soha.

Az ismétlés a pszichiáterek réme és a komédiaírók csemegéje.

Megy az inas, viszi tálcáján az italokat, s megbotlik a kandalló elé terített tigrisbőr kitömött fejében. Kis nevetés – mert már itt is kiderül, hogy a megszokott járás képtelen alkalmazkodni az új akadályhoz. De újra megy, újra megbotlik, s ez így megy háromszor-négyszer, a közönség a hasát fogja a röhögéstől. Az inas most már óvatos. Vigyázva és figyelmesen közelít a vicsorgó tigris felé... de csörren egy pohár, elvonja a figyelmét, és puff! újra elhasal. Az inas megdühödik. Már részeg is, mert ivott, s amikor a gazdája újra csettint, már nem érdeklí semmi, szabadon, önfeledten, szinte tánclépésekkel repül a célja felé, bízik magában... és puff! Újra hasra esik.

A vicsorgó tigris ugyanis nem a földön van – hanem az inas fejében.

És ott nem tudja kikerülni.

C. G. Jung pechvogelnak nevezi azt az embert, aki egész életében balszerencsés

marad.

Magyarul úgy mondanánk: palimadár.

Egy ilyen palimadárról szól az alábbi szufi történet.

El Mahdi, a bölcs, azt állította, hogy akár segítünk valakin, akár nem, mindegy.

Az emberben van valami, amitől nem hagy magán segíteni.

Hogy bebizonyítsa állítását, megkérte a tanítványait, keressék meg a faluban Juszufot, a palimadarat, akinek sohasem sikerült semmi, örökké küszködött, és adósságok között élt; hozzák ide, mert segíteni óhajt rajta.

A falut széles folyó választotta el El Mahdi sátrától. A bölcs egy zsák aranyat tett a híd közepére, majd visszament, és a folyó túloldalán várakozott.

Felbukkant a boldog Juszuf.

Életének nagy pillanata volt ez.

Vidáman átjött a hídon, s megállt a bölcs előtt.

– Mit láttál a híd közepén? – kérdezte El Mahdi.

– Semmit – felelte Juszuf.

– Ez hogy lehet?

– Ahogy ráléptem az első deszkára, hirtelen jött egy gondolatom: milyen mulatságos volna, ha becsukott szemmel jönnek át a hídon!... Úgyhogy becsuktam a szememet...

El Mahdi ekkor a tanítványaihoz fordult, s így szólt:

– Az ember magában hordozza üdvének és szerencsétlenségének magját. A menny és a pokol bennünk van. Bármilyen történik velünk: miattunk történik így! A külső ok másodlagos. A benső ok az elsődleges. És amíg ezt nem értitek meg, addig rabok maradtok, nincs megszabadulás.

A nagy tanítók nem dogmákat és doktrínákat hoznak, hanem át akarják alakítani az embert.

És ez nagyon nehéz.

Vannak felszínes szokásaink, amelyek még nem váltak ösztönné, de vannak olyan mélységesen mély „tévHITEINK”, amelyeknek a gyökere egészen a lelkünk centrumáig nyúlik.

Sokáig azt hittem, hogy bennem nincsenek ilyen bosszantó „floppyk”.

Amikor megismertem néhány múltbeli életemet, döbbenet fedeztem fel, hogy már Kr. előtt az 5. században is küszködtem olyan ösztönné fagyott, rossz magatartásformával, amely szinte valamennyi életemen áthúzódott, és ma is sok zavart okoz.

Nem tudok változtatni rajta.

Még most sem – pedig már fölismertem.

Úgy vagyok vele, mint az inas a tigrissel: tudom, hogy ott van, el is határozom, hogy kikerülöm, de elegendő a legkisebb zavar – máris megbotlottam benne.

Életünk javarésze ismétlés.

Egy-egy inkarnáción belül ezt roppant nehéz fölfedezni, de ha visszanezel több életedre, látod, hogy itt valami rögeszmésen ismétlődik, új énnel és új sorssal; számtalan maszk és variáció mögött ugyanaz a régi „floppy” működik. Az embernek szinte önkéntelenül „rájár” a lelke. Döntő pillanatokban ugyanazt a megoldást alkalmazza, mert ez a könnyebb.

Ez a megszokott.

Ezért arra a kérdésre, ami a szvadharmád, a válasz mindig ez: az, ami a nehezebben járható út. Amit a legszívesebben nem tennél meg, mégis muszáj.

Az a késztetés, ami magától jön: mindig gyanús.

Ez nem a külső sikerekre vonatkozik.

Az ember ismétléssel is lehet sikeres. Sőt, talán még könnyebben, mintha új utakon járna, hiszen olyasmit csinál, ami már megy neki.

Az élete sikeres lehet – csak a sorsa kerül csődbe. Értelmetlenné, üressé válik. És a sikerének képtelen örülni, mert tudja, hogy hamis pénz. Külső szem ezt nem látja. Úgy él, mint a bukott diák: a leckét jobban ismeri, mint a többiek, mert ő ezt az osztályt egyszer már kijárta – de a szíve keserű, mert tudja, hogy egy évet veszít. Ami másnak diadal, számára nem jelent semmit se már: ott ül egy évvel öregebben, idegenek között, mert a régi társai régen továbbmentek már. Keserűségét és elhagyatottságát a jó jegyek sem képesek feloldani. Boldogtalanságát még csak tetézi az az érzés, hogy ő valójában nem is bukott meg, csak visszavágyódott a régi padok közé: nem tudott elszakadni ettől az iskolától.

Ilyen ismétlés volt Domján Edit élete.

Sok híres, nagy színésznőnk meghalt, és – legyünk őszinték – el is felejtettük őket.

Editet nem.

Itt maradt közöttünk, nem is annyira az alakításai, mint inkább a mosolya, a lényé és a hangja. Az idő csak lassan halványítja az emlékét, s talán még az új generációk is őriznek magukban egy fakó és csalóka Domján Edit-képet.

Sokan kutatták halálának az okát.

Magam is próbáltam megfejteni, miért vetett véget az életének 1972 karácsonyán. Vádoltuk az országot, a színházat, a kritikusokat, egymást; felidéztek a múltját, a szerepeit, a szerelmeit, az elejtett szavait – de a valódi okot nem sikerült megtalálni. Sérelmek érték, ez kétségtelen, de valamennyiünket érnek sérelmek – attól még nem leszünk öngyilkosok.

A halála után tizenkét évvel találkoztam vele.

Megrendítő találkozás volt.

A részleteit nem írom le, mert, mint kiderült, a sorsa annyira „speciális” eset,

hogy semmiféle közösségi tanulsága nincs.

A lényegét viszont elmondom, mert élete az ismétlés legtisztább és legtragikusabb példája volt.

Az az ÉN, aki Domján Edit életét játszotta a földön, valaha egy másik, nagy színésznőt éltetett. Egy olyan korban, amikor a színház még szentség volt, misztérium. A szónak nem az ősi, hanem a század elejei értelmében, amikor a színészek még nem cekkerrel loholtak, mostak, főztek, takarítottak, és nem a szinkronban és a rádióban szórták szét tehetségüket, hanem készültek az esti előadásra, amely ünnep volt; polgári, sőt, nagypolgári ünnep. Társadalmi szertartás. A nagy művészeket mítosz vette körül. Egy szép színésznő nemcsak művész volt, de maga a Nő. Szimbólum. Bálvány. Kimondatlan szerelmek tárgya, akivel találkozni kitüntetés volt.

És ez a színésznő valaha nagy varázsló volt.

Nemcsak a közönséget varázsolta el, de önmagát is.

A halála után nem tudott elszakadni a színházi világtól.

Vissza akart jönni.

Vágyódott a színpad után, a játék után.

Folytatni akarta tovább.

És visszajött – közénk.

Álljon itt a több mint kétórás beszélgetésünk jegyzőkönyvéből néhány mondat.

– Ez a pálya egy nagy mágia – mondta Edit. – Felmegy a függöny, ásít a nézőtér, s te nem tudod, kinek játszol... Egyedül vagy!... Te nem vagy színész, Péter, te ezt nem tudod... Az a misztérium, hogy vannak is, meg nem is... És tudod, mi a bukás? Amikor azt hiszed, hogy vannak, s közben nincsenek!... Te mondd: érdemes ezeknek játszani? – kis szünetet tart, majd szomorú nevetéssel hozzáteszi: – Tudod, ebben a földi életben az a borzasztó, hogy igazából kurva!... És mégis: hogy tudjuk szeretni!

– Azt hisszük, hogy nincs más – mondom, s arra gondolok, hogy ő most már megtapasztalta azt a másikat.

– De amikor van más, akkor is!!... Olyan, mint egy szerető, aki elhagyott! – hosszan hallgat, majd megidéző erővel mondja: – Tudod, hogy imádom a díszletek szagát? Az enyvszagot. A dohot. A jelmezek izzadságszagát! A lámpák hőségét! A hideg verítéket a hátamon, ahogy kiver az izgalomtól!... És a zugban ivott konyakot az előadás előtt! – fölnevet. – És ezeknek a drááága sűgőknak az igyekezetét!... Tudod, milyen fontos a sűgő?

– Mindig szidják őket.

– Látod: ezek a nagy lelkek. Ott ülnek bent a lukban egy életen át!

Sok sorsot ismertem meg. Edité volt az egyetlen, amelynek nem volt életterve. Nem volt svadharmája. Elmondtam már, hogyan születik az én,

mesteri lelkek hogyan segítenek megkomponálni eljövendő sorsát. Nála ez az utóbbi nem történt meg. Őt csakis a vágy hozta, az ellenállhatatlan vágy, amely ellen nem tudott tenni semmit. Mint a lemmingek az álmország felé, ő is elindult a földre, magányosan, egy szerelem kényszerének engedve: ismételni akart valamit, ami lehetetlen.

És hozta magával a légkörét, a világát, a tehetségéből is sokat – és amikor elindult a pályáján lassan és fokozatosan, az önáltatások egyre szaporodó kudarcai után rájött, hogy nem talál itt semmit és senkit. Ez a színházi világ már egészen más volt. Robotos, hétköznapi. Itt már nem kellett az a VARÁZSLAT, amire ő valaha képes volt. És főként – mivel egyedül jött, és a sorsa nem volt „megkomponálva” – nem talált itt senkit. Minden szerelméről sorban kiderült, hogy idegenek. Persze próbálkozott, igyekezett, nagy kompromisszumokat tett, akart szeretni és akarta, hogy szeressék, de sorra kiderült mindenkiről, hogy „nem ő az!”

Királynői méltóságát és zseniális tigristermesztését bájos mosoly mögé rejtette el. Mégpedig olyan mélyre, hogy csak nagyon kevesen vették észre.

Azt hiszem, a magánynak ezt a fokát nem tudjuk elképzelni.

A rosszindulat mindig ott kezdi ki az embert, ahol a legérzékenyebb.

A kritikák hamarosan megírták róla, hogy korszerűtlen, hogy modoros, hogy mint nő van ugyan benne valami szexepil, de roppant elavult. A művészetét s őt magát is porosnak, idejétmúlnak tartották.

Abban a korban, amikor a nők farmernadrágban és miniszoknyában s Levi's dzsekikben jártak, a kritikusok észrevették Editen a láthatatlan, vajszerű kalapot, amelyen sokszínű virágcsokor volt, és széles karimája beárnyékolta arcát, a csipkés selyemblúzt, a földig érő szoknyát és azt a hosszú, lilomszínű selyemsálat, amely úgy lobogott utána, mint valami nemesi zászló. És észrevették hangjában azt a különös dallamosságot, amely teljesen elütött attól a hadaró, motyogó, primitív beszédétől, amelyet a színpadon és az életben megszoktunk.

Erről nem tehetett szegény.

Neki mást jelentett a színház.

Mást jelentett a nőiesség és a beszéd.

Ha behunyt szemmel hallgatod valamelyik monológját, és figyelmedet nem arra összpontosítod, amit mond, hanem arra ahogyan mondja: rájössz, hogy Edit nem magyarul beszél. Nem a szavak első szótagjait hangsúlyozza, hanem a hosszú magánhangzókat, az é-keket, az á-keket, az ó-keket, valósággal énekel, a magyarnál nagyobb nép nyelvének csodálatos dallamával.

Ha jól figyelsz, még azt is megállapíthatod, melyik nyelv ez.

Ezt is áthozta magával. És azt, hogy a színpadi dikció nem naturalista motyogás,

hanem költészet, fölemelt valóság, hangmágia.

Valaha sokkal szebb volt.

Magasabb, királynőibb.

– Tudod, mi a varázslás? – kérdezte szomorú önróniával. – Hogy egy kis senki elvarázsolta magát királynővé, és ahhoz, hogy az lehessen, elvarázsolta magát színésznővé. Kétszeres mutatvány!... És ez a varázslás, ez tart!... Ez a varázslás nem szűnt meg lenni!

A nevét valaha ismerte egész Európa. Pedig akkor még nem volt televízió és mozi. És a férfiakban a tehetséget kereste. Akikkel repülni tudott. Szerelmei vad, veszélyes és gyönyörűséges regények voltak. Tudta, hogy a legmélyebb szerelemnek mindig van valami halálíze. Nem félt tőle. Sőt kereste. Csakis a veszélyes zseni mellett tudta megélni a szerelem eksztázisát. Akkor is, ha ez sok gyötrellemmel járt.

És ebből nem talált itt semmit.

Persze, ez egy másik én volt, és egy másik élet. Edit, amíg élt, nem ismerte a reinkarnációs múltját, hogy kitől örökölte lelkének sok tulajdonságát. Mindez nagyon mélyen eltemetve élt benne, ő itt keresett, próbálkozott, alkalmazkodott, minden erejével és diplomáciájával, és női bölcsességével igyekezett hozzászoktatni magát a sivár feltételekhez – de nem ment neki.

– Pontosan tudtam, hogy nem akarok sokáig élni... vagyis azt, hogy nem kellett volna visszajönnöm... Pontosan tudtam, hogy itt semmi keresnivalóm nincs, és mihamarabb vissza kell menni!

Ezt mondta.

Aztán elmesélte, hogyan készült éveken át az öngyilkosságára. Gondolatban és képzeletben. Még a hatását is eltervelte: mint valami tragikus előadásét.

Senki sem vette észre.

– Pedig benne volt a játékomban, benne volt a mondataimban: én nem akarok sokáig élni!... Mondtam is, de nem akartátok tudomásul venni!

Földidézte a halálát. Elmondta, hogyan választotta ki éppen a karácsony napját, nem azért, mert ez volt a születésnapja, hanem mert tudta, hogy akkor mindenki boldog. És egy olyan percet, amikor tudta, hogy elmarad miatta az előadás.

Földidézte a rohanást, a pánikot, a rendőrséget: az emberi lelkekben végighullámzó hatást. És azt, hogy az utolsó, még tudatos percében nagyon megijedt. Nem a haláltól hanem attól, amit földidézett vele.

Majd a tisztuló lélek józan, szomorú hangján ezt mondta:

– Péter, rossz színházat csináltam magamból a végén.

És hosszú csend után még hozzátette:

– Nagy igazság, hogy a halállal nem szabad játszani!

Kezdünk belemenni a dolgoknak a gyakorlati részébe. Bizonyos vagyok, hogy

ez tiltakozást, kifejezett ellenérzést vált ki belőled.

Én is így voltam vele. Nem Edit esetében, hanem az első élményeim után. Mint Horatiót, engem is megcsapott egy mélyebb logika, de ugyanakkor a józan ész riadt tiltakozása is. S ahogyan Hamlet tette: én is hosszú próbáknak vettem alá a szellemvilág információit.

Valamennyien így vagyunk ezzel.

Amíg egy igazság elméleti, még elfogadható.

Isten, lélek, túlvilág, sors: mindez a maga elvontságában szép és igaz.

De ahogyan megnyilvánul, és először megtapasztalod, megdöbbenysz, és azt mondd: Ez lehetetlenség!

Jézus három éven át magyarázta a tanítványainak, hogy a lélek halhatatlan.

Hittek neki.

Minden szavát elfogadták.

De abban a pillanatban, amikor halála után visszatért közéjük, és eléjük állt: megrökönyödtek.

Ez az igazság megismerésének első, természetes fokozata.

Mielőtt elmondanám Latinovits Zoltán történetét, bevezetésül hadd idézzem Tamás Evangéliumát:

Aki keres, ne nagyja abba a keresést, míg csak nem talál, és ha találni fog, zavarba jön majd, amikor zavarba jön, csodálkozni fog és a mindenségen uralkodni.

Második könyv

REINKARNÁCIÓ A GYAKORLATBAN

Találkozásaim Latinovits Zoltánnal

1. Emlékeim

Az első kép, amelyet Latinovits Zoltánról emlékezetem felidéz: a nevetése. Ő huszonnégy éves volt, én tizenkilenc.

Még nem volt színész.

Ahhoz, hogy fölidézzem ezt a nevetését, felejts el minden képet, amely róla benned él: a borostás, hajhálós őrnagyot, a temető sírkeresztjei között botorkáló ősz hajú, szép homlokú Szindbádot, a megtört Ványa bácsit, a tomboló, a torz lelkű Cipollát, a zárt fogsorral prófétáló versmondót, akinek kissé már táskás, tüzes szemében és világító, magas homloka mögött éppen most születnek újjá Ady legsötétebb átkai; felejtsd el a botrányok hősét, aki részegen lesodorja a

sminkasztalt, pincérekkel üvölt és felpuffedt arccal támolyog a hajnali Pest utcáin; aki mániásan perel a világgal, és szótlan depresszióban üldögél a Völgy utcai szanatórium padján. Felejtsd el a mítoszokat: az elválasztott hajú Moképszépfiút, a sztárt, a hirtelen megőszült férfit, akinek „halhatatlan szerelmét” összefényképezték a „Tündérkirálynő” Ruttkai Évával; felejtsd el a zsenit, az örültet, a prófétát, a „magyar sors” tragikus szimbólumát – és álljon előtted egy halk szavú, csendes fiú, udvarias, barátságos és roppant öntudatos. A lábán szandál van, vékony, de hízásra hajlamos testén kockás konfekció ing; a homloka még alacsonyabb, vékony szálú, sötét haját sem választotta ketté; dús, mint a sötét láng, és mindig jól fésült – és a szeméből semmi más nem süt még, csak értelem és tisztaság.

A Népművészeti Intézet színjátszó csoportjába jártunk, amelyet Versényi Ida vezetett, akinek pontosan annyi gyermeke volt, ahány növendéke: ő volt a magyar színészek anyja.

Jó együttes volt.

Zolin kívül még Tordy Géza és Hofi Géza tartozott a csapathoz.

Hofiról tudnod kell, hogy az élete során csak hízott, de nem fejlődött. Már akkor zseni volt. Egyszemélyes színház, olyan könyörtelen humorral, amely a mai napig egyedül áll a magyar színház történetében. Nem parodizált. Ő könyörtelenül beleélte magát minden figurába, sajnálat és önsajnálat nélkül: azzá vált, akit megidézett. És mint vadászkutya a vergődő nyulat: mindenkit ott kapott el, ahol a legérzékenyebb volt. Nem lehetett szökni a harapásából. Ez nem a Latabárok, a Kabos Gyulák és a Chaplinek megbocsátó és érzelmes humora volt, hanem kegyetlen, ősi komédia: mosolytalan, nyers és őszinte. Hofi nem viccelt. Az ember, az ő szemével nézve vagy menthetetlen örült, vagy gátlástalan gonosztevő. „Gyerekek – mondta minden egyes műsora – nézzetek ide: az egésznek nincsen értelme! Ez örület, amiben élünk!” S mivel mindenki tudta, hogy igaza van, játékán nem nevettek, hanem röhögtek, olyan harsogva, ahogyan csak a félelemtől összeszorult rekeszizom hirtelen jött szabadságából tud hahotázni az ember.

A közönség ma is így viselkedik Géza előadásain. Mintha hullámvasúton ülne. Nem kacag, hanem kéjesen sikongat, és teli szájjal, rekedten röhög.

Zoli nem így nevetett rajta.

Szája mosolyra húzódott, párnás arca kissé fölfelé emelkedett, és ferdére formálta mély tűzű, sötét szemét, amelyben olyan gyönyörűség ült, hogy az leírhatatlan. Egy ékszerész szemében van hasonló gyönyörűség, ha olyan ritka követ talál, amelynek az értékét csakis ő tudja igazán.

Ez a gyönyörűség az első képem róla.

A második a játéka.

Mátyás királyt játszotta egy Kisfaludy-darabban.

Nem is játszotta, élte a szerepét. Eszköztelenül, pontosan és őszintén. Semmi eksztázis, semmi felfokozottság nem volt az alakításában. Önmagát játszotta, aki akkoriban volt: barátságos, de nem barátkozó, saját értékét pontosan tudó, de azt másokkal sohasem éreztető értelmes embert, aki álruhában éppolyan király volt, mint palástban, koronával. Belül volt király. Akinek inkább gond, mint öröm a hatalom. Tudta, hogy szegény országban él, ahol sok az igazságtalanság. És ezért ő is felelős. Így hallgatott végig minden szegény embert. Nem prófétálni jött az igazságot, hanem praktikusán megoldani az emberek bajait.

Tudtam róla, hogy valami mérnök, építészmérnök vagy csak annak készül – és ez meg is látszott a játékán.

Rendkívül precízen és tudatosan dolgozott, ami fiatal amatőr színésznél a legnagyobb ritkaság.

Ezért lepődtem meg, amikor néhány esztendő múlva arról értesültem, hogy iszik, hogy botrányok vannak körülötte, hogy Debrecenben idegileg összeomlott, és öngyilkosságot kísérelt meg.

Mi történt vele?

Lehetetlenség.

Ez nem ugyanez az ember volt.

A két képet ma sem tudom összehozni magamban.

Két Latinovits Zoltán él bennem. Az első, akit megismertem és megszerettem – és a másik, akivel később találkoztam, s akit nagyon nehéz volt szeretni már.

Sorsunk egy villanásnyi ideig újra találkozott.

Dosztojevszkij regényét, a Karamazov testvéreket adaptáltam a Vígszínház számára, és Zoltán játszotta Iván szerepét.

Zárt volt, alig-alig megközelíthető. A kollégák érezhetően tartottak tőle. Most is hallatlanul pontosan és átélten dolgozott, de beszélgetni már nem tudtam vele.

Próbáltam, de nem sikerült.

Ekkor már sikeres színész volt, elismert művész, de úgy láttam, nem a siker szállt a fejébe. Ültem a nézőtér sötétjében, s főként a főpróbák tájékán először tapasztaltam azt a feszült, elektromossággal töltött légkört, amely körülvette. És ez a légkör valósággal sisteregni kezdett, amikor Iván örületét eljátszotta. Pedig semmit nem csinált, csak rendkívül intenzíven gondolkozott; szinte emberfeletti önfegyellemmel gyúrta le a démont magában. Játszott a szörnyeteggel, mint idomító a tigrissel. Gyönyörködött benne, büszke volt rá, s ugyanakkor rettegett is tőle. Pontosán tudta, hogyan örül meg egy ember; nem úgy, hogy kezét-lábát szétdobva elkezd kiáltozni és kapkodni és lehetetlen, zavaros dolgokat fecsegni, hanem éppen ellenkezőleg: olyan erővel figyeli önmagát, hogy az már nem

normális. És miközben mások félnek tőle, ő nem fél, sőt kéjes büszkeséggel élvezi a tébolyát, magasrendű, emberfeletti állapotnak tartja, és megveti a közepszerűséget, amely csupán a gyávasága miatt nem meri megélni az értelemnek ezt a veszélyes eksztázisát.

Különös érzésem volt.

Ez az ember akkor örül meg, amikor akar, és akkor jön ki az örületéből, amikor akar!

És ez a fura kettősség a „privát” területekre is áttért; lényéből időnként a megvetés indulatos szikrái csaptak ki, főleg akkor, ha nem értett egyet a rendezővel, vagy a partnereitől nem úgy jött vissza a labda, ahogyan szerette volna. Ez mérhetetlenül ingerelte. Nemcsak önmaga, az ügy miatt is: senkinek nem tudta megbocsátani, ha nem tudta a szerváit fogni. De ez nem gőg volt, inkább a nagy játékos kétségbeesett hisztériája. S bár sohasem beszéltünk erről, de láttam rajta, hogy nem tetszik neki senki. Úgy látta, már szólni sem érdemes, de rosszkedvét és feszültségét alig tudta leplezni. Föltehetően önmagát sem tartotta jónak, s az én munkámat sem; ahogy néztem az alakítását, kedvem lett volna az egészet újraírni.

Ma ezt már másképp látom, de igyekszem úgy megidézni őt, hogy az akkori emlékeimhez hűséges maradjak.

Kezdő íróként zsenit láttam benne, akinek mindig igaza volt. Ezt a majdnem összeférhetetlen, robbanásig feszült talentumot pár évvel korábban még nem vettem észre; a Mátyás királyt rendkívül jól nevelt, tehetséges úrifíú próbálta, aki olyan szolgálatkészen teljesítette a rendező utasításait, mintha az édesanyja egy pohár vizet kért volna tőle.

Pár évvel később fura helyzetben találkoztunk.

Egy nyúlfarknyi szerepet vállaltam Simó Sándor A legszebb férfikor című filmjében.

Zoli volt a partnerem.

Forgatás után együtt maradtunk.

Először egy presszóba mentünk, majd föl a Vadrózsa étterembe, és beszélgettünk. Ittunk és beszélgettünk. Végre beszélgettünk! És repültünk. Zoli abbahagyta sötét panaszait a filmgyárról, a színházról, és elmesélte elméletét az égi és a földi nőről, amely később a kötetében is megjelent. Először a szalvétára, majd a fehér abroszra rajzolta föl a diagrammokat: vastag nyíllal jelölte a lefelé húzó, boszorkányos földerőt, amely leránt a szexus örvényébe, a kék és a test és a lélektelenség mocsarába – és fölfelé, az asztalon már szélesen elterülő bortócsán keresztül az égbe vivő mennyei erőt, amely a Julikák tiszta szeméből sugárzik. Molnár Liliom-ából indultunk, abból az örvényből, amely Muskátné és Julika között forog, s amely a szerencsétlen Liliomot először a mélységbe, majd a

magasba rántja; majd Shakespeare-nél kötöttünk ki, s végül a tiszta mennyországig emelkedtünk.

Golyóstollából kifogyott a tinta, egy filctollat vett elő, s ahogy rajzolta elém a bonyolult, szögfüggvényekre emlékeztető ábrákat, a különböző létsíkokat és metszéspontokat, hirtelen észrevettem, hogy csúnya keze van. Az egyetlen, ami Zolin nem volt szép: a keze. Tömpe, kövérekés, beteges; mindaz, ami később riasztott benne: az agressziója, a kegyetlensége, a túltengő önérzete ott volt ezeken a rövid, kissé puffadt ujjakon, s ez annyira elütött szép metszésű, nemes arcától és sugárzóan tiszta homlokától, hogy tekintetemet akaratlanul is magához vonzotta.

Ittunk. Egyre többet ittunk, s én egyre józanabb lettem. Nem volt már szó bajról, Vígsházáról, szocializmusról, elviselhetetlen életről; szárnyaltunk egyre följebb és följebb, eltűnt az asztal, eltűntek a vendégek, a füst, a lárma: a pincérből is csak egy kezet láttam néha, amely elénk tette az újabb és újabb palackokat. A bámulatos az volt, hogy amit én vallásos alapon sejtettem, azt ő lefordította a színház nyelvére, s ettől az egész valahogy testet kapott; bebizonyította, hogy az élet legelvontabb és legmagasztosabb igazságai is hússávérré válnak a színpadon. Hogy még az Isten is eljátszható! És minden jó előadásnak olyan valódinak és teljesnek kell lennie, mint magának a Teremtésnek. Mindezt Molnár Ferencsel igazolta, akit abban az időben (és ma is) hitvány, olcsó hatásokra törő polgári írónak tartottak! És mindezt szinte matematikai precizitással, ábrákkal, erővonalakkal, mondatokkal és jelenetekkel igazolta. Hogy megértesse velem: nem az ő agyában növekszik kozmikussá ez a darab, hanem mindez benne van – csak ki kell tudni olvasni belőle. Még mondtam is szédülten: olyat már láttam, hogy egy popzenész Bachot játszik, de fordítva? Azt mondta: lehet! Nagyon is lehet! A lényeg: az igazság! Ami kicsiben igaz, az nagyban is az! Hány korabeli popzenét komponált Mozart! És Molnár költő volt! A kritikusok ezt nem érzik, mert nem tudják, mi a színház. Csak bámultam az abroszra mázolt bonyolult ábrát.

Gondoltam: szegény színészek, miféle sűrű és veszélyes hálóba bonyolódtok, ha ezzel a fiúval kell

játszanotok! Aki egy városligeti cselédlány szemében a Boldogságos Szűz Máriát látja! Mit vár ez töletek? Milyen mélységeket és magasságokat? Ki játszotta Zolival Julikát?... Moór Mariska?... Vajon, mi volt a szemében?

A baj akkor történt, amikor fölálltam, és elindultam a WC felé.

Nem működött a lábam.

Mintha éteres kábulatban lettem volna; hosszú ideig tartott, amíg átbotorkáltam az asztalok között, és

bezuhanam a klozetba.

A tükörből éppolyan arc nézett rám, mint amilyen én voltam, csak öregebb, dúltabb, és a füle alól is csorgott a verejték.

– Ne igyál! – motyogtam az arcnak. – Ne igyál! Neked kell hazavinni, észnél légy! Ne igyál többet!

És közben két tenyérrel támasztottam a falat, mert dőlt előre, mint az elvarázsolt kastélyban.

Hajnalodott, mire fölértünk az Endrődi Sándor utcába.

Egymást támogattuk, mint az elítéltek az imbolygó kordén.

Zoli megmutatta a házát, amelyet ő tervezett, de semmire nem emlékszem. Csak arra, hogy gödrök és alattomos kövek között vonszoltuk egymást, amelyek időnként megindultak a lábaink alatt, mint az eleven teknősbékák.

Ragaszkodott hozzá, hogy jöjjenek a kapuig.

Tartott a feleségétől, Ruttkai Évától.

Becsöngetett.

Éva kijött pongyolában, s nem is kócosan. Nem ágyból jött, az bizonyos.

Zárt arccal, szótlanul végigmért bennünket.

Ott álltunk, sután összekapaszkodva. Hátulról markoltam a barátom kabátját, aki olyan volt, mint a büntudatos gyerek, aki megint rossz fát tett a tűzre. De valami dac is volt benne, sőt komor kihívás, mint aki azt mondja: „Ez van! Látod. Most akkor mi van?!”

– Itt a Zoli... – motyogtam.

Éva szó nélkül beengedte a férjét, majd keményen bevágta a kaput az orrom előtt.

Valahogy hazaértem, ma sem tudom, hogyan, s ruhástól-cipőstől lezuhantam az ágyra.

– Nagyon részeg vagyok... – mondtam a nejemnek.

Délután ébredtem, ruhátlanul, a paplan alatt.

Legközelebb a film utószinkronján találkoztunk.

Ez volt az az alkalom, amikor megtapasztaltam, milyen az, amikor Zoltánból a vulkán kitör.

Már a folyosón hallatszott az üvöltése, mert a stúdióból kivezérealt hangszórók minden szavát közvetítették. Félelmetes tigrisordítás volt ez, gerincből és eltátott szájából eredő kétségbeesett bömbölés, amely időnként elfulladt, s halk, érthetetlen mormogással erőt gyűjtött az újabb rohamra. A különös az volt, hogy most is figyelte önmagát, tudta, mit üvölt, nem ismételt szavakat, s mondatai pontosak voltak, mint valami íróilag átgondolt átkok; ha nem ismertem volna, azt gondoltam volna: játszik. Szidta a rendszert, a filmgyárat, a léleknyomorító körülményeket. Olyan végső átkok hagyták el a száját, amelyeknek akkoriban még a hallgatásáért is börtön járt.

A felvételvezető, a vágó s néhány más produkcióból összeverődött statiszta álldogált a folyosón. Egy részük riadt volt, többen gúnyosan nevetgéltek, hogy végre valaki kimondja az Igazságot, amely mint valami elszabadult vadállat rohant végig a falak között, és a gyáva emberi lelkeken; de volt, aki csak az óráját nézte, s bosszúsan morogta:

– Ez így megy reggel kilenc óta! Elmegy a hangja és b...hatjuk az egész napot!

A keverőszobában ott ült a hangmérnök s a rendező, Simó Sándor.

Az üvegablak mögött, lent a homályos teremben mint egy dúlt Lear király járkált Zoltán, egyedül. Körbe-körbe járkált a stúdió közepén lévő mikrofon körül, önmagát hol gerjesztve, hol csitítva: valóban olyan volt, mint a ketrecbe zárt tigris.

– Mi van vele? – kérdeztem.

Simó elmondta: reggel hozta be a filmgyári kocsit. Részegen, hasznavehetetlen állapotban. Várják, hogy föltisztuljon, s elkezdhesse a munkát. De a helyzet egyre reménytelenebb: az üvöltéstől elment a hangja. Már alig érteni, mit beszél. Mindenkit kizavart a teremből; nem akart embert látni.

Simó becsülte Zoltánt, mindig jól dolgozott vele.

Azt már a folyosón is hallottam, hogy az őrvongó vádak nem ennek a produkciónak szólnak.

Másoknak és messzebbre üvölt.

Sanyi mégis keserű és roppant indulatos volt.

Nem az elveszett nap miatt, hanem azért, mert amikor beküldött a stúdióba egy takarítónőt, törölje fel a padlóról Zoltán részeg másnaposságának maradványát, ő valami olyan iszonyatos gorombaságot vágott a fejéhez, hogy szegény asszony rémülten kikotródott a vödrével. Azóta is zokog valahol. Ez nem a részeg dzsentrifon hangja volt, de egy tatár kán könyörtelensége.

– Azt hittem – mondta Simó -, hogy ez a gyűlölet csak fölfelé vág... De nem!... Ez mindenkivel ilyen!... Szegény nő! Nem is dolga az ilyesmi: eltakarítani a koszt, amelyet ő csinált!

– Beszélek vele – mondtam.

Lementem a lépcsőn.

A takarítónő ott sírdogált a „Csend! Felvétel!” tábla alatt.

– Meg akart ütni... – hallottam indulatos dohogását.

– Ugyan már – mondta valaki.

– De igen! Úgy gyött felém azzal a szemével...

Benyitottam a stúdióba.

A szemem lassan szokott a sötétnek. Csak a fönti üvegablak mögül szűrődött némi fény a terembe. Zoltán ott állt a hatalmas, vak vetítővászon alatt. Cipő nélkül, testéhez tapadt, lucskos, pepita ingben.

Arca borostás volt; a szeme alatt és magas homlokán ütések nyomai. Tekintete dúlt volt, könnytelen és zavaros. Akkoriban már tudtam: az ilyen helyzetekben semmiféle érzelem nem segít. Az egyetlen, ami tehető,

hogy az ember teljesen üressé teszi magát. Békét, nyugalmat kell árasztani, s ez csakis úgy érhető el, ha én szinte nem is vagyok. Se ellenség, se barát. Se „jó ember”, se „rossz ember”. Se gyáva, se bátor. Ha megérzi, hogy tartok tőle, éppolyan rossz, mintha segíteni akarnék neki. A kínaiak úgy mondják ezt: „A közép mozdulatlansága”. Ez nagy erő. Nem lehet ellene küzdeni, mert nincs mi ellen. Nem ad felületet.

Látta, hogy jövök, hogy közeledek hozzá, de nem szólt egy szót sem. Már ott álltam mellette.

– Mi van veled?

Nem válaszolt.

Egy dúlt, szomorú gyerek állt előttem. Nem szégyenkezett. Tudta az igazát, csak szomorú volt.

– Gyere, üljünk le!

Pár lépést arrébb mentünk, s leültünk a homályban a földre. Valami hangszigetelésre szolgáló, fehér

fal volt mögöttünk, a székeken a példány, a stopperóra s néhány otthagytott retikül. Zoknis lábát maga alá húzta, kézfejével megtörölte fájó, verejtékes homlokát. Még mindig hajtogatta a magáét, de már halkán, kétségbeesetten.

– Mi történt? – kérdeztem, mert tudtam, nem a lényegét mondja.

És ekkor elmesélte, hogy éjszaka bement egy kocsmába, s megverték. Vitatkozni kezdett valami bányászokkal.

– Minek vitatkozol a bányászokkal? – kérdeztem nevetve.

Ő is elmosolyodott, keserű öngúnnyal, de nem felelt.

Inge savanyúszagú volt, pupillái tágak és fényesek, a hangja annyira elment, hogy már csak rekedten suttogott, mintha kanülön át beszélt volna.

– Az a baj, hogy most hazamegyek, és Éván töltöm ki az egészet... az egész elb...ott életemet rajta kérem számon! Ez a baj. Nagy baj!... Velük – mutatott szemével fölfelé, a láthatatlan Hatalom felé -, velük nem merem!... Hazamegyek... ott a leggyengébb pont... és ezt is elrontom!

Csak mondta a hajszoltságát, az áldatlan munkafeltételeket, az emberek linkségét, tehetségtelenségét és mérhetetlen önzését.

Nem tettem igazságot. Nem mondtam, hogy miatta áll a munka; hagytam, hogy beszéljen.

De még mindig nem értettem: mitől kezdett inni, mitől rohant bele ebbe az ámokfutó részegségbe?

– Mi bánt téged? – kérdeztem végre.

És ekkor elmondta, hogy a Huszárik Zoli.

Akkoriban készült el a Szindbád, s ő úgy érezte, nemcsak színésze, de társalkotója is ennek a filmnek. Együtt születtek nemcsak szellemileg, de íróilag is. Tudott Krúdyul és nemcsak játszani, írni is. Elmondta, mennyi stúdiumot folytatott, s ez már valóban nem színészi, de tudósi tevékenység volt; számos finom részlet, mondat és jelenet az ő munkája révén került a filmbe. Nem a nevét hiányolta a főcímről, csak annak a ténynek kimondását, hogy ez közös mű.

És ez nem történt meg.

Nagyon fájt neki.

Nem tudtam igazságot tenni ebben a kérdésben.

Tény, hogy Európában, de főként nálunk a rendezőé a film. A kritikák három hasábon elemzik a rendezőt, és néhány sorban a színész művészetét. Nagy igazságtalanság! Ha csak arra gondolsz, mivé lett a Szindbád Latinovits-csal, és a Csontváry a bolgár színésszel: máris látod, milyen mesterkelt és igazságtalan esztétika ez.

Ráadásul Huszárik sokszor elmondta: a Szindbádot igenis közös műnek tartja. Talán később mondta, talán nem eléggé hangosan. Nem tudom. Ami lényeges: barátok voltak, és azok is maradtak.

Sírnivaló, hogy Zoli a Csontváryt már nem játszhatta el, s hogy ez a két zseniális művész utoljára a Völgy utcai klinikán találkozott.

Egy azonban bizonyos. Ezt akkor ismertem fel, s most is vállalom: Zoltánt nem a hiúság bántotta, ő többre tartotta magát, mint egyszerű színész, a szónak nem abban az értelmében, ahol ez valamiféle rangot jelent. Sir Laurence Olivier egész életében csakis színésznek tartotta magát, nem volt ebből semmi konfliktusa. De Zoli író is volt, költő is, rendező is: az egészet átlátó és megteremteni tudó személyiség. Nem véletlen, hogy olyan megidéző erővel ábrázolta az írói sorsokat: Krúdyt, Karinthyt, Szerb Antalt, és ha szavalt, a költeményeket vissza tudta vezetni az ihlet születésének, és a vers kihordásának az ősi fázisáig! Pontosan tudta, hogyan ír az író, és hogyan születik meg a költő fejében a költemény. Ez volt az ő nagy titka, amelyen ha műveiket szavalta – még élő költőink is megdöbbenek. Hogy honnan tudja, hogy egy szó, egy gondolat vagy egy rím varázsa hozta a verset? A kész forma ezt elrejti magában, olyan tökéletesen, mint a megszületett gyermek az őt létrehozó, megtermékenyítő ölelkezést. S ő mégis tudta, tévedhetetlenül. Mint ahogyan az sem volt véletlen, hogy életének utolsó szakaszában író akart lenni. Nemcsak menekülésből, de a benne feszülő talentum okán.

Zoli kitűnően írt. Nem úgy, ahogyan színészek írnak, de úgy, mint akinek egyetlen kifejezési formája az írott szó mágiája. Olyan mutatványokra is

vállalkozott, amelyek csak keveseknek sikerülhet: az Ady-műsorához írt bevezetője és összekötő szövege semmiben sem marad el Ady Endre prózájától, így aztán, ha valaki nem ismerte a verseket, nem tudta megállapítani, hogy mikor mondja az egyik legnagyobb magyar költő sorait, s mikor a magáét.

Talán ez bántotta. Belenézett egy tükörbe, s látta, hogy nem az, akivé lenni szeretne. Csak egy szólam a karban. Később, amikor sorsának karambolokkal teli száguldása fölgyorsult, kiderült, mi minden feszült még benne: színházat akart teremteni, írt, rendezett, díszletet tervezett, sőt még ígét is hirdetett.

Nem akarok előreszaladni az eseményekkel, s főleg visszavetíteni rá olyan felismeréseket, amelyek csak később értek el hozzám.

Mély kutatótár föl, aki meg akar ismerni valakit, s én igyekszem minden réteget leírni ennek a kútnak. S ezek nemcsak benne, bennem is megvoltak.

Minden emberismeret: önismeret.

Mert csakis addig láthatsz le valakiben, ameddig önmagadban is lelátsz.

Ültünk a földön, és én rajongtam Zoliért. Hittem abban, hogy az ilyen nagy művészeknek más törvényei vannak: érzékenyebb, bonyolultabb, sérülékenyebb. Sajnáltam. Csodáltam. Féltettem. És egy pillanatig se jutott eszembe, hogy odakint zokog egy ártatlan ember, akit nagyon megalázott.

Nem akartam, hogy szégyenben maradjon a stáb előtt, ezért egy kis idő múlva azt mondtam neki:

– Gyere, csináljuk meg ezt a tekercest!

Odamentünk a mikrofon elé, intettem Simónak, hogy kezdhetünk.

Két nekifutással föl is vettük a jelenetet.

Zoltán hangján alig volt érezhető a rekedtség.

Ettől a naptól kezdve gyakrabban találkoztunk.

Néha egyedül jött, néha Évát is elhozta, sőt azt hiszem, inkább Éva hozta őt; egyszer azt mondta, jó hatással vagyok rá.

Az igazság az, ha az asszonyok is velünk voltak, egyáltalán nem tudtunk beszélgetni. Ilyenkor Zoli teljesen más emberré vált; csakis ő vitte a szót, egyszerre játszva a feleségem, Éva és énfelem. Megivott két üveg whiskyt, s ahogyan egymás után döntötte magába a teli poharakat, lassan lecsúszott a kanapéról, féltérdre ereszkedett, s ebben a gyötrelmes helyzetben hajnalig szavalt és prófétált és összevissza fecsegett; észre sem vette, hogy Éva arcán már a kétségbeesés is elfáradt, kínosan pillantgatott felénk, akik már félálomban voltunk, míg végül riadt diplomáciával föltámogatta a társát, elvitte valahogy a küszöbíg, de Zoli hirtelen kitépte magát a karjai közül, s egy Ady-kötetet követelt, meg akarta mutatni egyik elfelejtett, ifjúkori versét, de a feleségem azt hazudta, nincs Ady-kötetünk, és Éva könnyörögve mondta, hogy „gyere már, gyere, Zoli!”

És odasúgta, hogy ez a mániás fázis, már napok óta tart, ha hazaviszi, nem fog aludni, de rohan tovább.

Sohasem hittem, hogy Zoltán örült.

Arra gyanakodtam, hogy ez valamiféle szerepjátszás.

Elkészítettem a horoszkópját.

Sok éve foglalkoztam már asztrológiával; nem azzal a sületlen és bornírt marhasággal, amelyet ma minden hírlapban megtalálsz, hanem a szimbólumfejtésnek azzal a nagyon nehéz és hasznos módjával, amelyet elsősorban C. G. Jung mélylélektani iskolája vezetett be a pszichológiába.

Zoli képletében azonnal fölfedeztem egy nagyon kemény és tragikus sorskeresztet. És egy olyan riasztó jelet, amely az én horoszkópomban is benne van; a tudattalannak olyan agresszív és vak készítése ez, amely, ha nincsen megszelídítve, nem zárja ki az erőszakos halál lehetőségét sem. Mivel az én életemben már történt ilyen „halál”, behatóan analizáltam a többi erőket is, s rájöttem, hogy van itt egy roppant egészséges és harmonikus vonulat is: józan, racionális, egzakt gondolkodásra való hajlam, amely ráadásul nagy szorgalommal és gazdag formaérzékkel párosul. Jung ilyenkor azt mondta, hogy a pszichiáternek „erre kell játszania,” ez az az Ariadné-fonala, amely kivezeti a beteget sorsának útvesztőjéből. Akkoriban még nem tudtam, hogy Zoli kitűnően rajzol és fest is, csak azt, hogy építész akart lenni, s hirtelen megértettem azt is, miért firkált elém a vendéglői asztal abroszára olyan bonyolult szögfüggvényeket: miért akarta geometrikus formában kifejezni a nőiségnek és egy irodalmi mű szépségének a titkait.

Legközelebb a kutyájával jött.

A karján hozta, mint a gyereket, pedig Bagó kutya nem volt öleb: értelmes kispuli volt, akinek ősei a mezőn a nyáját hajkurászták.

Anyám nyitott neki ajtót.

Kimosdva, frissen nyírt hajjal állt a küszöbön, ölében a bogárszemű kutyával, s halk, tisztelettel teli hangon kérdezte:

– Kézit csókolom, Péter itthon van?

Bagó körülszimatoalta az új helyet, majd elnyúlt a szőnyegen, s békésen elaludt.

Hosszan beszélgettünk, már nem emlékszem, hogy miről.

Komoly, józan beszélgetés volt; mintha megszólalt volna benne az a fiatalember, akinek egykor – jó tizenöt évvel korábban – megismertem.

Csak néhány mondata bukkan föl bennem.

A testvéreiről beszélt, mérhetetlen szeretettel.

Istvánról úgy beszélt, mint gyermek a mesebeli óriásról, aki mellett mindig védelmet és biztonságot talál. De nemcsak az erejét, a hiteles színészi játékát is becsülte, ami – ismerve Zoli roppant kritikus természetét – nagy ritkaság volt

számomra. Károlyról pedig, akit sohasem ismertem, s csak annyit tudtam, hogy vad beatzenész, egyetlen jelzőt mondott: „angyal”.

Azt mondta:

– Az öcsi: angyal. Neki kellett volna eljátszania Aljosa Karamazovot.

Rátértünk a horoszkópjára. Erre már azért emlékszem pontosabban, mert beszélgetésünknek ezt a részét számtalanszor fölidéztem magamban.

Először hittem az igazamban.

Másodszor – Zoli halála után – úgy éreztem, hogy nem fogalmaztam eléggé keményen és pontosan. Hogy túlságosan tiszteltem a hiúságát, a zseni-tudatát, ezen a kapun próbáltam taktikusan bejuttatni hozzá a kétségtelen igazságot, s ezért szavaim teljesen hatástalanok voltak.

Ma pedig már tudom, hogy tévedtem, s az egészért szégyellem magam.

Elmondtam neki, hogy a horoszkópban egyetlen dolog nincs benne: a szellemi színvonal.

Az ilyen szimbolikus sorsképlet olyan, mint egy színdarab: el lehet játszani rosszul, közepesen és zseniálisan is. Attól függ, hogy ki áll mögötte, s hogy mennyit tud az életről. Az erőszakos pontról természetesen nem szóltam neki, de mivel Zoli tudta jól, hogy nehéz sorsa van, s hogy ellentmondásos erők feszülnek benne, ezt tagadni nem lett volna értelme.

Megmutattam neki egy hasonló képletet, amelyben ugyanolyan nehéz kereszt volt, mint az övében, s ezt a sorsot egy zseniális „színész” játszotta végig: Mahatma Gandhi. Hatalmas feszültségeket hordozott magában, s rengeteget ütközött a világgal, de ezekből a belső ellentmondásokból szinte semmi sem látszott, mert már kora ifjúságától kezdve arra nevelte magát, hogy ezeket az energiákat átminősítse, más mederbe terelje – hogy önmagát legyőzze. Ha külső konfliktusokba keveredett, először mindig önmaga ellen fordult, éhségstrájkokba kezdett, és így diadalmaskodott a környezetén is.

Arra próbáltam rávenni Zolit, hogy ne igyon, jógázzon, hogy fogyjon le, mert ilyen kövéren nem tudja szeretni önmagát, s ha valami olyan készítése jön, amellyel a világot vádolja, keresse előbb önmagában a hibát, s legyen úrrá önmagán gyenge pillanataiban. Aljas, mocskok világban élünk, de Gandhié sem volt külön. Megtehetette volna, hiszen ember volt, hogy naponta, nyíltan kitámad, vagy kétségbeesésében leissza magát, de ő az önlegyőzés útját választotta. És ez volt a könnyebb és ésszerűbb út. És ne haragudjon, hogy ilyen magas példát említek, de ilyen nehéz keresztet csak magas szellemi színvonalon hordozhatók, különben leroskad alatta az ember.

Figyelmesen végighallgatott.

Csak akkor komorodott el, amikor képletének harmonikus összefüggéseit kezdtem elemezni: a racionalitást, a térlátást, a „hűvös külső tekintetet”, a

mérnöki pontosságot. Azt tanácsoltam neki, hogy időnként díszleteket is kéne terveznie.

Tudtam, hogy hívó ember.

De amikor Jézus nevét említettem, gyorsan másra terelte a szót. Elmondta, hogy egy Lemhényi nevű jogatanárhoz jár, hisz benne, mert különös képességekkel megáldott ember; olykor még jósol is neki.

– Egyszer én még színházat fogok itt teremteni! – mondta. – Tudom, hogy így lesz! Akármilyen szarok a feltételek!

Utolsó találkozásunk története az volt, hogy írtam neki egy darabot.

Sok éven át dolgoztam rajta, s végül elkészültem vele.

Búcsúelőadás – ez volt a címe.

Hőse egy sokat szenvedett, zseniális olasz bohóc, Bario Bario, az európai porondok csillaga, akit sorsa annyira megtiport, hogy már-már képtelen volt játszani. Egész művészete lázadás volt a bornírt diktatúra ellen; nagyon meggyötörték: egy Duce-paródiáért három évet töltött a ventatonei büntetőtáborban. A háború után azonban egy tönkrement cirkusz, a Stevan and Cavalleri meghívta őt, hogy mielőtt az épületük lebontásra kerül, játssza el a búcsúelőadását.

Bariónak a történelem szörnyetegét, Benito Mussolinit kellett volna játszania a porondon.

És Bario döbbenetes hitelességgel és humorral el is kezdi játszani ezt a szerepet.

De ahogy folyik a műsor, amely bemutatja a diktátor szájalmas és röhejes végnapjait, a bohóc privát arca egyre gyakrabban bukkan elő a maszk mögül. Már nem a Dúcét játssza, hanem önmagát: a huszadik század tébolyult forgatagába került nagy művész tragédiáját. Rájön ugyanis arra, hogy hazugság árán még menthető lenne ez a cirkusz, egy olcsó sikerrel föl lehetne még támasztani – de Bario erre nem vállalkozik. Számára a porond sohasem a szórakoztatás és a látványos néphülyítés színhelye volt: hanem az igazság temploma. Most is az igazságot választja: egy őszinte és eszeveszett zárójelenetben széttöri társaival a díszleteket, és lángba borítja az egész épületet.

– Írtam neked egy darabot – mondtam.

Zoli kezébe vette a példányt, átpörgette a lapjait.

– Melyik lennék én?

– Majd meglátod. Rájössz. Olvasd el. S ha kedved van: csináld meg.

Három hét múlva találkoztunk.

Bagót is magával hozta, aki nyugtalanul szimatolt; sem a földön, sem Zoli ölében nem érezte magát biztonságban: nyüszítve szaladgált körbe-körbe a szobában.

Zoli elnézést kért. Éva nincs otthon, Amerikában van, nem akarta otthon hagyni

egyedül a kutyát.

Beszélni próbáltunk, de lehetetlen volt. Bagó egyre idegesebb lett, nem találta a helyét, majd remegni kezdett, és elhányta magát. Borzas fejét leszegte, hátát fölpúposította, és tehetetlenül lövellte ki szájából a vacsora maradékát.

Zoli rettenetes kínban volt. Nem engedett senkit takarítani, maga hozta a vizet, a felmosóröngyöt, és hosszasan sikálni kezdte a szőnyeget. Már régen tiszta volt, de ő még mindig a földön térdelt, dörzsölgette a folt helyét, miközben hol elnézést kért, hol gyengéd, emberi szavakkal nyugtatta büntudatos puliját; simogatta a tarkóját, és zsebkendőjével törölgette nedves, bozontos pofáját.

– Jól van, Bagó – mondta a fülébe -, semmi baj, nem kell szégyenkezni! Emberrel is előfordul ilyesmi!... Nem haragszik itt senki, látod! Maradj csak mellettem, így, így, jól van, Bagó, semmi baj nem történt!

De közben nagyon röstelkedett, alig tudtam meggyőzni, hogy tényleg nem zavar a dolog, nekünk is van kutyánk.

Egy ilyen kis állat, főleg az érzékeny puli gyakran kijelzi gazdája állapotát.

Hamarosan megtudtam, hogy Éva és közöttük valami baj volt. Több, mint a szokásos háborúság. Erről nem írok. Maga is csak zártan, félszavakkal beszélt róla. Egészen furcsa volt, hogy ez az őszinte, sokszor a trágárságig szabadszájú férfi milyen gátlásosan, sőt, szinte régmódin kezdett beszélni, ha nőkről volt szó. Nem általában, a saját szerelméről. Mintha egy múlt századi regényt nyitottál volna ki. Tény, hogy később elsimult közöttük a dolog. Apály s dagály tengererős amplitúdóival dúlt közöttük ez a szerelemnél jóval bonyolultabb kapcsolat. Éva gyakran félt tőle, s közben kétségbeesetten ragaszkodott hozzá. És ő is Évához, a maga módján.

Végül rátértünk a darabra.

Már akkor elszomorodtam, amikor elővette a példányt, és letette az asztalra.

– Nem tudom eljátszani – mondta.

– Hogyhogy nem tudod?

– Nem tudom.

– Miért?

– Kötélre, trapézra nem tudok én menni. Ez cirkuszművész. Mindentudó!

– Nem kell fölmened a trapézra. Ez a Bario elfáradt ember. Nagyon meggyötörték... Ha akarod: átírom. Átírom úgy, hogy nyíltan megmondja a közönségnek: valaha tudtam, nem is akárhogyan... De most már nem tudok.

– Nem jó. Ez akkor szép, ha így is fölmeleg. Egy igazi művész akkor is fölmeleg, ha öreg, ha beteg! Ha művész... és ez az... akkor is fölmeleg... De én nem tudok.

Hallgattunk. Újra kezébe vette a példányt, lapozgatta.

– Egy jó van benne – mondta. – A latin vérvonal. Ez jó. Ez tényleg jó.

– Miféle latin vérvonal?

Úgy nézett rám mosolytalanul, kissé hamiskásan, mint a kártyás, aki pontosan tudja, hogy a másik milyen lapot tart a kezében.

– Hát Itália... Fontos!... Ezt jól elkaptad, b...meg! Honnan tudtad?

– Micsodát?

– Hogy ez fontos... Nem jól mondom talán?

– Nem tudom, mire gondolsz... Szeretem Itáliát, de nem ez a lényeg.

– De ez! A többit mindenki tudja. A többi csak cirkusz. Nem érdekes, volt már ilyen!... De ez jó... Ezt látod, szívesen eljátszanám.

– Hát játszd!

– Nem lehet – mondta keserűen. Elhallgatott, majd nyíltan rám nézett, és szinte hangsúly nélkül, némi jóakarattal hozzátette: – Nem lesz színház, amelyik bemutatja. Én itt nem kellek már senkinek, öregem... Mindegyik színházból kijátszottam magam!... Velem nem tudod eladni ezt a darabot!

– Megpróbálom... Ha igent mondasz, én majd keresek valakit! Neked nem kell beszélni senkivel. Csak mondd ki, hogy igen, és én beszélek mindenkivel! Végigjárom az összes igazgatót.

Csak ingatta a fejét.

– Nem tudom, Péter.

– De miért?!

– Félek a közönségtől.

– Ne hülyéskedj! Azt csinálsz velük, amit akarsz!

– Az lehet. De félek... Meglátom odalent az embereket... és félek tőlük.

– De miért?

Rám nézett, s mintha egy idegen emberről beszélne, minden különösebb hangsúly nélkül mondta:

– Én bűnös ember vagyok, Péter.

A beszélgetés folytatódott. Fecsegetem, vigasztaltam ostobán, már nem is egészen őszintén.

Kimondott egy ilyen fontos mondatot – és meg se hallottam.

Most bukkan föl az emlékezetemből.

Biztos veled is előfordult már, hogy egy-egy mondat utólag, főleg valakinek a halála után különös fényt kapott. Ez azért van, mert még a legnagyobb igyekezettel sem tudunk egymásra figyelni. Beszélgetéseink nem két kinyílt lélek, de két én bonyolult és óvatos önvédelmi játéka, ahol a megnyílások roppant ritkák, nem tartanak tovább, mint egy szempillantás, s ha az ember önmagával van elfoglalva, észre sem veszi.

Innen kezdve én már nem barát voltam, hanem csalódott szerző. Sok éven át dolgoztam ezen a darabon, s ekkor tudtam meg, hogy Zoli sohasem fogja eljátszani. Pedig már láttam őt magamban; csakis őt láttam, és hallottam a

hangját is.

A sárkányfogak, amelyeket vetett, mind kikeltek már, se Pesten, se vidéken nem akartak már dolgozni vele, s amit nem mondott ki, de én tudtam: a rendezők félték tőle. Főleg a színházi rendezők, ahol a folyamatos csapatmunkát teljesen szétverheti a botrány. Mint József Attila a szerelemre, ő is szomjasan vágyódott egy közösségre – de teljesen alkalmatlan volt rá. Az a színház, amelyről ő álmodott, az „igazság színháza”, ahol mindenki a vérét folytatja el, csakis az ő fejében élt. Képtelen volt kompromisszumokat tenni. Saját igazságaihoz is az önveszélyesség legijesztőbb fokán jutott csak el.

Aki önmagára ennyire veszélyes, sokszor a környezetére is az. A befelé fordított török gyakran kifelé fordulnak. Az öngyötrésből embergyötrés lesz, amelyet mindig igazolni látszik az az eszmény, amelyet elérni akar.

Ezt akkor már ő is tudta. Ezért volt nagyon szomorú. Vagy ahogy a szakmai zsargon nevezi: depressziós.

Mert változtatni nem tudott rajta.

(Pár hónap múlva mégis akadt egy meghívása. Olyan művész gondolt rá, akit sohasem érdekeltek a szóbeszéddek, s főként az nem, kinek van könnyű vagy nehéz természete. Vámos László hívta meg őt a Fővárosi Operett Színházba.

A szerep, amelyet eljátszott, Bozzi úr volt, aki kutyává változott.

Ez volt az utolsó alakítása.)

Nemsokára jött a hír, hogy Latinovits Zoltánt halálra gázolta a vonat a balatonszemesi állomáson.

Búcsú nélkül ment el.

Az ország megrendült. Önvád és még több vád kavargott a levegőben.

Ha egy ilyen súly kiesik a hajóból, mindenki megérzi. Hirtelen szegényebbek lettünk. Nemcsak a barátok, nemcsak a művészvilág – az egész ország.

Ilyenkor, a halál percében érződik, hogy egy zseni vérkörének hajszállerei mennyi emberben folytatódnak.

Ha a politika nem gyalázta volna meg a szót, azt mondanám: az egész népben.

És ezek a hajszállerek most megszakadtak.

Azokban a napokban sok millió lakásban ez volt a téma.

Mi is összejöttünk, mint a riadt verebek, próbáltunk válaszokat találni a hogyan történt? miért történt? kérdéseire; gyűjtöttük az információkat a tragédia részleteiről. Senki sem tudott semmi biztosat: egyik adat a másik ellen szólt.

Melocco Miklós, a kitűnő szobrász elmondta: leutazott a Balatonra, hogy elkészítse Zoltán halotti maszkját, de nem tudta megcsinálni, mert az arca össze volt roncsolva.

*

Három és fél esztendő telt el ezután.

Ezekben az időkben fejlődött ki az a „csatornám”, amelyről már beszéltem.

Egy regényen dolgoztam éppen, a K. O. című filmem prózai változatán. Úgy éreztem, a filmben amelynek főszerepeit Cserhalmi György és Juhász Jácint játszották – sok minden „benne maradt” az én hibámból. Nem voltam eléggé bátor. Elhatároztam, hogy újraírom a történetet. Arról akartam beszélni, hogy az akkor éppen „káderpolitikának” nevezett, de valójában több évszázados múltra visszatekintő magyar valóság hogyan pusztítja el a tehetségeket. Bokszolókról szólt a mese, ahol ez az ostoba, aljas és gerinctelen politizálás még szembetűnőbb: a nyílt és férfias küzdelmek világában a kulisszák mögötti hatalomharc, a nexusokra és a nyálasra épített karrierizmus elviselhetetlen látványt nyújt. Oroszlánokból csinál patkányokat. Hősökből szájalmas, megalázott rongybábukat. Úgy éreztem, hogy egy olyan országban, ahol nem a teljesítmény, de az előre kitöltött pontozólapok döntenek el, ki a győztes, s ki a legyőzött: nem lehet élni.

Szombatonként egy baráti társaság jött össze nálam, velem egyívású emberek. Sokat beszélgettünk vallásról, jogáról, Krisztusról. Kerestük az utunkat. Valamennyiünknek más-más mestersége volt; ami összehozott bennünket, az életünk sok megoldatlan gondja volt. Érdekes könyveket olvasgattunk, ismerkedtünk az ősi hagyományokkal, és nem volt idegen tőlünk a láthatatlan világgal való kapcsolat sem.

Az egyik este valamennyien éreztük valakinek a jelenlétét.

– Ki vagy? – kérdeztem.

A szó lassan alakult ki:

– ZOLI.

– Milyen Zoli?

– ZOLI!! – szólt most már erőszakosan, mint aki dörömböl az ajtón, s nem akarják beengedni.

Hirtelen lüktetni kezdett a halántékom.

– Milyen Zoli? – kérdeztem újra.

– LATINOVITS.

Remegni kezdtem, s elérékenyültem. Alig éreztem a kezeimet. Hallgattam, megrendültem. S bár akartam volna, de képtelen voltam megszólalni, ő kezdett beszélni:

– NEM VALAMI JÓ KIVITELBEN, DE HELYESEN ÍRSZ A HÁZI DEGENERÁLTAKRÓL.

Végre megszólaltam.

– Hogy érzed magad odaát?

– NAGYON JÓL.

– Üzensz valamit?

– CSÓK, ÉVÁNAK.

Ennyi volt.

Ezzel az utolsó mondattal nehéz helyzetbe kerültem.

Mint látod, ez a beszélgetés a szellemvilággal való kapcsolatnak egy nagyon korai, „kísérleti” fázisában történt. A lélek világával való kísérletezésnek éppolyan szigorú feltételei vannak, mint bármilyen tudományos kísérletnek, azzal a különbséggel, hogy itt a megfigyelésnek a rendszeres önmegfigyeléssel is kell párosulnia, s mivel itt a tudattalanról van szó, ez roppant nehéz feladat. Az érzelmeknek, a vágyaknak és a mentális ambícióknak világokat képző akarata és hatalma van: ezt mint író, nagyon is jól tudom, hiszen ez a kenyerem. Ha ezt nem sikerül leválasztani a valóságról, az ember az önbecsapás áldozata lesz. A hitnek ebben a folyamatban semmiféle szerepe nem lehet! Jézus nem azt kérte a tanítványaitól, hogy vakon higgyenek benne, hanem azt, hogy legyenek hűségesek hozzá. És ez a hűség csak lassú folyamatban, számos „evidencia-élmény” hatására érett meg bennük. Amikor azt tapasztalták, hogy látni kezdett a vak, föltámadt a halott, meggyógyultak a betegek, mesterük jár a vízen, megjövendölt keresztthalála beteljesedik, s harmadnapon föltámad, és megjelenik előttük, a tanítványok hűsége beérett, nemcsak Jézus személyéhez, hanem a saját, mélyebb valóságukhoz is, olyannyira, hogy ezután ők is képessé váltak hasonló csodatettekre. Tapasztalati bizonyosságok hosszú sora érlelte meg őket. Számomra ezek a bizonyosságok akkor még hiányoztak.

Erkölcsei érzékem tiltakozott, hogy bárkivel is beszéljek erről. Főleg olyan emberrel, akiben ez gyógyulatlan és mély sebeket szakíthat fel. Másoktól tudtam, hogy Éva még ennyi idő elmúltával is milyen keservesen hordozta Zoli hiányát. Egyszerre hívta és taszította ez az emlék, s minden erejével azon igyekezett, hogy önmagához – aki ittmaradt – valahogy visszataláljon.

De ugyanakkor Zoli üzent neki! „Csók, Évának!”

Megtehetem, hogy ezt az üzenetet ne adjam át?

Végül is fölhívtam.

A dologhoz hozzátartozik, hogy én Ruttkai Évával soha négy szem között nem találkoztam.

Eljött hozzám.

Ott ült ugyanazon a kopott, alacsony kanapén, ahol pár évvel korábban Zoltán, összezárt térdekkel, ujjai között tartva nagy keretű, sötétzöld napszemüvegét. Kissé még lihegett a lépcsőktől, bájos, kerek orrának cimpái ütemesen tágultak, és kifejezésteli szemével mosolyogva és várakozva nézett rám.

Fogalma sem volt, mit akarok tőle.

Látva zavaromat és csaknem lámpalázás bizonytalanságomat, nyilván arra gondolhatott, hogy darabot írtam neki.

S miközben pár, általános mondatot váltottunk, szeme szinte biztatóan sugározta: „na, ki vele, bátran!”

Ez a derűs, szinte anyai bizalom csak megnehezítette a dolgomat.

Úgy éreztem, jobb, ha azonnal a tárgyra térek.

– Éva – mondtam -, valamit el kell mondanom neked. Lehet, hogy örület, lehet, hogy a tudattalanom játszik velem. Nem tudom. Tényleg nem tudom. Magam is most ellenőrzöm. De ha csak tíz százaléknyi esély van arra, hogy ez igaz, akkor is el kell mondanom, mert megígértem, és nem tehetem meg, hogy ne teljesítsem az ígéreteimet... Ha sebet tépek föl benned, akkor bocsáss meg, és ne haragudj rám!... Vedd úgy, hogy hülye vagyok, és mindez azért történt, mert én is szerettem... de tegnap beszéltem Zolival.

Ahogy beszéltem, úgy tűnt el az arcáról a mosolygás.

A színész vigyázni tud az arcára, az a munkaeszköze, de ez nem ilyen pillanat volt.

Levegőt se vett, halvány riadalom futott át a tekintetén, először rám nézett, majd az ujjai közé szorított napszemüvegre, és szinte hangsúly nélkül azt kérdezte:

– Mit mondott?

– Csak két szót. „Csók, Évának.”

Nagy, barna szeme teliszaladt könnyel. Szinte a semmiből törtek elő a könnyei, olyan bőségesen, hogy lecsurogtak az orra mellett.

De az arca nem volt szomorú. Csak nagyon komoly.

– Mást nem? – kérdezte.

– Neked nem... Most hülyének tartasz, ugye?

– Nem – mondta tünődve -, egyáltalán nem. Én tudom, hogy van ilyen – táskájából elővette zsebkendőjét, s letörölte a könnyeit. – Talán emlékszel rá: valamikor Zoltán temette Szendrő Jóskát. Gyönyörű beszédet mondott a temetésén... Nagyon szerette... És egyszer mi is együtt voltunk egy társaságban, a részletekre már nem emlékszem, de az is valami hasonló lehetett... Jött a Jóska... és megköszönte Zolinak a szép beszédet... Azt mondta: hízik odaát a mája, hogy ilyen nagy költő temette! – már nevetett, de a szeme még mindig csillogott a friss könnyektől.

– Mit mondott még? – kérdezte.

– Beleolvasott a regényembe, amelyet éppen most írok. Azt mondta: „Nem valami jó kivitelben, de helyesen írsz a házi degeneráltakról.”

– Igen... ez ő.

– Nem tetszett neki. Pedig igyekszem jól írni. Van olyan rész, amelyet már hatodszor írok át. És erre

jól lebaltazt!

– Ne törődj vele! Te csak írd meg azt a könyvet!... Az ő mércéje mindig

túlságosan magasan volt.

Magával is örökké elégedetlen volt... örökké!... Talán ez volt a baj... NEM TUDOM ELHINNI, HOGY

ÖNGYILKOS LETT! – tört ki belőle hirtelen. – Teli volt tervekkel... És így... egyetlen szó nélkül!... Éppen ő, aki

mindenkinek olyan gondosan megfogalmazott leveleket írt! Lehetetlen, hogy egy búcsúlevelet vagy akárcsak

néhány sort ne hagyjon hátra!... Biztos vagyok benne, hogy baleset volt!

Százszor és ezerszer fölidéztem a

helyzetet... elképzeltem, mi történt ott a síneknél! Talán csak föl akart ugrani a vonatra! Pestre akart jönni,

szegénykém!... Nem tudom... nem tudom!

– Talán ezt is megtudjuk egyszer.

Évával többet nem találkoztam.

Zoltán sem jelentkezett.

Több év telt el.

*

A K. O.-t félretettem. Nem volt kedvem továbbírni. Egy másik regénybe fogtam: az öngyilkos német

festő, Ernst Ludwig Kirchner halálélményét írtam meg – azt a víziót, amely egy nagy művész fejében

lejátszódik a klinikai és a biológiai halál közötti néhány percben. Kirchner, aki a náciizmus elől Svájcba

menekült, zaklatott és lelkiileg egyre betegebb állapotának mélypontján a műtermében szíven lövi magát – és

hirtelen rádöbben, hogy az életművét még nem fejezte be, egyetlen jó képet sem festett még; s ekkor egy

utolsó, kétségbeesett gesztussal, most már festék és ecset nélkül, pusztán a képzeletében megalkotja valódi

művét. Mivel vonzotta őt a cirkusz világa: egy cirkuszműsort teremt. A műsor öt számból áll, az emberi élet

nagy tételeiből: SZÜLETÉS – SZERELEM -HARC AZ ÉLETÉRT – HALÁL – MEGVÁLTÁS. Mivel mindez a huszadik század abszurd és látványos poklában

játszódik, a regénynek ezt a címet

adtam: VILÁGCIRKUSZ.

Ez volt az ötödik hősöm, aki öngyilkosságot követ el. És minden történetnek élő modellja volt. A Soós

Imre életéből ihletődött Részeg józanok című regényemben Péter és Éva, a Madáremberben Zsélyi Aladár, a

Szomorú vasárnapban Seress Rezső – és most a nagy expresszionista festő: Kirchner.

Valamilyen okból vonzott az öngyilkosság témája.

Talán azért, mert magyar népbetegség.

Elsők vagyunk a világ statisztikájában.

Ez így volt a monarchia, a Horthy-rendszer s a kommunizmus idején, és sajnos így van most is. Ha már ennyit írtam róla, tudni akartam, miért foglalkoztat ennyire ez a téma, s főleg azt, mi játszódik

le valójában annak az embernek a fejében, aki elpusztítja önmagát.

Ebben az időben már megerősödött a láthatatlan világgal való kapcsolatom; megszámlálhatatlanul

sok élmény és kézzelfogható bizonyosság győzött meg arról, hogy tapasztalataim forrása hiteles. Elhatároztam, hogy egy alkalommal fölteszem ezt a számomra oly égető kérdést is. 1984. április 7-ikén összejöttem a barátaimmal. És ekkor ránk zúdult egy olyan élmény, amelyet hosszú ideig nem tudtunk feldolgozni. A válasz, amelyet később kaptunk, részletes és kimerítő volt – de előtte ketten is jelentkeztek:

Domján Edit és Latinovits Zoli.

Mindkét több órás beszélgetést rögzítettük.

Az elsőből már idéztem néhány mondatot.

A másodikat itt közlöm, nagyon kivonatos formában.

A megértés kedvéért néhány dolgot el kell még mondanom.

Láthatad, hogy könyvemben mindenhol kerülöm az ilyen „szellemi találkozás” hogyanjának leírását.

Ehhez ugyanis részletesen elemeznem kéne a mediális képességek lélektanát. Ez most távol esik célomtól.

Főleg terjedelmi okokból. Itt röviden csak annyit: van fizikális, látó, halló, inspiratív, beszélő és író médium és

vannak olyan szerencsétlen, „ösztönösen” működő médiumok is, akik tudatuk kontrollja nélkül törvénytelen

kapcsolatok áldozataivá válnak. A modern pszichopatológia ezeket az utóbbi eseteket – mivel a valódi okot

nem ismeri – különféle latin címszavakkal látja el. Az ősi hagyomány azonban – mind a keleti, mind a

zsidó-keresztény hagyomány – ezeket az állapotokat „megszálltságnak” minősíti, ahogyan azok is: a földi

testben élő ember tehetetlen eszközévé válik egy nem evilági szellemiségnek.

Homályosan érzi is, hogy

idegen akaratok engedelmeskedik, ezt az akaratot kóros módon összetéveszti a

saját ambícióival;

tevékenysége az idegen akarat színvonalának megfelelően vagy lefokozódik, vagy látványosan felfokozódik,

s amikor a kapcsolat megszűnik, az ember elveszti identitását, és személyisége szétszuhan. (Ilyen tragikus

eset volt Csontváry Kosztka Tivadaré.) A megszállottság ritkán ölt zseniális méreteket, a hétköznapiakban is

előfordul, sajnos nem is ritkán. Ezért nem beszélek erről a kérdéstről: felelőtlenül és elkapkodva nem szabad

beszélni róla – a tisztességes és alapos feltárás pedig egész kötetet igényelne.

Én a magam szerény képességéhez egy halálélménnyel és huszonöt év munkájával jutottam el. „Felkészítelek a velem való találkozásra” – mondta a Mesterem, s ez így is történt.

A józanság, a tudat állandó ellenőrzése, az önmegfigyelés, az önbecsapások állandó leleplezése, az én-akarat kordában tartása: a médiumi talentum előfeltételei. De főképp a lelki erő. Önátadásra csak az vállalkozhat, akinek van mit átadnia. Ez nemcsak a médiumi, de minden kapcsolatra, még a szerelemre is érvényes. Ha csak a gyengeségemet áldozom egy kapcsolatért: az olyan is lesz! Tehetetlen, kiszolgáltatott rabszolgaság.

A jó médium – s én még messze vagyok ettől – erős szellem.

Ahogy a jó anyának erősnek kell lennie, hogy egy idegen testet és lelket magába fogadhasson, a médiumnak is erőre van szüksége, hogy egy idegen szellemiségnek – saját akarata, intelligenciája s szeretete szerint – ideiglenes otthont nyújtson magában.

Körünkben, ahol többen is rendelkeznek a medialitás szerény és igen magas képességével is: ez a szabály.

Ha érdekel ez a kérdés, olvasd el Jane Roberts Seth beszél című kötetét. Ez a könyv pontosan leírta a mediális talentum kialakulásának természetrajzát. Nálunk is hasonló folyamat játszódott le, azzal az elhanyagolható különbséggel, hogy Zoltán szavait – amelyeknek ezúttal nem én voltam a vevője – nem gyorsírással, hanem magnószalagon rögzítettük. Így aztán nemcsak a mondatai maradtak fenn, hanem az a sokjelentésű érzelmi töltés is, ahogyan azokat kimondta.

Ez nem irodalmi mű, hanem egy zaklatott és különös beszélgetés jegyzőkönyve, amelyet nem igyekeztem retusálni vagy „megformálni”. Benne hagytam a csöndekét, az ismétléseket, a durva kifejezéseket. A fecsegést is, mert ezalatt mindkettőnkben fontos dolgok játszódtak le. Amit kihagytam belőle, azok az intim vonatkozások, Zolinak a házasságára és az egykori kollégáira tett megjegyzései. Nem azért, mert bántóak, hanem mert magánügyek. De

mindenhol megjelölöm, hogy a hangja milyen jelentést hordozott.

Zoltán érezhetően boldog volt, hogy beszélhetünk.

Ugyanakkor zavarta, hogy nem csak ketten vagyunk. Zavarta a közönség, az idegenek, akiket időnként megszólított. Néha határozottan játszott, néha pedig a szavai mögött gúny, bántó irónia bujkált. Ez néha önmaga, néha a résztvevők felé csattant: ezeket is kihagytam, mert ehhez ismerned kellene a kör tagjait.

Ami számomra a legkülönösebb volt, az az új, büntudatos hangja, amelyről a katarziszról szóló fejezetben írtam már.

Ami engem illet: meg voltam rendülve. Ugyanakkor éreztem a beszélgetés súlyát, de akkoriban még a felét sem tudtam mindannak, amit az előző fejezetekben leírtam.

Láthatod, úgy beszélgettem vele, mint jó szándékú, de ügyetlen bűvészinás.

2. Nyolc évvel a halál után.

Az 1984. április 7-ikén létrejött szellemi beszélgetés jegyzőkönyve

Késő délután. Domján Edit közel kétórás beszélgetés után eltávozott. Kis szünet elteltével határozottan érezzük valakinek a jelenlétét. Nem tudjuk, ki az. Két-három perc is eltelik, amíg végre megszólal:

– Nehezen találok a hangot!

Ez Zoltán ismerős hangja. A társaság egyik nőtagja önkéntelenül felkiált. Számára ez csak a híres színész, számomra a barátom hangja.

– Szervusz – mondja Zoli.

– Szervusz – mondom megrendülten. – Miért találsz nehezen a hangot?

– Elegem van a nőkből!... Meglepődte?

– Nem. Tudtam, hogy te vagy az... Hogy vagy, Zoli?

– Én?...

– Igen.

Rövid tünődés után felel.

– Jól.

– Múltkor azt mondtad: „Nagyon jól.”

– Nagyon?!...

– Azt mondtad... Ha jól értettem... Mi hiányzik?

– Az elmélyülés.

Hosszú csend. Képtelen vagyok megszólalni, ő folytatja:

– Fáj valami, de nem tudom neked megmondani, hogy MICSODA!

– Vannak társaid?

– Nekem?!

- Igen, neked.
 - Gondolod, hogy összeférhetőbb vagyok, mint ott?
 - Számomra mindig összeférhető voltál. Bár lenne itt valaki, aki olyan összeférhető velem... mint te.
 - Azért jöttem hozzád – mondja nagyon egyszerűen. Majd gúnyosan hozzáteszi:
 - Úgy látszik, a mesterem ma ilyen világmegsegítő napot rendezett neked!
 - Van mestered?
 - Van, de – elhallgat – értek hozzá, hogyan kell megsértenem.
 - Egy mestert nem lehet megsérteni.
 - Tudom. De hagyja.
 - És miért sértesz?
- Sötét, tehetetlen szomorúsággal mondja:
- Mert magamat sértem. – Csend. Majd nyílt, keserű hangon hozzáteszi: –
NEKEM KELL A
 - FAJDALOM, PÉTER! – Csönd. – Tudod, mi az, hogy büntudat?
 - Néha. De nem nagyon.
 - Majd fogod!... Amikor fáj... amikor nagyon fáj... az, hogy elkövetted a bűnt!...
 - Miféle bűnt követtél el?!
 - Te kérdezed? – mint aki azt mondja: „Hát te sem értettél meg?”
 - Innen másképp látszik a dolog.
 - Nem érezted, hogy én eljátszottam a megváltó szerepét? Hogy én olyan vagyok, mint a Krisztus?!
 - Hogy imponált Bibliával a kosaramban járkalni és hagymával?
 - Sok minden volt a te kosaradban... Engem sohasem zavart... Egyszer megcsináltam a horoszkópodat, emlékszel?
 - Akkor sem mondtál igazat!
 - De...
 - Nem!!!
 - Nézd, én láttam benne azt a nagyon nehéz keresztet... Azért hoztam fel példának a Gandhit. Én tudtam, hogy te sohasem lehetsz Gandhi, mert művész vagy és nem szent, de...
 - De elhittem, hogy szent vagyok!
 - Nem tudom, mit mondjak. Nem érzem őt.
 - De ez a hit, Zoli, ez nagyon sok pozitív dolgot is adott.
 - Véresen pozitívat!
 - Hát igen... – eszembe jut a halála, de nem kérdezem róla.
 - Tudod, én úgy gondolom, az ugrónak, ha csúcsot akar ugrani, magasabbra kell képzelnie a lécet...

Vagy szenvedsz amiatt, hogy többre tartottad magad?

– Te – próbálja kifejezni, amit szavakkal nagyon nehéz kimondani -, nem szenvedés ez!... Nem

akarok én itt nagyképűsködni, különben is a Domján rendesen kifektetett... Csak ha tudnátok, mi az, hogy

bűntudat! – egyre emeli a hangját.

– Ha egyszer átélnétek, mi az, hogy bűnbánat!... Ha egyszer átélnétek azt, hogy AZ ISTENNEK

HOGY FÁJ A VÉTEK!!... akkor kétszer is meggondolnátok, hogy mit tesztek!

Ezt már szinte kiáltotta.

Majd nyugodtabban, pontosabb szavakat keresve folytatja:

– Te! Amikor veled beszéltem: én jól is voltam!... Vannak átmeneti állapotok... Ideát is... Jobb idők.

Kellemesebb tükrök. Nagyon kellemes tükrök!... Aztán... jönnek a görbe tükrök!

Ravaszul van ez itt

megcsinálva!... Nem olyan egyszerű dolog az a megváltás, Péter! – szünet, mintha töprengene. – Tudod, mitől

függ?

– Mitől?

– Hogy mitől akarsz megváltani magad!

– Biztos attól, amit a legjobban szeretünk... és nem tudjuk feladni.

– De nem ám!... Vonz, mint a mágnes! Nem ereszt. Amikor már a padlón vagy, akkor sem ereszt!

Amikor már annál is lejjebb vagy, AKKOR SEM ERESZT!!... Aztán... egyszer csak rájössz... tudod, mire jössz

rá?... Hogy benned van a magja!

– És ha ezt tudod, az sem segít?

– Attól még ott van.

Nem szól, hosszú ideig. Én sem tudok megszólalni. Pedig kéne, de nem tudok.

Nem érzem, mi

bántja valójában.

– Segíts nekem beszélni, Péter!

– Neked, aki olyan beszédes voltál?... Én segítenék, de éreznem kellene, hol tartasz... Te is próbáld

megérezni, hol tartok én... Hogyan látsz engem?

– Jobbnak, b...meg, mint amilyennek gondoltalak!

A társaság egyik női tagja, B. hangosan nevetni kezd. Zoli fölcsattan:

– Maga miért röhög?! Ildomos?

– Kár – mondom szomorúan -, kár, hogy akkor nem tudtunk többet találkozni.

- Irritáltál.
- Mivel?
- Az egész asztrológiáddal, a bölcseleteddel, a misztikus dolgaiddal, a hülyeségeiddel...
- Te is hittél ezekben.
- Tudod meddig?... Míg nálad voltam. Azután elmentem, és azt mondtam: „Ez is olyan hülye, mint én. Csak másképp hülye!”
- Én meg irigyeltelek.
- Mondom, hogy hülye vagy.
- Irgyeltelek azért, mert neked mindig volt merszed meglépni azt, amit én nem mertem.
 - Na és? Hová léptem?
- Hát... – mondom bizonytalanul – nem tudom. Próbállak látni, de nem megy. Te látsz engem?
- Látlak – mondja. – Látlak, és irigyellek.
- Engem?
- A békédet.

Zavarba jövök. Olyan új hang ez, mintha nem is az övé lenne. Nyílt és szerény. A régi büszkeségnek nyoma sincs benne. Ráadásul: én mindig békétlennek éreztem magam. Persze, nem az ő amplitúdóján. Ha ilyen dicsérő szót hall az ember, köteles pontosan bemérnie magát.

 - Sohasem éreztem békésnek magamat. A hitem ingadozik. Szorongok... gyakran félek is.
- Nem látod magadat.
- Egy valamit tudok. És ez olyan, mint amikor az ember a sűrű ködön át is érzi a napot: tudom, hogy minden jó!
- Kivéve téged meg engem.

Elnevetem magam. De naivul, lelkesen folytatom:

 - Úgy van!... De át fogunk alakulni, Zoli! Az Isten lelke bennünk lakik!
 - Tudod, hol hibáztunk?
 - Hol?
 - Én azt hittem, tényleg bennem lakik!
 - És?
 - NEM LAKIK BENNEM!
 - Nem?...
 - NEM ENGEDTEM BE!
 - Attól még benned van.
 - Nincs!... Jött volna... Zárva volt az ajtó!

Nem értem. Csak azt, hogy én valami általános, ő pedig egy nagyon személyes élményéről beszél.

Valamit motyogok, bizonytalanul.

Hirtelen fájdalmasan felkiált:

– Hát nem érted, hogy vérzem?! Nem érted, hogy tele vagyok sebekkel?!...!

TELE A VÉTKEIM

SEBEIVEL?! – valamit mondani akarok, de nem enged szóhoz jutni. – Én örült! Azt hittem, hogy bennem van! Hogy belőlem beszél, hogy ő irányít!... És cselekedtem, cselekedtem, cselekedtem... – a hangját leejti, szomorúan. – Nem az Isten cselekedett bennem... Érted ezt a paradoxont? Az, hogy Atya, nem jelenti azt, hogy a fiában lakik!

Hirtelen eszembe jut, amit még földi életében mondott. Akkor is a bűneiről beszélt. Akkor sem értettem, miért. Vad, zseniális gyerekember volt, sok esztelenséget művelt – de nem értettem, miért alkalmaz magára ilyen súlyos, biblikus szavakat.

– Mindaddig – folytatom a gondolatát -, amíg a fiú nem engedi be!... Te, Zoli, nem lehet, hogy pont a büntudatod az, ami miatt nem tud belépni?

– A Mesterem arra nevel, hogyan tegyen magam harmonikusabbá... Ha te tudod, hogy rossz vagy... meg azt, hogy rossz voltál, akkor hol a te harmóniád, Péter?

– Ha tudom, hogy rossz voltam, más dolog, mint ha tudom, hogy most is rossz vagyok. A múlt nem szabad, hogy gátolja az embert a fölfelé haladásában.

– De én jobbnak hittem magam, mint vagyok! Én többnek hittem magam, mint vagyok!... Fáj, érted? Ez az önbecsapás fáj! Te nem érzed? Nem érzed azt, ami nekem fáj?... Azt, ami nekem fáj, egy kicsit sem érzed?! – Nem érzek semmit, sötétben vagyok, mint régen; akkor sem tudtam, valójában mi bántotta ezt a fiút, mitől volt mániás, depressziós, mitől volt olyan, amilyen. – ÉREZD EGY KICSIT! – kérlel gyermeki hangon, szinte könyörögve.

– Érzem – mondom minden meggyőződés nélkül. – És ezt nem tudod ott ledolgozni?

– Te! Hát dolgozom. De nehezen megy... Van ebben a szenvedésben valami nagyszerű... Csak ne fájna ennyire!

– Nekem is biztos fog.

– Te már csendes vagy.

– Még nem vagyok csendes.

– Innen látszik... Én pedig még most is egy hiú állat vagyok! Te! Én úgy imádom, amikor jönnek hozzám a Domjánék meg a többiek, és tudom, hogy én valahol már más vagyok, meg azt, hogy én már kilógok a sorból, meg azt, hogy EN MÁR NEM AKAROK SZÍNHAZAT! ÉN TISZTASÁGOT AKAROK!... Azt mondja a Mesterem: túl gyorsan akarom.

Úgy érzem, ez az a pillanat, amikor kinyithatom előtte a titkomat. (Akkoriban ismertem meg előző életemet.)

– Volt idő, amikor hasonló voltam hozzád. Hasonló a gőgömben, a nagyravágyásomban, a Krisztus-keresésben... Én is tisztaságot akartam. Azt akarok most is... de tudom, hogy messze van még.

– Péter – mondja keserű nevetéssel -, én azt hittem, hogy szenvedtem azon a Földön annyit, mint Krisztus! Érted ezt a tévedést?

– Igen...

– Nagy tévedés!

– Nagy.

– Kurva nagy tévedés!

– Az.

– Kib...ott nagy tévedés! Eljátszottam a szenvedést, érted? És közben jól éreztem magam benne!... Azt hiszed, Krisztus szenvedett?... Szerved az, aki tudja, hogy miért csinál valamit?... BOLDOG!

– Hát...

– Mindenki azt hiszi, hogy szenvedett! Azért akarunk mi is szenvedni!... EZ A MI NAGY CSAPDÁNK!... Beleléptem, Péter! Rácsapott a bokámra!... Krisztus boldog volt! – szinte suttogja a szavakat.

– Boldog, érted? VÉGIG BOLDOG VOLT! Volt bizonyosságtudata, volt lelke, Istentől lelke!... Azt hiszed, a tiéd attól van? És az enyém, ATTÓL van? – csendesen, elgondolkozva teszi hozzá: – Az egyetlen, akinek Isten odaadta a lelkét... Azért az Egyetlen Fiú!... És én, első Latinovits Zoltán azt hittem, hogy énnekem is isteni lelkem van!... Hát nincs!

– Akkor mitől élsz most is, a halálod után?

– Isten elindított egy úton...

– Igen.

– ...valaha, valamikor... és azt mondta: „Majd egyszer elérkezel hozzám!” – gúnyosan teszi hozzá: Hát nem most van az a most! ...Ez fáj.

– Mi?

– A hülyeségem.

– Miért nem kegyelmezel magadnak, Zoli?

– Te kegyelmezel magadnak?

– Igen.

– Nem úgy látszik.

– De! – mondom makacsul. – De! Már akkor is, amikor találkoztunk. Főlösképpen nem kínozom magam...

– De én kínoztalak téged!

– Soha.

- De. Akartam is.
- Mivel? – kérdem csodálkozva. – Soha nem éreztem.
- Te lettél volna a kivétel? – kérdi szinte derűs hangon.
- Én nem tudom, mi voltam, de én nem éreztem... Nehéz volt dumálni veled, ez igaz, főleg amikor be voltál szíva, de engem nem zavart. Megmondom őszintén: engem abszolúte nem zavart.
- Nem is volt rossz berúgni!
- Mi volt abban a jó?

Csend. Sokáig gondolkodik. Mintha keresné a pontos okát.

- A mocskok – mondja végül. – Te tudod, hogy én aztán nem álltam meg. Ha ittam, hát akkor úgy... a sárga földig! Ha úgy igazából kell csinálni valamit, gondoltam, hát akkor le! Egészen le!... Zöld képpel, borostásan, másnaposan hazavánszorogni!... Tudod, hogy élveztem, amikor eljátszottam a Mario és a varázslót, aztán segrészegre leittam magam, és reggel hét órakor mentem az utcán... koszosan, mocskosan... és akik előző nap imádtak, meg csodáltak, rám néztek döbbsen, hogy: „Ez az?”... Ekkor én kihúztam magam... már amennyire tudtam... és... hát igen! ÉN VAGYOK! EZ IS ÉN VAGYOK!
- Emlékszel, amikor a Vadrózsában berúgtunk együtt?
- Bejött a Weöres Sanyi...
- Igen, igen, tényleg! – most bukkan elő a homályból az az emlék, tényleg bejött a költő, akit annyira csodáltam. Ott lakott valahol a környéken. Még a mosolyára is emlékszem, amikor megpillantotta Zolit. Tényleg, most már emlékszem! Csak köszönt, de nem ült oda hozzánk...
- Nem ám, elillant, mert látta, hogy részegek vagyunk.
- Akkor mesélted nekem... A Liliom... Molnár Ferenc... Az égi meg a földi nő!... Emlékszel?... Nagyon igaz volt!

Csend.

Tűnődve, szomorúan mondja:

- Minden igaz... és semmi sem igaz.

Hallgatok. Nem tudom, hol folytassam. A beszélgetés itt elakad.

- Mi ad jó érzést? – kérdem végül. – Mi az, aminek örülni tudsz, Zoli?
- Ha csak egy kicsit is meg vannak velem elégedve – sóhajtja lágyan.
- És mit kell ehhez csinálnod?
- Nehéz. Nekem nem lehet mondani, hogy „ne gyötörd magad!”, „hagyd, hogy mi dolgozzunk rajtad!”, „hagyd, hogy jelen legyünk a szembesüléseidnél!”... Úgy ismertél engem, mint aki az ilyesmiben elfogad segítséget?
- Hát... nem.

- Amikor egyedül csinállok valamit, és annak már van eredménye, meg már nincs annyi véres folt rajtam, meg már hegednek a sebek, és azt mondják: „Ez

szép munka volt!” – a hangját leereszti, nem folytatja. Kis szünet után józan, keserű hangon, szinte sóhajtva mondja: – Nem tudok megpihenni.

Ez a mondat szíven üt. Megsajnálom. Nem akarom éreztetni vele, de tudom, hogy látja.

– Zoli – kérdem végül -, imádkozni tudsz?

– Tudok! – feleli hirtelen. – Nagy szó!... Tudok.

– És ilyenkor sem érzel nyugalmat?

Csend. Mintha valamire készülne. Nem üres csend ez, érzem a feszültségét.

– Sokféle ima van – mondja halkán és komoran, majd hirtelen üresen és lélektelenül, mint valami

hittanórán zsolozsmázó diák, darálni és hadarni kezdi: – Miatyánkkivagy-amennyekbenszenteltessékmegatenvedjőjjönelateországodlegyenmegateakarato – hirtelen felkiált: – NEM EZT!!!...

És újra imádkozni kezd. Azon a mélyen átélt, mágikus és őszinte hangján, ahogyan valaha Adyt mondott:

– URAM! – kiáltja – MÉRD RÁM A BÜNTETÉSEIDET! URAM! TEDD RÁM A KERESZTET!... URAM!

– kiáltja valahová a láthatatlan egek felé, és elsírja magát. – SZEN-VEDTESS! HOGY TUDJAM MEG, MI AZ IGAZ!... HOGY TUDJAM MEG: MIT SZENVEDETT A TE EGYETLEN FIAD! ÉS HOGY TUDJAK BOLDOG LENNI EBBEN A SZENVEDÉSBEN!... HOGY TUDJAK BOLDOG LENNI, URAM, MERT TE MÉRTED RÁM... MOST ÉS MINDÖRÖKKÉ, ÁMEN.

Valamennyien megrendülünk.

Ez a pillanat olyan sűrű, hogy szavakkal leírhatatlan.

Semmilyen írott szó nem képes visszaadni az érzéseknek azt a zűrzavaros, telített feszültségét, amely bennünk és a levegőben van.

Én sírógörcsöt kapok, és sokáig képtelen vagyok uralkodni rajta.

Végre ügyetlenül, patetikusan, s még mindig zokogva mondom:

– Drága testvérem... röggös a te utad.

– De nem eléggé! Még mindig kímélnék! Ne kíméljenek!

– Bízd rájuk.

– Az én megváltásomat?!

– Igen.

– Miért?

– Mert jobban tudják. Fölfelé tágabb körök vannak, és aki abban él, tágabban is lát.

– Csakhogy én is tágabban látok már... lefelé!! Látom a becsapásaimat, látom, ahol átvertem magam, ahol téged, ahol mindenkit!... A nézőket, a színházat!... Szépnek akartam mutatni magam!... „Szent és őrült!”... De csak a szentséget

hittem el!... Még az őrültséget is szentnek tartottam!... – gúnyosan felkiált: EZ A SZÍNHÁZ, MI, HAVER?!

Érzem, hogy túlzásba esik. Hogy ostromozza magát. Ezért a mérleg másik serpenyőjébe teszem a magam igazságát:

– Azért... amióta elmentél, itt nincs színház! Ezt azért hozzá kell tenni!... Én még itt vagyok, tudom.

– Nincs színház...

– Olyan, amilyent te csináltál: nincs. Ezt azért tedd hozzá.

– Ez fáj.

– Mióta elmentél, kisebb labdákkal játszunk.

Ez a téma nem érdekli túlságosan. Ezután ő kezd beszélni a Mesteréről, az odaíti állapotokról. Elmondja, milyen nehezen született meg ez a kapcsolatunk. Manapság ritkák az ilyen nyitott „csatornák”, Editnek s néki is valósággal „tolakodniuk” kellett, annyian akartak megszólalni körülöttük.

– Te nem látod, hogy mi van itt! – mondja, s amit előzőleg Editnél, most nála is érzem: mennyire jólesik nekik ez a földi kapcsolat. Függetlenül a személyemtől, pusztán az a tény, hogy beszélhetnek valakivel, aki még egykori életük színhelyén él. Sok mondatot azért nem írok le, mert csakis azért hangzottak el, hogy ne legyen vége a társalgásnak, minél tovább tartson. Kissé úgy, mintha valaki nagy nehezen interurbán telefonhoz jut, s nem akarja, hogy a másik letegye a kagylót. Ez főleg Editnél volt érezhető, akivel az életben nem volt olyan szoros a kapcsolat.

A földi világ vonzása igen erős. Erről beszél Zoltán.

– Itt nagy zuhanások vannak ám! Egyszer fönt vagy: akkor minden oké! Már semmi se híz. De akkor rájössz, hogy alulról fölemeltek, hogy tol föl a Mester: „tapasztald meg, b...meg, hogy ott fönt mi van!” De amikor kihúzza a kezét alólad, egyszerre érzed a mágnest... és elindulsz, jössz lefelé és lefelé, megint kéne a pia, megint kéne a nő, a kosár, a meghökkentés, megint kéne a színház... A NAGY LABDÁS SZÍNHÁZ!... Minden kéne!... Nekem kell... kell ez a rezgés!... A zuhanás és a felemelkedés!...

Csend.

Próbálok valahogy meggyőzni:

– Zoli, mi sokat beszélgettünk a sportról...

– Tudom. Most jössz a bunyóval!

– Azzal – mondom nevetve, hogy ennyire emlékszik még a példámra. – Ott is az a jó, aki az edzőjére hallgat. Mert először is az az edző sokat tapasztalt, másrészt kívülről látja a meccset, és téged is jobban ismer, mint te saját magadat.

– Ez a borzasztó! Hogy jön valaki ahhoz, hogy jobban ismerjen engem, mint én magamat?

- Mi még nem jutottunk odáig...
- Ezért imádkozom – mondja.
- Miért?
- Mert csak a szenvedésben ismerem meg magamat. A jóban soha! Soha nem is ismertem, mert a szenvedésben mocskok voltam, a jóban bölcs: akkor most ki vagyok?!
- Valahol középen kéne elindulni – mondom tétován.
- Nem kell! Nem a közép kell!... Én fönt akarok lenni! Hamar fönn akarok lenni, érted?
- Van ott idő?
- Nincs. Csak tisztaság... Onnan érzed a „hamart”, hogy mennyire vagy tiszta vagy mocskos.
- Engem is türelemre intenek, örökké – mondom.
- Engem is. Azért jöttem hozzád...
- Nevetek. Az egyik legnagyobb gondom az állandó türelmetlenség. Nem kis gond, mert gyökere a gondviselésben való bizalmatlanság. A mesteri példázat szerint olyan vagyok, mint a rossz kertész: elvetem a fűmagot, s naponta lesem, kikelt-e már, s mennyit nőtt, mert nem bízom a természetben.
- Akkor rosszhoz jöttél – mondom, s elmesélem ezt a példát neki.
- Te türelmetlen vagy?
- Az hát. Sajnos. Ráadásul én nem a tisztaságra, én a rosszra vagyok türelmetlen.
- SIKERRE VÁGYSZ, MI?! – mondja ki gúnyosan életem megoldatlan, sötét kulcsszavát. SIIKEEER!... TAPSOLJANAK!
- És ezután ő is egy példát hoz nekem, egy akkori színházi bemutatóról. Egyik ismert színészünk kétségbeesett sikerszomjáról beszél. S hogy ez – odaátról nézve – milyen szánalmas volt.
- Ezeknek a sikerére vágyódsz? – kérdi kijózanító iróniával.
- Majd újra magáról beszél, a saját nyugtalanságáról. Felbukkannak régi emlékei. Szerepek, alakítások. Pirandello Henrikje, amelyet sajnos nem láttam.
- Kár – mondja, s elmeséli, hogy valójában mi izgatta ebben a szerepben. Majd hirtelen azt kérdi: Mondd: miért szerettek engem az emberek?
- Talán mert kimondtál olyasmiket, amiket ők nem mertek kimondani.
- De azt örültség volt kimondani, abban a világban, nem?! – kiált föl. – Hol a te híres sportod?! Hányszor tettek engem padlóra?!
- Az az ő sorsuk. Majd elszámolnak velem. De ebben a világban az örültség az egyetlen... talán utolsó lehetőség...
- Te jó vagy.
- Akkor nem érzel engem.

– Te barom! Hát azért jöttem ide... Érezlek! Nem fogod föl?!

Ezután arról kérdezem, van-e valakije, akivel odaát szeret összejönni. Először kitérő választ ad, majd hirtelen a Mesteréről kezd beszélni. Játékosan, ironikusan. Ez teljesen új hangja. Néha a kezelőorvosáról beszél így egy-egy bizalmatlan beteg, de Zoli soha! Földi orvosáról, dr. Pertorini Rezsőről mindig a legnagyobb tisztelettel, a nagy gyógyítónak kijáró megbecsüléssel szólt.

– A Mesterem sértve van – mondja.

– Megsértetted?... Hogyan?... Elmondhatod?

– Egyszerű... Azt mondtam neki, nem tud annyit, hogy rajtam segítsen! – nevetek. Az egész társaság nevet. – Nincs az a Mester, aki ezen meg nem sértődik... Most kapok egy másikat.

– Leváltották? – kérdem nevetve, belemenve derűsen a mókába.

– Nem – mondja röviden. – Felmondott!

– Affene!

– Ideát ezt is lehet!... Nem kell hozzá személyzetis... Nincs felmondási idő... Azonnali eltávozás!

– Te Zoli... – alig tudom visszatartani keserű és tehetetlen röhögésemet -, a Mesteredet is kicsináltad?!

– Most kap egy könnyebb műfajt... Legalább kipiheni magát.

A hangjából érzem, hogy itt azért valami komoly dolog történhetett. Bárki szakíthat a Mesterével, de ez azt jelenti, hogy saját lelkének a jobbik részével szakít. S ez hosszú időre nemcsak megállítja az előrejutásban, de megoldatlan konfliktusai közé vissza is veti. Fény nélkül, én-akarátának konokságára hagyatkozva az ember csak szenvedéseinek terméketlen labirintusában járhat, s azt újabb fordulókkal, fölösleges mellékutakkal szaporítja. Ez így van, itt a Földön is. Többek sorsát követtem azután is, hogy elengedték a Mesterük kezét: egyik sem vezetett sehová. Térkép nélkül nehéz, sőt lehetetlen eligazodni. Az ÉN VAGYOK útja kétségtelenül nehéz, de ott van az igazság és az élet is. És aki letér róla, az innen kezdve hazugságban jár, és áléletet él.

Érzem, hogy itt valami – a földi életében is gyakran előfordult – „balhéja” érlelődik, s ez korántsem olyan vicces dolog. Sok szenvedéssel fizetett mindig is érte.

De nem látok bele a túlvilági állapotokba, ő pedig nem szívesen beszél erről.

Elcsendesedünk.

Én szólalok meg először:

– És barát?

– Baráát? – nyújtja a szót, s újra komoran vádolja magát.

– Nálam az volt a mérce, hogy ki visel el...

– És a Szendrő Jóska?

- Nekem mindenki a barátom volt... és senki sem volt az – tér ki a válasz elől.
- A Jóska!...Nem is találkoztatok?
- Ne vess meg érte: én nem akartam.
- De miért?!

– Becsaptam.

- Mivel?
- Nem jártam végig az utat – halkán, csendesen: – Szégyellem magam.
- És úgy, szégyennel együtt nem lehetne megkeresni?
- Majd ha már nem szégyellem magam – mondja konokul.
- Nem hiszem, hogy bármiben hibáztatna téged.

Zoli nem szól. Mintha gondolkozna.

- Ő mindig olyan jó volt, amivel én nem tudtam versenyezni – mondja végül.
- Velem jólesik most beszélgetni?
- Kurva jól.
- Nekem is.

Nem tudom, mit él át. Én elérzékenyülök. Hirtelen eszembe jut, amiről a beszélgetés hevében

már-már megfeledkeztem: sok év, egy véres halál, s egy másik világ átléphetetlen határvonala áll közöttünk. Zoli töri meg az érzelmes pillanatot.

- A jelen levő tisztelt Publikumtól elnézést kérek, hogy váratlanul felleptem!
- Egy részükkel már találkoztál. Négy évvel ezelőtt... Emlékszel?
- De csak ketten vannak itt azok közül... Vagy rosszul emlékszem?
- Nem. Jól emlékszel.

Valóban csak ketten vannak itt a régi társaságból.

- Müller! – kiáltja hirtelen. – Írjál nekem egy imát! Hátha jobb lesz, mint az enyém! Tudod, hogy én mindig azt tudtam előadni igazából, amit más írt!

Zavarba jövök. Képtelen lennék imát írni neki. Csakis azért kezdek beszélni, hogy kiterjek a feladat elől:

- Jól mondtad te a saját írásaidat is... Jól is írtál! Olyan szépen beszéltél valaha a gyerekkorodról.

Csend.

- Ártatlan voltam. Az ártatlanságról én mindig szívesen beszélek – hallgat, majd szinte visszaidézve a múltját, tünődve hozzáteszi: – Csinálni nehéz volt!... Tudod, miért beszéltem én mindig a gyerekkoromról meg az ártatlanságomról?...MERT NEM VOLTAM ÁRTATLAN!

- Nem?
- CSAK GYEREK!... Tudsz titkot tartani?
- Tudok.

– Elfelejtettem felnőni.

Nem értem egészen. Megint bántani akarja magát?

– Már úgy, hogy rossz gyerek maradtál? – kérdem.

– Se nem rossz, se nem jó. CSAK GYEREK!... Az összes indulataival, megalázottságával, lázadásával – hangja egyre inkább fölfelé ível -, hülyeségével, bölcsességével...

– Az ártatlanságot nem mondod.

– Az ártatlanság elveszett – állapítja meg nagyon szomorúan. – Azután haltam. Csönd.

Majd ő folytatja. Újra Krisztusról beszél, a türelmetlenségéről, a lázadásáról, s megint a Mesteréről. Majd hirtelen a társaságunk egyik férfi tagjához fordul, s azt mondja:

– Van itt egy türelmes ember!... Ott ül!... Türelmes... meg unalmas!... Tisztelem, érted?

– Muszáj színesnek lennie Zoli?

Hosszú, feszes csend. Mint utóbb kiderül, ez volt egész este az egyetlen mondatom, amelyet szinte mellékesen ejtettem ki a számon, s mégis szíven üti. Egy földi beszélgetésben, ahol meg se halljuk egymást, hatástalanul továbbsodródni az ilyen szavak; ő azonban most elhallgat, érezhetően tűnődik, majd lelkesen így szól:

– NAGY DOLGOT MONDTÁL!... NEM IS TUDOD, MEKKORA NAGY DOLGOT MONDTÁL!

Tényleg nem tudom.

– Csak ha fehérnek leszünk... – dadogok tovább, mert örülök a véletlen találatnak.

– Zseniális dolgot mondtál, Müller! – kiáltja. – Ragaszkodom a színességemhez! Lehet, hogy ez a bajom?

– Művész vagy, az a bajod – mondom most már zavartan és sajnálkozva.

– Művész?! – mondja gúnyos lekicsinyléssel. – RIPACS!! Ripacs vagyok, Müller! – és hirtelen játékosan szavalni kezd:

– „Piros pipacsok mint a ripacsok virítanak a réten!”... Én virítani akarok!

– Nem vagy te ripacs – mondom, szinte szégyenkezve. – Sohasem voltál te ripacs, Zoli!

– Jobb ripacs voltam, mint a többi!... Egyezzünk ki, na! – harsogja vidáman. Először érzem, hogy valóban vidám és játékos a hangja. – „Piros pipacsok mint a pipacsok virítanak, virítanak a réten!” – nevet, én is nevetek. – Szóval: fehérnek kell lenni!

– Abban minden szín benne van...

– Csak az a baj – mondja még mindig derűsen -, hogy én külön szeretem a ződet!... Amikor másnaposan belenéztem a tükörbe... és olyan szép ződ volt a

képem!... Emlékszel!

– Emlékszem – mondom én is nevetve. (Ekkor jött fel bennem az a régi emlék, amelyet az előző fejezetben leírtam.) – Egyszer tényleg láttalak így! Amikor az utószinkront csináltuk a Simó Sanyinál!... Erre gondolsz?... Amikor megverték a bányászok!

– Megérdemeltem.

– Mivel?... Te, mi történt ott voltaképp?

– Megsértettem őket – mondja Zoltán.

– De miért?

– Mert kellett, hogy üssenek.

Ezt olyan egyszerűen és természetesen mondta, mintha csak annyiról lett volna szó, hogy vizet kért

valakiktől, mert szomjas volt.

– Nem mert hozzád senki sem bemenni a stúdióba – idézi föl a jelenetet az emlékezetem. – És akkor

én bementem, és eldumálgattunk ott a vászon alatt... Nem is voltál harapós!

– Nem voltam harapós. Csak zokniban voltam.

– Tényleg! Szürke zokniban.

Nevetek. Visszaidézzük azt a régi beszélgetést. Huszárikról nem is tesz említést.

Arról beszél, hogy

merő önvédelemből hányszor bújt az „örület” maszkja mögé, nagyon is tudatosan. Főként, ha olyasmit

mondott, amit senki sem mert kimondani. Újra a Pirandello-alkítását említi, ahol ezt a színpadon is

megvalósította. Hogy ez nem „szerepjátás”, hanem az abszolút tudatosságnak és a szabadon eresztett,

valódi démonnak a nyílt küzdelme – s egyáltalán nem veszélytelen játék.

Sajnálom, hogy nem láttam ebben a szerepében.

Újra a Mesterére terelem a szót.

– Menjek vissza hozzá? – kérdi.

– Feltétlenül.

– Kurvául megsértődött!

– Ha igazi Mester, nem fog haragudni rád.

– A Mester igazi – mondja. – Én vagyok ripacs! Hagyjam itt neked?

– Mit?

– A ripacsságomat.

– Hagyd. Föl is használom!... Megírom egyszer, valamilyen formában.

– A ripacsság az nem rossz... csak a következményei!... Ezt írd meg! – elhallgat.

Csönd. Majd hirtelen

megszólal, nagyon komolyan: – Te Péter, nem lett volna jobb, ha én megmaradok építésznek?

– Nem tudtál volna – mondom. – Emlékszel Versényi Idára?... A Mátyás királyodra, a Népművelési Intézetre emlékszel?

Nem felel. Ezt az emléket nem idézi föl. Inkább, mint aki nagy figyelemmel magában kutat, s valami sokkal értékesebbet talál, azt mondja:

– Te! Én nem akartam igazából színész lenni!!... Csak...

– Csak?...

– CSAK NEM TUDTAM MÁS LENNI!

– Ez a valódi akarat.

– Miért nem tudok én olyan nyugodt lenni – kérdi zaklatottan és kétségbeesetten -, mint az az ember,

ott?!... Ő sem tud írni nekem egy imát?!

– Ha annyira ragaszkodsz hozzá – mondom bizonytalanul -, tudunk írni egy imát...

– Valamit a ripacsságomért cserébe!... Kössünk üzletet!

– S te el tudod mondani szívből, hogyha...

– Ha szívből írnátok, akkor el!

Újra kínos helyzetbe kerülök. Érzem, hogy ezt nem csupán játékoságból kéri. Valami ajándékot akar

tőlem, talán csak a szeretetem vagy a megértésem jelét, de képtelen lennék akár csak egyetlen mondatot is

írni, amely belőle szól. Hogy időt nyerjek, azt kérdem tőle: akkor is el tudná mondani, ha nem ért vele egyet?

De ő megelégedi a várakozással, meg sem hallja a kérdésemet; maga kezd játékos, s egyre komolyabbá váló fohászba:

– Fehérnek kellennem, Uram, fehérnek! Vedd le rólam a vágyat, hogy piros pipacs-ripacs legyen

belőlem!... Vedd le rólam a magam megmutatásának kényszerét!... Varácsolj vissza engem egyszerű

lélekké!... Varácsolj vissza odaadóvá, alázatossá, tisztességesse, gyengéddé... szeretetre

méltóvá...szeretetet adóvá... írjad, Müller!

Egyre jobban érzem, mi történik benne. Irónia, öngúny, komolyság és fájdalom keveredik minden

szavában. Játék és gyermeki nyíltság. Mintha nem is „odaátról” beszélne: lazán

fecsegünk, mint régen.

– Nincs már bennem indulat, Péter – mondja őszintén.

– Érzem... Leszületnél újra?

– Azt nem!!... De berúgni berúgnék! – mondja nagy szomjúsággal. – Ha legközelebb iszol, tegyél ki nekem egy pohárral!

– Jól van. De mit tegyek ki?

– Jó kocsis bort! – mondja vágyódva, szinte érezni hangjából a savanyú ízt.

– Jó. Együtt fogunk inni...

– És együtt fogunk imádkozni!... Visszamegyek a Mesteremhez! – mondja hirtelen. – A ripacsságom meg a tiéd!... írd meg!

– Ígérem! Amit múltkor írtam, nem tetszett neked, be sem fejeztem... De ezt megírom!... Neked is írom.

– Értem is írod! – javítja ki. – És az ilyen züllött, tébolyodott, szemét, gengszter művészekért is írad!... Már nem kell az imád... Van sajátom... Itt maradnak neked a piros pipacsok... Megpróbálok magot verni valami fehér virágnak... hátha kinő, mint a fű a kertedben...

Érzem, hogy távozóban van.

Bármennyire fáj, a beszélgetésünk ideje lejárt.

– Jó, hogy eljöttél – mondom.

– Kérjél tőlem valamit!

Tudom, hogy ez fontos neki. Mint a gyerekek, aki adni akar valamit. Mit kérjek tőle? Csakis

olyasmit, ami fontos és értékes. Igyekszem összegyűjteni a legfontosabbakat:

– Azt kérem tőled, hogy gondolj rám szeretettel... Hogy amíg testben vagyok, s ha majd odaát leszek:

találkozz velem... és... és ha a munkámban segíteni tudnál, azt is megköszönném!

– Tudod, mit? – mondja hirtelen, nagyon praktikus hangon. – Igyekszem hamar rendbe tenni magam...

valami nyugalmi állapotba... aztán jelentkezem! Biztos megengedik, nem?!

– Köszönöm, Zoli – mondom meghatottan. – Kérni fogom szóban és gondolatban is!

– Áldjon meg téged az Úr!

Távolodó, komoly hang ez. Kérő s áhítatos. A következő búcsúszavak mögött egyszerre bujkál ez az

áhítat, s a meghatottságnak fityiszt mutató játékoság:

– És engem kevésbé hagyjon, hogy verjem magam – mondja komolyan. – De végül is: „legyen meg az Ő akarata!”...mert úgyis az lesz, amit ő akar... – suttogva, gyermekien: – Csak egy kicsit siessen vele! Mindannyian nevetünk.

– Nem önzésből mondtam!... Csak azért, hogy vissza tudjak jönni segíteni neked!... Igaz, hogy ez is önzés... Hátha ezt nem is hallotta?! – és most mintha az egész társaságot lassan megnézné magának: – Hát elnézést kérek az előadásért, hölgyeim és uraim, véget ért!... A fattyú elmegy... a ripacs marad... és mindenkinek jó éjszakát kívánok!...

– Isten veled – mondom.

– Jó éjszakát kívánok! Nyugodalmat. Békességet. Hittel telítettet... Isten áldjon benneteket! Tűnik a hang, távolodik, nem szól többet.

3. Zoltán előző életei

Mielőtt továbbsmennénk, valamit el kell mondanom.

Említettem már, hogy kéziratom elkészülte után harmadszor is beszéltem Zoltánnal. Ez 1992 tavaszán, nyolc esztendővel az előbbi találkozásunk után történt. Természetesen a mi, földi időszámításunk szerint, mert odaát az időt nem a Föld keringésének üteme szabályozza. Odaát szubjektív idő van. Ahogyan gyakran velünk is előfordul, hogy egy-egy percet végtelenül hosszúnak érzünk, s egy boldog hónap szinte elrepül: ott is csupán lelkiállapotaink teszik rövidevé vagy tűrhetetlenül hosszúvá az időtartamot. Nyelvünk roppant érzékletesen fejezi ki, hogy a „tartam”, és a „tartalom” rokon fogalmak: ami üres vagy gyötrelmes, az végtelenül hosszúvá nyúlik: egy „tartalmatlan” színházi előadás három órája alatt úgy érezzük, valósággal megöregszünk, s egy tartalmas este szinte elszáll velünk, mert nem éljük át az idő múlását.

Nos, Zoltán elmúlt nyolc esztendeje nagyon tartalmas lehetett, mert amikor újra összejöhettünk, egy másik emberrel találkoztam. Átlátszóbbá, komolyabbá s elfogadóbbá vált. Olyan lélekké, aki már pontosan bemérte önmagát: tisztában volt valódi hibáival, ugyanakkor fölismerte elidegeníthetetlen értékeit is. Kár, hogy e könyv mérete nem engedi meg, hogy ezt az utolsó, hosszú beszélgetésünket is az előbbi mellé tegyem. Alig ismernél rá. Hasonló élményed akkor lehetett, amikor egy régi barátod hosszú-hosszú külföldi tartózkodása után visszatért, s láttad, hogy más emberré vált. Benned még ott élt a régi, megszokott hang és az ismerős magatartás, s lassanként rájöttél, hogy ő már nem ugyanaz:

egész lénye szinte „átvalósult”.

Ezt éreztem Zolinál is.

Nem használt durva szavakat. Nem sértett senkit, s ő sem volt sérthető. (Az itt leírt beszélgetésünk során többekkel is keményen összekoccant: ezeket a részeket kihagytam, mert nem ismered a társaságunk tagjait. Mindenkit a leggyengébb pontján érintett meg: az egyiket mert „szürke és unalmas”, a másikat, mert képmutató, a harmadikat, mert primitív ösztönök uralják.) Nem volt türelmetlen. Nem gyötörte magát. Egykori „bűneiről” inkább sajnálkozva, mint égő büntudattal beszélt, pedig ekkor már nemcsak homályos és irracionális lelkifurdalás munkálkodott benne, de nagyon is konkrét cselekvések emlékei.

Olyan tettek, amelyeket a múltban elkövetett.

Olyan tragikus tévedések, külső-belső lelki karambolok, amelyekbe – előző inkarnációi során valóban beleszaladt.

Ezekről az előző életeiről nyolc évvel ezelőtt még egyikünk sem tudott.

Sem ő, sem én.

A saját múltamról már sok mindent tudtam – az övéről semmit.

1984. április 7-ikén, Zoltán távozása után Mesterünk jelentkezett még, s röviden csak ennyit szólt:

„Végtelen szeretettel öllek benneteket. Remélem, hogy a mai este tanulságos volt. Három dolog miatt tettem.

Elsősorban azért, mert a segítségnek kölcsönösnek kell lennie: nemcsak odaátról ide, de ideátrol

oda is.

Másodszor azért, hogy egy kis bepillantást nyerjete abba, hogy a fejlődés útja nálunk is nehéz út. Harmadszor azért, mert mindkét lélek, aki jelentkezett, a ti segítségetekre szorult. Úgy gondolom, ez az este többet mondott, mintha én beszéltem volna általános tanításokról. Az élmények meggyőző erejét nem pótolja semmi. Végig itt voltam, végig aggodalmaskodtam: mind a beengedetekért, mind a történetekért nekem kellett felelősséget vállalnom. Elégedett vagyok. Köszönöm az együttműködést, a türelmet és a segítséget. Általános kérdéseiteket, amelyekkel hozzám fordultatok, halasszátok későbbre, mert úgy mérlegeltük, hogy ami történt, az volt a fontosabb. Fárasztó volt, megrázó és eredményes, s ha most még nem érzitek is: lelketeket gazdagította.

Köszönöm Péternek a helytállását, a lélekből jövő szavait és mindenki együttérzését, együttműködését. A mesternek is szüksége van sikerélményre. Ez pedig az volt. Hálás vagyok érte. Ne feledjétek, amit ígértetek: hangos szóval és magatokban imádkoztatok azokért a lelkekért, akiket megsegítettetek.

Nagy szeretettel búcsúzom, és pihenjétek ki magatokat, rátok fér.

Isten áldásával megyek és maradok,

A mester.”

Egy hónap múlva találkoztunk újra.

Mesterünk ekkor elmondta: Zoltán életében fordulópontot jelentett ez a beszélgetés. A mesterek világa ugyanis bármilyen fényes és tisztánlátó, van, amikor mégis tehetetlen: odaát ugyanis nincs ütközés, csak szeretet. A szeretettel pedig nem lehet ütközni, mert a szeretet csak tűr, és vár, és nem ad ütközési felületet; a még válságban lévő lelket – mivel feszültségeit nem tudja kisütni – ez a szeretet sokkal jobban meggyötri, mint az intenzív háborúskodás. Nagy ritkán az életben is érezzük ezt a paradoxont: ezért gyűlöljük meg azt, aki szeret bennünket, mert nem veszi fel az odadobott kardot, csak mosolyog, és vár, és megbocsát. Még a legharmonikusabb házasságban is szükség van a viharokra, hogy a légkör megtisztuljon. Az embert nemcsak a saját lelkiismerete bántja, de főleg az, hogy saját poklát s kínjait nem tudja senkire sem kivetíteni. A „ne álljatok ellen a gonosznak”, és „ha megütik az egyik orcátokat, fordítsátok oda a másikat is” a szellemvilágnak nem taktikája, de természete, amelyen nem tud változtatni. Ezért a földi élettel való újratalálkozás, a még testben élőkkel való szembesülés olyan tapasztalatokat nyújthat, amelyeket a magasabb világ nem tud nyújtani. „Néha nagyon hasznos lejönni, és megszagolni titeket!” – mondta Zoltán.

Aki hozzászólt a konfliktusok kereséséhez, annak odaáti léte csak árnyékbokszolás: mert konfliktus csak a földön van.

Zoltán számára még itt is csak ritkán volt, mert az emberek vagy féltek tőle, vagy túlságosan tisztelték.

Ezért kötött bele végül a „bányászokba”.

Szüksége volt rá.

A mai idők legnagyobb tragédiája, hogy a kölcsönösség az elköltözöttekkel megszakadt. Nemcsak ők hiányoznak nekünk, mi is hiányzunk nekik, mert a két világ egymásból él, egymást segíti, és a szolidaritás mindkét irányba működik. Amíg az ember nem vakult meg, és a két világ közötti hidak nem robbantak föl, a kölcsönös támogatás állandóan érvényben volt. Így nemcsak élőnek volt könnyebb lenni, de „halottnak” is: a lét szövetének szálai nem szakadtak el.

A mai temetői kultusz ennek a valaha élő egységnek a teljesen kiüresedett, lesüllyedt formája. Nem a sírokat kellene ápolni, hanem a lelkek kapcsolatát.

Persze miért éppen a „holtakkal” őrizzük meg valódi, lelki kapcsolatainkat, amikor ezek már az életükben sem működtek?

Az elidegenedés egész létünket megfagyasztotta.

Magam is azt hittem, segítség csak onnan ide van: hogy én is tehetek valamit, arra a Zoltánnal való beszélgetés során döbbsentem rá.

Nyilván nem a szavainkkal segítettünk, de tiszta érzéssel, lelkünk sugárzásával

és pusztá lényünkkel, amely abból a sűrű világból üzent neki, amelyet már elhagyott.

Mesterünk elmondta: Zoli a pipacs-hasonlatot nem olcsó szójátéknak szánta. A pipacs nem igazi virág, csak gyom, amely önmagát termékenyíti meg, nem ad táplálékot, mint a búza, nem ad illatot, mint a nemes virág, s főleg, nem vállalja a mezei növények egyszerűségét, de ki akar tűnni, „virítani” akar, gazdagnak akarja mutatni magát a szegénységben. A magamutogatásnak ez a tragikus kényszere volt az, ami ezt a tisztaságra szomjas, nagy lelket rabul ejtette, s hogy ez a szomjúság milyen régóta élt benne, s hogyan hajszolta őt válságból válságba, ezt azon az estén tudtuk meg, amikor megismertük néhány előző életét.

Hogy ő mikor eszmélte fel a múltját, nem tudom.

Mondják, a tisztulásnak van egy olyan fázisa, amikor a lélek már visszaláthatja elmúlt életeinek távlatosabb panorámáját is. Erről azonban semmit sem szólt.

Az azonban tény, hogy amikor utoljára találkoztunk: mindennel tisztában volt. Olyannyira, hogy a már elkészült kéziratomon néhány részletet korigálni tudott.

*

És most utazzunk vissza az időben.

Az az ÉN, aki Latinovits Zoltán nehéz szerepét játszotta a Földön, valamikor egy másik nagy művészsorsot is éltetett már.

Ezt utoljára fogalmazom ilyen bonyolultan.

Azt akarom érzékeltetni veled, hogy nem az én, nem az egyszeri földi személyiség reinkarnálódik! Ha ezt nem tudom eléggé érzékletesen elmondani, akkor mindaz, amit eddig írtam, csak félrevezet. Mivel a tudatfeletti ÉN-ünkről semmiféle tapasztalatunk nincs, hajlamosak vagyunk azt képzelni, hogy mi magunk megyünk tovább, így ahogy ebben a lefokozott és egyetlen földi szereppé korlátozott „valóságunkban” megéltük magunkat.

Nem így van.

Amíg erre a halhatatlan ÉN-ünkre nem döbbenünk rá, sok-sok elmúlt életünk benső azonosságát sem vesszük észre, mert az „átélés” olyan erős, hogy a Színészt teljesen magába nyeli az eljátszott szerepe. A léleknek ez az önmagát belevarázsoló ereje olyan erős, hogy nem is tudja, hogy ez csak szerep – azt pedig már végképp nem, hogy előzőleg más szerepeket is eljátszott már.

Amíg ez a folyamat tart, jobb ha úgy tekintünk előző életeinkre, mint lelki őseinkre.

Ahogy a földi szüléinktől örököltünk számos tulajdonságot, úgy örököljük „lelki őseinktől” a sorsunkat, az erőinket, a képességeinket, az erényeinket s a vétkeinket, egész lelki felépítésünket.

Ezek a nagyon mélyről hozott tendenciák formálják meg új szerepünket s azt a

drámát, amelyet jól-rosszul végigjátszunk majd.

Ezt, és csakis ezt értem akkor, ha valakinek az előző életéről beszélek.

Nos, Latinovits Zoltán előző élete 1809-ben indult, Ukrajna egyik legnyugtalanabb vidékén.

A szorocsinci templom anyakönyvében a következő bejegyzést találjuk:

„Március 20-ikán megszületett Vaszilij Janovszkij földbirtokos Nyikolaj nevű fia, és 22-ikén megkereszteltetett. Imádkozott érte és megkeresztelte Joann Belovolszkij pópa.”

Mai időszámításunk szerint a születés időpontja: április 1.

A nemesi eredetű lengyel Janovszkij névhez a Gogol ragadványnév társult, amely hegyes orrú, nagy csőrű madarat, szó szerint kerkerécét jelent.

Ez azért fontos adat, mert a leendő író – mintha csak e név igézete alatt állt volna – nagy, bántóan hegyes orral született.

Ez a „madárcsőr” nemcsak a hiúságát sértette, hanem életének lényeges komplexusává vált.

Gogol ugyanis hitt a névmágiában.

Tudta, hogy az ember neve, külseje és jelleme között mély összefüggés van. A magyar fordításokból ez sajnos nem tűnik ki, de regény- és színdarabhőseinek nevei mind beszélő nevek. A Holt lelkek Szobakevicsét „Kutyánszki”-nak fordíthatnánk, a Korobocska „Dobozocskát” jelent, a Manyilov a „csábít, vonz” igéből származik; a Pljuskin a „porfogó plüss”-ből, a Csicsikov név a hős komolytalanságát hangsúlyozza, és amikor a Köpönyeg hőseit, Akakij Akakijevicset megkeresztelik, egy öregasszony azt mondja: „Minden bizonynal ez lesz a gyermek sorsa!” A kaki szó ugyanis oroszul ugyanazt jelenti, mint magyarul; Kakiházi Akakinak fordíthatnánk ennek a szerencsétlen senkinek a nevét. Az Egy örült naplója hőseit Popriscsinnak hívják, ami pályát, életpályát, működési teret jelent, szinte megjósolva azokat a körülményeket, amelyek ezt az embert a tébolyba hajszolják.

A példákat sorolni lehetne tovább.

Följegyezték, hogy az író pusztán egy név hallatán el tudta mesélni az illető egész élettörténetét és külső megjelenését is.

Gogol tehát nagyon is tudta, hogy a neve és az orra mit jelent: nemcsak előnytelen külsőt, de lényének valami benső torzulatát is. Tudta, hogy ez a karvalycsőr pszichéjének testi kivetülése.

Milyen világba született Nyikolaj Gogol?

Ha körülnézel benne, s tekintetedet nem a külső történelmi események és divatos politikai jelmondatok vonzzák, de azt kutatod, hogy valójában milyen világgal ütközött itt ez az inkarnálódott lélek, döbbenet tapasztalod, hogy ezt a világot te is megélted már: százvalahány évvel később szinte teljes egészében ezt a

rendszer exportálják Magyarországra a felszabadító szovjet csapatok.

I. Miklós cár – akárcsak a mi szocialista cáruk – egy forradalom leverésével betonozza bele magát a hatalomba. A kezdeti, brutális rendcsinálási szigort kívül atyaian nyájias, belül alattomos diktatúra követte. Erre jól szervezett titkosrendőrség, s az egész országra kiterjedt besúgóhad felügyelt. Nem lehetett tudni, ki a „tégla”. A bürokrácia és a hivatalnoki apparátus szürke hadigépezetét az összeköttetések s a protekció működtették. A karrierek attól függtek, ki hogyan „feküdt” a hatalom képviselőinél. A káderpolitikát részint maga a cár, részint az ismeretségek, a hűségnyilatkozatok irányították. A kulturális élet teljhatalmú ura a miniszternek nevezett „kultur-csendőr” volt, aki a három T törvénye alapján dolgozott: maga Gogol örökösen a Tűrés és a Tiltás határán lebegett. Az előbbi azt jelentette, hogy műveit a legszigorúbb cenzúrának vetették alá. A világirodalomban alig van géniusz, akinek életművét annyira kiherélték volna, mint az övét. S ezekbe a csonkításokba nemcsak belement, de élete vége felé már a legkeményebb öncenzúrára is vállalkozik. „Színdarabokban – írja – minden megengedhető, ami közönséges tisztekre vonatkozik, de törzstiszteket semmiképp sem szabad megtámadni!” Hogy miféle szenvedéseket és megemészthetetlen gyötrelmeket fojthatott el magában emiatt a szellemtörténetnek ez a talán legkritikusabb alkatú lángelméje, csak sejthető. Mert miközben a kormányzat „igényelte” a művészetet és az irodalmat, az első szabad gondolatot és őszinte szót azonnal eltaposta. A tehetségteleneket s a behódolt közepeseket nem Kossuth-díjjal, hanem Szent Anna-renddel tüntették ki; a szabad szellemeket üldözték, jó esetben külföldre, rossz esetben Szibériába, de volt olyan szerencsés is, mint Gogol tanára, akit csak nyolcvan évre tiltottak ki Moszkvából és a birodalom valamennyi iskolájából.

Akszakov, a szlavofil költő mintha csak tegnap írta volna: „I. Miklós elpusztította, megfagyasztotta nemzedékünket, legjobb éveink jóvátehetetlenül tűntek el ebben a fojtogató légkörben.”

„Nálunk a félelem a fő mozgatóerő, márpedig a félelem megöli az életet, az ész, elfojtja a lélek minden igaz rezdülését.”

Ez az idézet nem a Beszélőből, hanem Bakunyin 1851. évi Gyártásából való.

Az emberek sunyivá, senkivé, hitvány karrieristákká torzultak.

És az egész csódtömeg le volt öntve nem a marxizmus-leninizmussal, hanem a Nagy Oroszország boldog jövőjébe vetett hittel, s a pravoszláv egyház fennkölt szavaival: „Szeresd Cárodát, mint Istenedet és Atyádat!” öröknek tűnő igéjével, amely minden mélyen vallásos szellemiséget a szégyen és a felháborodás érzésével töltött el.

„Miklós szolgáliban – írja Herzen – a bizánci rabság rendkívül jól megfért a kancelláris renddel. A saját személyiség megsemmisítése, az akaratról és

gondolkodásról való lemondás párhuzamosan haladt az alárendeltek szigorú letaposásával.”

Herzen mindezt Nyugaton, Párizsban írta; a hasonlóság itt még figyelemre méltóbb: az orosz szlavofilek és nyugatosok küzdelmében szinte előképét látod annak a vitának, amely Magyarországon a népi és urbánus vitában lángol, azzal a különbséggel, hogy nálunk mindkét félnek sokkal bonyolultabb és tragikusabb érvei vannak, mint a múlt századi oroszoknak. A népiek elmondhatják, hogy a keletről jött magyarságot éppen a keletről jött oroszok fosztották meg egyéniségétől, hagyományától, önérzetétől, művészetétől – az urbánusok pedig azt, hogy ez már itt a Nyugat peremkerülete, nem véletlenül menekültünk idáig, mint ahogyan az sem véletlen, hogy mi a nyugati kereszténység univerzalitását fogadtuk el – s amíg a szlavofileket a pravoszláv egyház támogatta, nálunk a vallásos érv a nyugatosok kezében van, mivel a római katolicizmus adoptálása hazánkat spirituálisan is Európához kötötte.

A példákat a végtelenségig lehetne sorolni.

Az analógiák a cárizmus és a Kádár-rendszer között annyira szembeszökőek, a kihívások annyira azonosak, hogy ha valaki párhuzamos életrajzokat készítene e két zseniális művésztől, időnként összezavarodna, mert alig tudná megállapítani, hogy egy-egy kétségbeesett vád vagy keserű tiltakozás melyiknek a tollából született.

Ebben a fojtogató, szellemgyilkos atmoszférában nő fel Nyikolaj Gogol.

Először színész akar lenni.

Már a nyizsinyi iskolai színházban megdöbbeneti társait kiváló színészi képességeivel. Fonvizin Az úrfi című színművében egy asszony szerepét játssza, a fiához szinte állati szeretettel kötődő Prosztakovát. Ő lett az előadás fénypontja. Később is – mint Bakcsi György írja kitűnő monográfiájában – nem egyszer alakított öreg epizódfigurákat, és meg sem szólalva is betöltötte az egész színpadot. Pár év múlva színésznek jelentkezik egy rangos pétervári színházba, ahová csakis azért nem veszik fel, mert túlságosan jól játszik: az a mélységesen átélt és hiteles játék, amelyet a felvételi vizsgáján bemutat, teljesen elüt a kor felszínes és hazug színjátszási stílusától.

Első irodalmi kísérlete – egy drámai költemény, amelyet álnéven ad ki – kudarc. El is égeti az összes föllelhető példányokat.

Később Pétervárra kerül, ahol leendő hősének, Akakij Akakijevicsnek sivár, hivatalnoki életét éli. Először írnokoskodik, majd irodafőnök-helyettessé léptetik elő.

Próbálkozik tanítással is. Történelmet oktat az egyetemen. Lázás, szinte mágikus erejű előadói stílusával sok hívet szerez magának, főleg a fiatalság köréből.

Az írói hivatás „mágnese” azonban végül is magához rántja.

Az Esték egy gyikanykai tanyán, A szorocsinci vásár, a Szörnyű eset stb. műveivel egycsapásra újjáteremti az ukrán mondavilágot. „Úgy vegyíti a vaskos realitást és a fantasztikumot – írja Bakcsi -, a szívből jövő vidámságot és a tragikumot, a gondtalanságot és az elgondolkodtató filozofálást, hogy már első kritikusaiknak fel kell ismerniük: ezeket a novellákat valami megfoghatatlan újdonság hatja át.”

Ez még az ifjú Gogol jókedve, akinek egyetlen célja „az ördög kinevetetése”. Ennek szinte fizikai szükségét érezte. „Olykor rám tört a bánat, melyet magamnak sem tudtam megmagyarázni. Hogy jobb kedvem legyen, a lehető legmulatságosabb történeteket agyaltam ki.”

Gogol híres író lesz.

Hamarosan a kor írófejedelmének, Puskinnak a barátságát is megszerzi, aki élete végéig a támogatója marad.

A következő művével Gogol azonban nemcsak lenyűgözi és csodálatra készíti – de meg is döbbsenti híveit.

A Tarasz Bulyba című vad kozák eposzában annyi borzalom és könyörtelenség van, hogy nehéz viszolygás nélkül olvasni. Elevenen eltemetett, megnyúzott, megcsonkított emberek, brutális kínzások: apa, aki kivégzi saját fiait s ő maga, akit büntetésül élve elégetnek; pogromok, gyötrések, korbácsolások vér- és hús szagától bűzlik a történet. „Hőskölteménnyel még soha nem találkoztam – írja Nagy Lajos -, melynek szerzője ennyire borzalmas, a dühöngő vadállatoknál is vérengzőbb s gonoszabb élőlények megéneklésére vállalkozott volna. Az Iliászban történők operettbeli mókák azokhoz a rémségekhez képest, amiktől a Tarasz Bulyba hemzseg. És Gogol nem a naturalista attitűdjével írja le a kegyetlenségeket, hanem elnéző jóindulattal, az idealizáló írónak hőisével való együttérzésével. Én, az olvasó, irtózom.”

Nagy Lajos analízise pontos.

Gogol – akit egész életében fűtött a nagy eposz megteremtésének vágya – ebben a műben azt mondja: „Az ember: bestia. De nézzétek, milyen pompás, ha ezt a bestiát nem lelkének elfojtott zugában, láncra verve tartja, hanem szabadon engedi! És nem szégyelli és lehazudja, hanem bátran megéli minden fenségét és iszonyatát.”

Ez azonban csak esztétika.

Lélektanilag ez nem más, mint az embergyötrés és kínzás hatalmas művészi apparátussal történő igazolása.

De vessünk egy pillantást magára az íróra.

Ha az orrát letakarod, kifejezetten szép arc néz rád. Magas, intelligens homlok, gömbölyű áll, finom metszésű, kissé széles és puha ajkak, párnás arc, enyhén ferde vonalú, sötét és kifejező szemek, elválasztott, egyenes szálú sötét haj.

Az orr azonban annyira elront mindent, hogy a kortársai csúnya embernek tartották.

Nők nincsenek az életében, és soha nem is lesznek. Különféle zavaros pletykák keringenek róla; az igazság az, hogy Gogol szinte papi életet él, melyet teljesen a munkájának szentel; annyira „beleírja” magát a műveibe, hogy semmiféle női kapcsolatnak nem érzi hiányát. A nőekkel néha gátlásosan, szinte szorongóan választékosan beszél – mint a Leánynéző hősei -, néha pedig – főként a húgaival – kifejezetten goromba. Majd élete vége felé lesz egy futó szerelme, egy szintén nagy orrú, arisztokrata lánnyal, de ez a vonzalma is megmarad a kamaszos vágyódás szintjén. Ez a hol gyűlöletbe, hol vonzalomba torkolló szorongás néha a műveiben is felbukkan: Podkoljoszin a házasság elől menekülve kiugrik az ablakon, majdnem lábát töri, Popriscsin pedig abba őrül bele, hogy szerelmes lesz a főnöke lányába. A nő hol mint felmagasztosító égi lény, hol mint sárba rántó nőstény liba jelenik meg több alkotásában.

Mondhatnám azt is, hogy a fiatal író úgy él, mint egy szerzetes, ha nem venné ki a részét az irodalmi vitákból, a kor szellemi küzdelmeiből, ha nem lennének író és kritikus barátai, akiknek családjánál sokszor megfordul. Pompásan megvendégelik, zseniként dicsőítik – de nem nagyon szeretik. Még a leglelkesebb vallomásaikban sem mulasztják el megjegyezni, hogy Gogol „kellemetlen ember”, van benne valami bántó. Lángelmének tartják – de ez a többlet is zavarja az embereket. Irigylik, és képtelenek megbocsátani neki sokszor kioktató, támadó és sértő modorát. Időnként, ha felönt a garatra, durva kifejezéseket is használ; ilyenkor, mint mondják, „előtört vad kozák temperamentuma.”

Amivel osztatlan rajongást kelt híveiben, az a színészi képessége. Rendkívül jó színész, valósággal elbűvöli az embereket. Műveit – és gyakran mások műveit is – különféle baráti összejöveteleken és irodalmi társaságokban olvassa fel. Ezek felejthetetlen esték. „Minden szóhoz – emlékezik egy kortársa -, minden mondathoz rengeteg komikus variációt tudott adni. Meg lehetett pukkadni a nevetéstől. Különösen szeretett parodizálni, kinevette az újságközleményeket. Mindig mosolytalanul, komoly arccal tréfált, amitől humora még ellenállhatatlanabbá vált.”

Közben az Az úrfit Moszkvában és Péterváron is bemutatták, de egyetlen „profi” színésznő sem tudta Prosztaкова szerepét eljátszani úgy, mint a tizenhat éves Gogol.

Hamarosan fölfedezi, hogy a hivatali élet, a kisemberek világa sokkal kegyetlenebb, mint egy falusi kozák pogrom.

A „bestia”, ha letagadják s a tudatalatti ketrecébe zárják, sokkal veszélyesebb, mintha szabadon eresztve az utcán garázdálkodik.

Ezt a számunkra is érvényes igazságot ő veszi észre először a világon.

Hamvas Béla az ember történelmi „eltörpülésének”, vagy ahogyan ő nevezi: „öntörpítésének” folyamatában három nagy alaptípust különböztet meg.

Az első, a VALAKI. A második, az AKÁRKI.

És a harmadik: a SENKI.

Gogol – korát messze megelőzve – a SENKI krónikása lesz. A pétervári elbeszélésekben (Nyevszkij Proszpekt, Az arckép, Az őrült naplója, Az orr, és a Köpönyeg) egy teljesen új embertípust jelenít meg: a kisembert, aki oly mértékben alkalmazkodik a bornírt diktatúrához, hogy már szinte nincs is; csak vegetál, mint holmi földszínű csótány – de nem él. Akakij Akakijevics vágya nem Isten, nem a szabadság, a szerelem, a hősiesség, a tisztaság vagy akár – mint Gogol szellemi ükunokájának, Örkény Istvánnak Tóték című művében – egy gyermek élete és a családi harmónia: hanem egy nyavalyás bunda! Ezért él, ez minden reménye, álma, hite, vallása. Idáig a dolog még nevetséges, de amikor hősünket megfosztják a bundájától, s ebbe beledöglük: visszatér a túlvilágról, és a bosszú démonává változik. Mint egy zombi, mint egy bundavámpír, rettegésben tartja az egész várost. A tébolyult Popriscsinról pedig, aki csupán arra volt büszke, hogy szépen tudta kihegyezni a főnöke tollát, kiderül, hogy a szívében sokkal elvetemültebb hatalomvágy élt, mint magában a cárbán: spanyol királynak képzele magát, rettegett, vérszomjas, mindenható Istennek.

Ha Lenin és hívei csak egyszer és értőn elolvasták volna ezeket a kisregényeket: a kommunizmushoz hozzá sem fogtak volna. A gogoli „részvét” ugyanis csak addig terjed, amíg ezek a szájalomra méltó pondrók elnyomva élnek; amint kiszabadulnak a ketrecből, a bosszú és a gátlástalan hatalomvágy ördögévé változnak. Így – saját őrületük ketrecében – csakis önmagukat teszik tönkre, de jaj annak a világnak, mondja az író, ahol ezek a sötét erők elszabadulnak! Ezeknek a kisembereknek nincsenek megvalósítandó eszményeik: vagy önmagukat teszik tönkre, vagy a világot. Gogol pesszimizmusának nincsen határa: a cári rezsim aljas és lélekgyilkos, de áldozatait hadba vinni még infernalisabb igyekezet, mert csakis a dühöngő bosszút, a megtorlást és az őrületet szabadítják a világra. Mint későbbi nagy művének hősei, ezek is „holt lelkek”, a szónak abban az értelmében, hogy isteni lelkük helyén csak démonok ülnek, szürke, szennyes és vérszomjas bestiák.

„Gogol poézise – írja Herzen – a rémület és a szégyen kiáltása, amelyet a banális élet hatása alatt lezüllött ember ad ki magából, amikor hirtelen meglátja a tükörben elállatiasodott arcát.”

Így látja meg magát Kovaljov őrnagy a tükörben – és rémülten tapasztalja, hogy elvesztette az orrát!

Az orr című novella számos fejtörésre és találgatásra adott okot. Mit jelképez az

az orr, amely leválva gazdája fejről önálló életet kezd, bundát hord, fogaton jár, s mindazt eléri, ami a gazdájának nem sikerült? Az orr-motívum számtalanszor feltűnik Gogol műveiben. Maga is gyakran évődött saját madárorrán, amely ifjúkorában gúny tárgya volt, s amelyre oly büszke volt később. Számos feltevés született. Száz év múlva még egy freudi magyarázatot is kitaláltak: az orr itt szexuális szimbólum, maga a történet pedig a pénisztől való megfosztottság fájdalmas-ironikus jelképe. Valójában egyik elmélet sem stimmel. Egyelőre a legtisztességesebb vélemény Szerb Antalé, aki a következőket írja: „Mint a Péter Schlemilnek, ennek a novellának a jelentését sem értjük egészen, de érezzük, hogy valami mély bölcsességet fejez ki, és hogy teljesen igaza van.”

A kérdés természetesen már Gogol életében fölmerült, de ő nem igyekezett eloszlatni a homályt. Titkát – ahogyan egy népszerűsítő füzetecske írta: „magával vitte a sírba.”

Ami ezután megtörténik, szinte egyedül áll az irodalom történetében.

Megírja a Revizor című színpadi remekét, amelyet a korabeli színházak képtelenek az ízlése szerint eljátszani. Hiába sikeres a premier, hiába jelenik meg a díszpáholyban maga a cár is, Gogol vigasztalan, s több mint tíz esztendőn át harcol egy olyan előadásáért, amelyen úgy játszanák el a művét, ahogyan ő azt a lelkében látta, s megírta. Számos levelet, esszét, tanulmányt, instrukciót és Ködszurkálót ír; magát a darabot is újra és újra átírja, még egy utójátékot is ír hozzá, majd elhagyja, majd két másik színdarabot ír, amelyek részben arról szólnak, hogyan kell a Revizort eljátszani, s amikor ez is reménytelen, maga vállalkozik arra, hogy a színészeknek – olvasva – eljátssza a darabját.

Azt hiszem, nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom: ezek a felolvasások voltak a Revizor legjobb előadásai!

Ezekre az egyszemélyes és kétségbeesett mutatványokra nemcsak az egykor eltanácsolt színészjelölt, de mindenki hetekkel előbb készült, s Gogol „fellépésére” áhítatos csendben került sor. Megpróbálta művésztársait „belehipnotizálni” igazságába; elképesztően hiteles színészi eszközeivel bemutatni, hogyan kéne eljátszani ezt a komédiát.

Turgenyev, aki jelen volt egy ilyen előadáson, így ír:

„Gogol rendkívüli egyszerűségével, tartózkodó mértéktartással ragadott meg, komoly s egyben naiv őszinteségével, amellyel szinte tudomásul sem látszott venni, van-e közönsége, s vajon mit gondolnak róla. Úgy tetszett, csak az a gondja, hogyan hatoljon be a témába, és hogyan közölje minél hívebben tulajdon benyomásait. Rendkívüli hatást keltett. Különösen a komikus részekben: senki sem állhatta meg nevetés nélkül... E nagy derűtség okozója pedig folytatta felolvasását, s mintegy belsőleg csodálkozva rajta: egyre jobban belemelegedett az olvasásba, és csak nagy néha rándult meg egy izom a szeme körül, alig

észrevehetően, huncutul, csúfondárosan...”

De hát mit kíván a színháztól Gogol?

Három szóval felelhetek rá: igazságot, igazságot, igazságot!

Azt magyarázza a színészeknek, hogy figurái nem karikatúrák, hanem eleven emberek: nem lehet őket eljátszani a francia vaudeville patronjai szerint, csakis a legmélyebb átéléssel. Odáig elmegy, hogy kijelenti: a Revizor helyszíne nem Oroszország, hanem a saját lelkünk! Ilyen emberek vagyunk, ilyen szájalmas és pitiáner senkik, ilyen nevetséges és riasztó szörnyetegek, s amikor még ez sem elég, azt is bevallja, hogy ennek a darabnak minden szereplője: őmaga! Ez a mű a legmélyebb önvallomása, és úgy is kell eljátszani! A gyónás, a legkiszolgáltatottabb önfeltárás könyörtelen hitelességével!

„Vettem valamely rossz tulajdonságomat, és üldözni kezdtem más néven és más poszton, úgy tüntettem fel magam előtt, mint a leghalálosabb ellenségemet, aki a lehető legérzékenyebben megsértett, és üldözni kezdtem őt haraggal, gúnnyal, amivel csak tudtam.”

De minden hiába.

Gogol látja: nemhogy Oroszországot, a színházat sem tudja megváltani. Egyetlen művész társa sem akad, aki őt szenvedélyes igazságkeresésében követni tudná. Magával a művel is sárkányfogakat vetett: értetlenséget, gyűlöletet, felháborodást, és amikor rádöbben arra, hogy teljesen egyedül maradt, hogy még a színésztársai is magára hagyták – elmenekül a hazájából.

A latinovitsi sors éppen ezen a ponton, a színházért való kétségbeesett küzdelemben folytatja és ismétli a gogoli szenvedélyeket, olyan döbbenetes hasonlósággal, hogy a két művésznak nemcsak dühe és elkeseredése, de sokszor még a mondatai is azonosak.

Az összevetés azonban még túlságosan korai.

Gogol, életének eddig a pillanatáig csakis fölfelé ment, s bármilyen küzdelmesen is, de szvadharmáját valósította meg.

Más szóval: a sorsát élte, nem az életét.

Mi volt a gogoli sors életterve, mi volt az a feladat, amelyet a születésével magával hozott?

Nagyon sommásan ez: hogy kiírja, kifogalmazza magából a bántó és diszharmonikus én-részeket. Hogy ezek mik voltak, arra egy teljes kötet sem adhatna választ, csak az életmű teljes ismerete. Manapság hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy az író kinéz szemének ablakán, és tehetségének, érzékenységének és látásának foka szerint lefesti az általa látott világot. Ebben a hiedelemben a vétkes mindig a külvilág, s az író vagy magának a külvilágnak, vagy saját szenzitivitásának az áldozata. Gyenge művészeknél ez többé-kevésbé így is van. A jobbak azonban nem így működnek. A jobbak az ihlet perceiben

felszakadó hatalmas, reinkarnációs élményeikből dolgoznak, s mivel küldetésükhöz az is hozzátartozik, hogy egy roppant erős azonosulással (adhjaszával) koruk minden vétkét – szellemi, erkölcsi, anyagi, politikai zűrzavarát és hazugságát – magukra vegyék: műveik egyszerre önvallomások és a társadalom legkeményebb bírálatai. Ahogyan Tarasz Bulba főnökké választásának pillanatában büszkén túri, hogy arcát egy ősi, kozák szertartás szerint sárral kenjék be, mert csakis így válik méltóvá arra, hogy a közösséget képviselje – ugyanígy kell eltúrníe a művésznek, hogy saját benső sara a világ sarával elkeveredjen, hogy saját démonait a társadalom démonaival azonosítsa, hogy saját pokla közüggé váljon, önmaga megváltása egy közösség megváltásává: hogy egyszerre legyen áldott ésátkozott. Így működött Ady és József Attila és Nagy László és Nietzsche és Dosztojevszkij és Tolsztoj és Gogol és sajnos Latinovits Zoltán is.

Gogol elfáradt ebben a küzdelemben.

És most következik el az a pillanat, amikor tudatának földfelszíne megreped, s elkezd működni az a vulkánikus magma, amelyet múltjával magával hozott, amely hamarosan kitör, és elborítja életét.

Járja a világot.

Útja Hamburgon, a Rajnán, Mainzon, Frankfurton keresztül vezet Svájcba és Párizsba – majd végül Rómában köt ki.

A dómok, a szobrok, a harangtornyok erdeje, a Pantheon lapos kupolája, Antonius oszlopa, a Capitolium épületei és lovas szobrai, a Colosseum óriási sötét tömbje, a píneák karcsú törzsén nyugvó, kupolaszerű koronái, de főként a meleg föld és a kék égbolt különös, ismerős érzéssel töltik el.

„Itt vagyok a gyönyörűszép Itáliában! – írja eufórikusan. – Az enyém, senki sem veheti el! Itt születtem!... Oroszország, Pétervár, a hó, az aljas emberek, az ügyosztály, az egyetemi katedra, a színház: ez csak álom volt!”

Írja a Holt lelkeket. Kezdi elfelejteni az „undorító orosz pofákat”, teleszívja magát ennek a boldog mediterrán világnak, a tengernek, az ódon kis utcáknak és az olajfáknak, a rózsabokroknak és a halszagú trattoriáknak ismerős illatával.

Megáll a Monte Pincio teraszán, végignézi az okkersárga tetők és napfényben csillogó kupolák rengetegén, lényét eltölti „az olasz lélek génusza, amellyel Európa eljegyezte sorsát” – s szinte önkéntelenül így kiált föl: „Dio, che cosa divina!”

Életének megrendítő pillanata ez.

És ekkor – kilenc vagy tíz hónap leforgása alatt – összeomlik.

Először csak melankólia gyötri, különös búskomorság. Majd rejtélyes betegségeket észlel magán, amelyeket a képzelete is felfokoz. A mai lélektan ataraxiának nevezi az öngyilkosságnak azt a formáját, amelyhez nem kell külső

eszköz: az öngyöttrés és az önbetegítés olyan módja ez, amely sokszor végzetes lehet.

1839 tavaszán végignézi Rómában egy barátjának szenvedését és haláltusáját.

Nem a halál – a szenvedés látványa az, amit nem tud elviselni.

Egy ember lassú gyötrelmének iszonyatos képe.

A sorsától menekülő embert – amíg helyzete még nem reménytelen – mindig visszahívja a szvadharmája.

A külső okok mellékesek.

Hamlet hajója viharba került s így kénytelen volt Anglia helyett újra csak sorsának valódi színhelyén: Dániában kikötni.

Gogolnak családi okból – a nővérei miatt – kellett hazautaznia.

És Moszkvában, a legnagyobb bámulatára, egy teljesen más szellemi közeg fogadja, mint amilyent egy évvel korábban otthagyt. A barátságát keresik, ünneplik, a fiatalok lelkesen fogadják, s a kritikusok, akik régebben véresre marták, most Dickenshez, Balzachoz hasonlítják, sőt néha Cervanteshez és Shakespeare-hez is. „Akkori lelkesedésünk – írja Sztaszov, a kitűnő kritikus – semmihez sem hasonlítható. Mindenütt őt olvasták, úgyszólván egyhuzamban... Szinte részegítően hatott ránk.” Felismerik, hogy Gogollal Oroszországban új nyelv honosodott meg, új stílus, új költőiség, új életlátás, a valóság ismerete és könyörtelen bírálata, s most már azt is látják, hogy személyében megszületett az új írófejedelem, akinek el kell foglalnia azt a helyet, amelyet addig Puskin töltött be az orosz szellemi életben.

Igen ritka konstelláció egy nemzet életében, amikor felbukkan egy ilyen vezércsillag, aki igazodási ponttá válik mind a belső, mind a külső, irányukat kereső szellemi mozgalmaknak, akinek lénye és talentuma oly mértékben reprezentálja egész népének lelkiségét, hogy mindenki csak felnéz rá: innen kezdve rangot és méltóságot jelent művésznak lenni.

Ilyen volt Puskin és valaha Goethe, ilyen volt minálunk Babits Mihály, majd Kodály Zoltán, s ezt a szerepet tölti be Erdélyben Sütő András.

Ezt a kétségtelenül nagy felelősséggel járó tüzes trónust kínálják föl Nyikolaj Gogolnak, aki ekkor tölti be harmincadik életévét.

De ez nem életkor kérdése.

A külvilág fölismerte ennek a zseniális művésznak a szvadharmáját, amelyet kezdetben ő is sejtett, majd fölismert, majd megtagadott magában, hogy aztán élete vége felé, amikor már minden késő volt, egy tébolyult és kétségbeesett fordulattal újra visszatérjen rá; de ekkor már nem a vállalt szerepét játszva, hanem annak groteszk és tragikus karikatúráját.

Ha az irodalomtörténetben nem vagy jártas, el kell, hogy mondjam, hogy ez a külső-belső szereposztás olyannyira nem volt túlzott, hogy Dosztojevszkij még

több évtized múltán is azt vallotta, hogy „mindannyian Gogol Köpönyegéből jöttünk elő;” de ugyanezt elmondhatta volna Tolsztoj is, Csehov is, Leszkov is, Bulgakov is, Okudzsava is, Kafka is, Ionescu és Dürrenmatt és Örkény; az egész abszurd irodalom, az orosz nagyrealizmus és költői realizmus, az amerikai próza sok mai mestere – szinte mindenki.

Gogollal nemcsak a komédia műfaja, de az orosz nép lelkiismerete és az egész világirodalom újrafogalmazódik.

Életlátása pedig most, a huszadik század végén aktuálisabb, mint valaha.

És ezt akkor, ebben a kegyelmi pillanatban mindenki megérezte.

Gogol azonban menekül a sorsa elől.

A régóta remélt és szomjasan áhított pillanatot elvakultan átlépi, az élményeket nem engedi közel magához, fülét befogja az ünneplés zajában, dúlt és konok lélekkel megfutamodik az életfeladata elől, újra külföldre szökik – és elkezd sorsa helyett az életét élni.

Néhány hónap múlva rátör egy olyan depresszió, amelytől haláláig – sőt sajnos még a következő életében sem – tud szabadulni.

Mindjárt az első roham olyan erős, hogy majdnem belehal.

A harmincesztendős író – a hazai, méltó ünneplés helyett – külföldön végrendelkezik.

„Idegizgalmam hirtelen idegbetegséggé változott. Minden a mellekre nehezedett. Megijedtem. Magam sem értettem a helyzetemet. Abbahagytam az írást... elkezdtem járkálni és mozogni, amíg teljesen kifáradtam, és még rosszabb lett. Az idegbetegség fokozódott... Ehhez járult egy olyan beteges bánat, amelyet nem is tudok leírni. Olyan állapotba kerültem, hogy határozottan nem tudtam, mit tegyek magammal, kire támaszkodjam. Két percig sem tudtam nyugodtan maradni, sem az ágyban, sem a széken, sem a lábamon. Rettenetes volt, ugyanaz a bánat és borzasztó nyugtalanság volt ez, ami szegény Vjelogorszkijt gyötörte élete utolsó óráiban.”

Egy régi ismerősének, Nyikolaj Botkinnak a váratlan felbukkanása menti meg életét – szinte az akarata ellenére.

De hát mi történt?

*

Nyikolaj Gogol Rómában előző életének színhelyére érkezett.

Járt már itt ezeken a zezzugos utcákon, a Capitolium lépcsőin, állt már a Monte Pincio teraszán, lényé magába szívta már ennek a panorámának a látványát.

Nagy tiszteletnek örvendő ember volt, aki szeretett itt élni.

Lencsém mélységélességét most több mint két évszázaddal hátrább kell állítanom.

Erről az életről keveset tudok, s a hiányzó részeket nem akarom a saját, írói

színeimmel kitölteni.

Aki itt megjelenik előttünk: egy magas egyházi méltóság, rendkívül művelt, a kor szellemi színvonalának csúcsán élő személyiség. Mai szóval fanatikusnak neveznénk, akkoriban „hívő”-nek mondták, aki egész lényét belevetette egy hamis Isten-kép szolgálatába. Szemét nem az emberre, csakis a „mennyországra” szegezte – s aki a képet megzavarta, kíméletlenül megbüntette. A Szent Inkvizíció papja volt, rendíthetetlen küldetéstudattal. Egy távoli jövőkép ígézetében ítélkezett elevenek s holtak fölött. Ahogyan az a mesteri szó jellemezte: „Nem könyörült sem Istenen, sem emberen.” Zoltán erre az életére még keményebb és szomorúbb szavakat alkalmazott: úgy érezte, hogy még további két élete „ráment” erre a tragikus tévedésére.

Ennek a személyiségnek a lénye annyira eggyé vált a középkor istenváró, harcoss hitvilágával, hogy amíg élt, nemhogy büntudatot nem ismert, de meg volt róla győződve, hogy minden tortúra és minden halálos ítélet a benne élő Krisztus és az emberiség üdvét szolgálja.

De más a korszellem, és más a köztes lét igazsága.

A köztes létben lehullik minden divatos ideológia, minden történelmi jelmez és szellemi pozitúra: csakis a lélek valósága az, amely az önvizsgálat szempontjából számít.

A fanatikus lélek kettészakad, s mindkét irányban torzképet lát.

Részint foggal-körömmel föl akar kapaszkodni a magasba, s ezért rebbenetlen szemmel mást sem lát, csakis egy maga elé vetített Eszményt: egy eszményi társadalmat, egy gyorsan megvalósítható mennyországot, s főként egy könyörtelen istenséget, aki kivet magából minden bűnt, tisztátalanságot, esendően emberit, másrészt pedig – mivel tettét igazolnia kell önmaga előtt – meggyötört és halálba taszított áldozataiban csakis a rosszat szabad észrevennie: a hitványságot, a törpeséget, az ördögpopfát. Ha csak egyszer is megpillantaná bennük a jóságot, a szépséget, a szeretetre való szomjúságot – egyszóval: a lelküket -, nem tudna nyugodt lelkiismerettel ítélkezni.

Ez tehát a fanatikus ember optikája: fölfelé profetikus látomás, a Nagy Finálé képe, amelyben csakis a hozzá hasonló Választottak égi kórusa énekel – lefelé pedig torzképek, karikatúrák, posvány-lények, megválthatatlan bűnösök.

Menny és Pokol.

A fanatikus e szakadékosan szétnyílt két alternatíva között feszül meg, s miközben ő maga görcsösen kapaszkodik fölfelé a mennyei létrán – lefelé büntet, ítélkezik és eltaszít. S mivel maga is retteg, hogy bármelyik pillanatban lezuhanhat, hangulatát két állapot motiválja: a mánia és a depresszió. Amikor úgy érzi, hogy fölfelé halad, lénye eufórikussá válik, lelkessé, fáradhatatlanná, napokig nem alszik, csak cselekszik, cselekszik, cselekszik, és mániákusan

hirdeti az ígét – s amikor víziója elhalványul, és úgy érzi, lefelé csúszik: lelkét eltölti egy olyan szorongással vegyes, mély depresszió, hogy még az ujjait is alig képes megmozdítani, és a lélegzétvétele is fáradságot okoz. Bűntudata tehetetlenül sodorja a kárhozat felé, s igyekszik nemlétezővé válni.

Nyikolaj Gogol ilyen szakadékos lelkületet hozott magával, amelyet sem ő, sem a kortársai nem értettek igazán.

Szvadharmája az volt, hogy írja ki magából ezt a gyötrelmes bűntudatot, hogy művészként rendezze s hozza harmóniába lelkének széthasadt erőit.

A cél nem az volt, hogy könnyörtelenül büntesse, hanem hogy oldja meg magát.

Ahogy a nagy vizek öntisztulók, s felkavart, iszapos hullámaikat hajnalra nyugodttá és szelíddé csendesítik, úgy a Lélek „fejlődésének” is egyetlen célja van: megtisztulni a válságban, s eljutni abba az országba, amelynek három nagy törvénye van: a REND, a SZERETET, és a HARMÓNIA.

Minél közelebb élsz Istenhez, annál jobban átsüt lényedből ennek a három törvénynek az ereje. Szétdúlt lelki részeid a helyükre kerülnek s RENDBEN vagy; szívedből a mindenkit átölelő és elfogadó SZERETET sugárzik; s HARMÓNIÁBAN élsz önmagaddal és minden teremtetett lényel.

Minden inkarnáció célja: ennek az állapotnak a megközelítése.

Isten nem fanatikus – s főként nem bosszúálló.

Nem büntet, nem megtorol – de megért, és kegyelmet ad.

Ez a köztes lét igazsága.

*

A külföldi halálélmény után Gogol élete kisiklik. Letér szvadharmájának útjáról, s többé már vissza sem talál oda.

Egy új lény jelenik meg az emberek között.

Fiatal korában gyakran vett részt vidám társaságokban, szeretett inni, „szépen énekelt ukrán népdalokat”, rendkívül szórakoztató volt, csillogtatta fantasztikus humorát, s még az is előfordult, hogy maga főzte barátainak a finom makarónit.

Az új Gogol hajszolt, humortalan, fanatikus, összeférhetetlen ember, akit hol a mániája, hol a depressziója ural. És aszerint, hogy ki melyik arcával találkozik, a vélemények is homlokegyenest eltérőek.

„Gogol számomra nem is ember – írja Akszakov -, szentnek tartom!”

Vaszilij Rozanov pedig ezt mondja:

„Földünkön sohasem élt rettenetesebb ember!... Csak külsőleg hasonlított emberre!”

Turgenyev pedig, aki nem sokkal a halála előtt találkozott mesterével, már a teljesen tönkrement, külsőleg is riasztóan megváltozott íróról rajzol megrendítő portrét. „Milyen okos, furcsa, beteg ember vagy te!

– ötlött eszembe önkéntelenül, amikor ránéztem.”

Szerencsére Gogol, az egyik eléggé sokáig tartó mániás periódusában befejezi még nagy művét, a Holt lelkeket.

Már a címe is megbotránkoztatást kelt.

Mi az, hogy „holt lelkek”?

Teljesen nyilvánvaló, ezt nem csupán a halott jobbágyokra érti, akiket Csicsikov összevásárol, hanem a regény összes szereplőjére, akikből kihalt minden emberi: elvesztették lélek-szerúségüket. A Senkinek – ha szánalmas is – van lelke. Ezek már automaták. Kívülről még van valamiféle állatra emlékeztető emberarcuk, de belülről még csak nem is állatok, csak megelevenedett rögeszmék.

A regényben egyetlen Senki van: maga Csicsikov. És már ez is rangot jelent: senkiségével fölénybe kerül az embervoltukról teljesen leköszönt monomániás lényekkel szemben – akiknek nincs lelkük.

(Itt jegyzem meg, hogy utolsó beszélgetésünk alkalmával Zoltán, aki már régen túl volt saját és gogoli múltjának feldolgozásán, hosszan szólt a Nagy Szfinx rejtélyéről.

– Ha látnátok magatokat innen – mondta -, valamennyiőtöknek állatfeje van!

És ezt nem sértőn, inkább józan sajnálkozással mondta. Az ember, ha nem tudja önmagát megteremteni, mélyen belesüpped az állati múlt emlékeibe. Akit csak egyszer is megcsapott az isteni származás tudata, fölismeri, hogy az ember nem végcél, de átmenet: folyamatos küzdelem az isteni arculatért. Az állati minta roppant erős: még a mitológiai istenek is gyakran öltöttek állati formát, és a zodiákus tizenkét archetípusa közül csak kettőnek van emberarca: az Arató Szűznek és a Vízöntőnek. Hatalmas csata ez, s ha az ember föladja, visszatenyerel az ösztöni lét öntudatlan mocsarába. Teljesen mindegy, hogy valaki foggal harap, kőbaltával zúz, vagy golyószóróval gyilkol. Az eszközök nem minősítik a lényt.

Amelyik világban meghalt az Isten, csakis holt lelkek vannak.)

Gogol csak később döbben rá, mit is írt voltaképpen.

Most még eufórikusan arról beszél, hogy ez lesz az első igazi, „homéroszi” műve, s ebben „egész Oroszország benne lesz!”

Így ír Akszakovnak:

„Igen, barátom!... Nagyon boldog vagyok. Bármennyire is beteges az állapotom – megint romlott egy kissé – csodálatos pillanataim vannak. Csodálatos mű születik és valósul meg a lelkemben, és szememben gyakran jelennek meg háládatos könnyek. Tisztán látom ebben az Isten szent akaratát: ilyen sugallat nem származhat embertől: az sohasem gondolhat ki ilyen témát!”

A könyv 1842-ben lát napvilágot.

A cenzúra természetesen már a címet sem engedélyezi. „Csicsikov kalandjai” – ez a könyv címe. Fedőlapját a kitűnően rajzoló szerző maga tervezte:

„szeszélyesen álló kútágasok, palackok és koponyák fölött a nevezetes trojka száguld.”

Ez a trojka-motívum a regény leghíresebb része.

Gogol megjövendöli benne Oroszország világtörténelmi szerepét.

„Oroszország! – kiált föl profetikusan az író. – Vajon nem úgy száguldasz te is, mint a sebes,

utolérhetetlen trojka? Nyomodban porzik az út, dübörögnek a hidak, mindent elhagysz, minden mögötted marad! Mit jelent ez a félelmetes sebesség? S milyen ismeretlen erő van e sosem látott paripákban?...Oroszország! OROSZORSZÁG, HOVÁ REPÜLSZ? FELELJ!”

Döbbenetes ilyen sorokat olvasni, különösen nekünk, akik sajnos már ismerjük a választ. De ami már a kortárs olvasókat is megrémítette, nem volt más, mint hogy ezen a trojkán nem valami pravoszláv szent ült – akihez Gogol akkoriban már szívesen hasonlította magát -, hanem egy silány, vacak lény, egy Senki, egy jellemtelen csirkefogó.

A képtől maga Gogol is megijedt.

Elhatározta, hogy megírja „poémájának” folytatását: Csicsikov megtérését, Oroszország megtisztulását és dicső felemelkedését.

Meg is írta.

Hogy ez a műve milyen lehetett, csak sejthetjük, mert a testileg és mentálisan leromlott író kéziratát bevágta a tűzbe.

Ami még hátravan, életének riasztó utolsó felvonása, amelyről csakis azért érdemes beszélni, mert szemléletesen illusztrálja: milyen következményekkel jár, ha egy ember letér sorsának útjáról, s előző életének „mágnes” magához rántja.

„Barátai – írja Bakcsi György – valóban szerencsétlen örültnek tartják. A moszkvai és pétervári társaságban terjed a pletyka, hogy Gogol belebolondult Krisztusba és saját prófétai elhivatottságába. Kézről kézre járnak a levelei, amelyek ezt igazolni látszanak. „A bűneimet, a bűneim megmutatását kívánja most a lelkem! – kiált fel Zsukovszkijhoz intézett levelében. – Ha csak sejtené, milyen ünnepi esemény számomra, ha feltárok magamban egy olyan vétket, amelyet korábban nem vettem észre!”

Kíméletlenül ostromozza magát, úgy érzi, szüksége van a szenvedésre, a megaláztatásra, hogy megvilágosodjék.

„Ó, mennyire hasznos lehet számunkra, ha mindenki színe előtt, nyilvánosan megpofoznak!” – kiáltja eksztatikusan.

Közben Krisztusról prédikál, és másokat is kíméletlenül utasít keresztényi alázatra. Húgai félve bontják fel a leveleit, s riadtan látják, hogy testvérük teljesen megváltozott. Barátját, Akszakovot is próbálja szenvedélyesen és

erőszakosan megtéríteni, aki először szelíden, majd haragosan tiltakozik, majd szomorúan ezt írja: „Sajnos beteljesül, amitől rettegettem! A vallási rajongás megölte a nagy művészt, sőt meg is bolondítja. Ez igazi szerencsétlenség, igazi fájdalom.”

De a kálvária még csak ezután következik.

Gogol publikálja Válogatott levelek című kötetét, a zsenialitásnak, fanatizmusnak, messianizmusnak, érthetetlen büntudatnak és mentális zavarnak olyan gyűjteményét, amellyel az egész ország szellemi világát maga ellen haragítja. A népre, a vallásra, a politikára, a morálra s a szláv küldetéstudatnak minden részletére kitérő „tanításai” mellett külön fejezetet szentel a színháznak. Ebben kiemeli a színész „papi” elhivatottságát; keserűen kifakad az állami színházirányítás ellen, és bemutatja a színházi belső bürokrácia gyalázatos mechanizmusát. Ahhoz, hogy a színház létrehozassa a csodát, meg kell tisztítani a külsőségektől, az utánzástól, a természetellenes játéktól, s hozzáértőknek, a legjobb színészeknek kell irányítaniok, s nem az „ostoba, féltehetségű bürokrátáknak.”

(Ha érdekel, amit az előző fejezetben az „átütésekről” mondtam, vedd össze ezt a XIV. fejezetet Latinovits Ködszurkáló című könyvével.)

S amit eddig senki sem akart neki elhinni, hogy a legtorzabb figurájában is saját „árnyék-személyiségét” írta meg, ez a könyv látványosan bizonyítja.

A Revizor híres vesztegetési jelenetében például Bobcsinszkij, ez a fecsegő, ostoba kis senki a következő kéréssel fordul az álrevizorhoz:

BOBCSINSZKIJ: Alázatosan kérem, ha Pétervárra tetszik menni, méltóztassék megmondani ott a nagyméltóságoknak, szenátoroknak, admirálisoknak, hogy „kegyelmes uram, vagy fenséges uram... ebben a városban él egy bizonyos Pjotr Ivanovics Bobcsinszkij.” Csak ennyit: „ebben és ebben a városban él egy bizonyos Pjotr Ivanovics Bobcsinszkij.”

HLESZTAKOV: Kérem szépen.

BOBCSINSZKIJ: És ha egyszer be tetszik jutni a cár őfelségéhez, tessék megmondani a cárnak: „Fenséges uram, ebben és ebben a városban él egy bizonyos Pjotr Ivanovics Bobcsinszkij!”

Halhatatlan poénja ez a komédiának.

Sokáig azt hittük, hogy a szerző, szellemének fölényes tudatában kívülről és felülről derül ezen a szánalmas kérésen.

Nos, Gogol élete végefelé nemcsak Bobcsinszkijjé változik, de túl is tesz rajta: írásban utasítja barátját, hogy könyvéből a cári család minden tagja, még a kiskorúak is kapjanak. De főként a népért szenvedő, imádkozó Cár. „ő mindenkit szeret államában – írja a X. fejezetben -, minden egyes embert, bármilyen rendű és rangú legyen is: ami csak a másik emberben van, az szinte az ő testének részét

alkotja.

Az uralkodó lelke mindenkiért fáj, mindenkiért szomorkodik és zokog, éjjel-nappal szenvedő népéért fohászkodik, és ily módon nyeri el a szeretet mindenható hangját, azt a hangot, amelyet az előtte leboruló emberiség egyedül megért. Ha ő ér a sebekhez, nem fáj. Csak ott gyógyul meg teljesen a nép, ahol az uralkodó megérti legfelsőbb elhivatását: hogy ő legyen a megtestesülése a földön annak, aki maga a Szeretet!”

Nyilván Jézus Krisztusra gondol.

Nem véletlen, hogy a kétségbeesett Belinszkij így kiált föl: „Ez az ember megveszett!” És az sem véletlen, hogy Gogolnak ezt a kötetét sokkal alaposabban megcenzúrázták, mint bármelyik maró komédiáját.

De Gogol ekkor már teljesen visszavonultan él, visszazuhanva előző életének valamennyi vétke és megoldatlan válsága közé.

Környezete s az egész ország főleg gyötrelmes büntudatát nem érti.

Hiszen nem követett el semmit!

S amit nem értünk, arra – akkor is, azóta is – azt mondjuk, hogy nem normális. Hogy örület. Saját megnyugtató érdeklődésünk érdekében ráragasztunk az illető homlokára egy roppant komolyan hangzó, latin kifejezést, tudatlanságunkat a tudományosság méltóságteljes póza mögé rejtjük, s ebben a számos akadémia által igazolt és kísérletekkel alátámasztott szemüveges színjátékba áldozataink belepesztulnak.

Az emberi lélekkel foglalkozó tudományos elméletek körülbelül olyanok, mint a kommunizmus.

Amíg tartják magukat, megdönthetetlenek, az örökérvényűség látszatával lépnek fel, s kíméletlenül eltaposnak minden eretnek, idealista felfogást – aztán hirtelen eltűnnek a föld színéről, mintha nem is lettek volna, szomorú emlékkü lábjegyzetekké változnak; képviselőik pedig „attitűdöt” váltanak, s egy új elmélet papjaiként jelennek meg a világban.

Nagy tudású marxista professzorom, aki még Freudot is tévelygőnek, a kapitalizmus öntudatlan szekértolójának tartotta, jelenleg a polgári liberalizmus és demokrácia élharcosa, az egykori freudisták pedig az elmúlt évtizedekben kezdtek rájönni arra, hogy elméleteik nem stimmelnek, hogy kétségtelen részizagságaik mellett műszavaik zöme már nem „ragad”: leválik a betegek homlokáról, és semmit sem lehet kezdeni velük.

Meggyőződésem, hogy tíz-húsz év múlva, amikor a reinkarnáció ténye a tudományos világ eszköztárába kerül, úgy fogunk visszatekinteni korunkra, hogy még egy joruba varázslót is bölcsebbnek tartunk majd, mint sok mai professzort. Ha jelenleg még nem „hiszel” is benne, ahogy mész előre ebben a reinkarnációs

történetben, minden elképesztő állítása mellett egyre inkább megérint az események logikája: a lélek útjának egy sokkal mélyebb, távlatosabb és ésszel is belátható útja.

A tudat fejlődéséhez hozzátartozik, hogy először minden igazság irracionális. Newtonig a szabadesés is az volt.

Sőt – mint Einsteintől tudjuk – még utána is.

Nem a világ tágul, hanem az értelmünk. S ebben a végtelen folyamatban egyre több irracionális jelenség válik racionálissá. Ebben a nagy megismerési folyamatban két hatalmas akadály van. Az egyik a pozíció és a helyzetöntudat féltéséből eredő konokság – a másik, a mindenfajta zavaros okkultizmusnak és irracionalitásnak puhán behódoló, részeg és öntudatlan engedékenység.

„Mindent vizsgáljatok meg – mondja Szent Pál -, ami jó, azt tartsátok meg.”

De térjünk vissza szegény Gogolra.

Amiről az ember azt hinné, hogy lehetetlen, mégis megtörténik: a XIX. század közepén maga köré idézi a Szent Inkvizíciónak nemcsak a szellemét, de még a díszletét, a kellékeit, sőt a szereplőit is.

Egy baráti „jóakarója” nyújt neki a házában menedéket, ahol valódi középkori állapotok uralkodnak.

Itt minden a vallásra és a halálra emlékeztetett, a steril tisztaságtól ragyogó szobák éppúgy, mint az esténként fölcsendülő zsolozsma és az az önsanyargató bilincsféleség, amelyet a gróf, Alexander Tolsztoj állandóan hordott.

És hamarosan – mintegy előző inkarnációjának sorsszerű tükörképeként – megérkezik a Nagy Inkvizítor is, Matvej atya személyében, akivel az aszkétikusan komor gróf hozta össze az író.

Ez a Matvej atya a leírás szerint jelentéktelen emberke, de gyönyörű népi nyelven beszél. Halkan, szuggesztív erővel, megszállottan.

Ő lesz a beteges író gyóntató papja.

És viszonylag rövid idő alatt úgy teszi tönkre a bűntudattól már-már a téboly határára került Gogolt, hogy belepusztul.

Kiirt belőle minden emberit, eltapossa benne a művészt, az örök kárhozát rémével fenyegeti meg egész írói tevékenysége miatt, ráveszi, hogy nyilvánosan tagadja meg korábbi műveit, hogy alázza magát porig, kérjen bocsánatot az Istentől s az emberektől valamennyi sátáni gondolata miatt, s főleg, hogy taszítsa el magától egyetlen barátját és jótevőjét, a szeretett Puskind.

Gogol sanyargatja magát.

Az éhezéstől ijesztően lefogy, hajnaltól napestig gyón, imádkozik, vezekel, s amikor az iszonyatos tortúra már sebesült lelkének legérzékenyebb idegvégződéseire ér, kétségbeesetten tiltakozni próbál, s felüvölt: „Elég! Nem bírom hallgatni tovább, túl szörnyű!”

Matvej atya azonban kérlelhetetlen.

Eltaszítja magától a vergődő író, s átadja a Sátánnak: fejezze be bűnös lelkében infernális munkáját, és zuhanjon a pokol fenekére, az örök kárhozatba, ha zuhanni akar.

Gogol térden állva, zokogva kér tőle bocsánatot.

Egyik utolsó levelében, „örök hálóját” ígéri gyóntatójának, „itt a földön és a síron túl, a másvilágon, örökké.”

1852. február 11-ikén éjszaka Gogol hosszan imádkozott a szobájában, majd maga mellé véve egy

szolgagyereket, elindult a lakása túlsó felébe. Gyertyával a kezében ment, keresztet vetett minden szobára,

amelyen áthaladt. „Céljához érve kinyitotta a kürtöt, halkán, hogy senkit fel ne ébresszenek, aztán

irattáskáját kérte a szekrényből. Kivett belőle egy összekötözött füzetcsomót, a kandallóba vetette, s

meggyújtotta. A szolgagyerek elébe térdelt, úgy könyörgött: – Uram, mit cselekszik, ne tegye! – Nem a te

dolgod! – felelte ő. A fiú sírva kérlelte. A tűz közben kialudt, csak a füzetek sarka perzselődött meg. Gogol

erre kihúzta a kandallóból a füzetköteget, kioldotta a kötést, és úgy helyezte vissza a lapokat, hogy

könnyebben beléjük kapjon a tűz. Akkor újra meggyújtotta, leült a tűz elé, és megvárta, amíg valamennyi

füzet elhamvad...”

Így pusztította el a világirodalom egyik legnagyobb géniusza a művét, a Holt lelkek második részét. A senkik poklának első része után ebben írta meg a purgatóriumot s a paradicsomot, a világot megváltó Oroszország képét.

Matvej atya a hamis apoteózist sem tűrte: gyűlölt mindent, ami művészet s gondolat. „Nem volt könnyű elégetni ötévi munkámat, amely olyan beteges erőfeszítéssel készült, ahol minden

soráért megrázkódtatással kellett fizetnem, ahol sok minden volt legjobb gondolataimból, ami lelkemet

foglalkoztatta... És amikor a láng elvitte könyvem utolsó lapjait is, tartalma hirtelen feltámadt bennem... akár a

máglyából felröppenő főnix.”

Tíz nappal a kéziratégetés után Gogol rejtélyes körülmények között meghal.

Amit halálának okáról sejtünk, röviden ennyi:

Éjjel-nappal imádkozik. Matvej atya parancsára böjtöl, éhezik, és sanyargatja magát. Teljesen

kimerül, riasztóan lefogy, de táplálékot nem vesz magához.

Moszkva legjobb orvosai veszik körül, de elfogadható diagnózist egyikük sem tud adni. Nem beteg – csak haldoklik.

Először hipnotizálják, majd végigcsinálják vele mindazt a középkori tortúrát, amelyet Popriscsinnel

műveltek az Egy őrült naplójában: köpölyözik, eret vágnak rajta, forró fürdőbe nyomják. Az író tiltakozik, üvölt,

majd elveszti az eszméletét, és összevissza beszél. Az ágya mellett cédulák hevernek, amelyekre följegyzi a

gondolatait. „Uram, kötözd meg a sátánt a kifürkészhetetlen kereszt titkos erejével!”... S ami még riasztóbb:

„Az Istenben élni: ez azt jelenti, hogy testen kívül élni!”

1852. február 21-ikén halt meg, reggel nyolc órakor.

Az utolsó szavai ezek voltak: „Létrát!... Add ide gyorsan a létrát!”

Valaha írt egy misztikus létráról, amelyet Isten nyújt le a mélységbe zuhant bűnös embernek, hogy

minden erejével kapaszkodjon fel hozzá a fény világába.

Talán erre gondolt?

Nem tudni.

A halálát éppolyan homály veszi körül, mint Latinovits Zoltánét.

Mindenki látta egyre végzetesebb robogását, erősödő depresszióit, a mentális zavar jeleit, azt a

szomorú folyamatot, ahogyan minden emberi közösségből kiszakadt – de az utolsó, végzetes mozzanat

történetét nem értette senki sem.

Az orvosok sem.

Mondják, hogy Gogol megőrült, hogy a böjtöléstől éhen halt, hogy orvosi műhiba történt, téves

diagnózis vagy rossz kezelés.

Bakcsi György szerint azért halt meg, mert meg akart halni.

Merész állítás, mert ehhez az akaratnak olyan fokára van szükség – az életet minden külső eszköz

nélkül, pusztán benső szándékkal megszüntetni – amely szinte elképzelhetetlen.

Így volt-e, vagy sem: erre még visszatérek.

Egy hónappal a halála után Turgenyev így fogalmaz:

„Ez rettentő halál...Titok ez, súlyos, félelmetes titok. Törekednünk kell a megfejtésére, de semmi

örömét nem leli majd benne az, aki megoldja.”

4. Tanulság és búcsú

Az orosz társadalom, főleg az a szellemi közeg, amely kivetette magából Gogolt, a halála után nagy szorgalommal látott hozzá szobrának, sőt bálványának a megépítéséhez.

Ez azonban minket már nem érdekel.

Sokkal fontosabb, hogy mit mond az egészről Matvej atya, aki végig mellette volt, s aki halálának hogy finoman fejezzem ki magam – egyetlen tanúja.

„Volt benne valami belső tisztátalanság. Igyekezett megszabadulni tőle, de nem volt képes rá. Én segítettem őt a megtisztulásban, és igazi keresztényként halt meg.”

Matvej atya bizonyos volt benne, hogy híve üdvözült. Így aztán nem volt hiábavaló az a sok penitencia: éhezés, koplalás, vezeklés, lelki és testi gyötrelem, amelyet rászabott. Nem hiába vágta tűzbe a kéziratát, tagadta meg barátait és művészetét, és az a sok kétségbeesett tiltakozás és vergődő üvöltés, amely a már félig eszméletlen író ajkát elhagyta, mind itt maradt a Földön. A Sától való psziché elenyészett, s a megvetendő testet eltemették.

Saját szakmámból tudom, milyen nehéz jó happy end-et írni, így aztán a világért sem szeretném Matvej atya sikerélményét elrontani, de sajnós az a helyzet, hogy a megölhetetlen psziché oldaláról nézve nem ilyen sima a dolog.

Az eddigieket saját felismeréseim pontos időrendi sorrendjében írtam meg. Csak ezután láttam hozzá, hogy mások véleményét is megismerjem, s figyelembe vegyem.

Elsősorban Hegyi Béla Latinovits című könyvét forgattam haszonnal. Sokan szólalnak meg benne, írója fölkészült, s közelítési módja az enyémhez hasonlatos: becsüli a nagy művészt, de nem akar bálványt faragni belőle.

Zoltán reinkarnációs múltjának ismerete sok mindenre fényt derített. De nem értettem például, hogy amikor az 1984-es beszélgetésünk végén elbúcsúzott, miért nevezte magát kissé fájdalmas gúnnyal „fattyú”-nak.

Sokáig azt hittem, valamelyik szerepéből idéz, vagy egy shakespeare-i királydrámát parodizál.

Nem erről volt szó.

Hanem arról, hogy édesapjának hiányát egy életen át nem tudta ledolgozni magában!

Hiába vették körül később nagyszerű férfiak: a tüneményes nagypapa és nevelőapja, aki Zolit éppolyan szeretettel ölelte magához, mint édes fiait, a

fájdalmas tüske oly mélyen benne maradt a nem sátáni, de nagyon is emberi pszichéjében, hogy még a túlvilágra is magával vitte.

Erre Hegyi Béla könyvéből jöttem rá, aki így ír erről:

(Részlet az édesanyjával készült interjúból.) Egyszer említette nekem – mondja a szerző -, hogy az apja bűnt követett el velük szemben, amikor elhagyta őket néhány napos korában. Bűnt, amelyet nem lehetett megbocsátani. Nemcsak azért, mert egzisztenciálisan nehéz helyzetbe hozta a családot, hanem azért sem, mert ezzel lehetetlenné tette, hogy a fiú megismerje az apját, tehát benne önmaga tulajdonságaira, rejtett képességeire, vágyaira találjon. Nem véletlenül írja könyvében a következőket: „kezdtem állni a lábamon. De lelkemben zavarva, nem tudtam, hányadán állok a testvérekkel, és merre van az apám? (Mi is az, hogy apa?) Annyian voltunk a családban Nagyanyám szárnyai alatt, néha úgy elgurultam, sereghajtó legkisebb, mint snúrozásnál a bronz kétfilléres. Csak töprengtem a lelkiismerettől döfködve, mik bennem azok a másfajta tulajdonságok, amik idegenként szólítgatnak valahonnan...” – Nem találkoztak később sem? – De igen – feleli Zoltán édesanyja. – Egyszer, amikor négyéves volt, megnézte a fiát, másodszor meg Piki fordult hozzá 1945-ben. A felszabadulást a Gellért Szálloda pincéjében értük meg. Kibombázva, két-három csomaggal a kezünkben, lakás és élelem nélkül. Éhezünk. Piki megkérte az apját, segítsen rajtunk, küldjön ennivalót. Küldött is egy szál kolbászt és egy darab szalonnát. Piki ekkor azt mondta: ez nekem nem apám. Aki az éhező fiát nem tudja jobban segíteni, amikor pedig dugig van az éléskamrája, nem az apám.

Zoltán a Szent Imre Gimnáziumba járt, ahol szigorú vallás-erköcsi nevelést kapott. Az „ép testben ép lélek” elvét követték, nagy súlyt helyeztek a testmozgásra, az ismeretekre, az önfegyelemre, és gondosan gyomlálgatták a tanulók hibáit és erkölcsi vadhajtasait.

Íme, néhány idézet a naplójából:

„Két vezérmotívum: 1. családi élet, emberteremtés, gyermeknevelés. 2. hármasság nagy földi szolgálata, mely örökkévalóságba magasodik: család, egyház, nemzet szolgálata. Vigyázz az egészségedre! Nyitott ablak a hálószobában. Hideg víz. Öltözködés. (Hőmérő, gyomor, izmok, fájdalom, idegek, büntetés, jó modor.) ...Bűnhöz nem elég, hogy iszapban élj, komolyság kell a bűnhöz és erély. (Ez idézet Ibsentől. Majd egy figyelemre méltó följegyzés következik:) Megírok egy igazi színdarabot, bolond lesz, és mégis mély komédia.”

Nagy műveltséget szerzett; felsős gimnazista korára szinte már az egész világirodalmat végigolvasta. Ha nem lett volna a gogoli előzmény, azt mondhatnánk, példás nevelést kapott.

Így azonban a következő vallomást teszi, több évtized múltán a Ködszurkáló

című művében:

„Ember nem élhet büntudattal. Kamaszgyerek még kevésbé. A középkor önsanyargató szentjeinek szelleme itatódott belém, fojtogatott bennem. Az eltorzult testű, felfelé és befelé figyelő, lélekarcú, szellemszakállú kőszobrok fejedelmét tudtam magamban.”

Sajnos a pedagógusok, de még szüleink sem tudhatják, mit hozunk magunkkal. Látszólag minden élet nullpontról indul, s mi igyekszünk megadni gyermekeinknek mindazt, amit a legjobbnak vélünk. Magam is szülő vagyok, és sokszor álltam értetlenül gyerelem számos megnyilvánulása előtt: hibáztattam magam olyan dolgok miatt, amelyekben egyáltalán nem voltam hibás, és ugyanakkor nem fedeztem föl azokat a jeleket, amelyek egy eljövendő, szuverén lény útjelző rakétái voltak.

Ebben a kérdésben a legdőntőbb a sorsszerűség.

Zoltán életében egy jó okból vállalt, sorsszerű feladat volt, hogy nem lehetett neki édesapja. Ennek komoly, mélylélektani oka volt.

A kisgyermek életében – míg énje magára eszmél – a szülei játsszák az istenség szerepét. Ebben a szereposztásban az anya játssza a gondoskodó és elfogadó szeretet Anyaistennő szerepét, az apa pedig a büntető-jutalmazó maskulin Hatalmat, azt az Atyaképet, amelyet később az égre fölvetít, s ott megpillantja mint Teremtőjét.

Gogol roppant hamis, szörnyű és veszedelmes Atyaképet vitt magával. Egy olyan „atya” képét, aki könyörtelenül tönkretette őt. Hiába könyörgött hozzá, hiába esedezett a bocsánatáért: ez az atya kíméletlenül megbüntette, tönkretette, nem adott kegyelmet.

Ezt a torz, archetipikus víziót földi apa, hús-vér ember képtelen lett volna korrigálni. Zoltán olyan elvárásokat támasztott volna vele szemben, amelynek egy valóságos szent sem tudott volna megfelelni. Nem beszélve a nagyon mélyről jövő indulatokról. Örök háborúság és terméketlen gyűlölet lett volna az eredménye az ilyen kapcsolatnak. Talán furcsa, amit mondok, de az édesapja hiánya sokkal enyhébb sebet ejtett rajta, mintha egy életen át marakodtak volna. Sok apátlan gyereket ismertem, nekem is van egy fogadott fiam: soha ilyen indulatot, kőkemény megtagadást, amilyent Zoliból a kolbász és a szalonna kiváltott, nem tapasztaltam! Sőt, inkább valamiféle kíváncsiságot, érdeklődő kutatást, esetleg vállrándító közönyt figyeltem meg azoknál a gyerekeknél, akiket az apjuk csecsemőkorukban elhagyott. Ez a kolbászcsemette csak egy villanásnyi képet adott: mi lett volna akkor, ha ez a két ember összekerül. Zoltánból előbb-utóbb kitört volna az a tulajdonsága, amelyet előző életében „kozák temperamentumnak”, a jelenlegiben pedig „délvidéki dzsentrigrasszivitásnak” hívtak, állandó szikrázás, verés, összeomlás és indulat

légkörében éltek volna, amely az anya sorsát is tönkretette volna: a kétirányú szeretet poklában naponta választania kellett volna zseniális fia és bohém férje között.

Úgy tetszik, Zoltán ezt a tényt még életében ösztönösen föleszmélte: a Szindbád sok meleg színe már édesapja sorsának és jellemének megértéséről tanúskodik.

Mindezt azért mondom el, hogy lásd: a karma – a sorserők – törvénye sokkal mélyebb és bölcsőbb igazság szerint működik, mint ahogyan azt a pillanatba beleszorult földi értelem megítélhetné.

A köztes létben az ÉN és a mesteri értelem úgy ítelték meg: helyesebb ezt a sérült lelket a mindent elfogadó anyai, nagyanyai és keresztanyai szeretet gondjaira bízni. Csak az „Anyák világának” női bölcsessége s kedélye képes őt megóvni, s harmóniában tartani.

És ez így is történt.

Tízéves koráig férfiszereplő nem lépett Zoli életének színpadára. Kivéve a nyájas és meleg szívű nagypapát, akire semmiféle apakomplexus képét kivetíteni nem lehetett. Mire a nevelőapja belépett a történetbe, a kisfiú világra csodálkozó szemének retinája már annyira összeszűkül, annyira éretten látta a világát, hogy egy pillanatig sem kereste benne azt az atya-imázst, amely lelkét föl kavarta volna.

Zoltán minden, előző életéből örökölt súlyos problémájával együtt harmóniában élt! Látszik a képein, kitűnik az anyai vallomásokból, s szerencsére még én is láthattam valamit ebből az arcából.

A lappangó gond, amelyet sorsával kellett volna megoldania, ebben az időben alig-alig mutatkozott.

A tragédia később következett be.

Volt ugyanis a köztes létben egy másik, roppant bölcs és előrelátó elhatározása is.

Latinovits Zoltán azzal az életervvel született, hogy építészmérnök lesz.

Ez lett volna számára a nehezebb, de az egyedüli üdvös út.

Ez lett volna a szvadharmája.

Magam is megdöbbsen, amikor ezt megtudtam. Egyszerűen képtelenségnek tartottam, s az egészet visszautasítottam. Hirtelen végigfutott bennem egész megélt sorsa: a zseniális alakítások, felejthetetlen színpadi és filmszerepei, a versmondása, s mindazok a kincsek, amelyeket művészetével hagyatékolt a magyar kultúrára!

Ez igaz.

Mindezt elvesztettük volna.

A kérdés csak az – ismerve tragikus életét -, hogy ez nem önző szempont-e? És ki tudja, mit hagyatékolt volna nem a tiszavirág életű színészetben, hanem a

maradandó építőművészetben, ha lépteit nem a színház, hanem szvadharmájának rögs útja felé irányítja?

Mindenek utánajártam, de amit most mondok, csupán az érzésem: bizonyos vagyok benne, hogy édesanyjában megszólalt az aggodalom, amikor Zoltán föladta a mérnöki hivatását. Pedig zseniális színészi adottságai akkor már nyilvánvalók voltak. Nemcsak a közönség, a szakemberek előtt is. Nem a semmibe ugrott, sőt szinte a csúcsra. Pár év múlva már hírneves művész volt... És mégis! Ismerem az anyai ösztönt. Nem hiszem, hogy tévednék.

Amikor megtudtam Zoltán szvadharmáját, s életemben először találkoztam Makovecz Imrével, aki nem hét, de ezerfejjű sárkánnyal való szüntelen harc árán világrangra emelte a magyar építőművészetet, megszólalt bennem egy hang: Ilyen ember lehetett volna Zoli!

Kemény. Rendezett. Ellentmondást nem tűrő. A csatákban nem összeroppanó, de taktikus, józan, energikus hadvezér.

Makovecz is elindulhatott volna más pályán. Lehetett volna pap vagy festő. Egy interjújában elmondta: gyerekkorában föl is merült benne ez a gondolat.

De hiába tudás, hit: aki ilyen feszültségeket hordoz magában, jó pap sohasem lett volna.

Vannak ugyanis hivatások, amelyek kihatnak a lélekre.

Nemcsak mi dolgozunk a művünkön – a műveink is dolgoznak rajtunk.

A színház világa teljesen alkalmatlan arra, hogy egy ilyen mély büntudatot hordozó, zilált és szétszakadt lelkeséget összerendezzen! Akármilyen tehetséges valaki. Sőt minél tehetségesebb, annál kegyetlenebbül továbbszaggatja magát! Az ilyen nem is játszik, hanem minden este gyón, és vezekel, és a vérért folytatja el. Ráadásul mindezt nyilvánosan, ezer ember szeme előtt, s olyan kollégák között, akik maguk is tehetségesek, hisztérikusak, érzékenyek, akiknek a színpad egészen mást jelent: nem gyóntatószéket, nem kíméletlen önfeltárást, nem az Istennel való perlekedést és nem a pszichoterápia valamiféle nyilvános színhelyét, hanem játékot, komédiát, munkahelyet és művészetet is – de nem ilyen öngyilkos odavetettséggel! Ráadásul a magyar színjátszás hagyománya – néhány kimagasló színészünk és rendezőnk munkájának kivételével – éppolyan illusztratív, mint amilyen az orosz színház lehetett Sztanyiszlavszkij előtt, Gogol idejében. Így aztán a régi pokol, a régi értetlenség, a régi vesztés csaták kudarcélménye újra visszatért.

És olyan gyógyulatlan, véres sebeket tépett fel benne, amelyekről fogalmunk se volt.

Innen eredt kétségbeesett, vad tombolása. A csontja belefájdult, amikor érezte, hogy megint itt van, ugyanabban a szeretve-gyűlölt pokolban, amelyből egyszer már elmenekült: nem intéződött el semmi.

Hiába küszködött, szenvedett: előlről kezdődik az egész.

Zoltánt a színház újra kínpadra vonta. Ami számunkra hétköznapi konfliktusnak látszott, elmúlt életének minden vesztes csatáját fölidézte benne. Innen üvöltözött néha, lelkének öntudatlan, mély fájdalomából; a régi káosz újra visszatért.

Ezt baj nélkül nem lehetett megúszni.

Főleg akkor nem, ha előző életében már bebizonyosodott, hogy magát az alapkonfliktust – a bűntudatát – egy mégoly zseniális, az egész emberiség kultúráját formáló művészsorssal sem tudta megoldani.

Ezért választotta a köztes létben az építészetet, s hozta magával hozzá sok talentuma mellett még a rajzkészségét is.

Az építőművész kívül marad alkotásán. Műve személytelen, tárgyi, s ugyanakkor nagyszabású. Ráadásul elsősorban nem a lelkével, de matematikával, geometriával s főként kövekkel, fákkal, földdel, téglával és betonnal dolgozik. Ihletét állandóan kénytelen az értelem, a türelem és a józan átgondoltság parancsai alatt tartani.

Ez a szakma akarva-akaratlanul rendezi a személyiséget.

Van egy gyönyörű hindu legenda: Tuladhar, a piaci kereskedő egész életében kezében tartotta láncon lógó mérlegét, mindig pontosan mérve, s egyensúlyban tartva, s ettől a lelke és az elméje is olyan egyensúlyossá s harmonikussá vált, hogy a halála után megtették őt az Igazság istenének.

És sohasem tévedett.

Mert mindaz, amit a világban teszünk, visszahat ránk, és lelkünket formálja.

Ezt hívják csittaszuddhinak, ami azt jelenti: cselekvés általi megtisztulás.

Zoltánt azonban magához rántotta az az erős „mágnes”, amelyről halála után beszélt, s amelynek vonzásából nem tudott szabadulni.

A szokatlan, új út helyett a régit és megszokottat választotta – és elkezdett ismételni.

Ezért volt két arca.

Ezt nemcsak én vettem észre, hanem mindazok, akik régen is ismerték.

Édesanya így zárja megrendítő vallomását:

– Szeretnék majd egy márványportrét csináltatni, megörökíteni az arcát az Ilyen nagy szerelem meg a Gyalog a mennyországba idejéből... Gyermeki, tiszta, védtelen tekintet...

– De hiszen nem ez az igazi arca...

– Én elfogult vagyok. Bennem egészen más kép él róla, mint általában a közvéleményben. Ma is úgy látom, mint kezdő színész korában vagy első filmjének forgatása idején...”

Igen, ilyen volt.

Én is ilyenek láttam.

Életének első szakaszában szinte semmi „átütés” nem volt érezhető. A gogoli sorssal való riasztó párhuzam onnan kezdődik, amikor döntése már véglegessé és visszahozhatatlanná válik.

Másfél év múlva már elkezdődnek körülötte a botrányok, két év múlva már öngyilkossággal próbálkozik, s nem sokkal ezután támogatója és atyai jóbarátja, Szendrő József úgy látja jónak, ha elküldi őt a Debreceni Csokonai Színházról.

Innen kezdve már megállíthatatlan a robogás.

Ráadásul Csicsikov trojkája nemcsak a színházba, de Magyarországra is régen megérkezett. Az egész bornírt, hazug és zsarnoki cári rezsim itt terpeszkedett: a butaság, a mozdíthatatlanság, a sunyi hatalomvágy, a szellemi terror – egyszóval mindaz, amit ő nemcsak mindannyiunknál jobban ismert, de amitől egyszer már hanyatt-homlok elmenekült, mindent föladvá, külföldre.

Ez is benne volt Zoltán vállalkozásában:

Építésként megküzdeni azokkal az erőkkel, amelyek elől valaha megszökött.

Mert ez valaha szökés volt!

Szökés a vállalt sorsa elől.

Nem véletlenül terelte vissza Gogolt az első római rettegés hazájába. Ott lett volna dolga, Oroszországban. Folytatnia kellett volna a művészetét, együttműködni a sorstársaival, kiírnia magából még több torz figurát és „ördögpoftát” – és végleg leszámolni minden bűntudatával.

El kellett volna jutnia odáig, hogy teli szájjal és boldogan röhögni tudjon végre önmagán.

Ez lett volna a katarzis pillanata.

De a bűntudat erősebbnek bizonyult szvadharmájánál.

Még az sem tartotta vissza, hogy kortársainak szükségük lett volna rá, segítséget vártak tőle, benne

látták a szellemi vezéregyéniséget, az igazodási pontot: példaképet láttak benne, ahogyan az is volt; írónak lenni Gogol hazájában azóta is nagy méltóságot jelent.

De ő megfutamodott.

Több mint egy évtizeden át külföldön élt, tolmácsolgatott, adományokat kunyerált, s pénzért kalauzolta Rómában a tehetősebb orosz turistákat. Közben lelkileg széthullott, és fokozatosan megszűnt művésznek lenni.

Ezért született újra nem Párizsban, Münchenben vagy Amerikában, de nem is Moszkvában, ahol régi életének emlékét még a kövek is sugározták volna (mint egykor Rómában!), hanem itt, Magyarországon, távol a múltjától és mégis közel: mert itt újra szembesülhetett a cári világ szellemének minden olyan tulajdonságával, amelyek elől valaha megszökött.

Ez adott lehetőséget a korrekcióra.

Az asrama-dharma, azaz: a vállalt közösségi sors beteljesítésére.

Súlyos feladat volt.

Építészként is az lett volna.

De vállalta.

És megoldotta. Így, leszédülve eltervelt hivatásának útjáról, zaklatott és önvészélyes régi pályáján robogva is, ezt megoldotta!

Soha egy pillanatig nem gondolt arra, hogy a hazáját elhagyja. Pedig diplomás építész volt, s ki tudja, tán még színészként is érvényesülhetett volna.

Nem véletlen, hogy találkozásunk alkalmával ez volt az a kérdés, amely a legkevésbé foglalkoztatta. Mivel fülemben volt még kétségbeesett ordítózása, s jól emlékeztem minden lázadására, a „házi degeneráltakkal” való ütközéseire, azt vártam, erről beszél majd legtöbbit.

De nem.

Tudta, hogy hűséges volt, lelkének ez az oldala már nyugodt volt. Nem felejttem el a hangsúlyát, amikor arról beszéltem, hogy amióta elment, itt nincs színház, s erre ő azt mondta:

– Nincs színház... ez fáj.

S ebben csak annyi volt: kár. Kár, de mit tegyünk? Sajnálta, s másról kezdett beszélni.

A mágnesről.

És a büntudatáról.

Egyiket sem értettem még akkor.

Zoltán tehát elindult a színészet útján, „ismételni” kezdett, s ezáltal elmúlt életeinek minden komplexusa és megoldatlan feszültsége a felszínre tört.

Hogy a művészi intuíció milyen mély rétegekből táplálkozik, arra álljon itt egy példa.

Egyik legnagyobb alakítása az olasz Cipolla volt, Thomas Mann Mario és a varázsló című művében.

A történet, mint tudod, arról szól, hogy egy nyomorék hipnotizőr, egy régi korból itt felejtett itáliai ciarlatano hogyan alázza porig gúnnyal, komédiázással, kaján góggal s főként mágikus hatalmával azt a tiszta lelkű, szép fiatalembert, aki produkcióját egy közbekiáltással megtöri.

Cipolla ezen a göndör, egészséges giovanottón mint valami kísérleti nyúlón, nyilvánosan bemutatja, hogyan lehet egy lelket megtörni, egy embert nevetségessé, senkivé aljasítani. Döbbenetes „művészettel” megfosztja Mariót minden tartásától, önbecsülésétől, „holt lelket” farag belőle, emberi karikatúrát, aki bábként engedelmeskedik minden parancsának.

A közönség részint szorongva, részint harsány röhögéssel fogadja a produkciót.

Cipolla bántó és könyörtelen humorral gúnyolja ki a fiú esendő gyengeségeit, hiúságát, falusi kakas mivoltát, amellyel büszkén uralkodik a lánynépen. A varázsló látja, hogy egyebe sincs szegénynek, csak ez a primitív hím-gőgje, amelyet kitép belőle, s mint valami mulatságos, pitiáner szörnyeteg fölmutatja a nézőknek: Nézzétek, milyen szánalmas és nevetséges az ember!

Ezen csak röhögni lehet – de nagyon rossz érzéssel.

A sokdimenziós emberből – egyetlen uralkodó tulajdonságának kipécézésével és felnagyításával – ott formálódik előttünk egy gogoli figura.

Latinovits Zoltán nemigen használt maszkot. Ha csak tehetette, saját szakállat növesztett, ha közben filmet forgatott, esetleg finom bajuszt vagy szakállat ragasztott, de arcát alig-alig festette.

Mindig belülről alakult át, és a saját arcával játszott.

Életének ehhez az egyetlen szerepéhez hegyes műorrot ragasztott.

Gittből gondosan formált, kissé kampós és hegyes madárcsőrt.

A novellában erre semmiféle utalás nincs.

„Nehezen meghatározható korú, de már semmi esetre sem ifjú férfi volt, éles, kusza vonalú ábrázattal, szúrós szemmel, redősen zárt szájjal, kicsiny, feketére viaszozott bajuszkával.”

Ennyi a Thomas Mann-i leírás.

Ehelyett ott állt a színpadon Latinovits Gogol maszkjában.

A két arc annyira hasonló, hogy ha az előbbieken hiányosan írtam le Nyikolaj Gogol külsejét (kifelejtettem például a bajuszát), elegendő egy pillantást vetned a Latinovits-Cipolla képre: máris előtted van a nagy író portréja.

A híres Orr százhusz év után újra felbukkan.

És visszakerül gazdájának arcára.

És most már az Orr című novella alkotáslélektani motívuma is megfejthető.

Teljesen hibás az az elmélet, amely itt valami szexuális szimbolikát keresett.

Az orrnak arckarakterológiai jelentősége van. Részint kifejezi azt a hallatlan érzékenységet, amellyel

kiszimatolja a másik lény legérzékenyebb pontjait, az eleven idegvégződéseket, a fájdalmas és rejtett sebeket – részint pedig, mint a karvaly csőre, bele is tép a másikba, ott, ahol az a legjobban fáj neki és védtelen. (Gondolj Cyrano híres orr-monológjára!)

Sorsunk és jellemünk az arcunkra van írva.

Az orr Gogol „inkvizítori” öröksége volt. Ez persze nem tudatosult benne, de az igen, hogy az arcán hordja lelkének egy igen kellemetlen és taszító tulajdonságát, amelytől meg akart szabadulni. Mint novellájában, egykor Itáliában is ez az „orr” csinálta meg tekintélyét és roppant magas társadalmi karrierjét. Akkoriban még nem látszott rajta, csak „belül” hordta, érzékeny,

könyörtelenül pontos emberismeret és fanatikus kíméletlenség formájában. A következő életében azonban már kiült az arcára: fölragadt rá, mint a mesebeli kolbász, hogy addig le ne jöjjön onnan, amíg ki nem írja magából, és vissza nem talál valódi szépségéhez. „Keresd meg az eredeti arcod!” – ez az ősi parancs hajtotta, s amíg író volt, sorba tépte le magáról az összes hamis maszkot, „ördög-pofát”. S mivel, mint tudjuk, Gogol minden műve nemcsak bírálat volt, de főleg önbírálat, önmagán való gúnyos röhögés: Kovaljov őrnagy egyáltalán nem boldog, hogy megszabadult végre vétkének, mohó karrierizmusának szimbólumától, inkább kétségbeesik, mert úgy érzi, hogy elvesztette az identitását. Leszakadt róla a nagyravágyása, és ahelyett, hogy örülne neki: kétségbeesetten rohan utána, mert nem akar lecsúszni a társadalmi ranglétrán! Nagy igazság ez: az ember annyira azonosult bűnével, hogy képtelen megválni tőle, mert azt hiszi, hogy ő az, ő saját maga, s nélküle olyan érzése van, mintha jellegtelen és pucér hazátlan csigává változott volna.

Latinovits pontosan tudta, miért tesz föl a varázsló szerepéhez műorrot.

Sőt ennél még többet is tudott!

Annyira ismerte ennek a gúnyos és kíméletlen embertönkretételnek a mechanizmusát, hogy játékával meghaladta az eredeti novella mondanivalóját, főleg annak drámai végkifejletében.

Már szó volt róla, hogy Thomas Mann minden írói zsenialitása és lenyűgözően nagy műveltsége ellenére a legmélyebb pokolkörökbe nem látott bele. És éppen ezekből az infernális mélységekből született a század második felének történelme.

Mann novellájában Cipolla, a varázsló azért pusztul el, mert a tisztességes ember megalázásának vannak határai. Mann azt mondja: ha ezt a határt túllépi valaki, az ember föllázad, és megöli kínzóját.

Latinovits azonban tudta, hogy az ember megalázásának nincsenek határai!

Az ember a végtelenségig megalázható.

Ezt félelmetes dolog bevallani – de így van.

És Zoltán – csupán színészi eszközökkel – átírta a művet!

Az ő varázslója azért halt meg, mert amikor már minden határon túl porig alázta a fiút, elfelejtette kihozni őt a hipnózisból. Ehelyett Cipolla elkezd triumfálni, diadalt ül, élvezni korlátlan sátáni hatalmát – hiszen ezért csinálta az egészet, hogy megélje a másik, meggyötört lény fölötti hatalom kényét -, s miközben öntelten ünnepeletti magát, a félig kábult ember, anélkül, hogy tudná, mit csinál, elsüti rá a pisztolyát.

A hipnózis tudománya szerint ez a Cipolla műhibát követ el.

Ha csak egy kicsit is várt volna, ha egy kicsit is türelmesebb, és az elvarázsolt embert fokozatosan visszahozza öntudatlan álomvilágából, és csak utána hajlong

és köszöni meg a tapsokat – nem történik meg a gyilkosság.

De Latinovits Cipollája nem tudott várni.

Elragadta őt gátlástalan hatalomszomja.

Így aztán nem az emberi tisztesség, hanem saját, torz istenségének áldozatává válik.

Nagy tanítás ez.

Jóval túlmutat Thomas Mann jólelkű és naiv humanizmusán. Benne van már a cárizmus, a sztálinizmus és a hitlerizmus kritikája is.

A diktátorokat nem a jószándékú, tisztességes népek buktatták meg.

Hanem a saját, határokat nem ismerő gőgjük.

Az, hogy istenné tették magukat.

Az, hogy egy néppel nem lehet bármit művelni – tévedés.

Sajnos.

Mindezt csak azért mondom el, hogy lásd: egy ihletett művész mennyi mindent hozhat át reinkarnációs emlékeiből.

És ez nemcsak az értékekre, de az átvilágítatlan, sötét erőkre is vonatkozik, amelyeket a lelkében hordoz.

Felmerül a végső kérdés: vajon tudtunk volna-e segíteni Zolin, ha mindez még életében kiderül, ha hipnózissal vagy más módon sikerült volna visszavezetni őt előző életeinek valódi konfliktusához?

A „volná”-ra nem adható egyértelmű válasz.

A reinkarnációs terápia azóta hatalmas ütemben fejlődött. Albert de Rochas kísérleteit Bridey Murphy, majd Arnall Bloxham és Denys Kelsey évtizedeken át folytatták, a német Thorwald Dethlefsen pedig már igen jelentős eredményeket ért el.

Dethlefsennek először hipnózissal, majd anélkül is sikerült elérnie, hogy páciensei újra átéljék előző inkarnációikat.

A reinkarnáció irodalmában rengeteg a bizonytalanság, az átvétel, a tapasztalatlanság, de főképp a közönséges kóklerség.

Dethlefsen könyveit azért érdemes elolvasni, mert itt végre olyan tudós beszél, aki mögött több ezer eset földolgozása és terápiás sikere él, ráadásul nem áll meg a tapasztalati tényéknél, hanem bátran visszavezeti azokat az eredendő okokra. Szavai ezért rendkívül magabiztosak és pontosak.

Elmondja többek között azt, hogy az előző életekről való puszta információ nem elegendő, mert semmiféle identitásérzést nem szül.

Terápiára van szükség.

„A páciens – mondja – a tünetlánc újraélése során észreveszi, hogy aktuális problémája vagy tünete ősrégi, hasonló formában szinte mindegyik előző életében előfordult... A döntő lépés akkor következik be, amikor a terápiában

egy tünetlánc feltételezhető végére érünk; ilyenkor betegünket abba a szituációba regrediáltatjuk, amelyben későbbi szenvedéssorozata okát látta, s amelynek tartalmát ismételte későbbi élete megfelelő formáiban. Ekkor a páciens azzal a karmikus bűnével szembesül, amely szükségszerűvé tette későbbi szenvedéseinek sorozatát... Ilyenkor integrálnia kell árnyékát, tehát cselekvőként kell megélnie önmagát, még hozzá olyan cselekvőként, aki másoknak okozza mindazt, ami miatt pár ezer éve megállás nélkül panaszkodik, mert azt gondolja, hogy mások okozzák azt neki. Szembesülni bűnünkkel nem egyszerű, de hatalmas lépés a gyógyulás felé.”

Egy-egy tünetlánc lehet rövidebb s hosszabb is. Dethlefsen klinikus gyakorlatában egyáltalán nem számít ritkaságnak a tizenkétezer éves, atlantiszi inkarnáció sem.

Ilyen mélységekig én nem jutottam.

Főként nem vagyok terapeuta, s ezért a „volná”-ra biztos válaszom nincsen.

Egyet azonban biztosan tudok.

Mindazok, akik segíteni akartak Zolin, nem őrült emberrel álltak szemben, nem önsorsrontó zsenivel, akinek tragédiája túlérzékenységből, a földi életben megtalálhatatlan Tökéletesség iránti szomjúságából eredt, s főként nem olyan klinikai esettel, akire a mániás depresszió semmitmondó orvosi műszavát aggatták

– hanem egy ötszáz éves büntudattal, amelyre az aktuális életében már semmiféle oka nem volt! Azok az összeveszések, botrányok és sértések, amelyek az útját kísérték, olyan gyakoriak a színházi életben, mint réten a fű, hiszen valamennyien egzaltált, bolond emberek vagyunk, akik az alkotás feszült pillanataiban rendre megbántjuk egymást; másnap kibékülünk, s a legnagyobb egyetértésben folytatjuk a munkát. Az ilyen kisülések szorosan hozzátartoznak a tehetséges kollektívum életéhez, sokszor még termékenyítőleg is hatnak, mint unalmas házasságban az összeveszések.

Nincs a világon olyan színész, aki emiatt büntudatot érezne.

Zoltánt azonban egyre mélyebb és irracionálisabb büntudat gyötörte, s mint látom, erről nemcsak nekem beszélt.

A halála előtt így írt gyerekkori barátjának, Vattay Emil fotóművésznek a Völgy utcai kórházból, miután kifejtette neki, hogy a kínok elhatalmasodtak rajta, s egyedül maradt a lelkipurdalásaival: „MEGGYÓNNI SEM TUDOM NEKED BŰNEIMET. ÉN NEM MEREK ILYEN BŰNTUDATOSAN SZÍNPADRA MENNI!”

Igen, itt volt a lényeg.

Ezt egyikünk sem ismerte föl.

Csak rémülten tudok visszagondolni arra, hogy amikor jót akartam, a lehető

legrosszabbat tettem vele: pontosan azt tanácsoltam neki, amit Matvej atya: önlegyőzést, önmaga ellen fordulást, sőt még koplalást is! És mindezt a szent hit érdekében!

Iszonyú!

Szerencse, hogy hülyének tartott.

Ahogy az is voltam.

Nem lehet az embert címkékkel ellátott dobozokba helyezni, s főként megítélni olyan magatartási tünetek alapján, amelyeknek mélyebben fekvő okáról semmit, de semmit sem tudunk!

Ez nem jóindulat, hanem ostobaság.

S főleg: kártékony ostobaság.

Az effajta pszichológiai barkácsolás a mesteri tekintet lényeglátása nélkül kifejezetten veszélyes.

Ha ezt nem a lélekben, hanem lakásának elektromos hálózatán végzi az ember: agyonüti az áram.

És meg is érdemli, mert a tudatlanság nem fölmentő körülmény.

Amit mi véteknek hívunk, azt a hinduk tudatlanságnak nevezik.

A kettő: ugyanaz.

Amíg az elmúlt életeket nem ismerjük, amíg a „tünetlánc végére nem érünk”, amíg a másik emberben a halhatatlan Lélek útjának nagyobb ívét nem látjuk át, addig fogalmunk sincs arról, hogy ki ül előttünk, s kihez beszélünk.

„Ne csodálkozz, hogy azt mondom: újjá kell születnetek. A Lélek lélegzik, ahol akar, és hallod leheletének szelét, de nem tudod, honnan jön és hová megy.”

Ennél a jézusi ígénél szebben nem lehet a lényegét kifejezni.

És amíg nem értünk meg a tudásra, ajánlatos ezt a mondatot a homlokunkra írni, nehogy önmagunkat s másokat megtévesszünk. A nagy „volná”-ra, a segítség kérdésére még ennyi ismeret birtokában sem lehet biztos feleletet adni.

Nem lehet tudni ugyanis, hogy Zoltánban a büntudatának valódi okával való szembesülése milyen mélységű katarzist idézett volna elő.

Egy azonban bizonyos.

A felismerés nem lett volna elegendő.

Rá kellett volna beszélni, hogy adja föl legerősebb kísértését, a színészi hivatását, és menjen vissza építésmérnöknek.

A „mágnessel” kellett volna hadakoznia, amely akkor már teljesen magához rántotta.

Csakis így lett volna elkerülhető, hogy ne ismétljen, hogy a színház világában ne őrlje tovább rendezhetetlenül szétzilált lelki erejét, hanem fogjon hozzá szvadharmájának teljesítéséhez.

Jól értsd meg: letérni a szvadharma útjáról nem azt jelenti, hogy az ember nem

tartja be a szolgálati szabályzatot, hanem azt, hogy föladja azt az egyedüli üdvös utat, amely számára a gyógyulást jelentené.

A sors mint esély című könyvében Dethlefsen óriási empirikus tapasztalatok alapján ugyanerre a végkövetkeztetésre jut.

A szvadharma, az egyéni sors az egyetlen olyan hiteles életterv és pszichológiai ösvény, amely kivezeti az embert a sötétségből.

Zoltán esetében ez a rálátás, a kívülről való felismerés, a józan értékelés, a türelem és az „objektív tudat” megszületését eredményezte volna, azt az értelmes szembesülést, amelynek lehetőségét a horoszkópjában ösztönösen megláttam, s amelyről utolsó beszélgetésünk során említést is tett. Csak az nyomaszt, amit elfojtunk. Ami tudatos, annak nem lehetnek negatív kihatásai, még akkor sem, ha ez bűneink felismerését jelenti.

Ez hosszú, fáradságos munka lett volna.

De egyetlen hasznos jó tanáccsal nem lehet egy életet helyettesíteni.

Harminc, negyven, vagy annál is több esztendő kőtörő munkáját nem pótolhatja holmi mentális felismerés.

Sorsunkat éppen azért éljük, hogy élményeinket „integráljuk”, hogy múltunk sarából kőkeménnyé összetapadt lényünket fokozatosan lebontsuk, s egy új, tisztább, nemesebb anyagból való embert építsünk helyette.

Ez lassú folyamat.

S ezért az igazi baráti tanács, a mesteri szó vagy a pszichológusi segítség csakis egyet tehet: fölismeri az ember szvadharmáját, s ha letért róla, visszatereli rá.

Út nélkül nincs sem igazság, sem élet.

Ahogy ezt Zoltán tragikus sorsa is bizonyítja.

1976. június 4-ikén Balatonszemes határában halálra gázolta egy vonat. Lezárult – írja Hegyi Béla egy másokat gazdagító és kétségektől marcangolt, önpusztító és önpazarló élet. A színész üstökösszerű ragyogása és futása a vonatsínek között ért véget.

Élete három esztendővel volt hosszabb, mint Nyikolaj Gogolé.

Mindketten fiatalon mentek el.

Haláluk körülményei is hasonlóképpen rejtélyesek maradtak.

A rejtélynek lelki oka van, amely a külvilág felé zavaros és ellentmondásos képet mutat.

Az öngyilkosoknál az én ítélkezik az élet felett. Az én csalódott és reménytelenné vált tudata válik önmaga gyilkosává. A fölkészülés és a tudatosság itt minden esetben kimutatható. Még akkor is, ha az „áldozat” nem hagy hátra búcsúlevelet. Maga a tett módja kifejezi az ember egyértelmű döntését.

Így halt meg Majakovszkij, József Attila, Domján Edit, Ernest Hemingway, s az

öngyilkosok jelentős többsége.

Zoltán és Gogol esetében nem ez történt.

Az ÉN nemcsak teremteni – megszüntetni is tud egy életet.

Itt mindkét alkalommal a tudatfeletti ÉN döntött úgy, hogy az inkarnációt nem folytatja tovább, mert nem vezet sehová, mélyen fekvő gondjait nem tudja megoldani már, s karmáját a további zűrzavar és robogás csak súlyosbítaná.

Az ÉN látja, hogy nem lenne már üdvös végigcsinálni az értelmetlen lepusztulást, s ezért – mintegy a darab végének előrehozatalával – lehívja a szereplőt a színpadról.

Kívülről nézve minden halál iszonyú.

Belülről szemlélve azonban mégis bölcs gesztus ez: a további út szempontjából hasznos, könnyítő megoldás. Az én nem rongálhatja tovább önmagát, s főként nem vethet el környezetében még több sárkányfogat.

Az ilyen halál az ittmaradottak oldaláról nézve érthetetlen képet sugall, mert többé-kevésbé „öntudatlan” gesztus.

A pillanatnyi elmezavar azért nem jó kifejezés erre, mert például Gogol esetében ez az elszakadás hosszú folyamat volt. Tudatosan nem akart öngyilkos lenni, hiszen tudata éppen a „bűnei” ellen küzdött, s az öngyilkosság a legfőbb bűne lett volna. Éppen ezért engedte magán végigcsinálni a legértelmetlenebb és leggyötrelmesebb terápiákat, mert tudatosan nem vállalta a halált.

(Csak összehasonlításként jegyzem meg, hogy színdarabomban, a Szomorú vasárnap hőse, Seress Rezső, miután kiugrott az ablakon, s öngyilkossági kísérlete nem sikerült: a kórházban megfojtotta magát egy gézdarabbal. Ilyen az, ha valaki meg akar halni.)

Gogol tudatosan még kapaszkodott az életbe.

A tudattalanjában rejlő ÉN-je azonban eltépte az életfonalát.

Bakcsi Györgynek tehát igaza volt.

Még abban is pontos volt, hogy nem használta az „öngyilkosság” kifejezést, mert ez az akarat sokkal

mélyebbről, a lélek centrumából eredt.

Zoltánban, ha hirtelen is, de hasonló folyamat játszódott le.

Ha leírnám mindazt, ami az utolsó néhány másodpercben mint felszínre dobott gondolatszikrák,

megjelentek benne, látnád, hogy nem volt tudatában annak, mit cselekszik. Mint egy expresszionista film összefüggéstelen villanásai, többféle szándék és gondolat torlódtott benne: a „hátha?”, a „megpróbálom!”, a „hazamegyek”, a „nekimegyek!”... a „mi lenne, ha most?”... a szökés, a honvágy, Pest, otthon, a hozzátartozók, a bravúr, a rémület, az ijesztés és a teljes közöny törmelék-gondolatai szikráztak föl a tudatában – s mire kitisztult a kép, már nem

volt az élők sorában.

Így ment tovább végtelen útján az, akitől nagyon sok ajándékot kaptunk, s aki talán valamennyiünkénél többet szenvedett.

*

Egy könyvet éppolyan nehéz jól befejezni, mint egy életet.

Az ember hátranéz, tekintetével végigpásztázza az utat, amelyet befutott, ösvényeket,

szerpentineket, lelkeket, akikkel találkozott, gondolatokat, amelyekkel sorsa volt, s azon töri a fejét, mi az a hang, amellyel harmonikusan lecsengethetné az egészet.

És rájön, hogy ilyen hang nincs.

Befejezni semmit sem lehet – mert nincs befejezés.

Ahogy kezdett sem volt.

A világ teremtése örökké tart; a végtelen múltból ered, és minden pillanatban újra indul. A világ vége ugyanígy van: minden halállal vége van egy-egy világnak, s egyben új világ indul.

Minden találkozásunk egy búcsú kezdete.

És minden búcsúnk egy új találkozás nyitánya.

A lét parttalanul áramló folyam, benne a szavaink mint széttört hajóroncsok úsznak. Magáról a folyóról semmit sem tudunk, csak arról, hogy itt valami történt: egy ember sodródott erre, aki élt, alkotott, és gondolkozni próbált.

A szavak egy ideig még hánykolódnak a hullámokon, aztán szétmállnak a vízben.

Nem kell sajnálni őket.

Java részük csak mankó volt.

Mankó, művégtag, korhadó csónakdarab.

Aki használta, annak már nem kell.

Jézus csak egyszer írt – akkor is csak ujjával a porba.

Hogy mit, nem tudjuk.

Föltehetően ezt: „Ha megtanultál szeretni, az egész Evangéliumot eldobhatod.”

Második könyvemben Latinovits Zoltánról írtam.

Csakhogy ő sincs már ott, ahol leírtam.

Továbbment.

Végig éreztem a segítségét.

A gyenge íróból jobbat csinálni nem tudott – ócska zongorán, amelyből a húrok is hiányoznak, remekművet játszani nem lehet -, de arra azért ügyelt, hogy a hangok, amelyeket leütünk, ne szóljanak hamisan.

A legfőbb törekvése – mint mondta – az volt, hogy életének és szenvedéseinek tanulságaiból mások is részesedjenek.

Ez a tanulság pedig a következő:

Az ember nem bűnös.

Ha a kéz bűnt követ el: a kéz bűnös. Ha a szem bűnt követ el: a szem bűnös. Ha a félelem bűnt követ el: a félelem a bűnös, s ha a vágy bűnre hajlik: a vágy a bűnös.

De a lélek soha.

Ezért az ember nem hozhat ítéletet sem önmaga, sem mások fölött. Mert nincsen abban a helyzetben, hogy az igazságot áttekinthetné.

Az igazságot rá kell bízni Istenre.

Aki tudja, mi az igazság, s aki nem büntetni, de gyógyítani akar.

Ha a kéz vétket csinált: meggyógyítja a kezét, ha a szem, a szemet, ha a félelem, akkor a félelmet, s ha a vágy, akkor kigyógyítja az embert a hamis vágyak és rögeszmék káprázatából.

De önmagunk bírójává válni, és rávetíteni a kéz, a szem vagy a félelem vétkeit az egész emberre, egyetlen rész miatt az egész testet megbüntetni, és egyetlen kígyó-szenvedély miatt az egész lelket meggyűlölni: ez csakis oda vezethet, hogy képtelenné válunk önmagunk és mások szeretetére, és életünket korokon át csakis terméketlen szenvedések fogják kíséreni.

A világ összes szent könyve óva inti az embert az ítélkezéstől.

Még a keleti hagyomány is, ahol a vétket egyértelműen tudatlanságnak tartják.

Amikor Jézust keresztre feszítik, azt kiáltja: Bocsáss, meg nekik, Uram, mert nem tudják, mit cselekszenek!

Márpedig ha az ember nem tudja, mit cselekszik, akkor az ítéletre sincs feljogosítva. Főként az önítéletre nem.

Mert ez csakis a gyűlölet, a harag, a bosszú, a kétségbeesés, a tudatlanság és a türelmetlenség

műve lehet. És akkor önmagát nem gyógyítja, hanem tovább betegíti, kénytelen otthont találni a szenvedés labirintusában, élvezni az önbüntetés képét, és másokra is kivetíteni a saját gyötrelmeit.

Az egész világ az ő kínzójává válik.

Ahogy az is.

Mert többé-kevésbé mindenki így él.

És az önmagával rossz viszonyban élő ember kétségbeesetten keresi tetteit a környezetében, s ha csak teheti, keményen bünteti is őket.

Ahogy Zoltánt büntették, s ahogy ő büntetett másokat és önmagát, s ahogy mi büntetjük egymást váddal, indulattal, gyilkos haraggal, megvetéssel és terrorizmussal, bosszúval és katonai alakulatokkal. Igen, a bosszú műve rejtőzik itt el a jogos felháborodás és az igazság hamis jelszavai mögött, az a tévedés, hogy csakis a másik ember az oka minden szenvedésnek, ő az, aki

„eléli előlem az életet”, aki megakadályoz engem abban, hogy boldog legyek.
És ez circulus vitiosus, az önmagába visszatérő, ördögi kör.

Ez a Kígyó.

Nincs kezdete, nincs vége, és nincs közepe sem.

Csak egy apró, szemmel nem látható pont, ott, ahol a sötétség legsötétebb középpontjában elrejtőzik a fény, ahol Mózes megragadta, s a vízszintes, földön tekergő átkot a függőleges áldás erejévé változtatta.

Ez a Kereszt.

A megváltott kígyó.

A gyógyítás örök, szent szimbóluma.

Aki önmagában ezt a titkos pontot megtalálta, azzal már nem történhetik semmi baj. Megölni megölhetik, de ártani nem tudnak neki.

„Ezért mondják a lélekről: a lélek helye a mélység és magasság, nyugat és kelet, észak és dél, a lélek helye ez a nagy világ. Aki így látja, így ismeri, így gondolja, aki a lélekkel játszva örvendezik, a lélekkel egyesülve gyönyörködik, az önmagában teljes, minden világban szabad lény. De akik másképp látják, azok szétszóródó lények. Üdvösségük mulandó, és számukra börtön minden világ.”

Tartalom

- [Első könyv A LÉLEKRŐL](#)
 - [1. Kígyó és kereszt](#)
 - [2. Reinkarnáció](#)
 - [3. Szvadharma](#)
 - [4. Katarzis](#)
 - [5. Áltanító, tanító, mester](#)
 - [6. A mester](#)
 - [7. Kundabuffer](#)
 - [8. Az én és az ÉN](#)
 - [9. Az én és az ÉN csatája](#)
 - [10. Az én születése és halála](#)
 - [11. A reinkarnáció logikája](#)
 - [12. Kapcsolat a szellemvilággal](#)
- [Második könyv REINKARNÁCIÓ A GYAKORLATBAN](#)
 - [1. Emlékeim](#)
 - [2. Nyolc évvel a halál után.](#)
 - [3. Zoltán előző életei](#)
 - [4. Tanulság és búcsú](#)